

1/69

~~32-3-22~~

[Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page]

~~1-69~~

1-69

RELECTIO

❧ DE POENITEN-

TIA HABITA IN ACA-

DEMIA SALMANTICEN-

SI, ANNO. M. D. XLVIII.

A FRATRE MELCHIORE CA-
no ordinis prædicatorum, sacræq; Theologiæ professore,
super. 14. distinctione quarti sententiarum.

SALMANTICÆ.

Excudebat Andreas de Portonariis.

M. D. L.

Prior conclusio.

Pœnitentiam infusæ virtutis actum, his qui mortaliter peccauerunt semper fuisse necessariã, non ad salutem modò, sed ex præcepto quoque peculiari.

Posterior conclusio.

Pœnitentiæ verò sacramentum, peccatoribus post baptismũ ad vitam eternam consequendam, necessarium esse. Quo fieri, vt & mortalia peccata omnia sacerdotibus confiteri, & ad eorum arbitrium satisfacere, diuino iure teneamur.

2

ANDREAS DE POR-
TONARIIS LECTO-
RI S. D.

V M ad amussim per pendiculumq; apud me reuoluerem, lector beneuole, quam aliquot iam annis per vniuersam hanc Hispaniæ regionem à te celebrata, sparsa, ac disseminata fuerit nominis mei fama, inciuile fat, atq; inhumanum à me fore existimaui, si à tam præclaro pro repub. & hætenus inuiso instituto meo nunc desistere viderer, & de me conceptam fidem inter priuatos saltē parietes non cōseruarē. Ac me prorsus huiusce alme, ne dicam vniuersitatis, sed etiam totius Hispaniæ indignum officio ipse prædicarem, si ad extremum vsque spatium aliquem vitæ meæ spiritum pro rep. ociosum atque tranquillum ducerem. Tanta enim est in me reip. beneuolentia, tantus denique ardor, vt si officia duntaxat, non autem animum atque voluntatem remetiar, ingratus proculdubio sim moriturus. Quæ quidem officia animum meum noctes diesq; concitāt atque admonent, non cum vitæ tempore dimittēdam esse commemorationē nominis mei, sed cum omni posteritate adæquandam. At cum elapsis seculis nec non præsentibus, statuas & imagines, non animorum simulachra sed corporum, studiosè multi summi homines in sui cōmemorationē reliquerint: ego tamē præclarius semper præstantiusq; duxi, laborū virtutumq; mearum effigiem in sempiternam mei memoriã, ac reip. vtilitatem relinquere. Quare quis tandem me reprehendat? aut quis mihi iure succenseat? si quantum cæteris ad suas res obeundas, quantum ad alias voluptates, quantum ad ipsam requiem animi & corporis conceditur temporis: quantum alij tribuunt intempestiuis conuiujs, quantum denique aleæ, tantū mihi egomet ad hæc studia his meis characteribus recolenda sumpsero? Verūm cū superioribus his diebus domini Ioannis Medinæ volumē de poenitentia tam acutè, ac subtiliter tractantem, ac disputantem tibi obtulerim: nihilominus quia varia lectio auditoris & lectoris animum oblectat, ego hunc tibi domini Melchioris

Canis codicem non minori cum ingenij acumine de pœnitētia
& sacramentis differentem prodo:& quò clarior, elucidiorquē
per docta virorum ora volitaret, postremam in excudendo ab
eo adiici manum curavi. Quāobrem, lector celeberrime, à te ite-
rum atque iterum contendo, vt codicem hunc à tanto viro edi-
tum, semper præ manibus habeas: hic enim est, qui ardet amo-
re iuuandi recta studia, in quo tanta est in disputando præ cæte-
ris eloquentia, vt perlectis eius à te dogmatibus ipsum prorsus
Ciceronem audisse, aut perlegisse videberis. Conserua quæso
hominem hunc pudore eo, quem amicorum studiis vides com-
probari, tum dignitate, tum venustate, ingenio autem tan-
to, quanto id conuenit existimari, quod sum minorum
hominum ingeniis expetitum esse videas. Vale.

Ex officina nostra typographica. Anno D.

1550. die verò. 17. mensis Martij.

Nisi poenitentiã habueritis, omnes peribitis. Luc. 13. c.

LOCUM hodierna mihi disputa-
tione tractãdum, viri grauiſſimi, qui
de ſumma facie (quod aiunt) ſpecta-
uerit, apertioſiorem fortasſe exiſtima-
bit, quã vt noſtram in explicãdo di-
ligentiam deſideret, aut laborem. Qui verò introſpi-
cere curioſius velit, comperiet ſanè, multas in profun-
do veritates deliteſcere, plusq; habere in reſſu, quã
in fronte promittit. Nifi poenitentiam (inquit apud
Lucã dñs) habueritis, omnes peribitis. Qui quidem lo-
cus, quæſtionem licet ſimplicẽ continere videatur, mul-
tiplicem tamen diſſerendi materiã ſubminiſtrat. Nam
cũ duplex in poenitiẽ nomine ſignificatio ſit, &
virtutis, & ſacramenti, mox animaduertitur, disputa-
tionem meam in duas eſſe partes diuidendam: quarum
altera verſetur circa poenitiẽ virtutẽ, altera cir-
ca poenitiẽ ſacramentum. Hæc enim tractãdi for-
ma, atq; partitiõ, à magiſtro ſententiarnm diſt. 14.
primũ accepta, vniuerſis deinde theologis uſurpa-
ta eſt. Cumq; de vtroq; partiõis mẽbro, infinitas
prope modum quæſtiones authores ſcholæſtici perſe-
quãtur: at ego, ſex mihi præcipuas ex intimis huius
loci viſceribus eruendas putauit: quibus omnino expo-
ſitis, nihil eſſe video, quod amplius ad thematis intel-
ligentiam, deſideretur. Ac principio ſtatim, contro-

uersia illa veniet in mediū, q̄ fundamētū est ceterarū.
 An poenitentia sit dolor de peccatis, qua ratione cō-
 tra Deum fuere cōmissa. Euestigio sequeretur alte-
 ra: Sit ne poenitētia virtus. Succedet suo ordine, ter-
 tia, An sine poenitentię virtute salus peccantibus es-
 se possit. Quarto loco id quæremus, an sit de poeni-
 tentiæ virtute peculiare præceptum. Quintò, in du-
 bium vocabitur. Num etiam poenitentię sacramentū
 sit ad salutem necessarium. Postremò, an hoc idem sa-
 cramentum, euangelico iure præceptum sit. Has con-
 trouersias, tantisper dum definire contendo, vos, vi-
 ros ornatissimos, nostrę huius consultationis & audi-
 tores & iudices, queso diligenter attendite.

PRIMA PARS.

PRinceps igitur quęstio ea erat: an pñia sit dolor de
 peccatis, quia cōtra Deū fuere cōmissa. Vbi inuesti-
 gare cōpellingimur, quidnā pñia sit, quidq; sua definitione
 & natura cōtineat: id quod in hac materia difficilli-
 mū est, egetq; disquisitione nō parua. Et quāuis cōtro-
 uersię oēs, sine discrimine apud scholasticos soleant in
 vtrāq; partē disceptari: ego tñ hāc primā (quoad per
 aduersarios licebit) sine argumentis vltro citroq; ia-
 ctatis, exponere cupio, Quòd (nisi me mea fallit opi-
 nio) res alioqui explicatu difficilis, hoc seruato teno-
 re facilius explanabitur.

Poenitentiam ergo definituris, vt à facillimis or-
 diamur, tenenda primū est ipsius vocis origo. Nam
 sine

sine huiusmodi notione, rem de qua differimus probe tenere non possumus. Poenitentiam itaq; à poena deriuari, nemo est qui possit ambigere. Poena autē, vindicta quēdam est pręteritę culpę. Vnde & Prisci authores, verbum poenio, pro eo quod est punio, usurpauere. Sed, & cū rerum malę gestarū, quasi vindicante natura, ipsi intra nos de nobis supplicium sumimus, tum, poenitere proprię dicimur. Poenitentię autem vocabulū, tametsi latius pateat, vsu tamen doctissimorum, in bonam partem deflecti solet: vt non, nisi quę iustę pro culpis assumitur, poenitētia nūcupetur.

Iustę autē vindictę duo sunt genera: alterum publicum, in quo alius est reus, alius iudex, accusator, & testis: alterum priuatum, in quo, & reus, & vindicationis administer idem est. In illo, aliena culpa vindicatur: in hoc, propria. Illa vindicta inuoluntaria patienti est: hæc contra, volūtaria. Poenitētię igitur nomē, non quālibet culpę vindictam, sed illam voluntariam designat, qua reus ipse sponte poenas eligit, vt in proprias culpas animaduertat. Augustinus (siue quis alius eius operis fuit author) in lib. de vera & falsa poenitētia. cap. 19. Poenitere (inquit) est, poenā tenere, vt semper puniat in se vlciscēdo, quod cōmisit peccando. & cap. 8. Poenitētia est, quędā dolētis vindicta, volūtarię puniētis in se, quod cōmisisse se dolet. Quo & Ambrosius videtur allusisse, super psal. 37. cōcione. 1. dicens. Plena est definitio poenitentię, commemoratio

De poeni. di.
3. c. pñia est.

PRIMA PARS

delictorū, vt vnusquisq; peccata sua, velut quodā quotidiano sermonis flagello castiget, & cōmissa sibi flagitia condemnet. Literę quoq; sacrę passim admonent p̄niam agere, ad quā profecto nō exhortarētur, nisi sp̄o tanea esset: nec poenitētiā ab alio inflictā, agēdam esse monerēt: sed potius patiēdā. Quod nostro in themate etiā intelligitur, si verba diligētius expēdantur. Nisi poenitētiā habueritis ait. Id autē habere dicimur, quod in n̄ra ptāte est: vt D. Tho. annotauit. 1. p. q. 38. ar. 1.

At verò, cū nemo in malum aspiciens operetur, vt Diony. 4. c. de diu. nomi. scite tradit, qui volens prudēs q; poenā eligit, eū alicuius boni grā, quod tanq̄ finem sibi pręstituat, hoc facere, necessum est.

Finis autē primus iustę vindictę, is habetur, vt qui Iesus p̄ culpā est, ei p̄ poenā satisfiat. Ea tenus quippe iudex nocētē plectit, qua tenus opus esse cēset, vt iniurię, & priuatę & publicę faciat satis. Sic igitur & poenitēs, ob eā causam vindicat culpā quā admisit, vt Deo, quē offendit, debitam satisfactionem impendat.

Sed enim, per offensam culpe, nō solū iustitia legislatoris, sed & amicitia violatur. Quapropter, alter finis poenitentis est placare Deum quem offenderit, eumq; sibi cōciliare. Inde enim vindictam, compensationemq; delicti, oportuit in poenitente vltroneam esse, quoniā oportebat amicam esse. Nam neq; apud homines, redintegratur amor, per coactam satisfactionem offendētis.

Cū

Cum autem amicus, poenis amici non delectetur, & alioqui etiam (Aristotele authore) poenae medica-^{2.Ethic.} menta sint, quae velut per contrarium dolorem, morbum pellunt e voluptate progeneritum, tertius poenitentiae finis est, salus animi. Dolet namque poenitens, lachrymatur & gemit, ut per huiusmodi quasi antidotum, morbo spirituali medeatur, ut Diuus Thom. 3. parte, q. 90. ar. 3. docuit, & August. tracta. in Psal. 57. Sed & Hieronymus in Ecclesiastes cap. septimum, inquit. Nouit hirudo pullos, de succo oculare chelidoniae, & dictamum caprae appetunt vulneratae, cur nos ignoremus medicinam poenitentiae propositam esse peccantibus? Eandem quoque sententiam eisdem fere verbis, Tertullianus dixit in libro de poenitentia. Et Chrysostom. homil. 7. ad populum Antioche, iudices (inquit) cum latrones ceperint, ac sacrilegos, non quomodo ipsos meliores reddant considerant: sed quomodo ab ipsis peccatorum poenas exigant: Deus autem contra: quum aliquem ceperit peccatorem, non considerat quomodo supplicium summat, sed quomodo ipsum corrigat. Itaque & iudex, pariter & medicus. &c. Paulus denique. 2. ad Corinth. 7. tristitia (ait) quae secundum Deum est, poenitentiam in salutem operatur. Quam ob rem, poenitentiae iudicium, ut amicum, ita quoque salutare est, plusquam vindicatum, cuius, scilicet, finis, non tam vindicta, quam vindicta salutaris est.

Igitur (ut quae tam multis diximus, in breue sum-

PRIMA PARS

mā redigamus) poenitentia dolor de peccatis est: aliās
 & in beatis esset, nec esset iuxta nomen suum, poena.
 Et dolor est spēte pro peccatis assumptus, vt sit, vin-
 dicta culparum voluntaria, nec vindicta solū satisf-
 factoria, sed etiam amica & salutaris. Ac poterant
 hæc apud omnes, inconuulsa ratione consistere, nisi ab
 iis, qui linguarum eruditione, proprioq; sensu iactan-
 tur, (vana licet fiducia) quaterentur.

Obiicit tamen nobis Lutherus apud Rosens. ar. 5.
 Imò & Erasmus in annotationibus super tertium
 Matth. caput, quòd apud Græcos μετανοια, non poena
 aut dolor est, sed resipiscentia: & μετανοειν resipiscere.
 At vbi interpres noui testamenti, vsurpat poeniten-
 tiæ vocabulum, græco in fonte μετανοια est: vbi poeniten-
 tiam agite, Græca lectio habet μετανοείτε: nō ergo in vsu
 scripturæ sacræ, poenitentia dolor aut poena est, sed
 mutatio consilij & mentis, & poenitere, sapere post
 erratum, instituereq; animum ad viuendum rectè. Sci-
 licet hoc irrefragabili argumento, in illam hæresim
 incidere Germani, vt crederent, veram poenitentiam
 nihil aliud esse, quàm nouam vitam. Iuxta quod Am-
 brof. apud Magistrum. 14. dist. ait, veram poenentiã
 esse, cessare à peccato. Hinc verò nos, paucis extrica-
 re possemus, si veteris interpretis, & Christianorum
 omnium latinè loquentium autoritate contenti, lati-
 ni nominis notionem & originem sequeremur: quæ sa-
 tis, (vt arbitror) ante nobis explicata est. Quin etiã,
 si rerum

si rerum ordo, fuerit diligenter inspectus, resipiscen-
tia atque tristitia, vsque adeò sibi vicissim hærent, vt,
si alteram tollas, vtranque necesse sit esse sublatam.
Etenim, si sapias, protinus incipit displicere, quod pla-
cuit. Imò, si erratum tuum semel intelligis, tu ipse inci-
pis, tibi illico displicere. Cùm verò, quicquàm displi-
cet quod placebat, id, quemadmodum quo tempore pla-
cuit delectabat, ita necesse est, contristare dum displi-
cet. Ac ne hunc quidè resipiscentiæ tristitiæq; nexũ,
arcanae literæ tacuerũt. *Genes. 6.* Videns Deus, quòd
multa malitia hominum esset in terra, poenituit eum,
quòd hominem fecisset, & tactus dolore cordis intrin-
secus. En post poenitentiam, dolor cordis apponitur:
& *Hierem. 31.* postquàm conuertisti me egi poeniten-
tiam, & postquàm ostendisti mihi, percussi femur
meum: in quæ verba *Hierony.* Dolentis (inquit) &
plangentis, & super errore pristino plorantis indi-
cium est, vt femur manu percutiat, & stultum se ante
fuisse fateatur. Dolor itaque, comes indiuiduus est
resipiscentiæ.

Quòd si latinæ vocis nullam rationem haberemus,
si rerum item consequentiam & ordinem negligere-
mus, etiamnum, *Luthero Erasmoque*, ostenderemus
Græcam *μετανοίας* vocem, poenam quoque ac vindictam
designare. Cuius rei testimonia, si quis à nobis require-
ret, nihil esset profecto, quod tam facile expedire pos-
semus, nisi ad alia properaret oratio. Certè Paulum
2. ad

PRIMA PARS

ad Corint. 7. pro poenitentia μετανοιας usurpasse, vel proteruus inficiari non poterit: habent enim graeca in hunc modum ἡ γὰρ κατὰ θεὸν λύπη, μετανοια εἰς σωτήριαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται: hoc est, quae enim secundum deum tristitia est, poenitentiam in salutem non poenitendam operatur. Quo loco si resipiscentiam vertas, sententiam in apostolo falsam efficies, non enim tristitia resipiscentiam operatur: sed est diuerso resipiscentia tristitiam: at tristitia quae secundum Deum est, poenitentiam hoc est voluntariam poenam, vindictamque culparum. Noster

In Epigram
matem occa-
sionis sta-
tuam.

item Ausonius loquentem poenitentiam inducens: sum (inquit) dea, quae facti, non factique exigo poenas, nempe ut poeniteat, sic metanoea vocor. Non igitur siue latine poenitentia, siue graece metanoea, nouam solummodo vitam, sed et veteris odium vindictamque significat. Sed ais: si verbum verbo reddas, μετανοια mutatio cogitationis et mentis est, transmentatio, si in hunc modum loqui latina consuetudo permitteret. Fateor equidem. At, mentis mutatio esse non potest, nisi mens diuertat a malo, contraque accedat ad bonum. quod quia non fit gressibus corporis, sed affectibus animi, veterem vitam animus auersetur oportet, cum eligit nouam: sic enim animi mutationem recta philosophia interpretatur: quam si haberent Lutherani, nihil ab illis praeterea exigeremus, si modo haberent eam, non quam sibi fingunt ipsi, sed quam et vere et gra-

De poeni. d. 1.
ca. sunt qui.

phice describit Ambros. 2. lib. de poenitentia cap. 10. inquit,

inquiens. Facilius inueni qui innocentiam seruauerint, quàm qui cōgruè egerint poenitentia. An quisquàm illam poenitentiam putat, vbi requirendæ ambitio dignitatis, vbi vini effusio, vbi copulæ coniuugalibus vsus? Renunciandum sæculo est, somno ipsi minus indulgendū, quàm natura postulat, interrumpendus est gemitibus, interpellāndus est suspiriis, sequestrandus orationibus: viuendum ita, vt vitali huic moriamur vsui. Seipsum sibi homo abneget, & totus mutetur: sicut quendam adolescentē fabulæ ferunt, post amores meretricios peregre profectū, & amore abolito regressum, veteri postea occurrisse dilectæ: quæ vbi non interpellatam mirata, putauerit non recognitam, dixerit ego sum, responderit ille, sed ego non sum ego. Hanc mihi, cogitationum atque animi transformationem, si præstiteris, iam ego de nomine nihil moror, Illa re vera poenitentia est, de qua nos in præsentia disputamus.

Sed illud tamen catholici quidam, contrario penitus sensu atque ratione, in dubium vocant: an ad veram poenitentiam præter dolorem de peccato præterito, propositum exigatur, deinceps futura vitandi: ita vt quemadmodum poenitentem vitam veterem detestari, sic & nouam animo concipere, ac proponere necessum sit. Et quidem iuniores nonnulli, existimant hoc propositum non esse in poenitentia necessarium. Tum quoniam, vt vox ipsa præ se fert, poenitentia, Maiores. 4.
dist. 14. q. 1.
& Alma in
eadē distinc.
& quæstioe.

culpas

PRIMA PARS

culpas præteritas respicit, nõ prospicit futuras: quod & Diuus Tho. animaduertit. 4. dist. 17. q. 2. ar. 2. quæsti. 4. vbi asserit, poenitentiaæ proprium obiectum esse peccatum commissum: quare ait, secundum suam speciem respicit tantũ peccatum præteritum. Tum etiã, quoniam ventura mala cauere, prudentiaæ actus est, non poenitentiaæ. Non igitur animus futura vitandi ad veram poenitentiam necessarius est.

Nos verò, recentem hanc theologiam paulisper facessat rogemus, & disputationis nostræ perturbatricem exoremus vt sileat: veterumq; authorum sententiam plectentes, intelligamus mutationẽ mentis, quam nomen græcum designare certum est, in poenitentia quoque latina voce comprehendendi. Nisi enim mutetur totus (vt paulo ante referebamus ex Ambros.) verè poenitens esse non potest: at hæc poenitentis mutatio, in eo sita est, si non vitam modo priorem respuat, sed & nouam animo complectatur, seseq; informet atq; animet ad rectè iusteq; viuendum: sit ergo (vt à more scholastico non discedamus.) Prima conclusio.

In poenitente semper hæc duo coniuncta sunt, detestatio vitæ veteris, & propositum vitæ nouæ: hanc Magister dist. 14. & 15. tenet: & Albertus. 14. dist. ar. 11. & Durandus dist. 17. q. 2. ar. 2. & Alexand. quarta parte q. 69. membro. 9. & Adrianus quolib. 5. ar. 3. & Caietanus in additionibus. 3. partis. q. 1. ar. 1. & Diuus Thom. 3. parte. q. 85. arti. 3. & 86. arti. 2.

& 3.

Gen. 3. contra gentes cap. 158. Gen. 4. cōtra gentes. ca. 72.

Quæ quidem probatur, ex Apostolo ad Ephes. 4. deponite, inquit, vos veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris: renouamini autem spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem. &c. nō ergo satis est, veterē exuere, nisi nouus homo induatur, quod certè voluntate fit non manibus corporis.

Hoc præterea insinuatur Genes. 6. poenituit eum q̄ hominem fecisset, & præcauens in futurū, & tactus dolore cordis intrinsecus. &c. ambo igitur illa in eo, quem verè poenitet reperiuntur.

Ezechiel item. 18. cap. si autem (inquit) impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, & custodierit omnia præcepta mea, omnium iniquitatum eius nō recordabor. Custodire autem omnia præcepta, ad animi propositum sine dubio referendum est: quoniam non omnia simul præcepta custodienda occurrunt, cū homo poenitentiam agit: vtrunque igitur poenitens simul præstat: & quòd dolet de omnibus peccatis suis, & quòd omnia præcepta custodire proponit. & infra eodem cap. Conuertimini ait & agite poenitentiam, pronicite à vobis omnes præuaricationes vestras, & facite vobis cor nouum & spiritum nouū: quod est, nouam vitā animo & cōcipere & velle.

Præterea (vt rectè Diuus August. lib. de vera & falsa poenitentia, cap. 17. ratiocinatur) non solū petitur à peccatore vt gemat, sed etiam vt conuertatur.

PRIMA PARS

tur. Conuertimini (inquit) & agite poenitentiam. &c.
 & Ioel. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro,
 in ieiunio & fletu. &c. Conuersio autem ad bonum
 est: non ergo satis est, malam vitam antecedentem a-
 uersari, nisi ad bonam poenitens animo conuertatur.

Id insuper annotauit Ambros. in illud. 2. ad Co-
 rinth. 7. Ecce enim hoc ipsum, secundum deum contri-
 stari vos, quantam operatur in vobis sollicitudinē &
 desiderium: desiderat enim (inquit) reformari, qui per
 peccatum scit, se factum esse deformem.

Dauid quoque in Psal. 50. postquam veniam peti-
 uit inquiring, quoniam iniquitatem meam ego cognos-
 co. &c. cor mundum, ait, crea in me deus, & spiritum
 rectum innoua in visceribus meis.

Præterea, primū quod ab eo qui fecit iniuriam po-
 stulamus est, huiusmodi propositum. Cū ergo finis
 proprius poenitentiae sit, emendare deo iniuriam, certè
 verè poenitens, omnia ea exhibet, per quæ iniuria com-
 pensatur. Inter hæc autem (vt diximus) illud vnum
 est, vt homo habeat animum, alias deinceps iniurias
 non faciendi.

Ad hæc, quemadmodum parentes cū liberos pu-
 niunt, emendationem, propositumq; melioris vitæ in
 futurum, ab illis per poenas extorquent: ita & hoc à
 nobis vel maxime deus exigit in hac vindicta volun-
 taria, vt velimus in melius corrigere, quæ peccauimus.

Præterea in omni motu non est recessus à termino
 aliquo,

aliquo, sine accessu ad oppositum: ergo, nec auersio à peccato erit sine conuersione ad iustitiam. Quare sicut pœnitens detestatur vitam iniustam antecedentem, ita voluntate complectitur futuram iustam consequentem.

Præterea vera pœnitentia non est sine actu charitatis, ut mox definiemus: sed per actum charitatis, volumus deo in omnibus placere, & in nullis displicere. Igitur, animus in futurum benè viuendi, verò pœnitenti qui ad deū conuertitur, deesse non potest. Quod & nunc in Concilio Trident. sessione. 6. ca. 5. & 6. definitur: & in concilio Florentino fuerat ante declaratum, videlicet ad contritionem, (quæ pœnitentiæ primus actus est) pertinere, ut doleat de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. Nec potest dici, concilium loqui, de proposito implicito. Pari enim ratione statueret, ad contritionem cordis spectare propositū ieiunandi tempore quadragesimæ. Præterquam quòd vana esset talis determinatio, & explicatio contritionis, si de implicito proposito intelligeretur. Et simili quoque ratione interpretaremur, ad contritionem cordis pertinere, implicitè dolere de peccato commisso.

Secunda conclusio: huiusmodi propositum est de ratione pœnitentiæ. Hanc tenet D. Tho. expressè, & eam persuadere nititur. 3. par. q. 90. ar. 4. & 4. contra gentes. cap. 27. quia actus morales, ex fine recipiunt
b Speciem.

PRIMA PARS

speciem. At, finis pœnitentiæ & doloris de peccato, est noua vita: ergo illum finem intendere, est de ratione pœnitentiæ: quemadmodum enim, expulsio dispositionis contrariæ, suapte natura paratur ad conuenientem formam inducendam: & propulsatio humoris corrupti, ab arte naturaq; instituitur, vt noua sanitatis forma proueniat: ita & peccata antecedentia destruere, atq; auersari, ad vitam nouam instituendam ordinatur.

Præterea ad pœnitentiam id potissimum pertinet, vt deo veteris vitæ compensatio fiat. Id autem, vel maximè à nobis deus exigit, pro compensando delicto veteri, vt ei deinceps placere velimus, iustè recteq; uiuendo: id igitur est de ratione pœnitentiæ.

Homil. 34.
cuius initium,
in æstiuum
tempus.

Hoc item probat Magister sententiarum dist. 14. ex definitione pœnitentiæ, quam nobis Ambros. & Gregorius, tradidere in hanc formã. Pœnitentia est, præterita mala plangere, & plangenda iterum non committere. de pœnitentia dist. 3. cap. pœnitentia, & cap. pœnitentiam.

Nec ego aliud intelligo Florentinum Concilium indicare voluisse, cum astruit, ad contritionem cordis pertinere, vt doleat de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.

Ad argumentum verò in contrarium, respondet D. Tho. dist. 14. q. 1. ar. 1. q. 6. ad. 4. q. quànvis ad pœnitentiam iuxta primam nominis originem, non pertineat

tineat respectus ad futuram, at, quatenus habet pro fine præcipuo, emendare deo culpam commissam, & illi pro ea satisfacere, huiusmodi propositum est de ratione poenitentiae, nec sine illo deus aut placatur aut conciliatur: cum id, (quod sæpe iam diximus) à nobis maximè requirat.

Hæc de priore diffinitionis particula satis sunt dicta. Nunc circa posteriorem ea questio est à nobis pertractanda, an dolor detestatioq; peccati, quia est contra deum, sit de ratione poenitentiae. Cui breuiter questioni eodem omnes ore respondent, id de ratione poenitentiae esse D. Tho. 3. p. q. 86. ar. 3.

Quippe si quem peccata contristant, vel q; turpia sunt, vel quòd infamiae notã inusserunt, aut aliud damnum dedere peccanti, huius dolor idoneus non est nec delicto aduersus deum commisso pensando nec infenso deo placando & conciliando. Nam ne homo quidem iustus placaretur, cùm is qui lesit nullam ipsius haberet in dolore rationem: nec redintegraretur amicitia dum qui eam violauit, iacturam propriã sentit, non amici offensionem. 2. ad Corinth. 7. gaudeo non quia contristati estis sed quia contristati estis ad poenitentiam. Contristati enim estis secundum deum, quæ enim secundũ deum tristitia est. &c. Tristatur, inquit Ambrosius, secundum deum, quia delet q; fecit quod odit deus: Idem Chrysostomus homilia. 15. in hanc secundam epistolam: sed expressius homilia. 4. in eandẽ.

P R I M A P A R S

Item nisi hac ratione & sine, peccator poenitentiam ageret, ad deum minimè per suam poenitentiam conuerteretur: cum tamen Christiani poenitentem, & conuersum ad deum, eundem prorsus intelligamus. Quoniam & arcanae literæ poenitentiam sine peccatoris ad deum conuersione penitus ignorant. Ioel. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro. &c. Ezechiel. 18. Conuertimini & agite poenitentiam. Esa. 35. Derelinquat impius viam suam & reuertatur ad dominum, & Psal. 118. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam. Vbiq; igitur ratio finisq; poenitentia deus ipse describitur.

Sed existit hoc loco questio non parua, an illa ratio formalis & motiua poenitentia sine dilectione possit haberi. Quod in hanc formam alii quaerunt, an in poenitentia finitione oporteat contineri, quòd sit dolor de peccatis quia sunt contra deum super omnia dilectum.

Et suadetur non oportere, quia dilectio est actus sufficiens ad remissionem peccatorum: quare si semper cum poenitentia interueniret, aut neutra esset idonea, aut altera superflueret.

Deinde, si actus charitatis necessariò in peccatoris conuersione inueniretur, tunc charitas diceretur secunda tabula post naufragium, potius quàm poenitentia: quod tamen inauditum est.

Præterea, puer fugit ignem tanquàm malum, etiam
si op-

si oppositum bonum actu non velit: ergo & homo potest fugere peccata, quanuis deum actu non amet.

Quartò, quia si dilectio esset poenitentiae cõiuncta, dilectio poenitentiam antecederet, quoniam attingit finem rationemq; formalem poenitentiae: at cõsequens est falsum, vt videtur.

Primò, quia cõtritio præcedit gratiam habituale, cùm sit eius dispositio: ergo & charitatem, quia gratia prior est charitate, ad quam se habet gratia, vt anima ad potentias suas. Nam dat gratia esse & viuere, charitas operationem.

Item secundò cõsequens probatur esse falsum, quia si dilectio contritionem præcederet, iam prima poenitentis contritio esset meritoria, cùm à charitate proficisceretur: referreturq; ab eadem charitate in deum super omnia dilectum. At cõtritio prima, meritoria esse non potest, quia vel meretur gratiam vel gloriam: non gratiam, quia prima gratia sub merito non cadit: gratiam verò simul fieri & augeri impossibile est. Quare, prima contritio, nec primam gratiam, nec augmentum eius promeretur: sed ne gloriam quidem, quia vel meretur gloriam, quæ respondet primæ gratiæ, puta vt quatuor, si gratia prima erat vt quatuor: vel meretur augmentum illius gloriæ: si primum, iam gloria quæ respondet primæ gratiæ, non daretur gratis, contra Apostolum ad Rom. 6. inquentem, gratia dei vita æterna. Et cõ

tra rationē, quæ dicitur, gratiam nihil aliud esse, quam acceptationem ad gloriam: unde si quis accepit gratiam primam sine meritis, ergo & acceptatus est ad gloriam correspondentem sine meritis. Augmentum verò gloriæ, si prima cōtritio mereretur, pariter quoque & augmentum gratiæ, quod iam reprobatur est.

Deniq; cōsequēs falsitas ostēditur ex D. Tho. 4. d. 14. q. 1. ar. 2. q. 2. cuius verba sunt. Quandoq; aliquis fugit malum propter desiderium boni, quandoq; autem è diuerso, & hic motus est frequentior in reuersione peccatoris ad deum per pœnitentiam. Unde pœnitentia est prior charitate, & cū motus amoris pœnitentiam præcedit, non est amor charitatis, quia charitas amissa, non recuperatur nisi per actum pœnitentiæ virtutis: hætenus ille. In contrarium est, quòd omnis dolor in amore fundatur, eo enim quòd aliquid amamus, de eius amissione dolemus.

Hic sit prima propositio. Primus actus pœnitentiæ nunq̄ est sine actu charitatis. Magist. d. 15. c. 4. idē, gratia de pœ. d. 3. ca. vlti. & ca. fugerat, & dist. 2. ca. charitas est: et D. Tho. 12. q. 113. ar. 4. ad. 1. et ar. 5. & 8. et de verita. q. 28. ar. 4. Durā. d. 17. 4. q. 1. & 4. Capreo, d. 14. q. 2. & Gabr. ea dist. & q. cōtra Palud. d. 14. q. 3.

Primū probatur hæc cōclusio testimonio D. August. 14. de ciui. dei, cap. vltimo vbi asserit, neminē pertinere ad ciuitatē dei, nisi per amorē dei, usq; ad cōtemptū sui: sed omnē verē pœnitentē ad dei ciuitatē pertinere

tinere nemini dubiū est, ergo. Et lib. de ve. & fal. poen. ca. 9. pro absurdo habet q̄ sine amore dei, quisq̄ consequatur indulgentiā, sine quo nullus inuenit gratiā. & ca. 17. idē ait: & lib. cōtra Crescon. 2. ca. 12. cū dixisset: & eleemosynis & verbo veritatis, & cōtritione remitti peccata, subdit, mundātur etiā, ipsa quæ supereminet omnibus charitate, quæ vna si adsit, omnia illa rectè fiunt: si autem desit, illa omnia frustra fiunt.

Præterea. 1. Ioan. 3. qui non diligit, manet in morte.

Præterea, cōuersio ad deū requiritur ad habendam gratiā dei. Zacha. 1. cōuertimini ad me, & ego cōuertar ad vos. Ezech. 18. & 33. sed cōuersio ad deū nō fit nisi per actū charitatis: nam si aliter cōuersio fiat, vana est ad iustificationē cū in Christo Iesu sola fides valeat, quæ per dilectionē operatur, ad Galat. 5. hoc autē notauit Aug. de vera & falsa poen. ca. 17. non conuerti, sed qui habet attritionem, & timet deum iudicem, nisi amet iustum.

Præterea, salus animæ in cōuersione ad deū cōsistit. Hiere. 3. cōuertimini filii, reuertētes, & sanabo auersiones vestras. Esa. 6. & conuertatur, & sanem eum. & 45. cōuertimini ad me, & salui eritis: at, poenitentia est medicina salutis.

Item omne agens, agit propter finem, anima ergo cū mouet se, ad finem se mouet. At velle efficaciter finem, pertinet ad charitatem. Nanq̄ si per spem solam finem appetere, nec spes mortua ad iustificationē

PRIMA PARS

tionē sufficeret, nec de peccato doleremus qua ratione offensa Dei est, sed qua malum nostrum est.

Id tandē modò in Concil. Triden. sess. 6. c. 6. & 7. definitum est. Ac re vera, id. n. Dñs Lucę. 7. insinuas se videtur, inquiens. Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Que significat dolorē & lacrymas nullas esse nisi cum charitate essent.

Secunda propositio, prior natura est actus charitatis, quàm actus poenitentiae. Imò radix, vnde poenitentia habet remittere peccata, dilectio est: iuxta Domini sententiam Luc. 7. Quoniam dilexit multum, ait. D. Tho. 3. p. q. 85. ar. 6.

Probatur item hæc conclusio. Quia poenitens, detestatur peccatum, vt offensam Dei, ergo prius natura amat Deum. Nam nisi quem amore prosequimur, eius mala exhorrescere non solemus.

Primus quoque voluntatis actus, circa proprium obiectum est, scilicet, circa bonum. Deinde sequitur odium oppositi mali. Prior ergo actus est, quo Deo volumus bonum, q̄ actus quo eius malū abhorremus.

Præterea, velle mihi conciliare Deum, est prius, q̄ velle emendare iniuriam commissam, cum illud sit finis huius. At illud ad charitatem pertinet: hoc ad poenitentiam, vt dictum est.

Præterea, vt D. Tho. argumentatur loco citato ad secundū, in actibus animæ primus motus est circa finem. Vnde prior est natura intentio finis, quàm ele-

ctio

Etio mediorū. At, dolere de peccatis, & illa destrue-
re, medium est ad placandum & cōciliandum Deum,
& ad rectam electionē pertinet, ergo. Sed & Hie-
rem. 31. huius rei testimonium habemus: Postquā con-
uertisti me (inquit) egi pœnitentiam, prior est igitur
conuersio ad Deū q̄ pœnitentia detestatioq; peccati.

Id postremò Cōci. Triden. sessi. 6. cap. 6. definiuit,
his verbis. Peccatores ad iustificationem se disponūt,
incipientes diligere Deum, tanquā omnis iustitię fon-
tem: ac propterea mouentur aduersus peccata per
odium aliquod & detestationē, hoc est per pœnitentiā.

Tertia propositio, de ratione veræ pœnitentię est,
quòd displiceat peccatum, quia est contra Deum su-
per omnia dilectum. D. Tho. expressè. 3. p. q. 86. ar. 3.
patetq; ex prioribus conclusionibus.

Ad primum autem eorum, quę in cōtrariam par-
tem adduximus, respōdet D. Tho. 3. p. q. 84. ar. 5. ad. 2.
& q. 86. ar. 6. ad. 2. & de verit. q. 28. ar. 5. in corpore.
& ad primū, negādo cōsequentiam. Aliud est enim,
quod requiritur ad iustificationem absolutè, aliud ad
iustificationem eius qui mortaliter peccauit: in quo re-
quiritur & auersio à malo, & conuersio in bonū, vt
iniuria quā fecit cōpensetur per equam satisfactionē.

Ad secundum respōdetur, quòd pœnitentia dici-
tur secunda tabula post naufragiū, & non charitas.
Primò, quia charitas necessaria est in omni iustifica-
tione, cōmunisq; & integra nauis soluentibus, & nau-
fragis.

PRIMA PARS

fragis. Pñia autē, proprium est remediū naufragorū.

Item etiam in poenitētia charitas intelligitur, non autē è diuerso, in charitate pñia. Quanq̄ & his duobus
 ∴ argumētis breuius respōderetur, multos actus hoīs in iustificatione simul cōiūgi, quibus tñ singulis iustificationē ipsam sacræ literæ tribuūt. Fides enim, purificat corda nostra, Acto. 15. Spe quoq; salui facti sumus ad Ro. 8. Vniuersa etiā delicta operit charitas. Prouerb. 10. & scriptū quoque est, sine timore neminem posse iustificari. Eccli. 1. Et, cū peccator ingemuerit ac poenitentiam egerit, peccata ipsius obliuioni tradentur. Ezech. 18. & 33. Erraret autē vehemēter, qui vel remissionem peccati, vnicuilibet ex illis actibus denegaret, vel vnū ex eis quēlibet, superfluere arbitraretur.

Ad tertium, nihil vetat, cū quis semel habuit actum amoris, odio habere malum sine amore præsentis, ex vi tamen præcedentis, vt post primum assensum conclusionis, quem sine assensu antecedenti principiorum habere nequiuimus, nihil prohibet eidem conclusioni iterum atque iterum assentiri sine principiorum assensu. Sic & primam poenitentiam sine dilectione habere impossibile fuit. Secundam verò vel tertiā habere poterimus ex efficacia solū prioris dilectionis. Ita quoq; puer vi & potentia amoris naturalis, quem dubio procul aliquando primū habuit, postea malum fugit nature contrarium, etiam si amor ille actu non perduret. Quin etiam non oportet duas semper ope-
 rationes

rationes differentes habere amoris & poenitentię: sed potest vnus & idem actus à charitate & poenitentia proficisci, vt interim media & finem vnico actu complectimur, & principiis & conclusioni vnico actu assentimur.

Ad quartum, cōcesso cōsequenti quod infertur ad primam confutationē, nego consequētiam. Non enim valet, a, est prius, b, & b, prius, c, ergo, a, est prius, c, præsertim cū in diuerso genere causarum ille ordo consideratur. Quemadmodum, & hæc collectio inutilis est, a, est causa, b, & b, est causa, c, ergo, a, est causa c, Quod vt exemplo manifestum efficiam, ponamus illud quod Philosophi negare nō possunt, primas qualitates & secūdas, vtrasque esse dispositiones ad eandem formam substantialem, vt calor & color, humiditas & mollities ad animam rationalem, vbi certū est, secundas qualitates priores esse animā in genere causæ disponentis & materialis: animam rursus priorē esse primis qualitatibus in genere causæ formalis. Prior est enim forma, quę dat esse simpliciter, quàm forma quę dat esse tale. Ex quo tamen, si quis colligeret secundas qualitates esse priores primis, certè à Philosopho non toleraretur, sed ne à dialectico quidem, cū in nullo genere causæ primas qualitates, secundæ præcedant.

Item, contritio prior est habituali gratia in genere dispositionis, gratia etiam prior est habitu poenitentię

PRIMA PARS

tentię infusę in genere causę formalis. Sed cōtritio nullo pacto prior est habitu pœnitentię. Quoniam actus ille ab habitu producitur in genere causę efficientis. Effecta autem causarum efficientium, suis causis efficiētibus priora esse nō possunt, nisi fortè in gñe causę finalis, de quo genere in præsentia nō differitur.

Circa id verò, quod in eodem argumento additur, gratiam se habere ad charitatem & pœnitentiam, vt anima ad potentias suas : non in omnibus similitudo est. Quoniã potentię anime, intellectus, & voluntas, nulla ratione pœcedunt animam: habitus verò charitatis & pœnitentię, quoniã in genere causę efficientis producūt actus, qui sunt dispositiones ad gratiã, ex consequenti ipsam gratiam antecedunt. Charitas igitur & pœnitentia habent se ad gratiam, vt calor ad formam ignis. Idem enim calor si consideretur, vt disponens materiã ad recipiendam formam, prior forma est: si autem vt potentia calefactiua, eadem forma posterior est.

Gabr. d. 14.
q. 1. ar. 2.

Ad secūdã verò confutationem, in qua difficultas est maxima, sunt qui negent primã contritionem meritoriam esse, quam ego sentētiam olim iuuenis tenere solebam, nec enim poteram eam persuasionem induere, vt gratia habitualis qua iustificamur, prima cōtritione prior esset: quod tamen erat necessarium, vt illa contritio esset meritoria: quippe, cum gratia & amicitia Dei, totius meriti radix & origo sit, atque
id etiam

id etiam D. Tho. mihi sentire videbatur. 1. p. q. 62. ar. 2. ad. 3. in hęc verba. Triplex est conuersio in Deum: vna quidem per dilectionem perfectam, quę est creature iam Deo fruētis. Et ad hanc conuersionem, requiritur gratia consumata. Alia conuersio est, quę est meritum beatitudinis, & ad hanc requiritur habitualis gratia, quę est merendi principium. Tertia conuersio est, per quam aliquis pręparat se ad gratiam habendam, & ad hanc non exigitur aliqua habitualis gratia, sed operatio Dei ad se animam conuertētis: secundũ illud, conuerte nos domine, & conuertemur. & 3. p. q. 89. ar. 1. ad. 2. Actus, inquit, primus poenitentis se habet, vt vltima dispositio ad gratiam consequēdā: scilicet, cōtritio. Alij verò sequētes actus poenitentię, procedunt iam ex gratia & virtutibus. Sed quoniam D. Tho. quem ego authorem libentissimè sequor. 1. 2. q. 112. ar. 2. ad. 1. contrariam sentētiam tenet: concedo contritionem primam esse meritoriā glorię. Primò, quia est operatio amici Dei ordinata in finē supernaturalē. Imò vt ostensum est, in finē charitatis, ab ipsa charitate ordinata, ergo est meritoria.

Pręterea, vltima dispositio ad formam, in genere causę formalis, posterior ipsa forma est. Igitur secundum ordinem causę formalis, contritio, à gratia procedit, erit ergo meritoria.

Pręterea fingamus hominem post primam illam contritionem è vita discedere. Tum quero an isti dabitur

PRIMA PARS

bitur aliqua gloria. Quod quia negari nō potest, quero rursus, an illam gloriam talis homo meruerit? Si meruit habetur intentum, si non meruit, ergo adulto seclusis sacramētis datur gloria absq; merito, proprio reclamante Paulo. 1. ad Corin. 3. Vnusquisq; propriā mercedem accipiet, secundum suum laborē. & Matt. 20. Nemo diuturnum accepit denarium, nisi qui in vinea laborauerit.

Præterea, primus actus charitatis, est meritorius, cum sine dubio, sit opus amici Dei maximè placens Deo. Ioan. 14. Qui diligit me, ego manifestabo ei met ipsum. Sed actus primus pœnitentię sequitur primū actum charitatis, à quo proficiscitur, ergo est meritorius. Quod Augu. affirmat, de ve. & fal. pœn. c. 17. vbi de iis qui in fine pœnitentiam agunt, sic loquitur. Cum fructifera pœnitentia opus sit non hominis sed Dei: inspirare eam potest, qm̄ vult sua misericordia, & ex misericordia remunerare, quos damnare potest ex iustitia. & cap. vltimo ait, pœnitētiam non solūm indulgentiā promittere, sed certa præmia. Gratianus etiam id habet de pœni. di. 1. c. conuertimini.

Igitur ad argumentum, concedo libenter primam gratiam gratis dari. Nego tamē exinde primam gloriam dari sine merito. Eadem enim contritio vt quatuor, & dispositio est ad gratiam vt quatuor, & meritoria glorię, vt quatuor qua ratione ordine nature gratiam sequitur, & ad impugnationem: quia gra
tia

tia est acceptatio ad vitam eternam. Id, scilicet, ego nego si sermo formalis sit: sed est forma per quã aliquis est amicus Deo, per quam homini grato & accepto, admissoq; in diuinæ naturæ consortium, facultas datur ad æterna bona, per operationem virtutũ promerenda. Nec oportet formaliter loquendo, vt quis sit amicus Deo, quòd Deus per talem amicitia, seclusa quacunq; operatione, velit illi vitam eternã. Sed satis est, quòd velit illum admittere ad participationem bonorum supernaturalium, quę simpliciter faciunt homines bonos, qualis est charitas, & ceterę virtutes infusæ, per quas admissus homo ad Dei amicitiam & gratiam, æternam gloriam propriis actibus demeretur. De adultis loquimur, nam paruulis gratia datur, per operationẽ alienam, similiter & gloria.

Cuius rei exemplum habes in anima: quę quoniam actus primus est, dat esse & viuere. Hanc consequuntur potentiæ naturales, hoc est, intellectus & voluntas, per quas operatur ad consecutionem finis. Sic & gratia, vita quędam animæ est, quę illi & viuere, & esse diuinum præstat, quã charitas & reliquæ virtutes consequuntur: quarum operationibus finẽ suum homo cõsequetur. Nec deerit præter naturale, morale quoque exemplum, in huius rei expositionem. Cũ enim homo quis, gratus incipit esse principi, non est opus, vt per talem primam gratiam acceptus sit ad vltima præmia, atq; præcipua, quæ videlicet, princeps
fideliter

S E C V N D A P A R S

fideliter seruientibus præparauit. Sed per talem primam gratiam intelligitur admitti in domum, consortiumq; eiusdem principis: dariq; facultas intelligitur, ad præmia quæcunq; fidelium amicorum promerenda. Cùm autem Apostolus ait, gratia Dei vitam æternam donari, certè sentit, quod August. dissertissimè docet. 3. Hypognoſticõ, & de gratia & lib. arb. cap. 4. 5. 7. & 15. per auxilium dei gratuitum, eam homines consequi, cùm tamen simul dicatur corona iustitiæ, quia nobis cooperantibus gratiæ dei respondet, tanq; premium mercesq; operis nostri. Atq; de prima controuersia, satis superq; fuerit disputatum. Vbi cõstitutum nobis est, poenitentiam esse voluntariam poenã, pro peccatis assumptam, propter deum, ex charitate dilectum.

S E C V N D A P A R S.

IN secunda verò, id vertebatur in questionẽ, an poenitentia sit virtus. Cuius quidem questionis pars negatiua, ex eo suadetur in primis, quòd nulla virtus, vitium in eodem subiecto necessario supponit: at oportet hominem fuisse vitiosum, priusquam in homine poenitentia sit: non igitur est poenitentia virtus. Nam & absurdum est, virtutes te habere non posse nisi ante peccaueris, & Christo domino aliquam denegare, in quo omnium virtutum plenitudo est.

Deinde, philosophi nullã de poenitentia fecere mentionem, non Aristoteles, non Cicero, non Seneca, nõ denique

denique Macrobius, qui tamen copiosissimè de virtutibus disseruere: non ergo est poenitentia virtus.

Præterea, cuiusq; virtutis primus actus est, electio boni: secundus verò, fuga mali. Est enim virtus, habitus electiuus, in mediocritate consistens. At poenitere, detestationem, fugamq; peccati notat: non ergo potest esse præcipuus cuiusq; virtutis actus, cum tamen primus actus poenitentiae sit. Quare, non est poenitentia virtus.

In contrarium est: quòd cõpensare iniurias aduersus homines factas, virtus est: ergo, & diuinas offensas vindicare, virtus sine dubio est.

Ad huius controuersiae pleniorẽ explicationem, sit prima propositio.

Poenitentia est virtus: quæ quidem conclusio indubitata apud Catholicos semper fuit. Nisi, q̄ nostra hac tempestate, quidam apud Hispanos hæretici, irridere coeperunt eos, qui de peccatis commissis tristarentur. Cuius erroris author, creditur esse Lutherus, qui nouam solummodo vitam à poenitentibus exigit, poenas non exigit. At hic error (ne aures vestras sanctorum testimoniis obtundam) ex sacris literis reuincetur. Baruch. 2. Anima quæ tristis est super magnitudine mali, & incedit curua & infirma, & oculi deficientes, & anima esuriens, dat tibi gloriam & iustitiam domino. 2. ad Corinth. 7. Gaudeo, non quia contristati estis, sed quia cõtristati estis ad poenitentiam, quæ

S E C V N D A P A R S

quæ enim secundum deum. &c. Et Psal. 6. Laboravi in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, & lachrymis meis stratum meum rigabo. Ecce propheta sanctus & rex laborat, gemit, lachrymatur. Vbi? in lecto: quantum? rigat: quandiu? per singulas noctes. Ob vnâ, scilicet, noctem quam in iniquitate contraxerat, vitæ totius laborem, gemitum lachrymasq; designat: & post tam clarum & illustre Dauidis exemplum, sunt qui in luce meridiana cæcutiant. Quorum stultitiam facile sanè erit redarguere, vel naturali ratiocinatione: quæ ostendit dolorem de peccatis moderatum ob debitum finem esse laudabilem. Nam, quem errati piget qui castigat seipsum: idque maximè cauet, ne rursus in eosdem laqueos inducatur, is laude dignissimus est.

Præterea, si cuius rei prosecutio turpis est, fuga bona erit suapte natura: poenitentia ergo, cum fuga peccati sit, honestissima est.

Præterea, aliorum punire peccata iure naturæ, studiosum est: quemque igitur sua vendicare facinora, æquum & iustum est.

Tandem, hominem in quem iniuste peccaris, placare, virtus est: Deo ergo quem offenderis satisfacere, virtus est. Sed quid nos audaces de bono diuini præcepti disputamus? (Nam Tertulliani verbis libenter vtimur) bonum est poenitere, an non? quid reuoluis? Deus præcepit, Deus hortatur, Deus inuitat: poenitentiam

In libro de
poenitentia.

tentiam (inquit) agite, poenitentia igitur, actus virtutis est.

Secunda conclusio. Poenitentia est virtus specialis. Contrarium huius tenuerunt quidam ante D. Thomam, ut ipse Thomas author est, dist. 14. q. 1. ar. 1. q. 3. hos Scotus secutus videtur dist. 14. q. 2. & Maior. etiam. q. 2. Sed hac conclusione explicanda primū intelligamus, dolere de peccatis, eo quod contra rationē rectam facta sunt, non pertinere ad aliquam specialem virtutem. Cum enim omnis virtus sit conformis recte rationi, eadē sufficit, & ut placeat quicquid rationi consentaneum est, & ut displiceat quod à recta ratione discordat. Vnde temperantia satis est, ut detestemur actus intemperantiæ, & iustitia, ut iniustitiam abominemur.

Illud etiam compertū habeamus, tristitiam de peccato, quatenus offensa Dei est, non requirere specialem virtutem præter charitatem. D. Tho. q. 85. ar. 2. ad. 1. & ar. 3. & ratio est in promptu. Nam per eandem amicitiam bonum amicis volumus, & mala amicorum auertimus.

Præterea, & id accipiamus, quod exploratū quoque est, dolere de peccato, ut languenti animo medeamur, non indigere alia virtute præter charitatem. Nam sicut ex amore naturali, medicinam appono morbis corporis, ita ex charitate, qua meipsum diligo propter deum, medicinam adfero, ægritudinibus animi.

6 2   Atque

3. parte.

S E C V N D A P A R S

Atque ab eadem omnino charitate est, tritari de culpa, ut mihi conciliem deum. Etenim, quaecunque humana actio, ob id parata, ut comparem amicitiam hominis, nullam exigit specialem virtutem humanam: sed ex quodam desiderio amicitiae consequendae proficiscitur, quod inchoatio quaedam est, & veluti amicitiae futurae semē. Tritari ergo de peccato ut in gratiam dei redeamus, inchoatio quaedam est diuinæ amicitiae: nec ad aliam virtutem pertinere potest. Imò adeo virtutis nomen non meretur, cum in genere amicitiae actus ille imperfectissimus sit, virtus autem sit dispositio perfecti ad optimum, ut ex Aristot. 7. phys. lib. colligitur.

Cap. 3.

Tritari ergo de culpa, eo fine ut compensetur offensa, quae aduersum deum commissa est, id nos asserimus exigere propriam specialemque virtutem. Nam, ut dare Petro pecunias, si in se quidem absolute consideretur, nullam habet laudem: sed si do, ut releuem miseriam eius, actus est misericordiae: si ut bene illi faciam, scilicet, quia bonum ipsius est, ad benevolentiam & amicitiam pertinet. Sin vero, tanquam donum gratuitum pecunias confero, nempe ut suo loco & tempore, quibus decet distribuantur, ad virtutem liberalitatis spectat. Ita, tristitiam assumere, qua iniuriae Deo factae compensatio fiat, à virtute speciali oriatur necesse est, cum finis ille tam specialis sit, ut pertinere ad duas virtutes nequeat, nedum ad plures. Di-
uersa

uersa quippe formalia motiua volūtatis, diuerse sunt formales rationes obiecti: atque consequenter, diuersos habitus & virtutes efficiunt.

Præterea, si quem hæresis suæ poeniteat, vt emendetur offensa Deo facta, actus virtutis sine dubio est. Nec tamen potest elici à fide, quæ est in intellectu, sed ne ab aliis quidē virtutibus generaliter. Dabitur ergo aliqua specialis virtus, vnde ille actus existat: quam nos poenitentiam appellamus.

Postremò, velle compensare iniuriam factam proximo, requirit specialem virtutem: ergo, & velle compensare, ac vindicare iniuriam factam Deo.

Sed ex his oritur dubium, si poenitentia virtus specialis est, an incidat in virtutem aliquam particularem earum, quas Philosophi posuerūt. Videtur enim esse eadem cum iustitia. Quod Duran. di. 14. q. 2. asseruit: quia per eandem virtutem reddimus unicuique debitum, & illi satisfacimus, si intulimus iniuriam. Sed per iustitiam unicuique reddimus debita, ergo. Et confirmatur, quia iniuriam factam, ad ius, equalitatemque reducere, actus iustitiæ est.

Præterea, vindicatio species iustitiæ est: ergo, & poenitentia. Quod & D. Tho. affirmat. 3. p. q. 85. ar. 3. ad. 4. & artic. 4.

Falluntur tamē qui hoc sentiunt. Primò, quia inter Deum & homines, non est iustum simpliciter, sed secundum quid, vt D. Tho. ar. 3. iam citato, ex Arist.

S E C V N D A P A R S

8. *Ethi. manifestat: ergo, cūm pœnitentia sit virtus inter hominem & Deum, non reddit iustum nisi secundum quid. Non est igitur virtus iustitię, quæ videlicet æquale reddit. Deinde, religio debitum Deo reddit, & tamen non est iustitia. Non ergo, quæcunque virtus debitum Deo reddit, virtus iustitiæ est.*

Quibus argumentis, Caietanus commotus, tenuit pœnitentiam esse virtutem religionis, & quia eiusdē præterea virtutis est, reddere debitum Deo benefactori & offenso, sed per religionem reddimus debitum Deo benefactori. Maior probatur, quia ratio debiti non variatur ex eo quòd sit pro beneficiis, vel offensis, vt debitum ex accepto mutuo, vel ex furto, eiusdē rationis est. Cūm ergo sola religio reddat debitū Deo, ratione accepti beneficij, sola debitū Deo reddit ratione factæ offensæ.

Item Baruch. 2. Anima quæ tristis est sup magnitudine mali, dat tibi gloriam & iustitiam domino. Primum gloriam, deinde iustitiam, & confirmatur hoc ex Psal. 50. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despicies. Primus ergo actus pœnitentię, hoc est, cōtritio, sacrificium, opusq; religionis est.

Sed hæc quoq; opinio, primū D. Tho. aduersatur. 4. di. 14. q. 1. ar. 1. q. 5. & di. 15. q. 4. ar. 7. q. 1. ad. 2.

Præterea, & falsa est: quia religio nō reddit Deo quodcunque debitum, sed honorem, vt pœnitentia per se quidē

se quidem intendit compensare iniuriam Dei. Assumit tamen ad hunc finem, ea per quæ cōpensatur iniuria, quæcunque illa sint. Unde primū assumit tristitiam de vita veteri, deinde propositū vitæ nouæ, mox exteriorē poenam & satisfactionem: denique in his omnibus subiectionem, & humilitatem erga Deum. His enim homines humanas iniurias solemus compensare. Cū igitur finis poenitentię proximus atque precipuus nō sit, honorē Deo reddere, certē religio esse nō potest, cuius proximus finis est, reddere Deo cultum. Præterea, non est eiusdem virtutis, reddere debitū honorem principi, & ipsius offensam compensare. Illud enim ad obseruātiā pertinet, hoc ad iustitiam, ergo non est eiusdem virtutis Deum colere, & eius offensam satisfacere.

Dicendum ergo, poenitentiam esse specialem à cæteris virtutibus distinctam, quas Philosophi cognouerunt, cuius proprius actus est, compensare offensam Dei. Quæquidem virtus, iustitia quædam est, qualis inter homines ad Deum esse potest. Ezech. 18. Si autē impius egerit poenitentiam, & fecerit iudicium, & iustitiam. Psal. 118. Feci iudicium & iustitiā. ad Ro. 6. Sicut exhibuistis membra vestra seruire iniquitati, ita nunc exhibete seruire iustitiæ.

Ad primum verò argumentum, quo suadebatur esse iustitia, iam videtur esse respōsum. Nam iustitia, quæ proprie & simpliciter iustitia vocatur à Philosophis,

SECUNDA PARS

non nisi inter eos est, inter quos equale reddi potest.

Quare, in diffinitione iustitiæ, sicut ius pro equali iustoq; sumitur, ita particula unicuique pro iis solis distribuit, inter quos iustū & equale est: & per hoc patet ad confirmationem, quæ de iniuria facta homini procedit. Nam pro iniuria facta Deo, equale reddere impossibile est.

Ad secundū, vindicatio nō ponitur ppriè species iustitiæ à D. Tho. Sed pars quædam adiuncta, & virtus illi propinqua. Has D. Tho. partes potestatiuas appellat virtutum: vt religionem partem iustitiæ, modestiam temperantiæ. Cum verò asserit, poenitentiam esse speciem iustitiæ, latius vsurpat speciei vocabulū, pro inferiori, quod se habet per modum speciei. Dixerat enim ar. 3. iustum diuidi in iustū simpliciter, & iustum secundum quid. Quæ non est diuisio generis in species.

Ad primum autem eorum, quæ faciebamus pro Caietani sententia, respondetur: quòd religio non reddit debitū Deo pro beneficiis acceptis, si formaliter & per se loquimur: sed gratitudo est, quæ refert Deo debitam gratiam pro acceptis beneficiis. Reddit autem religio debitum cultū, in signum dominij vniuersalis, ratione cuius, latrariam cultumq; debemus peculiarissimæ seruitutis. Ad quam virtutem, nullo modo pertinere potest, debitum compensare, quod oritur ex delicto commisso.

Fateor

Fateor tamen, quòd si quæ virtus esset inter deum & homines cõmutatiua, qua redderemus debitum ratione cuiusquàm cõmutationis, ad eandem quoq; spectaret compensare iniuriam factam Deo, quemadmodum inter homines accidit.

Sed obiicis: si primus actus virtutis huius est satisfacere pro delicto commisso, ad satisfactionem verò iniuriæ factæ, per accidens dolor interuenit: ergo, potissimus huius virtutis actus, non est poenitere: quo circa poenitentia ex accidenti vocabitur.

Ad hoc dubium facile est respondere, si teneamus, poenitentiam esse actum publicæ iustitiæ: cuius, scilicet, deus iudex est, poenitens, minister: sed si teneamus esse priuatã iustitiam, atq; vindictam (vt antea diximus,) difficile est. Nam cum hæc vindicatio & inflictio poenæ accidentaria sit, satisfactioni voluntariæ quam proximo facimus, profecto & accidentaria videtur esse compensationi, quam facimus Deo.

Hoc tamen mouere nos nulla ratione debet: est enim insigne discrimen inter homines offensos & deũ: quòd offensus homo, ab offendente id primum exigit, non vt se torqueat per poenas: sed vt reddat honorẽ, ablatum per iniuriam: tametsi & illud quoq; in partem compensationis accipiat, si is qui offendit, de offensa præterita contristetur. At verò Deus, è contrario id primum exigit, vt cum volumus peccatum admissum compensare, tristemur, luamusq; poenas delicti

licti cōmissi: id verò secundario requirit, vt honorem & reuerentiam, quæ peccando detraximus, poenitendo rependamus. Cur ita? Nempe non suam, sed nostram quærit vtilitatem: quæ videlicet in poenis voluntariè pro peccatis assumptis, maxima est. Nam (vt Chrysostomus homil. 5. 6. & 7. ad populum, elegantissimè tradit) nulla medicina appositior, nullum remedium præsentius aduersus peccata est, quàm tristitia dolorq; pro peccatis: & quemadmodum vermis lignum, tineam vestem è quibus prodire consumunt, ita poena matrem è qua nata est, hoc est culpã, interimit. Merito igitur, ea virtus per quam offensas dei compensamus, poenitentia nuncupatur: quæ videlicet poenas voluntarias infligit: quibus utiq; deus vel maximè placatur, quoniã iis vel maximè homo sanatur.

Ad primum argumentum eorum, quæ à principio opponebamus, ad suadendum poenitentiã non esse virtutem, respondeo, facillimè (nisi ego cæcutio.) Vnicuiq; statui & conditioni suas virtutes esse tribuendas. Reçtoribus iustitiam, pauperibus patientiã, peccatoribus poenitentiã. Certè, virtus medicę artis morbum supponit in subiecto, cui debet applicari. Quòd si per hanc artem quisq; sibi solùm mederetur, idq; optimè posset, laus huius artis non exinde minueretur.

Eadem quoque ratione, sunt quædam virtutes ad tuendam bonam valetudinem animi. Et virtus quoque est ad reparandã, si quando fuerit amissa: vnde nego
antece-

antecedens. Nam licet absolutè virtus hominis, non exigat prius hominem vitiosum, sed ex suppositione tamen, si incidat in peccatum, nihil vetat, vt sit virtus ad medendum illi. Nam, & hominis natura integra non exigebat vindicationem: at, si mali sint & præuaricatores, virtus necessaria est: non enim vindicamus nisi malefacta. Itaque sicut vindicatio sceleris alieni supponit vitiū in alio, sic vindicatio sceleris proprii, supponit vitium proprium. Atque ob id hæc virtus in Christo non fuit: sicut nec fides, aut spes: quoniam imperfectionem in subiecto notant: cui adhærent.

Ad secundum dicitur, nōnullos ex philosophis poenitentiam cōmendasse: Senecam in tragœdiis, quæ poenitet peccasse, penè est innocens: Periandrum Corinthium, cū peccaueris, subeat te poenitentia: Aristotelem. 7. Ethic. vbi asserit, intemperantem ab incontinente hoc distare: quòd intemperans non poenitet, ideoq; est incurabilis: at incontinens poenitet, ob idque morbus eius medicabilis est. Sed & Ouid.

Sæpe (ait) leuant poenas, ereptaq; lumina reddūt i. de Ponto.

Cū benè peccati poenituisse vident.

At verò non posuerunt specialem virtutem poenitentiae: vel quia non considerauerunt virtutem, nisi in ordine ad bonum humanum, (poenitentia autem nō est virtus specialis nisi in ordine ad diuinam prouidentiam, quæ est responsio D. Tho. dist. 14. q. 1. ar. 1. q. 3. ad quartū) vel, quòd finis huius virtutis superat omnem

S E C V N D A P A R S

omnem hominis rationē. Quod enim deus concilietur, eiusque offensa compensetur per poenas voluntariē assumptas, ratio naturalis non assequitur. Certē Tullius id fieri posse non putavit. Cuius, 3. acad. lib. verba hæc sunt. Quod si liceret iis, qui in itinere deerrassent, sic vitam deuiam secutos, corrigere errorem poenitendo, facilius esset emēdatio temeritatis. Quod si liceret inquit: licet planē, apud quos, nempe apud fideles: qui lumine fidei solum, intelligunt, clementiam Dei patris, poenitendo posse placari: indulgentiam peccatorum poenitendo posse comparari: compensationem iniuriæ deo factę, poenitendo posse fieri: morbos omnes animi poenitendo posse aboleri: ea ratio naturalis non tenet: tenet fides.

Vnde postremam huius controuersię conclusionem constituimus.

Poenitentia est virtus infusa. Pro cuius confirmatione, quedam mihi sunt iacienda fundamenta.

Primum, dupliciter aliquam virtutē esse infusam: aut, ex genere & natura sua, quia videlicet per actus nostros acquiri & generari non potest. Vnde necesse est, a deo nobis supernaturaliter infundatur: quales à Theologis asseruntur virtutes theologice, fides, spes, charitas. Aut virtus dicitur infusa per accidēs, quia licet per actus nostros naturales acquiri possit, miraculose tamen alicui infunditur: vt scientia rerum naturalium Adę collata: & usus linguarum collatus apostolis:

apostolis. Hic igitur de virtute infusa loquimur, iuxta priorem modum.

Secundum fundamentum ex. 1. 2. q. 51. arti. 4. non est alia causa necessaria ponendi habitus infusos à deo, nisi vt homo bene se habeat ad producēdos actus supernaturales. Probat manifestè, quoniam ad actus naturales, quos potētia cum auxilio Dei generali producere potest, non est opus habitu infuso supernaturali, (cūm per actus nostros possit habitus acquiri) quo bene potentia se habeat ad similes actus. Quare tunc, vel virtus acquisita superflueret, vel (vt dicamus verius) superflueret ipsa virtus infusa, quę nihil aliud præstaret, quàm quod præstat acquisita.

Et præterea, talis virtus infusa, nõ esset primi gñis, de qua nos loquimur: sed esset potius p accidēs infusa.

Tertium fundamentum, actus poenitentię, qui sufficit ad iustificationem (quem Theologi contritionem appellant (non potest esse in homine, sine actu fidei supernaturalis, quod primū ostenditur ex Augu. in lib. de ve. & fal. poen. cap. 2. vbi, Si fides (inquit) fundamentum est poenitentię, constat, poenitentiam, quę ex fide non procedit, inutilem esse.

Nemo item potest bene agere poenitentiam, nisi qui sperauerit indulgentiam de poenitentia. dist. 1. cap. nemo potest. ex Ambro. Sperare autem indulgentiã, non potest sine actu fidei, ergo &c.

Est quoq; testimonium Hier. pclarũ. cap. 31. Postq̄
cõuer-

S E C V N D A P A R S

conuertisti me, egi pœnitentiã: & postq̄ ostēdisti mihi percussu femur meum. Nota, postq̄ ostēdisti mihi.

Idem apertè ostenditur, ex eo quod ad iustificatiõnem impij, requiritur fides, vt anno superiori copiosissimè demonstrauimus multis testimoniis irrefragabilibus, è quibus illud est præstātissimum, sine fide impossibile est placere Deo, ad Hebr. 11. & Sapien. 9. per sapientiam (quam, scilicet, donum Dei de celo delapsum ante dixerat,) sanati sunt quicunq; placuerūt tibi domine à principio. Ex hoc vos colligite omnes considerationes circa peccatum, quas ex naturalibus habere possumus, esse penitus insufficientes ad pœnitentiã qua homo iustificatur. Cōtra Scotũ. d. 14. q. 2.

Quartum fundamentum, actus pœnitentiæ qui est sufficiens ad remissionem peccatorum, nõ producitur à voluntate cum solo cōcursu Dei generali: sed eget auxilio supernaturali Dei, quo ipse moueat voluntatem nostram ad veram pœnitentiã. Id quod & certa ratio docet, & confirmat authoritas (vt ait Bernar. ser. 1. in festũ Pēt.) Diuus quoq; Aug. de fide ad Petrũ, cap. 31. Firmissimè (inquit) tene, neminẽ hĩc posse pœnitentiã agere, nisi quem Deus illuminauerit, & gratuita sua miseratione conuerterit, & lib. 5. contra Iulia. Pelagianum, cap. 3. & multis aliis locis id probat ex Apostolo ad Rom. 2. vbi ait. Bonitas Dei ad pœnitentiã te adducit. Et ex illo. 2. ad Timot. 2. Ne fortè Deus det illis pœnitentiã, & resipiscãt

sipiscant à diaboli laqueis.

Præterea, hoc fuit determinatum contra Pelagiũ.
vt patet in epistola Aurelij Carthaginensis episco-
pi, de erroribus & condemnatione Pelagij.

Et est. 72. in
ordine epi-
stola Leon.
pap. in edi-
tione Parisi.

Decimo, inquiunt Catholici, postulandus, scilicet,
Pelagiũ, vt fateatur, secundum gratiam & miseri-
cordiam Dei, veniam poenitentibus dari: non secundũ
meritum eorum, quandoquidem ipsam poenitentiam
donum Dei dixit Apostolus, vbi ait de quibusdam,
Ne fortè det illis Deus poenitentiam.

Idem definit Leo pap. episto. 69. ad Theodorũ epi-
scopũ. Ipsam poenitentiam ex Dei credimus inspira-
tione conceptam, dicente Apostolo, ne fortè det il-
lis Deus poenitentiam &c.

Est quoque definitum à Cælestino Papa, in epla
ad omnes Galliarum episcopos, cap. 4. Neminem de
ruina peccati per liberum arbitrium posse consurge-
re, nisi eum gratia Dei miserentis erexerit. & cap. 8.
ac. 9. Præparatur voluntas à domino, & vt aliquid
agant, paternis inspirationibus, suorum ipse tangit
corda fideiũ. Qui enim spiritu Dei aguntur, ij sunt
filiij dei. Quod & Cõc. Trid. sess. 6. c. 5. 6. et. 7. definitũ
est, & cano. 3. Si quis dixerit, sine præueniente spiri-
tus sancti inspiratione atque eius adiutorio, hominẽ
poenitere posse, sicut oportet, vt ei iustificationis gra-
tia conferatur, anathema sit.

Cuius rei manifestũ testimoniũ habes apud Hier.

cap. 31.

S E C V N D A P A R S

cap. 31. *Conuerte me domine, & conuertar, quia tu domine, Deus meus. Postq̄ enim conuertisti me, egi poenitentiam.* In quæ verba Hierony. *Vide (inquit) quantum sit auxilium Dei, & quàm fragilis humana conditio, vt hoc ipsum quod poenitentiam agimus, nisi nos dominus ante conuerterit, & nisi Dei nitamur auxilio, nequaquam implere valeamus.*

Ratione quoque id probat D. Tho. 4. contra gēti. cap. 72. quia mens debitè ad Deum conuerti non potest sine auxilio speciali. Quod licet Gabri. neget. 3. dist. 27. q. vnica. ar. 3. & 4. dist. 14. q. 1. & 2. sed apud fideles certum esse debet Hierem. 31. psal. 79. Domine Deus virtutum conuerte nos. Vide August. in illud psal. 84. Deus tu conuersus viuificabis nos. & lib. 2. de peccato. meri. & remi. cap. 18. malè igitur & periculosè Caietanus. q. 1. de contritione dicit. quòd potest quis diligere Deum super omnia, etiam vt est beatitudo sanctorũ sine charitate infusa, & hoc sine etiam posse esse dolorem acquisitum de peccato, quatenus est offensa Dei.

Quibus iactis fundamentis, tertia conclusio firma persistit, ad actum poenitentiae necessarium esse habitum virtutis infusum. Quoniam hac sola ratione ponimus virtutes theologicas infusas, q̄ actus earũ excedũt nature facultatẽ. Sed actus pñie est hmõi, ergo.

Confirmatur, poenitentia disponit animam hominis vt bene se habeat in ordine ad finem supernaturalẽ, ergo,

ergo, est habitus supernaturalis. Consequentia patet: quia habitus est dispositio animi in ordine ad operationem: ergo, si operatio est naturalis, habitus erit naturalis: & si operatio est supernaturalis, habitus erit supernaturalis.

Confirmatur. 2. quia Deus suaviter disponit omnia: ergo cum actum perfectum virtutis naturalis non producat sine habitu naturali, neque actum etiam supernaturalem perfectæ virtutis producet, sine habitu supernaturali.

Et præterea cum agens naturale non se extendat ultra finem naturæ, non poterit producere habitum poenitentiae, quæ videlicet perficit hominem in ordine ad finem excedentem naturæ facultatem. Est ergo poenitentia, habitus infusus à deo, per quem poenas eligimus ad diuinas iniurias, in nobis ipsis vindicandas.

Atq; hætenus de secunda controuersia dictum sit.

TERTIA PARS.

Tertio loco id quærebatur, an poenitentiae virtus sit ad salutem, & iustificationem necessaria. Nam pars negatiua, vera esse videtur ex Origene homil. 2. in Leuit. vbi septem media enumerat idonea ad consequendam remissionem peccatorum.

Primum est baptismus ad Titum. 3. saluos nos fecit per lauacrum regenerationis. Secundum est charitas, Lucæ. 7. remittuntur ei peccata multa, quoniã dilexit

TERTIA PARS

lexit multum. 1. Petri. 4. Charitas operit multitudinē
 peccatorum. Tertium est martyrium. Ioan. 15. maiorē
 charitatem nemo habet, quā vt animam suam ponat
 pro amicis suis. Et Matth. 10. Omnis qui confitetur
 me coram hominibus, confitebor & ego eum coram
 patre meo, & qui perdiderit animam suam propter
 me, inueniet eam. Quartum est, eleemosyna, iuxta illud
 Lucę. 11. Date eleemosynā, & ecce omnia munda sunt
 vobis. Et Thobie. 4. Eleemosyna, ab omni peccato &
 à morte liberat. Quintum est, remittere iniuriam.
 Matth. 6. Si dimiseritis hominibus peccata eorū, &
 pater vester coelestis dimittet vobis delicta vestra.
 Sextum est, cōuertere peccatorem ab errore vię suę.
 Iacobi. 5. Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore
 vitę suę, operit multitudinem peccatorum. Septimū
 tandem est pœnitentia, cū lauatur peccator in lachry
 mis stratum suum. Ezechi. 18. Si impius egerit pœni
 tentiam ab omnibus peccatis suis, omnium iniquitatū
 eius non recordabor. Eadem ferē August. lib. 2. con
 tra Cresconium grammaticum, cap. 12. Eadem quoq;
 Chrysost. in epistolam ad Corint. 2. homil. 4. Cū er
 go pœnitentiam distinguant Origenes & August.
 à cæteris remediis quę ad remissionem peccatorum
 singula sunt idonea, fit cōsequens ad remissionem pec
 catorum pœnitentiam nō requiri. Et confirmatur ex
 eodem Chrysost. homil. 5. ad Antiochenos, vbi docet:
 & tristitiam & mortem, de peccato vtrunque natā
 esse,

esse, peccatum vtrunque destruere: vt in poenitentibus
 & martyribus: & homil. 22. ad eosdē. Cū dixisset,
 cōpunctione atque eleemosynis regnum coelorum emi:
 subdit, non habes pecunias? non cōpunctionem? Ecce
 clamat Propheta dicens: Quis est homo qui vult vi-
 tam? prohibe linguam tuam à malo, labia tua, ne lo-
 quantur dolum: & in salutem tibi sufficiet.

Secundò principaliter pro eadem parte argumen-
 tor. Si cui non occurrant memoriæ peccata, occur-
 rat autem diuina bonitas, poterit ex eiusmodi conside-
 ratione in actū dilectionis exire? quem si habeat, pro-
 culdubio iustificabitur. Per solam igitur dilectionem,
 cū peccata in mentem non veniunt, potest homo iu-
 stificari: quo circa, non est poenitentia, ad iustificatio-
 nem necessaria.

Confirmat autem hoc vel maximè, quòd peccata
 commissa nonnunquam è memoria penitus excidunt:
 ita vt reuocari non possint: idq; vel per morbum, vel
 etiam per angustiam temporis: quemadmodum si osci-
 tantem Christianum de improviso tyrannus oppri-
 mat, nec spacium sit ad cogitanda & deflenda pecca-
 ta. Quare non oportet in omni euentu poenitere, sed
 in huiusmodi poterit homo sine poenitentia seruari.

Vltimò, contingit, aliquem esse multis criminibus:
 perplexum, atq; inuolutū. Si ergo poenitentia esset ad
 remissionem peccatorum necessaria, opus esset, singu-
 lorum peccatorum poenitere, cū par sit ratio de sin-
 d 2 gulis:

TERTIA PARS

gulis: quo fieret, vt non posset huiusmodi in momento iustificari.

Pro parte verò affirmatiua thema nostrum apertissimè facit: nisi poenitentiam habueritis. Necessaria est igitur poenitentia, ne pereamus.

Dist. Magistri hæc est, dist. 14. & Gratiani de poenitentia. d. 1. ca. quis aliquando. §. è contra.

Huic questioni priusquam ego respondeam, illud suppono. Cum duplex poena sit, altera interior, hoc est, dolor animi, altera exterior, hoc est, afflictio corporis: duplicem ex consequenti poenitentiam esse: alteram interiorem, de qua. 2. ad Timot. 2. Nequando det illis deus poenitentiam: & Actorum. 2. poenitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum: Alterã verò exteriorem, de qua. 2. ad Corinth. 7. quæ secundũ deum tristitia est, poenitentiam in salutem stabilem operatur: & Matth. 11. Olim in cilicio & cinere poenitentiam egissent.

Tunc sit prima conclusio. Poenitentia interior est necessarium remedium ad remissionem mortalium peccatorum. Actorum. 3. Poenitemini & conuertimini, vt deleantur peccata vestra. Ezechiel. 18. Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, vita viuet, & non morietur. Nullum enim aliud proponitur poenitentibus medium: vnde & cap. firmiter de sum. trini. definitur: quòd si quis post baptismũ prolapsus fuerit in peccatum, per veram semper potest poenitentiam reparari.

Item Apocalip. 2. Memor esto, vnde excideris, & age poe-

age poenitentiam, & prima opera fac: Sin autem, veniam tibi cito, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi poenitentiam egeris.

Præterea, ad Ephe. 4. & ad Colos. 3. Vos non ita didicistis Christum, sed sicut est veritas in Iesu, exuite vos veterem hominem, & induite nouū. At, induitur nouus per amorem boni, exuitur ergo vetus, per odium vitæ prioris.

Præterea, Eccli. 21. Fili peccasti, non adicias iterū: sed de pristinis deprecare, vt tibi dimittantur. Quæ verba tractans Augu. lib. 1. de nupt. & concup. cap. 26. inquit. Si à peccando desistere, hoc esset non habere peccatū, sufficeret vt hoc nos scriptura moneret, fili peccasti, non adicias iterum. Non autem sufficit, sed addidit, & de pristinis deprecare, vt tibi dimittatur. D. Tho. de veri. q. 28. ar. 5. & 12. q. 113. 2. 3.

Præterea, qui nouam vitam, cessationemq; à peccato solummodo ad iustificationem remissionemq; præfinitunt, hi dominicam precationem de medio tollunt, qua dicimus, dimitte nobis debita nostra &c. Imò, memoriam peccatorum antecedentium conantur abolere, qua nihil peccatori salubrius est. Psal. 50. Quoniam iniquitatem meam &c. Vide Chrysosto. homi. 9. in episto. ad Hebræos.

Præterea, Luca. 5. Non egent qui sani sunt medico, sed qui malè habēt: Non enim veni vocare iustos, sed peccatores ad poenitentiam. & cap. 15. Gaudium

d 3 erit

TERTIA PARS

erit in cælo, super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia. Quod, & in Cœcilio hoc Trid. sess. 6. cap. 6. & 14. modò definitum est. Nam sanctorum testimonia hoc loco congerere, fuerit in re non dubia testibus vti non necessariis. Si quis tamen ea nosse cupit, multa colligit Gratianus, de pœniten. distin. 1.

Vide D. Tho. & Rophens. arti. 5.

q. 86. ar. 2.
 & 1. 2. q. 113.
 ar. 5. de ve-
 rit. q. 28. ar-
 ti. 5.

Neque post tam firma sacrarum literarum argumenta, rationibus hanc conclusionem confirmare necessarium est. Nam rationes fermè quæ à theologis in fidei catholicæ confirmationem referuntur, ex coniectura pendent, nullam vim afferunt in docendo. Nos verò, cum aduersus hæreticos disputamus, argumèta quærimus, quæ non persuadeant modò, sed cogant, & tamen in hac parte si quis theologus afferat rationem, non asperner: si non habeat, non admodum flagitem. Nos certè congruentissimã insinuauimus: quòd pœnæ medicinæ sunt aduersus peccata appositissimæ: eoq; præsertim, quod tristitia atque dolor humilitatem inducunt, superbiam excludunt, quæ morborum humani generis prima causa est. Contritam manum, vel brachium, leuare non possumus: sic mœror in corde viri, humiliabit illum. Prouer. 13. Vide Chrysost. homi. 3. in Matth. & 11. ad populum Antiochen.

Præterea, nihil est quod ita animum humanum contineat & frænet, quàm pœna. Ut igitur homines pec-
 cata

cata vitarent diligentius, in quæ semel decidissent, poenis ac timore cohiberi debuerunt. Atque (vt August. ait) & habetur de poenitentiâ dist. 1. cap. nullus. ita impartitur Deus misericordiæ largitatem, vt nõ relinquatur iustitię disciplina: siquidem naturalis ratio postulat, vt legum præuaricatores, iusta vindicta puniantur.

Secunda conclusio. Exterior poenitentiâ est quoque ad salutem necessaria. Hanc mox equidem demonstra-
bo, si prius vnum illud admoneã, actus exteriores ad ^{3. p. q. 68.}
salutem necessarios esse, in hunc sensum. Vt si facultas ^{ar. 2. 3.}
adsit habeantur in re, si non adsit habeantur in voto.
Verbi causa. Baptismus dicitur esse ad salutem neces-
sarius, quoniam si haberi possit, sine illo nemo salua-
tur. Si haberi non possit, sine voto illius salus consta-
re nõ valet. In hunc igitur sensum nos asserimus poe-
nitentiâ exteriorem, esse ad salutem necessariã. quo-
niam nemo vnquam qui eam agere potuit, sine ea sa-
lutem consecutus est. Nec qui agere non potuit, sine
illius voto & desiderio.

Primum ergo argumentum pro hac conclusione est
testimonium Concilij Triden. sessi. 6. cap. 14. Docen-
dum est (inquiunt patres) Christiani hominis poeni-
tentiâ (quam, secundam post naufragium tabulam
sancti patres aptè nuncupauerunt) multò aliam esse
à baptismali, eaq; contineri, non modò cessationem à
peccatis, & eorum detestationem, aut cor contritum

T E R T I A P A R S

82
 & humiliatum, verum etiam eorundem sacramentalē
 confessionem, saltem in voto. Itemq; satisfactionem
 per ieiunia, eleemosynas, orationes, & alia pia spirita
 lis vitæ exercitia. De qua pœnitentia scriptum est:
 Memor esto vnde excideris, age pœnitentiam, & pri
 ma opera fac. & iterum. Quæ secundum Deum tri
 stitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur.
 & rursus. Pœnitentiam agite, & facite fructus di
 gnos pœnitentiæ. Hactenus Concilium.

Atque hæc ferè sacrarum literarum testimonia
 magna ex parte conclusionis huius veritatem osten
 dunt. Nam & illud Apost. 2. ad Corin. 7. Tristitia
 quæ secundum Deum est, pñiam &c. de exteriorē
 intelligendum esse, superius admonuimus. Tristitia
 enim interior, quæ secundum Deum est, pœnitentiam
 (videlicet exteriorē) in salutem stabilem operatur.
 Vera enim pœnitentia interior intelligi non potest,
 quam non exterior consequitur. Baruc. 2. anima quæ
 tristis est, & incedit curua, & infirma. & David
 psal. 5. Laboravi in gemitu meo, lauabo per singulas
 noctes lectum meum, & lachrymis meis stratū meum
 rigabo. & Luc. 7. Mulier illa peccatrix lachrymis ri
 gavit pedes domini. Illud quoque Matt. 3. Facite fru
 ctum dignum pœnitentiæ: iam enim securis ad radicē
 arboris posita est. Omnis ergo arbor, quæ non facit
 fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur: de
 exteriori satisfactione accipiendum esse, & cōmunis
 sensus

sensus Catholicorum manifestat, qui hunc locū maximè referūt aduersus Lutherum, ad asserendam satisfactionem exteriorem poenitentiae. Tum & Chrysostomus docet, homil. 10. in Matth. his verbis. Maximè indigemus compunctione poenitentiae, multarumq; lacrymarum: Poenitentiam verò dico, non solum vt à malis prioribus desistamus, verumetiam, vt bonorum operum fructibus impleamur: Facite (inquit) fructus dignos poenitentiae: quo autem modo fructificare poterimus? si utiq; peccatis aduersa faciamus: aliena rapuisti? incipe donare iam propria: longo es tempore fornicatus? à legitimo quoque vsu suspendere coniugij: iniuriam fecisti? refer benedictionis verba conuictis: neque enim vulnerato sufficit ad salutem, tantummodo spicula de corpore euellere, sed etiam remedia adhibere vulneribus: deliciis ante & temulentia diffluebas? ieiunio & aquae potu vtrunque compensa: haëtenus Chrysost. Deniq; sic illum locum esse interpretandum, euangelicus stylus ipse declarat: vbi fructus arboris, opera exteriora, quae à bona voluntate tanquam radice, procedunt, asseruntur. Matth. 7. *A fructibus eorum cognoscetis eos.*

Præterea & Apostol. ad Rom. 6. hãc cõclusionẽ docet, inquiens: Humanũ dico, propter infirmitatẽ carnis vestrae: sicut exhibuistis membra vestra seruire iniquitati, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiae.

d 5 Nec

TERTIA PARS

3. par. q. 84.
ar. 7. primū.

Nec id solum procedit in lege euangelica, sed in omni siue naturæ, siue scripturæ: hoc enim peculiare habuit lex noua, (vt D. Tho. author est) quòd determinat in particulari, ea quæ in lege naturæ erant indeterminata: de iure (inquit) naturali est, vt aliquis poeniteat de malis quæ fecit: quantum ad hoc quòd doleat se fecisse, & doloris remedium quærat, per aliquem modum, & aliqua etiam signa doloris ostendat, sicut Niniuitæ fecerunt. Sed ea poenitentia, determinationem accepit, ex institutione diuinæ legis. Sicut ergo in noua lege, necessaria est ad salutem vtraque poenitentia, & interior, & exterior, ita etiam in lege naturæ atque scripturæ, necessaria erat.

Præterea Iohel. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & planctu. Quo testimonio ad hoc corroborandū, vtitur Ambros. ad virginem lapsam, cap. 8. Poenitudo (inquit) necessaria est, sicut vulneratis sunt necessaria medicamina: Sed quanta putas, & qualis necessaria poenitentia? Secundum conscientie molem, exhibenda est poenitentia magnitudo: non enim verbis agenda est, sed & actu.

Poenitentiam
agere ad ex-
teriorē satisf-
factionē re-
fert Ambro.
sic D. Tho.
Math. 3. et. 4
d. 22. q. 2. ar.
3. q. 3. ad. 2.

Hæc autem sic agitur, si tibi ante oculos ponas, non aliud remedium post baptismum, constitutū esse, quàm poenitentia solatiū. Tum imprimis proprii facti tu ipse iudex esto crudelior, & quasi mortuam te existimans, quomodo possis reuiuiscere cogita: deinde, mēs, ac membra singula, digna castigatione punienda: totum cor-

pus

pus crucietur: dicit enim Dominus: conuertimini in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & planctu. &c. Et infra, qui futuras poenas in hoc paruo vitæ spacio compensauerit, seipsum ab æterno iudicio liberat: grandi plagæ, alta & proluxa opus est medicina, grande scelus, grandẽ habet necessariã satisfactionẽ.

Idem etiam elegantissimẽ docet Chrysost. in episto- De pñia. d. 1.
c. medicamẽ-
tum.
lam ad Hebræ. homil. 9. vbi nec veretur dicere, medicamentum fortius, quod maximẽ operetur in poenitentia, c. 1. 70. 1. 1exterio-
rem satisfactionem esse: Quemadmodum
in medicamentis compositis, vna herba est dominan-
tissima: & homil. 5. de poenitentia dicit, eam esse mor-
tuam sine eleemosyna.

Idem quoq; docet Cypria. sermone. 5. de lapsis circa
finẽ. Orare (oportet impensius) & rogare, diẽ luctu
transigere, vigilijs noctes ducere. &c.

Præterea (vt in relectione anni superioris nobis
monstratum est) cum ambarum partium, & spiritus
& carnis peccatum commune sit, necessarium erat, vt
esset remedium quoque commune, totusque homo inte-
rior & exterior, poenas lueret peccatorum.

Præterea, cum ex misericordia Dei, poena æterna,
poenitenti in tẽporalem commutetur, (æterna autem
futura erat, non solum animæ, sed etiam corporis) cõ-
sequens fit, vt peccator poenæ temporali, non solum
animæ, verum etiam corporis, relinquatur obnoxius.
Sic. n. Deus impartitur misericordiæ largitatem, vt
non

non relinquatur iustitiæ disciplina. de poeniten. dist. 1.
cap. nullus, ex August.

Ad primum argumentum, iam ante ex D. Tho.
responsum est, omnia illa remedia post peccatū mor-
tale, nulla esse si poenitentia desit: quemadmodum
August. lib. 2. contra Cresconium dixit, sine charita-
te, quæcūq; alia remedia, (quæ multa enumerarat,)
non prodesse. v. g. fidei, remissio peccatorū tribuitur.
I. ad Cor. 13. Item de elemosynæ: at apostolus inquit: Si charita-
tem non habuero. &c. Sed quoniam hæc generalis re-
sponsio non videtur idonea, speciatim respondetur
ad singula.

Et quidem, baptismus an sine poenitentia peccata
remittat, scholastici authores in duas factiones, extre-
mas, atque aduersissimas distrahuntur. Nam quidam
contendunt omnes nervos, vt suadeant, baptismum, ni-
si contrito administratur, prodesse nihil. Cui opinioni
adhærent Gabriel. dist. 14. q. 2. & Adrianus. q. 1. de
poenitentia, & quodlibeto. 5. ar. 3. Quibus & D. Th.
fauere videtur. 3. p. q. 86. ar. 2. & 3. & q. 68. arti. 6. ad
tertium. Vbi asserit, quod ad effectum baptismi per-
cipiendum, licet non requiratur poenitentia exterior,
requiritur tamen interioris poenitentiae virtus: vir-
tus autem poenitentiae contritio est, cum sine actu cha-
ritatis non reperiatur, ergo. &c.

Item super epist. ad Rom. cap. 11. lect. 4. dicit, quod
contritio cordis requiritur ante baptismum, alioquin
ficta

fictè ad baptismum acceditur.

Atque habent qui sic opinantur, ea pro se argumenta maxime, quæ nos retrò fecimus, ut ostendemus iustificationem peccatoris sine actu charitatis esse non posse: Quæ hic repetere (ne longum sit) superuacaneum existimaui.

Habent & illud ex August. (si Augustino tamen hoc opusculum tribuendum est,) is ergo, (seu quisquam alius eius libri fuerit author) ad fratres in heremo serm. 11. O compunctio (inquit) sine qua infructuosa est omnis confessio, omnis satisfactio inanis, sine qua adultis non valet baptismus.

Sed expressè tamen lib. 7. contra Donatist. cap. penultimo, & habetur de consec. dist. 4. cap. solet. baptismum asserit, non prodesse iis, qui non habent charitatem, probatq; ex illo Apostoli prioris ad Corin. 13. Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam &c.

Præterea, Act. 3. Poenitemini & conuertimini ut deleantur peccata vestra. ergo, conuersio requiritur, quæ non est sine charitate, ut ante ostensum est. Loquebatur autem, antequam baptizarentur.

Hæc & multa alia dicuntur ab iis theologis, qui priorem opinionem de baptismo tuentur. Sed exoriuntur ex alia parte aduersarij, qui astruere videtur, non requiri aut contritionem, aut attritionem, sed satis esse poenitentiam virtualem, hoc est, velle suscipere baptismum institutum ad remittenda peccata, & id sine complacētia

TERTIA PARS

placencia in peccatū. Quem in modū loquitur *Ambrosi. lib. 3. de sacramentis cap. vltimo.* Quòd etiam si non confiteatur peccatū qui venit ad baptismum, tamen hoc ipso implet confessionem omnium peccatorū, quo baptizari petit vt iustificetur, & ita sacramentum baptismi, iuxta communem expositionem, vocatur poenitentia: ad *Hebræ. 6.* Impossibile est, renouari ad poenitentiam. & *Luc. vltimo.* Oportebat prædicari in nomine eius poenitentia & remissionem peccatorum in omnes gentes. Vbi, quæ *Matt. de baptismo* dixit, *Lucas* refert de poenitentia. Idem videtur nonnullis *Scotus* sentire. di. 14. q. 4. & *Caiet. 3. p. q. 86. ar. 2.* & probatur ex *Ambro. in illud epistolę ad Roma.* Sine poenitentia sunt dona Dei. Gratia Dei in baptisinate non querit gemitum aut planctum, sed solum ex corde professionē. Et quia, quæ grauiter peccantur, non nisi fletu & gemitu ad veniam pertinet, ideo illos iam non accipere veniam putarent, quia dolere illos non videbant, ostendit hoc inter primordia fidei non requiri.

At verò *D. Tho.* & cōmunis theologorū sententia, inter has extremas media est, in cuius expositionem, sit prima conclusio, de qua ego non dubito.

Ante baptismū requiritur in eo qui peccauit mortaliter aliqua poenitentia interior, scilicet, displicentia formalis detestatioq; peccati. *D. Tho. 3. p. q. 86. ar. 2. ad. 1.* Glossa ordinaria in illud *Matt. 3.* Poenitentiam

tiam agite. *Augu. de vera & fal. poen. cap. 8. & de fi. ad Pe. cap. 30. expresse. & lib. de fid. & operi. c. 6. & 8. & lib. 50. hom. homi. 27. Cuius verba habetur de cō. d. 4. c. omnis. Nemo potest nouā vitā inchoare, nisi eum veteris poenituerit. Probat autem August. id, duobus testimoniis sacrarum literarum. Primū est ad Coloss. 3. Exuite vos veterem hominē, & induite nouum, qui secundum Deum creatus est. In baptismo enim, propriè nouus homo induitur, ergo prius debet exui vetus homo, quàm nouus induatur. Sed nouum induit homo, per hoc quòd eligit nouam vitam, ergo, & veterē exuit, per hoc quòd detestatur antiquam.*

Secundum testimonium habetur *Act. 2. Poenitentiam agite & baptizetur vnusquisque vestrū. & dominus etiam non baptizatis loquebatur, inquiens. Nisi poenitentiam egeritis, omnes simul peribitis.*

D. Chrysost. homi. 10. in Matth. hoc colligit ex eo quòd baptismus Ioānis fuit preparatorius Baptismi Christi, & vocatur baptismus poenitentiae. Lucę. 3. Matt. 3. ergo in remissionem peccatorum erat baptismus Ioannis: non quòd peccata remitteret, sed quòd per poenitentiam quam prædicabat, disponebat ad baptismum Christi.

Hoc etiam definitum est nunc in *Conci. Tridenti. sessio. 6. cap. 6. quòd videlicet ante baptismum, oportet esse poenitentiam, id est, odium & detestationem peccatorum: ex eo quòd Acto. 2. dicitur, Poenitentiam agite, &*

TERTIA PARS

te, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum.

Nec hanc conclusionē aut Scotus, aut Caietanus negarent, (quantum ego sentio,) nusquam enim asserunt, omni displicentia etiam imperfecta remota, baptismum rectē à peccatore suscipi. Nec Ambrosius etiam vnquam somniauit, (vt patet legenti caput illud vltimum lib. 3. de sacramentis,) peccata in baptismo remitti sine quocunque dolore interiori.

Secunda propositio. Non requiritur actus perfectus poenitentiae virtutis, vt peccator sit dispositus ad suscipiendum effectum baptismi: sed satis erit imperfectus dolor, quem theologi attritionem appellāt. D. Tho. 4. dist. 6. q. 1. ar. 3. q. 1. ad. 5. & super caput. 11. Ioannis, lectione. 6.

Hæc verò propositio non aliter à me probatur, quàm in relectione anni superioris probatum est, omnia quidē nouæ legis sacramenta, gratiã vitamq; conferre, sed potissimum baptismum, quod nisi vitam peccatoribus conferat, non video cur sacramentum regenerationis appelletur. Ac si contritio semper præcederet tanquam dispositio, nunquam baptismus culpã mortalem remitteret, sed solùm poenam. Quare gratiam in eo conferri adultis, non oporteret, quæ videlicet ad remissionem poenæ non requiritur.

Exoritur tamen hoc loco quæstio valde difficilis, & ad hanc propositionem explicandam necessaria, qua

qua quæritur discrimē inter attritionē & cōtritionē, unde liqueat quidnā attritio sit, quæq; sit illa per quā virtute sacramēti fiat homo ex attrito cōtritus. Nam D. Th. 4. dist. 17. q. 2. ar. 1. q. 2. ad tertiū, solū asserit attritionem esse displicentiam imperfectam: contritionē verò esse displicentiam perfectam. At hinc re vera non habetur quid attritio sit, quæve sit illa imperfectio, qua à contritione distinguitur.

Varijs ergo aliorum de hac re opinionibus prætermisissis, supponendum imprimis est, displicentiā ideo perfectam dici, quia nihil illi deest eorum, quæ ad finē displicentiæ consequendum sunt necessaria. Est autem finis displicentiæ, seu doloris de peccato, multiplex: vt à principio huius disputationis constituimus.

Primus, vindicare iniuriam factam Deo. Alter, eiusdem Dei amorem conciliare. Tertius, peccatum, vt malum & inimicum animæ, destruere, atque abolere. Erit igitur ea perfecta pœnitentia, & displicentia de peccato quæ habebit hos tres fines & effectus. Qui quidem omnes mutuo hærent, nec quisquàm illorum sine reliquis inuenitur. Qui enim dolor iniuriam dei emendat, idem & conciliat nobis deum, & peccatum commissum delet.

Quibus iactis fundamentis, patet manifestè, displicentiam imperfectam eam esse, quæ nec sufficiens est ad emendandam dei iniuriam, nec ad gratiam ipsius sarcindam, nec ad peccatum destruendum. Unde colligitur,

e gatur,

T E R T I A P A R S

gitur, hanc imperfectam displicentiam, multipliciter homini contingere; multis enim modis contingit à perfecto declinari.

Primum itaq; genus imperfectæ displicentiæ est, cum quis dolet de peccato propter humana naturaliaq; motiua: vt, quia turpe est & contra rationem: vel quia induxit infamiam: vel etiam quia contrariū Deo est, quatenus finis est & principium naturæ. Hoc autem displicentiæ genus, quod videlicet sola ratione naturali nititur, an theologi appellaauerint attritionem me perfecto latet. Sed quum sit quidam imperfectus dolor, qui interim frangere & atterere animum potest, licet non perfectè, nos attritionem eam nuncupemus. Vide August. de vera & falsa poenitentia, cap. 2. & 9.

Secundum genus imperfectæ displicentiæ est, quæ oritur à timore poenarum. Poenas verò intelligo spirituales vel æternas, quæ lumine fidei cognoscuntur: & hanc doctores scholastici omnes, attritionem vocant: atq; de ea Augu. de vera & falsa poenitentia, cap. 17. loquitur, tractans illa verba Ezech. quacunque hora peccator ingemuerit & conuersus fuerit, vita viuet. Conuersum ait non tantum versum vita viuere: vertitur à peccato, qui iam vult dimittere peccatum: Conuertitur qui iam totus & omnino vertitur. Qui iam non solum poenas timet, sed ad bonum domini contendere festinat. Dixerat autem poenitentiam
que

quæ impetrat vitam, non à solo timore, sed à charitate proficisci. Hanc etiã attritionem tanquã insufficiẽtem reiicit *Ambros. lib. 2. de poenitentia, cap. 9.*

Tertium imperfectę displicentię genus inuenitur, cum quis dolet quidem de peccato qua ratione offensa Dei est: sed ex velleitate, nõ ex volitione absoluta, & efficaci: habet enim desiderium imperfectum placendi Deo, dimittendi peccatum. &c. sicut & dilectio Dei imperfecta, potest appellari volitio qua Deo vellem bonum & gloriam: ipsiq; placere in omnibus, desiderio tamen imperfecto, sic & nolle Dei offensam, est imperfecta displicentia: nam perfecta, efficax & absoluta est: q̄ ex dilectione Dei efficaci & absoluta nascitur. Hunc verò imperfectum dolorem *Caietanus q. 1. de contritione*, (ac iure ille quidem) attritionem vocat.

Si hæc nobis fuerint diligenter inspecta, facile coniciemus discrimen inter attritionem, & contritionem.

Primum ab effectu: quia contritio, peccati remissionem facit: attritio non facit.

Alterum à principio, quòd cõtritio ab amore infusæ charitatis procedit: attritio verò, non: sed vel à timore poenarum, vel ab amore proprio & naturali, vel, à dilectione imperfecta conditionata & inefficaci, qui non sunt actus charitatis, cum possint esse in peccatore.

e 2 Inde

TERTIA PARS

Inde rursus discrimen tertium sequitur, quòd contritio elicitur ab habitu poenitentiae infuso; attritio verò, ab habitu eodem non elicitur.

Postremum discrimen est: quòd ad contritionem requiritur auxilium dei speciale, cum sit actus supernaturalis. Attritio verò, solis naturæ viribus haberi potest: nisi attritio secundi generis, quæ tam ex parte intellectus, quàm ex parte voluntatis, auxilio speciali opus habet: timor siquidẽ servilis, (vt modo pro comperto supponimus) donum Dei est. Et quemadmodum ad credendas poenas supernaturales, necessarium est auxilium Dei, quo moueatur intellectus, sic ad timendum eiusmodi poenas necessarium est vt excitetur affectus, & cõsequenter ad dolendum de peccato propter hunc finem supernaturalẽ. Credimus enim nullam potentiam efficaciter attingere effectum supernaturalem, cū solo auxilio Dei generali. Ad aliàs verò attritiones ex parte voluntatis, nullum auxilium speciale requiritur. Nam illa primi generis, cum naturale obiectum habeat, solis naturæ viribus nititur. Illa autem postremi generis supposita fide beatitudinis supernaturalis, haberi potest sine auxilio Dei speciali: sicut & desiderium inefficax & imperfectum beatitudinis.

Sed enim hæc nobis dicta fuerint de contritione & attritione, secundum vocabulorum & vsum, & significationẽ. Nam quod D. Tho. de veritate. q. 28. ar. 8.

ar. 8. dixit, omnem dolorem de peccato in habente gratiam esse contritionem, improprium est. Nec abusus vocabuli tradendus est in hanc nostram disputationem, ubi de cōtritione & attritione propriè loquimur.

Quo significatu manifestum est, nullam attritionem, contritionem aliquando fieri posse. Contra Scotum in. 4. d. 14. q. 2. & Caietanum. q. 1. de contritione: asserentes, contritionem acquisitam informem, quæ ab aliis theologis appellatur attritio, contritionem fieri posse formatam. Existimat verò Caietanus, hanc esse opinionem D. Tho. 3. p. q. 89. ar. 1. ad. 2. Vbi asserit, quòd primus pœnitentis actus habet se, vt vltima dispositio ad gratiam consequendam, scilicet, cōtritio. Alij verò sequentes actus pœnitentiæ, procedunt iam ex gratia & virtutibus.

At re vera, hæc opinio, primū. D. Thomæ repugnat in. 4. di. 17. q. 2. q. 3. Vbi, & manifestè asserit, contritionem esse actum elicited ab habitu pœnitentiæ infusæ. Est autem certum, quòd actus elicited ab habitu infuso, distinguitur omnino à quocunque alio, qui ex puris uaturalibus haberi potest: vt actus elicited à charitate infusa, à quocunque alio amore, qui citra charitatem elicited, & ratio est in promptu, quia actus qui habetur ex puris naturalibus, non attingit nisi obiectum naturale: talis est enim quale obiectum: vt ante docuimus. Cùm ergo omnis attritio acquisita naturalis sit, naturale quoque obiectum ha-

e 3 bet:

T E R T I A P A R S

bet: sicut & dilectio acquisita. Quare impossibile est talem attritionem fieri contritionem: sicut, ne dilectio quidem acquisita, dilectio charitatis infusæ fieri potest: cuius videlicet obiectū, sup̄naturale sit oportet.

Quòd si actus nostri acquisiti, supernaturalia obiecta efficaciter attingerent, certè, habitus virtutum infusarū, (quod retrò docebamus) essent sup̄vacanei.

Præterea, actus cōtritionis, (vt manifestis argumentis superius ostendebamus) auxilio eget speciali.

Actus autē attritionis, (de quo Scotus & Caietanus loquuntur,) sunt ex puris naturalibus, vt etiam ipsi fatētur, ergo impossibile est, esse idem. Quia principia sunt prorsus diuersa: nec fieri potest vt actus qui solo auxilio Dei generali, à potentia producitur, idem numero, à potentia cum auxilio speciali producat. Et quod de hoc genere attritionis dictum est, patet etiam, ac multò etiam magis in reliquis. Hoc verò idem nobiscum tenet Paluda. distinct. 17. q. 1. & Gabri. dist. 16. q. 1.

Sed quæri tamen à plerisq; solet, an ad poenitentiæ actum, quem contritionem appellamus, totus animi conatus necessarius sit, ita videlicet, vt actus habeat omnem intentionem, quam eo tempore voluntas potest illi præstare. &c.

Et quidem Adrianus. q. 1. de poenitentia. art. 2. & quodlibeto. 5. ar. 3. existimat ad contritionem exigere, vt homo omnem conatum adhibeat. Probatq; imprimis
ex Deu-

ex Deuteronomij. 4. Vbi, si quæsieris (Moyſes ait) dominum Deum tuum, inuenies illum, ſi tamen toto corde quæſieris, & tota tribulatione animæ tuæ.

Secūdo id ſuadet ex eo quod Eſaię vltimo dñs ait. Ad quem aſpiciam, niſi ad pauperculum & contritum ſpiritu, & tremētem ſermones meos? Nota, contritum ſpiritu. Dolor enim remiſſus ſpiritum non cōterit. Nota ruruſum, tremeſtem, tremor enim eſt magnus & manifeſtus timor: vt dicit gloſſa ſuper illud ad Philip. 2. Cum timore & tremore &c.

Tertiò argumētatur ex illo Ioelis. 2. Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio & fletu, & plāctu, & ſcindite corda veſtra. At, dolor remiſſus, nec ex toto corde eſt, nec fletum & planctum efficit, nec ſcindit corda &c.

Quartò, ſanctorum teſtimoniis id cōfirmat. Aug. enim lib. de vera & falſ. pœniten. 17. Cōuertitur (inquit) qui iam totus & omnino vertitur. & ſerm. 11. ad fratres in eremo. Grauiſſimis laments indigent. Item Amb. lib. 2. de pœn. cap. 10. Facilius inueni qui innocentiam ſeruauerint &c. quæ ante ſunt à nobis recitata. Et ad virginem lapſam, cap. 8. Poſtea q̄ interrogauerat, quāta eſſet & qualis pœnitentia neceſſaria, & deſcripſerat, exterior rem quidem ingentem, ſubiicit. Cor verò ſit liqueſcēs ſicut cera, & totum corpus maceretur. Talis vita, talis actio pœnitentię ſi fuerit perſeuerans audebit ſpe

T E R T I A P A R S

rare, etsi non gloriam, certè poenæ euacuationem. Insi-
ste ergo misera fortiter, inhære tanquam naufragus
tabulæ, nã grandi plagæ alta & proluxa opus est
medicina. Quod ostendit Ambrosius & testimonio
Ioelis iam citato, & quia omnes qui in sacris literis
veniam poenitendo referuntur consequuti, huiusmodi
cordis compunctionem habuere, non leuem & remis-
sam, non paruam sed maximam, vt Niniuitæ, & Da-
uid, qui explicans poenitentiam suam, ait. Laboravi in
gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum
&c. Atque iterũ, Quoniam lumbi mei impleti sunt
illusionibus, & nõ est sanitas in carne mea, afflictus
& humiliatus sum nimis, rugiebã à gemitu cordis mei.

Cyprianus demum sermo. 5. de lapsis, quàm magna
(inquit) deliquimus tam grãditer defleamus, alto vul-
neri diligens & longa medicina non desit: poenitẽtia
crimine minor non sit, puta sne dominũ citò posse pla-
cari cuius templum sacrilega contagione violasti?
Orare oportet impensius, diem luctu transigere, vigi-
liis noctes ac fletibus ducere, tempus omne lachrymo-
sis lamẽtationibus occupare, stratos solo, adhærere ci-
neri, in cilicio volutari & sordibus &c. & pau-
lopost, si precem toto corde quis faciat, si veris poe-
nitentiæ lamentationibus & lachrymis ingemiscat, si
ad veniam delicti sui, dominum iustis & continuis
operibus inflectat misereri talium potest.

Est etiam ratio pro hac sententia, quòd non habe-

mus nos, deum conferre gratiam, nisi facienti totum quod in se est, sed qui non conuertitur toto conatu, non facit totum quod in se est. Contritus igitur, cui scilicet infallibiliter Deus gratiam confert, tota vi animi conuertitur.

Altera quoque ratio est, quod non est contritio nisi ex amore charitatis proficiscatur: sed amor charitatis non habetur, nisi toto nixu Deus diligatur, Deut. 6. diliges dominum deum tuum ex tota fortitudine tua. Quod Marcus dixit ex tota virtute tua: et Lucas, ex omnibus viribus tuis. Quibus et testimoniis et rationibus adductus, non dubitat omni asseueratione confirmare, contritionem nullam esse nisi ex toto conatu voluntatis doleatur.

Atqui, duo hic extrema fugienda sunt, alterum eorum qui facile quibuslibet poenitentibus veniam et securitatem pollicentur: aduersum quos Isidorus. 2. lib. de summo bono cap. 13. illud Hieremie testimonium ^{Cap. 6.} inducit, curabant contritionem filiae populi mei, cum ignominia dicentes, pax, pax, et non erat pax. Alterum extremum, hoc est, quod tenet Adrianus. Contra cuius opinionem Chrysost. in libello de reparatione lapsi, talis inquit, (mibi crede) talis est erga homines pietas Dei: nunquam spernit poenitentiam si ei sincere et simpliciter offeratur, etiam si non potuerit quis explere in praesenti satisfaciendi ordinem, quantumcunque tamen, et quamlibet breui tempore ge-

De poenitentia. d. 3. cap. talis.

TERTIA PARS

stam poenitentiam, suscipit etiam ipsam, nec patitur
quànvis exiguæ, conuersionis perire mercedem.

Deinde, Actus charitatis etiam si non habeat to-
tam intensiõem quam potest, nec ex toto conatu pro-
cedat, sufficit ad remissionem peccatorum: ergo &
contritio. Antecedens patet quia ad talẽ actum, cùm
sit supernaturalis requiritur habitus charitatis infu-
sæ, cum qua nullum mortale peccatum est. Nisi huic
argumento respondere velis, habitum charitatis nun-
quàm in actum exire: nisi voluntas omnem vim ad ope-
randum intendat, quod absurdissimum est.

Præterea, præceptũ de actu fidei, & de actu spei
homo implet etiam si non agat ex toto conatu: ergo,
& præceptum de charitate & contritione. Non er-
go contritio totum animi conatum exigit.

Referri etiam solent in hoc, sacrarum literarum
testimonia, vt illud Ioannis. 14. Qui diligit me dilige-
tur à patre meo: & Iacobi. 4. Appropinquate Deo,
& appropinquabit vobis. Quod si dicas esse limitan-
da eiusmodi testimonia vt subintelligatur ex toto co-
nату, eadem ratione limitabimus & quæ loquuntur
de fide, spe, atque iustitia. Quod, quoniã probabile nõ
est, ne illud quidem probare debemus, vnde hoc pro-
fici scitur.

Quibus eisdem argumentis, Scoti opinio refel-
lenda est, qui in. 4. di. 14. q. 2. tenet ad contritionem re-
quiri certum intensiõis gradum. Qui quidem error
falso

falso nititur fundamento. Credit enim Scotus attritionem acquisitam ex puris naturalibus, dispositione esse ad gratiam. Et quoniam vidit non quamlibet naturæ displicentiam, puta remissam, idoneam esse ad iustificationem, coactus fuit asserere, contritionem exigere certam intensiorem magnam soli Deo cognitā. Verum imaginatio hæc (siue Scoti fuerit, siue non fuerit, nam si quis eum voluerit hoc errore liberare, cum hoc ego non magnopere pugnabo) imaginatio hæc (inquam) nō modo falsa est, sed etiam periculosa & erronea, ne quod verbum atrocius dicam. Ultima nanque ad gratiam dispositio (vt nobis demonstratum est) auxilio Dei indiget speciali. Quo auxilio posito siue Deus moueat ad magnum dolorem siue ad paruum intensiue, talis dolor contritio erit: sicut ad amorem charitatis, siue Deus auxilio gratuito intense moueat voluntatē siue remisse, siue vt duo, siue vt decem, actus charitatis erit. Iustus siquidem habens charitatem infusam vt decem, potest actum amoris habere vt quatuor. &c. Et cum de tali gradu requisito nulla possit esse probabilitas, an, scilicet, habeamus illum nec ne: certè de contritione nullum præceptum esset. Quod ne ipse idem Scotus non admitte: esset enim stultum præceptum, quod semper inuincibiliter ignoratur. Quinimo, teneretur homo ex toto conatu poenitentiam agere, ne exponeret se periculo talem gradum omittendi.

Ex eodem

TERTIA PARS

Ex eodem quoque fonte eiusdem Scoti alter error emanauit: Certum tempus necessarium esse vt actus noster contritio sit. Cui sententiæ aduersatur manifestè Chrysost. in oratione B. Philogonii: & in libello de reparatione lapsi, cuius ante verba retulimus.

De pœnitentiâ
d. 1. ca. mul-
tiplex.

Aduersatur etiã Leo papa in epistola. 69. ad Theodorum, inquiens: Si periculum vrgeat, cuique petenti statim est absolutio danda: quia misericordiæ Dei non possumus tempora desinire, nec mensuras ponere: apud quem nullas patitur veniæ moras conuersio: dicente spiritu Dei per prophetam, cum conuersus ingemueris, tunc saluus eris. Est autem propheta Ezechiel. cap. 18. inquiens, cum auerterit se impius ab impietate sua, animam suam viuificabit: & cap. 33. Iustitia iusti non liberabit eum in quacunque die peccauerit: & impietas impii non nocebit ei in quacunque die cõuersus fuerit. Nam, vtroque loco in quacunque die, pro quacunque hora, vel momento accipiendum est: si enim iustus auertit se à iustitia sua vel in hora, vel etiam in momento, iustitias antiquas amittat. Impius ergo, in quacunque hora vel momento fuerit conuersus, iustitiam consequetur: vt qui in momento potuit perdere gratiam possit & comparare.

Præterea, fac vt illud tempus necessarium, exempli causa sit media hora, & in prima illius temporis particula faciat homo quicquid sibi possibile est: Tunc sequitur primum Deum facienti quod in se est gratiã denegare:

denegare: facientem quoque hominem quicquid & potest & debet, condemnari. Nihil enim præterea debet homo, quàm pro tempore potest. Sequitur deinde, in illa etiam temporis particula hominem aliàs liberum extra salutis statum esse constitutum. Quæ omnia Christiana pietas exhorret.

Præterea, sequitur inde aliquem hominem Deum summè diligere, & de commissis propter Deum dolere, & tamen à Deo condemnari: contra illud, qui diligit me, diligetur à patre meo. Quinetiam sequeretur, martyrem, qui pro Christo mortem oppeteret, condemnari: vt si martyriū in prima parte illius temporis necessarij pateretur. Quòd si dicas suppleri defectum continuationis per martyrium, certè cùm voluntas pro facto cedat, voluntas quoque efficax martyrij erit sufficiens ad gratiam dispositio. Quæ quoniam in momento haberi potest, fateamur necesse est contritionem quoque posse haberi in momento.

Nihil, scilicet, noui dicimus: sed ea tantum, quæ cõmuni scholæ consensu sermoneq; feruntur. Sed, ne hæc quidem quanlibet obuia & omnium disputatione trita, erant nobis prætereunda. Constituendum. n. erat, quid & quale sit id de quo differimus: non quo ignorare vos arbitraremur, sed vt ampliore ratione & via nostra procederet disputatio.

Igitur ad primum Adriani argumentū protinus respondebo, si illud prius exposuero, amorem Dei su-
per

TERTIA PARS

per omnia dupliciter posse dici maximum. Vno modo intensiue, gradualis quadam intensione, quo pacto iuniores de intensione loquuntur. In quem modum non oportet amorem Dei esse maximum. Aliter intelligitur esse maximum appreciatiue. Concedenda sunt enim nobis in scholastica concertatione huiusmodi vocabula, quod alias sæpe deprecati sumus. Ac iure obtinere debemus, quonia theologicis res ornatè dicere velle, puerile est. Certè à theologo, si afferat eloquentiam, non est aspernanda, si non habeat, non admodum flagitanda: tantum complectatur verbis quod vult, & dicat planè quod intelligas.

Vt ergo eò redeamus vnde digressi sumus, & propositam distinctionem apertiori exemplo demonstremus. Foemina interim vehementius & intensius catellum amat, quàm aurum: & tamen si alterutrum oportet amittere, aurum catello præponeret: ita quonia pluris facit aurum quàm catellum, plus diligit aurum: non intensiue quidem, sed appreciatiue, quo modo contritio dolor est maximus, quia si daretur optio mallem amisisse pecunias, mallè mortuū fuisse q̄ peccasse.

Ad primum itaque argumentum respondetur, quòd in toto corde dominum exquirat, qui nō partem Deo dat, & partem negat: vt illi faciunt qui vel amant aliquam vnā creaturam prohibitam, vel reseruant sibi vnū aliquod peccatū, quod non displicet. Què admodum verbi causa, ille totam domū hospiti exhibe-

re

re dicitur, qui neminem admittit intra domum sine hospitis voluntate. Sed qui cum illo etiam inimicū exciperet, nō totā domū exhiberet. Similiter in tota tribulatione animæ Deū quærit, cui oīa peccata displicēt. Nam, qui ex parte quidem tristaretur de peccatis, ex parte verò vnū quodlibet sibi reseruaret in quo delectaretur, is Deū in tota tribulatione aīæ nō exquireret. Nō est ergo ibi sermo (vt scholasticè loquamur) de totalitate gradualis intēsionis, sed de totalitate integritatis & perfectionis. Atq; hinc reliquis sacrarū literarū testimoniis facilè respōdetur. Primò, etiā August. testimonio. Alteri verò quod ex eodē August. præfertur (vt omittamus illud opusculum nō esse ab Augustino conditum) respondemus, ad satisfactionem integram pro grauissimis peccatis exhibendam, grauissimis lamētis opus esse, sine quibus eiusmodi peccatorum plena remissio non est. Cæterùm ad simplicem remissionem culpæ, prolixa illa & grauis poenitentia tum interior, tum exterior non requiritur, & per hoc patet quid Ambrosio & Cypriano respondendum sit.

Ad primam verò rationem respondetur, facienti quod in se est ex puris naturalibus, nō oportere Deū gratiam conferre, nec tunc nec postea, nisi totum faciat quod potest, sed facienti quod in se est post auxilium Dei mouentis, Deus gratiam iustificationis dat, etiam si ex toto conatu non faciat. Ego (inquit Apoca.

TERTIA PARS

Apocalyp. 3. Isto ad ostium & pulso, si quis aperuerit mihi ianuam &c. Christus ergo ingreditur ad animam siue ex toto conatu, siue ex medietate conatus, ianua aperiatur.

Ad secundā rationem prius dicitur, quòd illis verbis non præcipitur intensio summa gradualis in actu, sed solùm vt omnes vires intendantur, quantum necesse est ad diligendum Deum super omnia appreciativè: ita vt in præparatione animi, videlicet cùm opus fuerit, totum cor, mentem, animam, vires, conatum Deo præstemus. Posterius respondetur, quòd illiusmodi verbis solùm ostenditur nullam esse diligendo Deo mensuram præscribendam. Quia enim dicturus erat, diliges proximum tuum sicut teipsum, docet ante, nullum exemplum, nullumq; modum in amore Dei esse quærendum, qui vtique dignus est, vt sine modo atque exëplo diligatur. Eccli. 43. Benedicentes dominum, exaltate illum quantum potestis, maior est enim omni laude.

Verùm, illud dubium protinus existit, an sacramentum baptismi, cuiq; attrito administratum, conferat gratiam: an potius vnũ aliquod sit attritionis genus, quod solùm disponat ad gratiam sacramenti.

Sed huic ego quæstioni commodius postea respondebo: cùm de sacramento absolutionis disputauero. Eadem enim ibidem quæstio est. Et quòd ad mores Christianorum attinet, hic forsitan curiosè. Illic verò

rò

rò necessariò transigaretur.

Iam verò ad argumenta prioris opinionis, quæ nitentur ostendere, baptismum nisi cōtrito administretur, prodesse nihil, dupliciter respondetur. Prius, quòd si loquamur de actu charitatis, semper requiritur ad iustificationem: seclusis tamen sacramentis, sicut & cōtritio. Sacramentum autem in non ponente obicem, eundem effectum habet, quem haberet charitas & cōtritio sine sacramento. Vnde sicut paruulus, per solā habitualement charitatem & gratiam iustificatur, eo q̄ non ponit obicem sacramento ad remissionem peccati originalis, ita & adultus quia non ponit obicem ad remissionē peccati mortalis cū est attritus, per infusionē charitatis habitualis iustificatur. Posterius responderi quoq; potest, omnia illa testimonia de charitate habituali esse intelligēda. Aliàs qui dormiret, quoniam non diligit, maneret in morte. Sed prior solutio prestabilior est. Argumenta verò opinionis alterius, post ea quæ disseruimus, faciliora sunt, quàm vt soluere debeamus.

De charitate verò an sine pœnitentia valeat mortales culpas remittere, nōnulla cōtrouersia est. Gabri. ^{4.d.14.q.1.} enim ait, sed Diuus Tho. negat. Credit autem ille, solo actu charitatis sine pœnitentia peccata donari, cū ^{3.p.q.84.} ^{ar.5.ad.2.} memoriæ non occurrunt: Vt, si peccator, quo. s. tempore Deum diligere tenetur dei considerans bonitatē, elicit actum dilectionis Dei super omnia, consequitur

f (inquit)

T E R T I A P A R S

(inquit) remissionem peccatorum, licet nullum habeat poenitentiae actum: quia nullam habet cogitationem de peccato, quam occupatus (ut ait) circa Dei dilectionem, habere non potest: non enim possumus plura simul cogitare. Hæc ille. Oïa verò scripturæ sacræ testimonia, quæ probant poenitentiam esse necessariam, exponit de poenitentia formali, aut virtuali, ut patet in tertia eiusdem questionis cōclusionē. Atque etiam Scotus in illa ipsa distinctione & quæstione, paucioribus verbis, eadem ferè peccare videtur.

Sed hi, primum in eo falluntur, quòd nō vident interesse plurimum, inter ea quæ solum necessaria sunt, ut præcepta, & quæ necessaria sunt etiam, ut media, sine quibus salus haberi non potest. Aiunt nanque, excusari hominem à poenitentia, & memoria peccatorum, cūm habet de peccato commisso vel ignorantiam inuincibilem, vel etiam distractionem, necessariā à peccatis cogitandis, quasi poenitentia solum esset, necessaria, quia præcepta est: & non item, quia medium ad salutē necessarium. Atqui in huiusmodi mediis licet admittatur excusatio: ne homo peccet, quando ex ignorantia desunt, non tamē admittitur, ut sine illis homo saluetur: exempli gratia. Fides Christi est ad salutem necessaria: quòd si cui euangelium non annuncietur, excusabitur quidem à præcepto credendi, id est, nō peccabit ex eo quòd non credit in Christum: sed vitam æternam minimè consequetur: ad quā conse-

consequendā, Christi fidem habere necesse est. Atque idem de baptismo dicere licet : sine quo nemo saluus efficitur : siue occupatus circa res alias, siue oblitus baptismi fingatur. Intelligimus ergo ad diuinā providentiam pertinere, ut quo voluit vel fidem vel baptismum, medium ad salutem præstitueret, facienti quod in se est, nunquā deneget tale medium. Sic igitur, cū poenitentia sit, ad salutem medium necessarium, (quod abunde sacrarum etiam literarum testimoniis ostensum est) diuinæ procurationis esse conuincitur, ut facienti quod potest ea suggerat, quæ fuerint huic remedio adhibendo necessaria.

Errāt deinde vehemēter, & testimonia illa scripturæ sacræ de pñia formali vel virtuali interpretantur: idque ut opinionē suam pugnacissime defendant. At si semel hanc nobis licentiam interpretandi permittimus, facile quoque cætera media ad salutem præfinita, per eandem expositionem eludemus. Fides quippe Christi explicabitur ad salutem necessaria formaliter vel virtualiter: Votum etiam baptismi dicetur necessarium formale, vel virtuale.

Præterea, cū sancti omnes de poenitentia formali & explicita, prædicta testimonia interpretentur, temere & inconsiderate in cōtrariam intelligentiam peruertuntur.

Præterea, talem interpretationem admittentes, in nullo euentu probare poterunt, formalem poenitentiā

f 2 esse

T E R T I A P A R S

esse necessariam. Dicemus enim illis, etiam cum peccata memoriae occurrunt non oportere formaliter explicitèq; dolere: neque id refelli aliquo testimonio potest: quoniam charitas est poenitentia virtualis: quæ sufficere dicitur, quoniam locis præscriptis formalis poenitentia non præscribitur. Ita, si huic expositioni dabitur locus, saterit ad salutem noua vita, sine detestatione veteris, quæ est heresis Luterana.

Quædam insuper testimonia ex illis, de poenitentia virtuali exponere, impudentiæ manifestissimè fuerit: vt illud Ioelis. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & planctu, & scindite *Actorum. 2.* corda vestra. Illud item poenitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in remissionem peccatorum. Quod quidem testimonium, si de poenitentia, vel formali, vel virtuali volumus exponere, in eum errorem incidimus, quem paulo ante reprobauimus: hoc est, baptismum sine poenitentia formali peccata remittere. Verum, hæc missa facio, (quæ tamen decernere controuersiam possunt) illud quero, si cui peccatori diuina bonitas occurrat, eo etiam tempore, quo nec diligere deum, nec poenitentiam agere tenetur, nõ occurrant autem peccata, videlicet occupatissimo in diuinæ bonitatis contemplatione. Quero tum (inquã) an isti habenti actum dilectionis, peccata sine poenitentia condonantur? Nam si condonantur, ergo etiã quãdo nõ tenebatur ille, aut deũ diligere, aut in dei cõ-
templa-

temptatione versari, remissionem peccatorum consequetur sine poenitentia. Quod, vel isti concedere verentur: sin autem non condonantur, nec ille peccator potest in actum dilectionis sine poenitentiae actu prodire: ergo poenitentia formalis (quod modo contendimus) est ad remissionem peccatorum necessaria.

Atque (vt saepe iam diximus,) ad diuinam procuracionem spectat, vt nullus peccator in actum dilectionis prodeat, cum primū ad deum conuertitur, quin simul, quemadmodum bonum per amorem amplectitur, ita etiam odio malum prosequatur. Poenitemini (inquit) & conuertimini, vt deleantur peccata vestra.

Accedit illa quoq; causa, quod cum sacramentum poenitentiae baptizatis tam sit necessarium ad salutē, quā baptismus non baptizatis, (quod suo postea loco demonstrabitur) certē sicut sine baptismo in re vel in voto, nemo adultus salutem consequi potest, ita sine pñiae sacramento in re vel in voto saluatur nemo.

Votum autem sacramenti poenitentiae nullus habet, sine peccatorum & memoria & displicentia: verius est igitur nimirum illud quod nos asserimus, sine poenitentiae actu per solam charitatem, neminem posse saluari.

Sed de martyrio quaestio difficilior est. Nam, sine poenitentia peccata etiam mortalia remittere, iuniores ferē tradunt. Scotus. 4. d. 14. q. 2. Gabriel eadem dist. & q. Imō & D. Tho. videtur in hanc sententiā

T E R T I A P A R S

ire. 3. p. q. 87. art. 1. Nam secundum argumentum erat huiusmodi. Poenitentia non est sine actuali displicentia peccatorum: sed peccata venialia possunt dimitti sine displicentia eorum, sicut patet in eo qui dormiens occideretur propter Christum: ergo peccata venialia possunt remitti sine poenitentia. Cui argumento D. Thomas respondet. Quod passio pro Christo suscepta obtinet vim baptismi, & ideo purgat ab omni culpa, & veniali, & mortali: nisi actualiter voluntatē peccati inuenerit inherentē. Hactenus D. Tho.

At, etiam si homo non doleat, aut culpas in memoria habeat, (modò tamen velit placere deo in omnibus, & vitam pro illo fundere) non habet voluntatem peccato actualiter inherentem: ergo (iuxta D. Thomæ placitum) passio pro Christo suscepta, sine poenitentia, mortalia peccata remittit.

Verùm, sententia contraria mihi ex animo exuri non potest. Nam persuasa est & auctoritate maiorum, & graui constantiq; ratione, ac fieri potest vt errem, sed ita prorsus existimo. Primùm enim passio pro Christo suscepta, si à charitate non existit, nihil valet ad culpæ mortalis remissionem, vt D. Tho. author est. 22. q. 124. ar. 2. ad. 2. & 3. p. q. 66. arti. 12. ad. 2. Item, & August. contra Crescon. lib. 2. cap. 12. Imò adeo Paulus. 1. ad Corint. 13. inquiens. Si corpus meū tradidero ita vt ardeam, charitatem autem non habuero nihil mihi prodest. Charitas autem in eo qui

pecca-

peccauit mortaliter, non remittit peccatum sine poenitentia (vt idem D. Tho. scribit. 3. p. q. 84. ar. 5. ad. 2.) ergo nec martyrium. Et confirmatur. Quia voluntas efficax martyrij, & martyrium actu susceptum, quantum ad essentialia (vt hic supponimus) nihil differunt. Si ergo martyrium sine poenitentia peccatum mortale remittit, ac proinde gloriam meretur æternam, & voluntas quoque efficax martyrij, idem sine poenitentia, dubio procul efficeret.

Præterea, passio pro Christo suscepta, in eo qui fuit aut schismaticus vel hæreticus, non remittit peccatum hæresis vel schismatis, nisi prius homo ecclesie catholice fuerit aggregatus: ergo, nec remittit eiusmodi peccata nisi homo poeniteat. Nam verbis scholæ vsitatis quandoque vtimur, nec vllum aut verborum fucum, aut eloquentiæ ornatum adhibere volumus: sed tantum confirmandæ veritati curam operamq; nauare. Antecedens igitur nostræ huius argumētationis, præterq̄ quòd habetur ex Cypriano lib. 4. epistolarũ, episto. 2. ad Antonianum, atque ex August. tum sæpe aliàs, tum lib. 1. de baptismo cõtra Donatistas cap. 11. & lib. 3. cap. 16. & lib. 4. cap. 17. definitur etiã in conc. Flor. sub Eugenio. 4. Cõsequētia verò probatur. Quia sicut fides, & ecclesie catholice vnitas, sunt media ad salutem necessaria, ita & poenitentia.

Præterea, si quis ante baptismũ mortẽ pro deo op
f 4 petat

TERTIA PARS

petat, non consequetur salutem sine voto baptismi, si re ipsa baptizari non potest: ergo, nec post baptismum, si peccauit mortaliter consequetur salutem sine poenitentiae sacramento aut in re aut in voto suscepto. Antecedens quod assumpsimus, Thomas Vualdensis lib. de sacramentis cap. 97. & 105. Diui praesertim Augustini testimonio confirmat. lib. 4. de bapt. contra Donati. cap. 21. & 22. Non enim mors pro deo suscepta, iam euangelio promulgato, sine fine Christi & ecclesiae salutem praestare potest. At consequentia vel ex eo liquet, quod sicut baptismi sacramentum est ad salutem necessarium his qui ante peccauerunt, ita & poenitentia, his qui peccauerunt post baptismum.

Adde illud quoque, quod si martyri peccata in mentem veniant etiam in ipso martyrij agone constituto, non saluabitur si non doleat: ergo martyrio etiam instante poenitentia necessaria est. Antecedens patet, quia si confessor occurrat, citra sacramentum salus illi non veniet, eò quod diuinum praecipuum de confessione est. Cum igitur de contritione etiam interiori diuinum praecipuum sit, (quod iamiam manifestum erit) fit consequens, ut si homo martyrio expositus, de peccatis memoriae occurrentibus poenitentiam non agit, diuini praecipui violator existit.

Ridiculum verò est quod fingunt isti, martyrium homini oblatum memoriam peccatorum abolere. Cum è diuerso, poenae, inopinato etiam incidentes, soleant
culparum

culparū memoriam vel dormientem excitare. In cuius rei exemplum adducit Chrysostomus homil. 4. de diuite & Lazaro, fratres Ioseph, quibus cum peccati iam penè oblitterati venisset in mentē, merito (inquiūt) hæc patimur quia peccauimus in fratrem nostrum. Genes. 42.

Tres item pueri in camino ignis ardentis, in veritate & in iudicio, aiunt, induxisti hæc omnia propter peccata nostra: peccauimus enim. &c. Et ppheta in die Daniel. 3. (inquit) tribulationis deum exquisiui manibus meis. Et paulo post. Et meditatus sum nocte cū corde meo, & exercitabar, & scopebam spiritum meum. & cæt.

Martyrium itaque occurrens, nō memoriam peccatorum aut tollit aut impedit, sed potius excitat. Quare nihil causæ video, cur poenitentia ad salutem necessaria martyri desit: quin in ipso sanguine culpas maximè abluet, quas ante commisit. Equidem ita sentio, & (vt reor ipse) sentiet vnusquisque vestrum si rem nō ex autoritate aduersariorum, sed ex ratione pensetis: nec enim minorem vim habet baptismus in remittendis culpis, quàm martyrium: quod veluti baptismi vicarium est, (vt August. tradidit lib. 4. de baptismo contra Donatist. cap. 22. & sequentibus) referaturq; de consecrat. dist. 4. cap. baptismi vicem: sed baptismus, aliàs efficacissimum cōtra omnia peccata remedium, sine poenitentia tamen aliqua præuia: peccatorum mortalium non efficit remissionem, ergo nec martyrium: nisi nouis oraculis iuniores à medus ad salutem

T E R T I A P A R S

lutem necessariis, martyres adultos velint excipere, quod qua ratione faciant, haud satis intelligo.

Nec D. Thomas vnquam asseruit dormienti in peccato mortali per passionem pro Christo illatam, remitti peccatum sine aliquo præcedenti dolore: non enim sine charitate passio valet: vt locis citatis D. Tho. astruxit. Et, cum eo loco, martyrium baptismo comparauerit, idem profecto asseruit, baptismum omnia peccata remittere tam mortalia quàm venialia, dum modo voluntatem peccato nõ inuenerit inhærentem. Nec proinde licet colligere, baptismum vel dormienti vel vigilantibus sine poenitentia mortalia abolere peccata. Quare nec de martyrio id ex mente D. Thomæ colligi potest, nisi suo ipsius testimonio virum alioqui doctissimum velis vrgere, vt cõcedat dormienti in peccato mortali, qui nec contritionem, nec attritionem habuit vnquam, per mortem pro Christo violenter illatam, æternam conferri salutem. Quod tam absurdum est, quàm quod absurdissimum.

Pœnarum igitur remissio, solet dici remissio peccatorum: vt patet in indulgentiis, quæ passim hoc nomine conceduntur. Credit itaque D. Tho. per baptismum & martyrium, omnem poenam siue peccati venialis siue mortalis aboleri: supposita tamen remissione mortalis culpæ, quæ adulto sine dispositione voluntatis præuia, contingere non potest. Culpæ etiam veniales per baptismum adulto dormienti remittuntur:

non

non enim adultus dormiens baptismum suscipit, nisi prius vigilans voluerit baptizari. Cùm autē baptismus sit pœnitentia virtualis omnium peccatorum, eo ipso quòd quis baptismum voluit, pœnitentiam habuit omnium virtualem: quam ad venialium remissionem satis esse, D. Thomas illo loco manifestissimè docuit. Et confirmatur. Quia si quis vigilans cum attritione peccatorum mortalium, nullam habens memoriam venialium, accederet ad baptismum, consequeretur plenariam remissionem omniū peccatorum: ergo & dormiens, si habuit contritionem mortalium, venialium remissionem consequetur. Confirmatur rursus: quia si baptismus non remitteret venialia, quibus mens inhaeret habitualiter, profecto vix vllus reperiretur, qui per baptismum consequeretur innocentiam, ac totius pœnæ remissionem. Nec me fugit Caietanum aliter iudicasse: sed ita res humanæ habent, nos non probamus alienas, alii reprobabunt nostra. Intellego ergo D. Thomam, vt illi secundo argumento responderet, id sensisse: quòd tam baptismus quàm passio pro Christo suscepta, sine aliqua pœnitentia formali, remittūt omnia venialia, quantum ad culpam & quantum ad pœnam, nisi voluntas actualiter committat veniale peccatum: quod in baptismo facile est: in martyrio nō item. Nam ferè, dum quis patitur pro Christo, auertit animū ab omni peccato etiam veniali. Sed siue baptizatus, siue pro Christo moriens, actualem obicem opponeret

T E R T I A P A R S

opponeret, siue baptismo, seu martyrio, iam effectus remissionis illius culpæ impediretur. Ita cum dormiēs nihil actu obiiciat virtuti vel baptismi vel martyrii, omnium venialium veniam sine formali displicentia consequetur. Quam ob rem, illa exceptio nisi actualiter voluntatem peccato inuenerit, &c. non est referenda ad remissionem mortalium, sed ad remissionem venialium. Afferuerat enim D. Thomas, poenitentiam explicitam esse necessariam ad mortalium remissionem: quare non statim asseruisset, dormiēti in peccato mortali sine aliquo actu & dispositione præuia, aut per baptismum, aut per mortem extrinsecus illatam, mortalia peccata condonari. De eleemosyna verò facilius quæstio est: nam, dupliciter intelligi possunt ea testimonia quæ illi tribuant remissionem peccatorum. Prius, vt ad poenas pro peccatis debitas omnia referantur: iuxta illud Daniel. 4. Peccata tua eleemosynis redime: redimuntur enim poenæ pro peccatis debite non alio precio magis, quàm eleemosynis. Posterius etiam in hunc sensum intelligi possunt, vt pollicitatio diuinæ misericordiæ significetur iis, qui fuerint misericordes: vt etiam si in peccatis sint, per eleemosynas tamen, id consequantur, vt ex dei gratia & beneficio conuersio cordis illis aliquādo præstetur: sic enim scriptum est, frange esurienti panem tuum, egenos vagosque induc in domum tuam: cum videris nudum operi eum, & carnem tuam ne despexeris: tunc erumpet quasi

mane

Esa. 58.

mane lumen tuum, & sanitas tua citius orietur: orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt sicut meridies. Et iterum. Beati misericordes, quoniam ^{Matth. 5.} ipsi misericordiam consequentur. Ex quibus liquido patet quid ad reliqua dicendum sit, nolo enim esse longus in singulis explicandis. Sed & secundum argumentum principale cum sua confirmatione, ex his quæ diximus facile soluitur.

Vltimum verò, quoniam peculiarem habet difficultatem, peculiariter quoque diluendum est. Quærit enim an specialis poenitentia de singulis mortalibus, sit ad salutem necessaria: an potius satis sit poenitentia de omnibus confusa & generalis. Et quanuis sciam, multa à multis de hac quæstione fuisse disputata, id ego tamen ex D. Thomæ sententiâ, semper & intellexi & credidi, in omni lege, siue naturæ, siue scripturæ, siue gratiæ, non sat fuisse ad peccatorum mortaliū remissionem, in genere confuseque dolere: sed specialem, distinctamque de singulis poenitentiam requiri. Cuius rei explicandæ gratiæ, dupliciter de contritione loqui possumus. Vno modo, secundum se, quatenus est actus virtutis: alio modo, in ordine ad confessionem, quatenus est pars sacramenti.

Deinde notandum, dupliciter posse intelligi, contritionem specialem de singulis esse necessariam. Primum, necessitate præcepti: deinde necessitate finis.

Præterea, contritionem de singulis mortalibus esse
neces-

TERTIA PARS

necessariam, duobus modis accipi potest. Prius sic, ut ad singula peccata mortalia requirantur singulae contritiones, vel secundum numerum, vel secundum speciem. Posterius sic: ut una contritio sit distincta de singulis, quemadmodum, si singulis peccatis in memoriam reuocatis, de illis uno eodemque dolore doleam.

Tunc sit prima conclusio. Non requiruntur singulae contritiones ad singula mortalia secundum numerum: imò nec secundum speciem quidem: ut videlicet quot sunt peccata vel numero vel specie, tot exigantur dolores. Uno enim actu & confiteri & conteri de multis speciebus peccatorum possumus: ergo, nec absolute, nec in ordine ad confessionem, in illum sensum requiritur specialis distinctaque contritio.

Secunda conclusio. In ordine ad confessionem, requiritur contritio de singulis distincta, non solum secundum speciem, sed etiam secundum numerum. Quia contritio includit simul propositum confitendi singula mortalia: non secundum speciem modo, verum etiam secundum numerum. Ac praeterea, cum homo confitetur, detestatur ea peccata quae confitetur, nisi sit ficta confessio. Quare actus interior poenitentiae, à quo exterior confessio proficiscitur, singula mortalia quae sub confessione cadunt, respicit. Ideo enim confitetur ea, ut destruat illa: & pro iis deo satisficiat. Quapropter, ut confessio de singulis mortalibus est ad salutem necessaria, etiam necessitate finis, ita & contritio

tio

tio de singulis, in noua lege est necessaria.

Tertia conclusio. Contritio de singulis mortalibus specialis & distincta, necessaria est ad salutem: non solum necessitate præcepti, verum etiam necessitate finis. Fuitq; semper in omni lege necessaria, sine ordine ad confessionem. Itaq; non sufficit contritio generalis, qua doleo me fuisse peccatorem, sed requiritur specialis quæ distinctè feratur in singula, vt si peccatis præteritis in memoriam reuocatis, voluntas vnica contritione vniuersa illa detestetur, velitq; pro vniuersis deo satisfacere. Hæc quippe sat erit, hancq; nos poenitentiam specialem, ac distinctam appellamus. Nam si vnico verbo sacerdoti significare possem diuersa peccata mea, illa esset specialis distinctaq; confessio. Quo circa, cum poenitentia confessioq; interior peccatorum hominis, ad deum sit, vnicus ille actus qui fertur in peccata, distincta & specialiter cognita, specialis poenitentia & vocatur, & est. Asserimus autem, hanc non aliter requiri, ac ratione dati & accepti à dispensatore. Quamquidem confusam & generalem nemo arbitraretur idoneam, distinctam & specialem omnes existimarent necessariam.

Sic verò explicata D. Thomæ sententia, haud sanè intelligo, cur viris doctis probari non debeat. Eò vel maximè, quòd poenitentiam hanc, specialem atq; distinctam, sic intelligi volumus ad salutem necessariam, vt reliqua media, quæ nisi in tempore adhiberi non queunt.

T E R T I A P A R S

queunt. Nempe hoc pacto, vt si distinctè de omnibus doleri possit, de omnibus specialiter doleatur. Sin autem, vel per angustiam tēporis, vel per aliam causam, id fieri non possit, habeatur quidem animus, votumq; si facultas adesset, specialiter & distributè de singulis poenitendi.

Hanc conclusionem D. Thomas habet .12. q. 113. ar. 5. ad. 3. inquiens. In tēpore pæcedenti iustificationem oportet, vt homo singula peccata quæ commisit, detestetur, quorum memoriam habet. Et ex tali consideratione præcedenti subsequitur in anima quidam motus detestantis vniuersaliter omnia peccata commissa, inter quæ etiam includuntur peccata obliuioni tradita: quia homo in statu illo est sic dispositus, vt etiã de his quæ non meminit cōtereretur, si memoriæ adessent. Ecce quemadmodum intelligit D. Thomas specialem contritionem esse necessariam, & ad salutem, & ad remissionem peccatorum. Et de veritate. q. 28. ar. 5. ad. 4. Ad iustificationem (inquit) non requiritur, q̄ in ipso iustificationis momēto, aliquis de peccatis singulis cogitet. Recogitatio autem singulorū peccatorum, debet vel præcedere, vel saltem sequi iustificationem. Et. 3. p. q. 87. ar. 1. Ad remissionem peccati mortalis (ait) requiritur vt homo actualiter peccatum mortale cōmissum detestetur: vt, scilicet, quantum in ipso est, diligentiam adhibeat ad rememorandum singula peccata mortalia, vt singula detestetur.

Idem

Idem in. 4. dist. 17. q. 2. ar. 2. q. 3. ad secundum.

Eandem sententiam tenet Durandus, dist. 17. q. 2. ar. 2. ad primū. Et Adrianus. q. 3. de baptismo circa finem. Et Ricardus, dist. 16. ar. 4. q. 2. Certè necessariā esse saltem necessitate præcepti huiusmodi contritionem Paludanus asserit, dist. 17. q. 1. ar. 2. conclusione. 5. & Alexander Alensis. 4. p. q. 69. membro. 8. ar. 2.

Idem quoque mihi videtur sentire August. de vera & falsa poenitentia, cap. 9. 14. & 17. Cuius verba referuntur de poenitentia dist. 3. cap. sunt plures: & dist. 5. cap. 1. Versum (inquit) puto, qui dolet de crimine: conuersum, qui dolet de omni eius quam exposuimus varietate. Exposuerat autē eam varietatē cap. 14. secundum circumstantias speciales peccatorū: quas docuerat, esse specialiter & considerandas, & deplorandas. Cap. 17.

Et Chrysostomus in fine primi libri de contritione cordis. Hoc est quod exposcitur à nobis, vt semper recordemur mala nostra, & ad animum reuocemus, & conscientiam gestorum nostrorum habeamus ante oculos, vt pro iis supplicemus deo. Sed apertius in. 2. lib. etiā circa finem. Oportebat nos semper nō solūm scire exomologesim & confiteri, quia in nobis multa delicta sunt, verum & vnumquodque peccatum, & maius & minus, quasi in libro ita in corde nostro habere descriptū: idq; frequētius recognoscere, atq; ante oculos ponere, & tanquā hęc nuper admissa lu-
g gere.

TERTIA PARS

gere. &c. Nec te moueat, quòd confessionis Chryso-
 stomus meminit, loquitur enim de confessione quæ fit
 deo, nõ de ea quæ fit sacerdotibus: vt posterius osten-
 demus. Et adhuc manifestius homil. 4. de Lazaro cir-
 ca finem. Singulis horis & diebus renouemus apud
 nos hoc iudicium: sententiam aduersus nos ipsos fera-
 mus, omniq; modo conemur cõfiteri deo. Nam si nos-
 metipsos iudicaremus (vt Paulus ait) non vtiq; iudi-
 caremur à domino: vt igitur nec puniamur, nec pœ-
 nas demus, in suam quisque conscientiam ingrediatur,
 vitamq; explicet, cunctisq; commissis diligenter excuf-
 sis, condemnet animam quæ hæc patrauit, puniatq; co-
 gitationem, affligat crucietq; suam ipsius mentẽ, sup-
 plicium à seipso exigat pro peccatis. Hactenus Chry-
 sostomus. Et Gregorius. 4. morali, cap. 17. & 8. libro
 cap. 16. in illud, confabulabor cum amaritudine animæ
 meæ: enumerando. s. singula mala quæ feci. Ita enim
 D. Gregorius interpretatur. Cuius verba non gra-
 uarer equidem recitare, nisi aliò festinaret oratio.

Præterea, in huius rei cõfirmationẽ, ne sacrarũ qui-
 dẽ literarũ deesse nobis poterunt testimonia: vt illud:
 Esai. 38. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine
 animæ meæ: non autem esset opus ante acti temporis
 vitam expendere in amaritudine animæ, si pœniten-
 tia generalis & confusa sufficeret.

Ezech. 18. Illud quoque, si impius egerit pœnitentiam ab om-
 nibus peccatis suis, & fecerit iudicium, hoc est, examẽ

&

Et inquisitionem, de qua *Apostolus*, probet seipsum homo. 1. ad Cor. ii.

Et illud *David*: cogitavi dies antiquos, et meditatus sum nocte cum corde meo, et exercitabar, et scopabam spiritum meum. Legit autem *Augus.* scrutabar spiritum meum: et ait. Seipsum interrogabat, seipsum examinabat, in se iudex erat. Psal. 76.

Præterea, si generalis poenitentia satis esset, quorsum illa tam anxia cura petendi: Ab occultis meis munda me domine, et ab alienis parce seruo tuo? Nimirum, luce clarius propheta significat, delicta sua se solitum scrutari, et pro occultis, quæ vel adhibita diligentia intelligere non potuit, deprecari, cum ait, delicta quis intelligit, ab occultis meis. &c. Psal. 18.

Præterea, si cui, dum cōuertitur, tria mortalia quæ fecit, distinctè in mentem veniunt, hoc est, adulterium, sacrilegium, homicidium: Quæro, an satis fuerit, reiecta illorum speciali memoria, verè de omnibus quæ fecit, confuse dolere. Nam, si satis non est, id nos asserimus: si satis est, semperq; in omni lege fuit: certè examen illud tam exquisitum in peccatis mortalibus et commemorandis et deplorandis, quod in omni retro tempore parentes nostri fecerunt, docetur non fuisse necessarium.

Præterea, poenitentia exterior propter interiorè est: at exterior tam in lege noua quam in veteri, distincta et specialis fuerit oportuit. Nam in veteri

g 2   lege,

TERTIA PARS

lege, pro variis peccatis varia fuerunt sacrificia definita: In noua quoque, poenitentiae sacramentum specialem distinctamque de singulis exigit confessionem. Ac re vera, lex euangelica, quantum animi mei coniectura colligere possum, non astringit nos, ut specialius de peccatis doleremus, quam in lege naturae vel scripturae homines tenebantur. Sed id concessit, ut quam poenitentiam olim in delicti compensationem atque vindictam coram deo agere oportebat, eandem ageremus apud sacerdotem, qui locum dei teneret in terris.

Nec ego video, cur Christus in euangelio praeeperit de singulis exteriorem poenitentiam, nisi quia requirebatur interior de singulis: ut exterius signum visibile interiori rei signatae inuisibili responderet. Non igitur (quod quidam arbitrantur) contritio specialis propter confessionem exigitur: sed est diuerso, confessio specialis propter contritionem: utraque autem propter iudicii naturam. Omnis quippe iudex, cui iudicandi est authoritas demandata, reorum delicta inquirere atque examinare debet speciatim: ut iuxta culparum mensuram, sit et poenarum moderatio. Sic in euangelica lege, iudicium de peccatis sacerdotibus delegatum est: qui, ut fideliter suum munus exequantur, non habent esse contenti si peccata solum in genere cognoscant: sed habent interrogare etiam specialia delicta, ac delictorum adiacentes circumstantias. At in lege naturae hoc iudicium erat ipsi peccatori

com-

commissum: vt ipse idem, & esset testis & accusator
 & iudex. Vnde ait. Si impius egerit poenitentiam ab Ezech. 14.
 omnibus peccatis suis, & fecerit iudicium. Et ite-
 rum. Feci iudicium & iustitiam: non tradas me calum Psal. 118.
 niantibus me. Quam ob rem, peccator in propria cau-
 sa iudex effectus, nisi expendat delicta propria, nisi di-
 ligenter seipsum interroget & examinet, vt ex qua-
 litate & quantitate culparum, imponat sibi poeniten-
 tiæ modum, certè infidelis iudicij, imò iniqui poenas da-
 turus est, apud æquissimum iudicem. Hæc naturæ ra-
 tio est: quis negat? huic sacræ literæ consentiūt: hæc
 sancti doctores insinuant: huius vim D. Thomas in-
 tuitus, tertiam illam conclusionem asseruit. Qua etiã
 asserenda, nos multa diximus non penitus absona, aut
 contemnenda. Sed si quid melius quisq̃ afferre pote-
 rit, nobis volentibus & gratulantibus facturum est.
 De tertia igitur controuersia satis.

QVARTA PARS.

QVARTA iam sequitur. An de poenitẽ-
 tiæ virtute sit peculiare præceptũ. Sunt enim Theo-
 logi & fuerunt, quorum opinione, de actu poenitẽtiæ
 speciale præceptum nullum est. Hanc verò sententiã
 imprimis suadent, testimonio D. Thomæ asserentis, 22. q. 14.
 quòd permanere in peccato vsq; ad mortem non est ar. 2.
 speciale peccatum, sed quedam peccati circumstantia.
 Et tamen si esset de poenitentia speciale præceptum,

Q V A R T A P A R S

omissio illius, specialis culpa sine dubio esset.

Præterea, si de poenitentia mandatum speciale esset, id ea esset ratione maximè quòd poenitentia est medium necessarium ad salutem. Hoc verò argumentum infirmum est: quoniam gratia dei est ad salutem homini necessaria: de qua tamen habēda nullum est peculiare præceptum. Et confirmatur. Nam huiusmodi præceptum non alio testimonio magis assereretur, quàm eo Lucæ cap. 13. Nisi poenitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. At exinde, nihil tale colligi rectè potest. Pari siquidem loquēdi forma sanè dicitur, nisi gratiam habueritis omnes peribitis. Vnde tamen non fit, ut ex præcepto peculiari gratiam habere teneamur. Cumq; poenitentia supponat peccatū antecedēs, nisi quis poenitentiam egerit, peribit: non ex impoenitentia culpa, sed ex antecedēti peccato, quod sine poenitentia deleri non poterat. Pro parte verò contraria illud est, quòd eodem tenore in euangelio proponitur lex baptismi & poenitentia. Nam quemadmodum dictū est, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, non potest intrare in regnum dei: ita quoque scriptum est, Nisi poenitentiam habueritis, omnes peribitis. Colligunt autem catholici, legem illam baptismi speciale continere præceptū. Quare & poenitentia lex, præceptum speciale continet.

† In hac controuersia, præceptor meus olim, frater Franciscus V i c t o r i a, vir nostra ætate literis, ingenio,

nio,

nio, religioneq; clarissimus, partem tenuit negatiuam. addidit verò in huius rei confirmationem præter ea quæ fecimus, alia quædam argumenta, quæ quoniã homo ingeniosus & doctus esse videbat infirma, asseruit tandem in hanc opinionem se venire, ea potissimũ causa atq; ratione, q̄ nulla in contrariũ esset: cui non posset facile satisfieri, vt colligere inde in promptu liceat hominis eruditissimi modestiam p̄ riter, & ingenium. Nihil enim pugnaciter pertinaciq; cõtentione defendere solebat: sed suam interim propriam priuatamq; sententiam liberè tueri: eandem postea simili libertate retractaturus, si melior forsitan opinionis aduersæ ratio succurrisset. Hac verò ingenij sui mira & beata facilitate scholæ nostræ, hoc est, D. Thom, prudentissimus habebatur interpretes. Et quidẽ æquus libero iudicio, nulla eiusmodi astrictus necessitate, vt vellet nollet certa sibi esset tuenda sententia.

Huius nos clarissimi viri vestigiis inhærentes, in nullius verba iurauimus: nec apud nos tantũ opinio præiudicata potest, vt etiam sine ratione valeat authoritas. Sed nostrum iudicium adhibentes, alienum nõ nisi causa cognita sequimur. Nam, Ciceronis quotiescunque incidunt, non sententiis modò, sed & verbis vtimur, furtũq; libenter agnoscimus. Igitur (vt eò vnde huc digressi sumus, reuertamur). Argumenta quidem tametsi docti hominis, & copiosi, & nihil prætereũtis eorũ quæ pro ea causa dici possent, nunq̄

Q V A R T A P A R S

tamen ita me mouerunt, vt eis responderi posse diffiderem. *Authoritas* autem tanta planè me mouebat, nisi ego opponerem, non minorem, *D. Thomæ*; rationes etiam quomodo mihi videtur firmiores.

Primum itaque non ambigo *D. Thomam* cum ceteris omnibus scholasticis authoribus in hanc sententiam isse, quæ partem huius controuersie affirmatiue amplectitur. Imò illud est princeps argumentum, quo hæc opinio refellitur, quòd nouicia sit, & in re quæ ad mores pertineat sine idonea ratione, communi theologorum sensui refragetur. *D.* itaq; *Thomas* pro comperto sumit, de poenitètia diuine legis esse præceptũ, nec id semel dicit, sed sæpius. 4. d. 17. q. 2. ar. 2. q. 3. ad. 3. & q. 3. ar. 1. q. 4. & 3. p. q. 84. ar. 7. ad. 1. & 2. & q. 85. ar. 2. in argumento in contrarium. Et. 22. q. 62. ar. vltimo. Imò adeo quæ *D. Thomas* arti. illo. 2. quæstionis 14. dixit, non modò hæc refellunt, verùm etiam confirmant. Nam si propositum non poenitèdi speciale peccatum est, vt ibidem dicitur: qui fieri potest, vt de poenitètia non sit speciale præceptum? Nempe si comedere præceptum non esset, propositum non comedèdi specialis culpa non esset. Si ieiunandi præceptum peculiare nõ esset, ne peculiaris quidem culpa esset, propositum non ieiunandi. Et hunc in modum cetera, quæ singulatim persequi longum est. Deinde, poenitere est actus specialis virtutis, ad salutem necessarius: ergo est in præcepto. Consequentia patet ex *D. Tho.* 22.

q. 3. ar. 2. & 3. p. q. 68. ar. 1. vbi asserit, ea quę sunt neces-
saria ad salutem cadere sub præceptis diuinę legis:
& re vera id ostendit (nisi me animus fallit) ratio
manifesta: non enim aliter melius possumus iudicare
an præceptum sit legis de quarumcunq; virtutũ acti-
bus, nisi ex eo quòd ad finē legis sunt necessarij. Por-
ro, si finis primus legis idemq; præcipuus sine actu
cuiusquã virtutis constare non potest, conuincimur
sane, de huiusmodi actu præceptum legislatoris esse,
nisi insipientem atque improuidum in legibus necessa-
riis volumus defuisse. Atque hæc certa regula &
forma est de præceptis legis, siue nature, siue scriptu-
rę, siue gratiæ, siue humanę seu diuinę, philosophãdi.

Præterea, de compensanda iniuria facta proximo,
speciale præceptum est: ergo & de compensanda ini-
iuria facta deo: sic enim D. Thomas. 3. p. q. 84. ar. 5. ad
secundum argumentatur.

Huc accedit, quòd si cuius amicitiam violauimus,
tenemur speciali præcepto dare operã vt sarciamus:
quemadmodum Matthei. 5. scriptum est: ergo dei ami-
citiam per peccatum mortale violatam, speciali præ-
cepto sarcire tenemur: ac proinde poenitentia agere.

Illud prætereo, (quod mihi maximo argumento
poterat esse ad huius rei cõfirmationem) quòd egro-
to corpori quisque tenetur medicinam necessariã ad-
hibere: idque ex speciali præcepto, quo habet diligere
corpus: ex quo efficitur, cum non minus debeat amare

Q V A R T A P A R S

*In lib. de poenitentia.
In ecclesiis.
cap. 7.*
 animum, ut medicinam necessariam ægro animo adhibere tenetur. Videlicet quemadmodum instigante naturæ lege (ut Tertullianus ait, & illū æmulatus Hieronymus) hirundo pullos suos de succo occulat chelidonie, & dictamum cerui appetunt vulnerati, & cetera animantia bruta, medicinas sibi diuinitus attributas instigantur ut quærant: ita proculdubio incitat diuina lex, homines rationales, ut poenitentiam remedium vnicum & necessarium ad salutem animæ prosequantur.

Præterea, præcepto charitatis obligamur, media necessaria ad salutem fratris apponere, (inde enim est fraterne correptionis obligatio.) ergo, & media necessaria ad salutem nostram. Et confirmatur, tenemur proximū à morte tum corporis tum animæ liberare: (mortem enim languentibus probatur infligere, qui hanc cum potest non excludit) 83. d. cap. 1. Igitur, & nosmetipsos à corporali & spirituali morte tenemur eripere. Nec hic (quod ad mores attinet) magnopere contendere debemus, an violatur præceptum charitatis, an præceptum poenitentiae: illud modo cōcedamus, specialem nouamq; culpam esse non poenitere: tametsi quemadmodum cum quis non comedit cibum necessarium ad salutem, immediatè quidem contra virtutem temperantiæ peccat, ex consequenti etiam contra charitatem: ita qui non poenitet cum videt ad salutem esse necessarium, directè quidem præceptum poenitentiae violat:

violat: consequenter autem violat charitatem.

Præterea, de poenitentia exteriori præceptum est: ergo & de interiori: cōsequentiā patet, quia si satisfactionem exteriori deus exigit, interiorē ac multo etiam magis requiret: quæ videlicet præcipua est in cōpensatione delicti. Antecedens verò certissimū est, si ea quæ superiore controuersia diximus teneantur: esse (inquam) exteriori poenitentiam necessariā ad salutē. Actus quippe omnis virtutis exterior ad salutem necessarius, citra controuersia in præcepto est.

Sed quid opus est multis? si homini peccatori occurrat præceptum de diligendo deo, simulq; peccatū memoriæ occurrat, illud quæro tandē, an teneatur cōteri, an non, si non, ergo exiens in actum dilectionis sine poenitentia iustificabitur, quod sanę mentis nullus admittit, si etiam, iam habetur quod volumus, de poenitentia esse speciale præceptum, quod Tertullianus lib. de poenitentia disertè docet, inquiens. Cū iudex deus iustitię charissimæ sibi exigendæ tuendæq; præsideat, & in eam omnē summā disciplinæ sanciat, dubitandum est, sicut in vniuersis actibus nostris, ita in poenitentia quoque causa iustitiam deo præstandam esse? Et paulò inferius: audaciā (inquit) existimo, de bono diuini præcepti disputare. Nec enim quia bonū est ideo auscultare debemus, sed quia deus præcepit. Ad exhibitionē obsequij prior est maiestas diuinæ potestatis, prior est authoritas imperantis quàm vtilitas

TERTIA PARS

litas seruientis. Bonum est poenitere an non? quid reuoluis? deus precipit: quod igitur deus tantopere commendat, quod etiam humano more sub deieratione testatur, summa utique grauitate & aggredi & custodire debemus: haec tenus Tertullianus.

Et certè cum lex affirmatiue precipiat, poenitentiam agite, rursumq; sub mortis interminatione subiungat, nisi poenitentiam habueritis, omnes simul peribitis: intelligi non potest, quibus aliis verbis legislator huiusmodi preceptum, si vellet, posset inducere. Omnis siquidem virtutis operatio, quæ verbo imperandi à lege prescribitur, aut in consilio est, aut in precepto. De opere verò quod solum in consilio esset, dici nulla ratione posset, nisi hoc feceritis, peribitis. De poenitentia igitur actu preceptum est: quod eo magis mihi persuadeo, quòd Ioannes Baptista statim à principio populo proponit: poenitentiam agite, appropinquauit enim regnũ coelorum. Eandem quoque legem, eisdemq; verbis Christus primitus inuulgauit, apostolisq; inuulgandam iussit. Nullo autem pacto verisimile sit, consilia legis statim in initio à populis exigi. Quinimo, illud verisimilius est à turba precepta, & ea quidem maxime necessaria cū primis requiri: vnde & Mar. 1. poenitemini (inquit) & credite euangelio: vt vtrunq; tanquam necessarium preceptum proponat, poenitere, & euangelio credere.

Nec illud leue testimoniũ est, quod habetur Apocalyp. 2.

calyp. 2. Age poenitentiam: sin autem, veniam tibi cito, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi poenitentiam egeris.

Huc illud adde prouerb. 1. Quia vocaui & renuistis, ego quoque in interitu vestro ridebo. Vocanti ergo ad poenitentiam renuere, speciale peccatum est, cui specialis poena respondet, risus & subsanatio diuinæ potestatis. Huic & aliud simile est Iere. 7. Quia vocaui vos & non respondistis, faciam domui huic &c. Et Esa. 65. Omnes in cæde corruetis, pro eo quod vocaui & non respondistis. Certè si ad poenitentiam vocanti, respondere consilium esset, non præceptum, nusquam dominus pro huius omissione, tam grauẽ poenam minaretur. Item Ierem. 8. Deus cõqueritur, quod peccatores poenitentiam non agunt. Res est igitur debita ac proinde præcepta, siquidem deus ex postulat, si non reddamus.

Ad argumentum verò primum, quod ex D. Tho. authoritate sumitur facile respondetur, impoentiam ibi accipi pro quocunq; peccato, de quo poenitentia non fit. In qua significatione generale peccatum est, cum fornicatio durans vsque ad mortem, homicidij quoque reatus, & quodlibet aliud simile malũ, de quo homo poenitentiam nõ agit, impoentia sit: etiã si nulla culpa specialis interueniret. V. g. Si fornicator aut auarus subito interiret, correptus aliquo fulmine, quo euentu à præcepto poenitentiae excusari potuit.

Q V A R T A P A R S

tuit: nec enim habuit spacium cogitandi vt de peccatis poeniteret: tunc iuxta sententiam Augu, & D. Tho. eiusmodi homo habuit finalem impoenitentiam, peccatum, scilicet, quod non remittitur nec in hoc saeculo nec in futuro: generale quidē nō speciale peccatū.

Ad secundū, fateor eam esse causam, vnde vel maxime liqueat poenitentiae peculiare praecipuum. Sed vt obiectionem repellamus aduertendum est, medium ad salutem necessariū, esse in duplici differentia. Alterum, quod non est actus virtutis, sed vel potentia, vel habitus, quos Deus in nobis sine nobis operatur, vel etiam gratia & auxilium dei, quod non nostrum, sed diuinū opus est: & de huiusmodi mediis, legis praecipua non sunt. Alterum medium actus virtutis est, atque in nostra positū potestate: vt credere in Christum, confiteri fidem, suscipere baptismū, diligere deū. Et de huiusmodi, praecipua legislatoris sunt. Quae quoniam non de fine, sed de mediis feruntur ad finem legis necessariis, recte colligimus, in omni lege siue naturali siue scripta, tum humana, tum diuina, ea media virtutis, quae nullo modo sunt ad finem legis necessaria, in consilio esse: quae verò omnino necessaria, ea esse in praecipuo. Vnde patet quid ad tertium argumentum respondendum sit.

Sed illud tamen vrget vehementer, quòd eisdem argumentis quibus ostendimus esse praecipuum, ostendi aequè potest, homines obligari ad confestim poenitentiam

tiam

tiam agendum, vt peccatum mortale cōmiserint. Primū enim D. Thomas. 22. q. 62. ar. vltimo. vtrunque pariter affirmat: & teneri homines ex præcepto peccatum deserere, & statim id quidem: vt qui rem alienam furto suscepit, restituere protinus sine mora aliqua debet. In. 4. etiam dist. 17. q. & ar. retrò citatis, expressè tradit, hominem obligari ad pœnitendū, cū peccata memoriæ occurrerint: quod est dicere, præceptum pœnitendi, nullas moras in peccatore permittere, qui peccati memoriā, & cōscientiam habet, & ratio id videtur suadere. Nam cū peccatū memoriæ occurrat, si hō non detestatur, ex consequenti consentit.

Deinde homo tenetur, illicò medicinam corporalem corpori necessariam adhibere. Ergo, & quāprimum debet animo necessariam medicinam apponere.

Præterea, proximi offensi iniuriam teneor vbi primū commodè possum compensare: ergo & dei. Antecedens notissimum est. Non enim celerius, qui damnum in pecunia dedit, tenetur satisfacere, quàm qui dedit in fama, vel honore. Sed qui in pecunia dedit, restituere, pensareq; damnum è vestigio debet: ergo & qui aliter quoquomodo proximum læsit. Et confirmatur. Nam si frater meus habet aliquid aduersum me, teneor illi extemplò reconciliari: vt patet Matth. 5. Igitur, & teneor conciliare me deo, statim, quàm eius amicitiam per iniuriam violauit.

Præterea, simul atque commoditer possumus, fratrem

Q V A R T A P A R S

trem nostrum à morte animi liberare, id facere sine dubio tenemur, ergo & nosmetipsos à peccato mortali illicò tenemur eripere. Idq; eò magis, quòd peccatū quod mox per pœnitentiã non deletur, suo pondere ad aliud trahit, vt Grego. docuit homi. 11. in Ezechi.

Ecclesiast. 3. At qui periculo se exponit peribit in eo: vt in Ecclesiastico legitur. Confirmat autem hoc vel maximè, Leo papa, epist. 69. ad Theodorum episcopũ, inquiens. Oportet vnumquenq; Christianum consciẽtiæ suæ habere iudicium, ne conuerti ad dominum de die in diem differat, nec satisfactionis sibi tempus in finem vitæ suæ constituat, quem periculosè ignorantia humana concludit: vt ad paucarum horarum se reseruet incertum. Periculosum igitur est, pœnitentiam in aliud tempus reseruare. Nam & hoc Ecclesiasticus. c. 5. prohibet, inquiens, non tardes conuerti ad dominum, nec differas de die in diem, subito enim venit ira eius. Peccatum igitur est, de die in diem pœnitentiam protrahere, nepe cui diuinã iram Ecclesiasticus interminatur.

Item, si in aliud tempus pœnitentiam differre liceret, ergo & velle differre licitum est. Quod enim facere, idem & velle quoque licet. At qui existens in peccato mortali, interiorem pœnitentiã in aliud tempus reseruare vult, eo ipso interpretatiuè & implicite vult esse in peccato mortali: in quo quãdiu non pœnitet, perdurare necessum est. Non licet igitur conuersionem pœnitentiãq; differre.

Præterea,

Præterea, negatiuo præcepto astringimur ne simus, dei inimici: nam esse deo inimicum, vsq; adeo intrinsicè malum est, vt nullo euentu, id velle sine graui culpa valeamus: ergo, quandiu homo est in peccato mortali, cùm sit dei inimicus, tandiu præcepto negatiuo aduersatur, quàm libet parum in statu peccati mortalis perseueret. Aut igitur hoc monstrum probandum est, videlicet, hominem obligari ad poenitentiam statim agendam: aut primum illud tollendum, hoc est, hominem ad poenitentiam agendam obligari: illuc enim serpit hoc præceptum, si semel admittitur.

Deniq; suadetur, quòd saltem singulis diebus festis, teneatur peccator poenitentiam habere: quia finis legis est, vt requiescamus in deo, ad hanc enim requiẽ, corporalis festorũ quies ordinatur. At in legem facit, qui verba legis amplexus, contra legis nititur voluntatem, lege nõ dubium, C. de legibus, & regula certum est, de regulis iuris, in. 6. Et confirmatur, Levitici. 16. Sabbatum quietionis est, affligetis animas vestras, ab omnibus peccatis vestris mundabimini, & cap. 23. affligetis animas vestras, omne opus seruile non facietis in die hac: omnis anima quæ afflicta non fuerit in die hac, peribit de populo suo: et causa subditur: vt propitietur vobis dominus.

In huius argumenti explicatione, adeo multæ sunt doctorum sententiæ, vt eas enumerare, ne dum expendere, molestissimum fuerit: & cùm tam variæ sint,

h

tamq;

Q V A R T A P A R S

tamq̄ inter se dissidentes, veniam mihi dabit, viri humanissimi, si aliorum opinionibus prætermis, meam ego (utinam tam verè quàm breuiter) explicuero.

Primum ergo (vt mea fert, & communis opinio) non protinus tenetur homo pœnitentiã agere. Atq̄ hæc quidem assertio, non alia ratione potiore ostendi potest, quàm quòd fidelium omnium consensus facile admittit, non esse peccatum mortale nouum, si quis nõ statim atq̄ in peccatum incidit, pœnitentiam agat: nec aut pœnitentes in cõfessione huius criminis se accusant, aut sacerdotes id curant, quando pœnitentes examinant: cùm tamen nullus peccator ferè sit, qui huius præcepti reus non haberetur. Imò, qui diem vnum in peccato mortali duraret, non modo multa, sed innumera peccata mortalia hoc præcepto transgrediendo committeret.

Præterea, cùm præceptum de pœnitentia affirmatiuum sit, in quo virtutis actus positius præcipitur, non videtur obligare, nisi pro tempore necessitatis: quemadmodum & reliqua præcepta affirmatiua.

Item, cùm cætera media ad salutem necessaria, scilicet, fidem, baptismum, confessionem, illico præstare minimè teneamur: non est, cur vnicam pœnitentiam mox debeamus exhibere.

Præterea, cùm vera pœnitentia (vt ante iam diximus) à dilectione dei proficiscatur, si homo simulatq̄ peccauit, veram pœnitentiam habere tenetur, quæ, videlicet,

delicet, necessaria est ut deo concilietur, fieret consequens, ut homo post peccatum, statim ad diligendum deum obligaretur.

Præterea, cum nulla ratio idonea sit, nulla ve auctoritas, qua præceptum adeo durum asseratur: certè, qua facilitate induceretur ab aliquo, eadem quoque ab aliis reiiceretur.

Secunda propositio. Non tenetur homo pœnitentiam agere quoties peccata memoriæ occurrerint, siue speculatiuè, seu practicè occurrant. Etenim nullum aliud nos præceptum obligat, ex eo quòd in mentem veniat. Nec peccat mortaliter, qui non diligit deum, quantuncumque diuina bonitas proponatur, omni dilectione dignissima: nisi necessitatis articulus intercedat. Idem de præcepto fidei, & spei, videre licet.

Quare, nec si peccata sese offerant peccatori, dignaque homo detestetur, protinus obligatur, in actum contritionis exire: poterit enim, liberè nullum habere actum, si nullus instat necessitatis articulus.

Et confirmatur: quia obligatio reliquorum præceptorum, ex necessitate rei sumitur, non ex memoria, aut intelligentia nostra: quippe, non quia nos intelligimus aut memoria tenemus, obligant, sed quia obligant, debemus nos dare operam, ut memoria teneamus.

Illud etiã, quod incõsideratè dicitur, memoriã practicã obligare: speculatiuã, non obligare: quasi memoria cõscientia sit, cuius iudicio homo teneatur obnoxius.

QVARTA PARS

Premam enim angustius & vrgebo, quodnam sit illum iudicium practicum, vel quæ memoria, quæ post simplicem peccati cõmemorationem, nouam præcepti obligationem inducit. Cumq; nihil constanter, recte ve dici possit, nimirum non est cur amplius in opinione contraria refellenda moremur: nulla enim ratione nititur: sed solo asserentium arbitrato.

Atquè eisdem omnino argumentis persuaderi potest tertia propositio: hoc est, In diebus festis nõ obligari homines ad agendam poenitentiam, aut diuino præcepto, aut humano. Præceptum enim de colendo deo, quo festis diebus astringimur, opera religionis præscribit. At, poenitentia (quod ante docuimus,) religionis opus non est, sed vindicationis.

Item ius humanum nullum est aut euangelicũ, quo hoc præceptum asseratur, proferant & tacebimus, lex autem antiqua cessauit, lege verò naturæ nihil eiusmodi præcipi, notius est quã vt probandum sit. Et profecto errores alienos reprehendere, non perinde difficile est, facilius namque: vt Cicero tradit, in mentem cuiusque venire solet, quid falsum q̄ quid verum sit. Sed veram & consentaneam opinionem ingerere, eamque idoneis argumentis confirmare, hoc opus hic labor est.

Sit igitur quarta propositio: præceptum de poenitentia obligat in articulo necessitatis, vt reliqua omnia præcepta affirmatiua, ac primus quidem necessitatis

tatis articulus facilè ab omnibus admittitur periculum mortis. Cùm enim præceptum pro aliquo tempore obliget, si in periculo mortis præteritur, nullū iam restat tempus quo possit impleri. Sed notandum est, quòd cùm baptismus & sacramentū absolutionis attrito conferant gratiam, institutaq; fuerint directè hæc duo sacramenta in remissionem omnium peccatorum, qui suscipit alterum ex his, siue contritus siue attritus verè, implet præceptum de poenitentia: quoniã deus nihil amplius exigit, in compensationis iniuriam & delicti commissi, quàm vel contritionem sine sacramento, vel attritionem cum sacramento per se instituto in remissionem peccatorū: atque hinc colliges præceptum diuinum de poenitentia per se loquendo, obligare solùm in duobus euentibus. Prius cùm obligat diuinum præceptum de baptismo vel confessione, & tunc satis est poenitentia interior imperfecta, si exterius sacramentum re ipsa suscipiatur. Posterius, cùm deest minister vtriusq; sacramenti. Vbi sicut homo tenetur habere votum suscipiendi vel baptismum, vel absolutionem si facultas adesset: ita etiam tenetur habere perfectam poenitentiam & cōtritionem, vt quæ necessaria tunc sit, ad remissionem peccatorum.

At verò articulus alius qui addi solet, cùm videlicet quis administrare voluerit aliquod sacramentū, vel quemcunq; alium actum exercere, qui requirat hominem existentem in gratia, accidentariam obligatio-

Q V A R T A P A R S

nem habet, nec à præcepto poenitentiae oritur: sed à præcepto alio de digna sacramentorum vel susceptione, vel administratione. Unde peccatur quidem peccato sacrilegij, si ab impoenitente sacramentum aut ministretur aut suscipiatur: non autem peccato omissionis aduersus poenitentiae præceptum: vnum excipio eucharistiae sacramentum, quod qui in mortali sumit, duplex peccatum peccat: Alterum sacrilegij in eucharistiam, alterum omissionis in præceptum peculiare diuinum de præmittenda poenitentia eucharistiae sacramento; de quo in fine huius relectionis differemus.

Ad primum itaque argumentum respondetur illam Diui Thomæ similitudinem inter præceptum restituendi, & præceptum deserendi peccatum, non per omnia quadrare. Qua in re Caietanus videtur fuisse deceptus: primum enim rei alienæ restitutio, re vera fundatur in præcepto negatiuo, quo vetamur rem alienam inuito domino retinere: neque enim minus rei alienæ detrectator est, qui eam apud se inuentam inuito domino detrectat ac detinet, quàm si furto suscepisset. Quo fit, vt ad obligationem restituendi iniusta acceptio impertinens sit: siue enim acceperim iniuste per furtum, siue iuste per comodatam: simulatque inuito domino rem alienam vsurpo furti reus habeor: atque ex consequenti violator præcepti negatiui.

Rursus

Rursus etiam, quotiescunque adest commoditas, rem alienam domino suo restituendi, toties denuo peccato non restituendo: etiam si nullum actum positivum habeam, quo rem alienam iniuste velim apud me tenere. Satis enim est ad peccatum novum usurpatio ipsa libera exterior rei alienae, eo tempore quo oportebat eam domino reddere.

At, praecipuum poenitentiae per quam homo peccatum fugit & deserit, sicut & charitatis, quae radix & fundamentum poenitentiae est, re vera, quicquid Caietanus intelligat, praecipuum est affirmativum: nec includit negativum, nisi quemadmodum omnia affirmativa dicuntur includere de actu contrario: ut praecipuum charitatis secum habet annexum praecipuum odij negativum: praecipuum temperantiae, negationem intemperantiae: spes quoque desperationem, fides, infidelitatem negat & prohibet: sic praecipuum poenitentiae ex consequenti vetat, ne quis impoenitens sit impoenitentia positivè contraria. Quo fit, ut non poenitere propriè contra praecipuum affirmativum sit, non contra negativum. Quocirca, tunc solum peccatum erit cum praecipuo affirmativo fuerit adversum: adversatur autem, cum quis eo tempore poenitentiam non agit, quo ex praecipuo agere tenebatur: hoc est in articulo necessitatis: quemadmodum superius explicatum est.

b 4

Sed

Q V A R T A P A R S

Sed est tamen similitudo utriusque præcepti, & restituendi & poenitendi proportionalis duplex. Prius, quòd quemadmodum non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatũ, ita quoque non dimittitur nisi agatur poenitentia. Posterius etiam, hæc duo præcepta in hoc assimilantur, quòd sicut non restituere rem alienam iniuste detentam, habet malum statum peccatoris annexum, ita & non poenitere de peccato commisso. Quo fit, ut siue hic siue ille, hoc est, vel qui non restituit, vel qui non poenitet, in actum positivum exeat. Alter, quo vult non restituere: alter, quo vult nõ poenitere, semper peccet nouo peccato: & quidẽ frequenter loquendo, (ut Theologos decet) in promptu patet, id quod diximus. Avarus enim prave affectus aliena re detinenda, cum in mentẽ illi venit aliena res: si in actum voluntatis positivum prodeat, quo videlicet vult non reddere, ex consequenti, ut experimento constat, statum illum probat, & eligit in quo est: & qui non poenitet simili ratione si peccata quæ fecit illi occurrant, habeatq; actum voluntatis positivum plerunq; nihil aliud quam consentit & probat statum peccati, quod ante commisit.

Quòd si volumus etiam rem hanc magis premere, sine dubio peccator cui peccata memoriæ occurrunt, nec poenitet, si quem actum eliciat etiam pro tempore quo non tenetur poenitentiam agere, semper peccat peccatum nouum. Illud siquidem obiectum volitionis,
qua

qua volo non poenitere etiam dum non teneor, nulla ratione honestari potest: cum actus oppositus hoc est poenitentia & contritio, omni tempore vsque adeo bona & honesta sit, vt contrarius actus quo poenitere nolo, nullo vnquam tempore honesti rationem habeat. Non assero tamen esse peccatum mortale velle non poenitere, tempore quo non teneor: peccatum (inquam) mortale ex genere suo: est tamen veniale, quia non habet obiectum honestum: actus vero indifferentes schola nostra poenitus reiicit: hunc igitur in sensum D. Thomas intelligendus est, vt, scilicet, homo statim teneatur, imò semper poenitere de peccato commisso, non positiue dolendo, sed negatiue non complacendo: quo etiam sensu ipse idem loquitur. 3. p. q. 84. ar. 8. vbi secutus Augustinum lib. de poenitentia, cap. 19. & habetur de poen. d. 3. c. poenitentia est: & Hugo de S. Vict. dicentem, quod deus absoluens hominem à vinculo culpæ & poenæ æternæ, ligat eum vinculo perpetuæ detestationis peccati, asserit poenitentiam etiam post remissum peccatum, debere durare vsque ad finem vitæ: quod egregie annotauit Caietanus in commentariis supra eundem ar. nam, quod post impetratam veniam per primam contritionem, homo iterum atque iterum dolere teneatur, nulla ratione nititur: nisi cum homo dubitat an verè fuerit contritus: tum enim locum habet quod Isidorus tradit. 2. lib. de sum. bo. propitiatio dei occulta est, sine intermissione flere necesse est.

Q V A R T A P A R S

Quem etiam in modum possemus explicare, quod in. 4. sententia. d. 17. dixit: hominem præcepto poenitentiae obligari, cum peccata memoriae occurrunt: teneatur enim non sibi ipsi placere in peccato commissio quod occurrit. Quare, nisi actum suspendat, quod tamen rarum & difficile est, si non poeniteat, semper peccabit. Scio Caietanum huic ipsi loco ex. 4. sententiarum aliter occurrere, legat qui volet, nec enim eius intelligentia omnino pessima est.

Pro secundi verò argumenti solutione notandum est, discrimen esse, inter bona corporis, scilicet, salutem & vitam corporalem, & bona animæ hoc est salutem & vitam spiritualem: quòd illorum non magis sumus domini quàm vitæ & salutis proximorum nostrorum: nam vitæ & mortis solus deus sibi dominium reseruauit: posteriorum verò bonorum vnusquisque dominus est, habetque eandem liberam potestatem, quàm pecuniæ & reliquæ rei familiaris. Hoc autem discrimen, primùm ratione constat, sumus enim domini eorum bonorum, quæ nostra diligētia, labore atque industria cōparauimus. Cùm ergo bona spiritualia, hoc est, virtutes quibus salus & vita animæ cōtinetur: nostra libertate & industria interueniente nobis obuenant, nostro ea nobis iure vendicamus: nam & hoc titulo opifex quisque sui operis dominus est: vita autē corporis, nature donū est, nō ingenio nostro, aut industria partum. Quocirca nihil mirum, si nature author, huius rei do-

rei dominium sibi assumpsit.

Quòd etiã bonorum spiritualiũ domini simus testimoniũ illud ecclesiæ confirmat, deus ab initio constituit hominẽ, & reliquit illum in manu consilij sui, posuit ante illum vitam & mortem. &c.

Signo quoq; manifesto hoc discrimen innotescit. Nam, si mortẽ mihi conscisco, non aliter contra præceptũ illud, nõ occides, pecco, q̃ si proximũ interficerẽ. Item, si ex gula cibum aliquem sumo, vitæ corporali noxiũ, duplex peccatũ pecco: alterum cõtra temperantię legẽ, alterum, contra illud quo teneor vitam corporalem seruare & meam & alienam, non tanq̃ dominus, sed tanquàm dispensator & custos. At verò, si mortis spiritualis mihi causa sum, ea iactura mihi nõ imputatur, quin si per fornicationem, gratiam, virtutẽ, salutem, vitamq; animi perdam, vnicum fornicationis peccatum agnoscitur. Quo vno argumento satis liquet, bonorum spiritualium nos esse verè dominos, non dispensatores: quando horum dissipatio nobis nõ imputatur ad specialem culpam.

Ex hoc etiam discrimine ratio patet, cur volenti se occidere corporaliter, quisq; priuatus vim possit inferre, cogereq; vel inuitum ne se occidat: quam tamen vim volenti se spiritualiter interficere, non licet inferre: nisi is qui infert, superior auctoritate & potestate sit. Cuius differentię (vt reor ego) nõ alia causa est, nisi quòd vitæ suę corporalis nemo est dominus.

Vnde,

Q V A R T A P A R S

Vnde, sicut volenti alium occidere, vim inferre quilibet potest, ut impediatur, ita & seipsum interimere volenti. At, cum vitæ spiritualis vnusquisq; sit dominus, iniuriam illi feceris si vim attuleris, non aliter: ac si domino pecuniarum, pecunias suas etiam prodigè cōsumenti, manus ad impediendum iniicias violentas.

Hiscæ igitur explicatis, facile patet, consequentiã illam non valere: non enim si statim vitæ corporali siue proximi siue meæ teneor succurrere statim quoque teneor vitæ spirituali mederi: præsertim meæ cuius sum dominus. Certè, si salutis corporalis liberum dominium haberemus, qui quartanam febrim quum protinus sanare posset, ad duos vsque annos differret, mortaliter, non peccaret. Nunc autem, si quis vel in se, vel in alio grauem aliquem morbum, quem pellere illico posset, ad longum tempus protraheret, nescirem equidem excusare à peccato mortali.

Ad tertium negatur item consequentia, nec enim ego antecedens, (quod nonnulli faciunt) negare possum. Scio quidem, latitudinem quandam esse in ea temporis celeritate, quam homini ad compensandam iniuriam proximo illatam præstituimus. Sed, qui proximum læsit in honore vel fama, si habens opportunissimã opportunitatem iniuriam compensandi, negligit, & ad finem vitæ reseruat, non existimo tam temerarium & inconsultum theologum esse futurũ, ut illum per quinque etiam annos cessantem & torpentem excuset:

cusset: certè Christus non excusaret: an theologi debeant, ipsi viderint. Consequentiam igitur ego nego, quia compensationem iniuriæ factæ proximo, non solum propter nostras utilitates, verùm (ac multo etiã magis) propter utilitatem eius cui iniuria facta est, legislator exegit. At, compensatio iniuriæ, quæ deo per peccatum fit, non propter dei commoditates, sed propter nostras exigitur: quippe, cùm compensationis nostræ deus non indigeat, nos egeamus. Quo fit, vt bona sua deus in hac parte pro nostris habeat. Vnde, ad eandem legem postulat, quæ illi debemus, & quæ debemus nobis ipsis. Nec arctiore vinculo satisfactionem efflagitat iniuriæ suæ, quàm remedium salutis nostræ. Tum ergo, tenebimur dei compensare iniuriam, cùm bona nostra spiritualia diligere tenemur, inq; necessitatis articulo procurare.

Ad quartum, (quoniam præcedentis argumenti confirmatio ex dictis facile soluitur) non desunt qui antecedens inficientur: eo quòd apud August. lib. 1. de Ciuita. dei, cap. 9. correctionem fraternam in aliud tempus commodius reseruare licet. At hi (bona venia me audietis) diui Augustini intelligentiam nõ assequuntur: nusquam enim Augustinus credidit, vbi se offert magna commoditas corripienti fratrem, hoc est, cùm id fieri potest nulla mea iactura, multa fratris commoditate, licitum esse pro meo arbitratu, correctionem fraternam in alium annum remittere, vbi

expekte-

Q V A R T A P A R S

expectetur vel æqua commoditas, vel etiam maior. Sed id sentit prudentissimus author: Cùm correctio sine iactura mea fieri non potest, differri nonnunquam posse in tempus, ubi commodius sine iactura mea fiat. Cùm igitur interior poenitentia ubiq; gentium, & omni tempore, fieri cõmodissimè possit, si nõ licet liberationẽ proximi differre, cū fieri cõmodissimè potest, ergo nec nostrã, sed nego tamẽ consequentiã: quia bonorũ spiritualiũ proximi mei custos sum, nõ dominus: idcirco illũ mox eripere teneor, et viuificare si possũ, meipsum nõ mox teneor, etiã si possim. Commoditas præterea, ad corripiendũ fratrem, nõ semper & ubiq; parata est. Idcirco quãdo sese offert, lex præcipit, vt arripiatur. Commoditas autẽ eripiendi nos, omni tempore & loco est in promptu. Quare, noluit nos suavissimus legislator semp obligare, quotiẽscunq; oportunitas adesset, ne nos innumeris peccatis inuolueret. Ac re vera, (vt cūq; opinemur) negare nõ possumus, inter bona proximi & nostra longum esse interual- lum. Nam bouem proximi aut ouem iacentem le- uare teneor, & seruare si possum: bouem meum aut ouem non item: nisi res esset ad vitam meam conser- uandam necessaria. Tunc enim sicut nec vitæ, ita nec illius rei, sine qua vita non degitur, liberam ha- beo facultatem. Sic ergo & bona spiritualia pro- ximi mei: etiam extra mortis æternæ periculum cu- rare teneor: mea non perinde: nisi cum articulus ne- cessitatis

cessitatis propriæ spiritualis occurrit; hoc est, periculum mortis æternæ.

Ad testimonium verò Gregorij, quod ibi subiungitur, fateor equidem, quòd si quis periculum proximum & certum in se videret, incidendi in nouum peccatum mortale, nisi antiquum aboleret, teneretur tunc temporis poenitentiam agere. Quemadmodum enim qui ex assidua consuetudine iurandi, intelligit se in eo periculo constitutum, vt facile exeat in periurium, obligatur consuetudinem illam retractare, per quam in periculo deierandi constituitur, sic qui ex assuetudine peccandi, cognoscit se ad aliud atque aliud peccatum trahi: nec tentationibus quotidianis sine ingenti periculo posse resistere, videtur proculdubio teneri ad illum statum deserendum: & hinc patet quid ad Leonis Papæ verba dicendum sit. Id verò, quod ex Ecclesiastico additur, consilium saluberrimum est, non præceptum. Consilij autem ratio redditur, ne forte subito præoccupati hora mortis, queramus spacium poenitendi, & inuenire non possimus.

Nam quinti argumenti, concedo primū cōsequens, si nihil aliud ibi significetur, quàm non esse peccatum poenitentiam differre: sic enim interim solemus appellare licitum quod peccatum non est. Sed cùm rursus colligis: ergo velle differre licitum est, nego consequentiam: nam talis volitio non habet bonum obiectū, vt ante

QVARTAPARS

vt ante diximus. Non enim ij sumus, qui admittamus, aliquē actum esse licitum, qui meritorius esse nequeat: imò ne bonus quidem moraliter: Quod nonnulli, libera fronte concedunt. Ergo, cū tandem obijcis, quod licet facere, licet velle: bene dicis, si quod dicis attendis. At poenitentiam differre, non est facere, sed, non facere: non autem statim licet velle non facere, quæ non facere licitum est, id est, quæ si non feceris, non peccas, verbi gratia, non leuare festucam, illicitum non est: at velle non leuare, si nullum finē honestum apponas, ociosum, ac proinde illicitum est. Item, non facere bonum, interdum licet: videlicet, cū non teneor: at, velle nō facere, (quod retrò etiam diximus) nulla ratione honestari potest.

Ad sextum argumentum: licet præceptum negatiuū generale sit, ne fiamus inimici dei per actum, quo inimicitia contrahatur: at, ne simus inimici dei secundum reatum, nullo negatiuo præcepto sumus astricti: sicut enim de amicitia habituali dei, nullum præceptū affirmatiuum est, sic, de inimicitia, quæ secundum reatum est quasi habitualis, nullum est negatiuum. Omnes siquidem leges, actus vel præcipiūt, vel prohibēt, non habitus. Et cū obijcitur, velle esse dei inimicū secundum reatum, etiam est intrinsice malum: fateor id quidem: quia, vt volitio mala sit, satis est obiectum esse malum, siue secundum actum siue secundum reatū: nam qui positiuè vult habitum habere vitij, vel etiā esse

esse reatu malus, consentit in rem, quæ recte rationi aduersatur. Imò adeò implicitè consentit in culpam, sine qua nec habitum vitij habere, nec reatu malus esse potest: non tamen proinde sequitur quòd sit præceptum de non perseuerando in peccato: sed solùm ne velimus malum, quod cū recta ratione pugnat. Atq; (vt vno verbo dicamus) velle dei inimicitiam, directè charitati aduersatur. At, non velle amicitia eo, scilicet tempore, quo non teneor velle, charitati non repugnat. Quare, negatur consequentia.

Ad vltimum. Quauis sciam ego, Scotum & Gabr. in. 3. dist. 37. angelum in verbo feriæ, Nider in suo præceptorio, Florentinũ parte. 2. titulo. 9. asseruisse, in diebus festis maxime dominicis, teneri homines ad diligendum deum super omnia, ac proinde si in peccato sint ad habendam contritionem: sed quoniã ignoro, vnde ad hanc opinionem doctores illi venerint, liberè possum, quod non satis exploratè perceptum sit & cognitum, sine vlla dubitatione negare. Nam, sicut esse plures mundos naturalis ratio negat, quoniã plures esse, ratio nulla naturalis probat, sic peccati mortalis obligationem, rationabilissime vbiq; negabimus, quoties idoneis argumentis nõ asseritur. Nam illud imbecillum est, quod subiungitur, cū ex D. Thomæ & grauiorum authorum sententia, ad finem legislatoris minimè teneamur, sed ad media, quæ lex finis gratia consequendi præscribit: non enim si finis

i præ-

Q V A R T A P A R S

præcepti charitas est, tenemur protinus omnia præcepta legis implere ex charitate. Nec si lex iubet quadragesimæ ieiunium, ut mens eleuetur in deum, astringimur proinde ex huius præcepti vigore, mentem in deum eleuare. Quod verò dicitur tenendã esse mentẽ legis non verba, sit ita sanè: sensum enim legis amplectimur, non sonum verborum. Credimus namq; legem in eo sensu accipiendam, quẽ per verba legislator efficere voluit.

Iam, illud quod ex Leuitico affertur nullius est momenti. Primũ, quoniã lex vetus abolita est, nec nos obligat nisi ea parte qua legis naturæ præcepta continebat. Deinde quoniã lex de certo quodam die loquebatur, quod festum propitiationis erat: vbi sacerdos semel in anno peculiariter, pro peccatis populi orationem fundebat ad deum, atq; hostias offerebat, ut quod nunc ecclesia facit semel in anno obligãs ad poenitiæ sacramentũ, tunc in vetere illo populo præsignaretur. Non erat autem lex, quæ singulis festis & sabbatis hanc animi afflictionem præscriberet. Ac mihi videor satis de poenitiæ virtute disseruisse. Proximum est, ut de poenitiæ sacramento disseramus, videamusq; iam ea, quæ sequuntur. Primum, an poenitiæ sacramentum sit ad salutem necessarium: deinde, an de poenitiæ sacramento præceptũ sit. Hæc enim ex mea partitione restant duo, de quibus accuratius differendum puto: quoniam vtrãq; disputatio,

sputatio, & ad agnitionem sacrarum literarum pulcherrima est: & ad componendas multas scholasticas concertationes necessaria.

QVINTA PARS.

QUO D igitur poenitentiae sacramentum non sit fidelibus ad salutem necessarium, primùm suadetur ex eo, quòd post baptismum qui in peccatum inciderit, non potest per poenitentiam reparari, vt Apostolus ad Hebr. 6. videtur affirmare, cum ait: Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, & participes facti sunt spiritus sancti & prolapsi sunt, rursus renouari ad poenitentiam: & cap. 10. voluntariè peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia: terribilis autem quaedam expectatio iudicij, & ignis emulatio, quæ cõsumptura est aduersarios.

Præterea, à præciso sacerdote non possumus etiã in mortis articulo hoc sacramentum sumere, vt D. Thom. author est. Liceret autem si esset ad salutem necessarium: cum ob id ab heretico & schismatico sacramentum baptismi licitè suscipiamus. 4. d. 19. ar. 2.
q. 3. Et. 3. p.
q. 82. art. 7.
ad secundũ.

Præterea, deus non deficit in supernaturalibus necessarijs, sicut nec natura in necessarijs deficit: si ergo sacramentum hoc ex diuina institutione esset medium ad salutem necessarium, certè prouidisset deus de ministro in articulo mortis. 3. de anima.
tex. cap. 45.

i 2 sacerdos,

QVINTA PARS

sacerdos, quemlibet tunc temporis posset absolvere, sicut & baptizare tunc, quilibet quemlibet potest. Quocirca talem ecclesia potestatem sacerdotibus simplicibus adimere non valeret: quod absurdū est.

Præterea, si sine hoc sacramento non constaret salus, ergo summo pontifici via salutis nō pateret, cum nullum habeat in terra superiorem & iudicem. At minister huius sacramenti iudex & superior est: poenitens, inferior, ac iudicatus: non igitur est hoc sacramentum de necessitate salutis.

Præterea, si hoc sacramentum necessarium esset, id maximè ex verbis thematis, nisi poenitentiam habueritis. &c. sed inde nō probatur: pari enim ratione ostenderetur, sacramentum eucharistiæ esse ad salutem necessarium: cum in eundem modum dicat dominus. Nisi manducaueritis carnem filij hominis. &c.

Ioan. 6. c.

Præterea D. Chrysostomus, homilia in Psal. 50. secunda, peccata tua (inquit) dicito, vt deleas illa: si cōfunderis alicui dicere quia peccasti, dicito ea quotidie in anima tua, non dico, vt cōfitearis conseruo tuo: dicito deo, qui curat ea. Et in oratione de beato Philogonio, ego testificor (ait) vt si quisque nostrum recedēs à pristinis malis, ex animo vereq; promittat deo, se postea nunquā ad illa rediturum, nihil aliud deus requirat ad satisfactionē vltiorem. Idem in sermone de poenitentia & confessione: & homil. 20. in Genesim: & super epistolā ad Hebr. homil. 31. referturq; à Gra-

à Gratiano de poenitētia. d. 1. cap. quis aliquando: &
 à Magistro in. 4. d. 27. Igitur sacramentum cōfessionis,
 & absolutionis sacerdotalis, non est ad salutem
 necessarium.

Et confirmatur: quia Nestarius episcopus Constantinopolitanus Chrysostomi antecessor abrogavit confessionem, quæ sacerdotibus fit, (vt lib. 9. historię tripertitę cap. 35. Sozomenus refert) non autem vir sanctus abrogaret, si sacramentum confessionis esset ad salutem necessarium: & confirmatur rursum: quia apud Gręcos post illa tempora, confessio quę sacerdoti fit, reiecta est atque abolita: non erat ergo medium necessariū ad salutem. Aliàs, exinde nullus Gręcorum salutem fuisset consecutus: quippe (vt ante docuimus) in medijs ad salutem necessarijs, nemini ignorantia patrocinator: vt sine illis æternā salutem possit adipisci: quæ est ratio glossę de poenitentia, d. 5. statim à principio: vbi tenet confessionem esse institutam ex ecclesię traditione, potius quàm ex noui testamenti authoritate. Idem tenet Panormit. super caput. omnis vtriusq; sexus, de poenitētijs & remissionibus: D. quoq; Bonaventura, dist. 17. quarti sententiarū, q. 3. ar. 3. asserit, confessionem non esse institutam à Christo, sed ab apostolis: non ergo ita grauis est error, negare confessionē sacramentalem apud sacerdotes esse ex diuino iure ad salutem necessariam.

In contrarium est D. Thomas. 3. p. q. 84. ar. 5. vbi

i 3 ex ver-

QVINTA PARS

Ioan. 3. c.

ex verbis Thematis colligit, poenitentiae sacramentū esse ad salutem necessarium. Quemadmodum enim de baptismo instituendo dominus loquitur, cū ait: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spū sancto &c. Ita & de poenitentiae sacramento, quod erat instituturus, videtur loqui, cū dicit: Nisi poenitentiam habueritis. &c.

In huius controuersiae explicationē ponenda mihi sunt fundamenta quaedam, ad futuram fabricam constituendam necessaria.

Primum est. Poenitentiam exteriorē, in qua sacerdos poenitentem à peccatis absoluit, esse sacramentum. Hoc fundamentum primi Nouaciani euertere voluerunt: negarunt enim sacerdotes per absolutionē peccata remittere: atque ex consequenti negarunt poenitentiae sacramentum, quod utiq; nullum est, si remissio peccatorum in eo non est. Aduersus quos disputat Ambros. lib. 1. de poenitentia, cap. 2. & 6. & 7. Hos Vuiclephistae postea secuti sunt: (ut author est Thomas Vualdensis lib. de sacramentis, cap. 135.) Negarunt enim etiam ipsi sacerdotes verē absoluerē poenitentes: quae tamen est aperta heresis. Primū ex cap. ad abolendam, extra de hereticis: vbi Lucius tertius, vniuersos (inquit) qui de sacramento corporis & sanguinis domini nostri, vel de baptismo seu de peccatorum confessione, vel reliquis ecclesiasticis sacramentis, aliter sentire aut docere non metuunt, quām

quàm sacrosancta Romana ecclesia prædicat & obseruat, vinculo perpetui anathematis innodamus.

Deinde, ex Concilio Floren. sub Eugenio. 4. in decreto super vnione Armenorum, vbi poenitentia numeratur inter reliqua nouę legis sacramenta. Item ex Concil. Trident. sess. 7. can. 1. de sacramentis in genere.

Præterea, ex cap. firmiter, vbi definitur, quod I E-
S V S Christus, clauis ecclesię commisit apostolis, eorumq; successoribus: clavis autem à catholico intelligitur potestas aperiendi regnum cœlorum: ac proinde absoluendi à peccatis: per quæ regnum cœlorum peccatoribus clauditur. Nec huiusmodi intelligentiã aliunde quàm à Christo domino accepimus: qui Matthe. 16. cum clauis Petro pollicitus esset, explicans euestigio, quidnam ipsi polliceretur: quodcumq; (inquit) solueris super terram, erit solutum & in cœlis.

Communis quoq; ecclesię consensus id confirmat: quæ est columna & firmamentum veritatis: (vt dicitur. 1. ad Timoth. 3. credunt autem omnes fideles, cum peccata sua sacerdotibus confitentur, & ab eis percipiunt absolutionis formam, remissionem quoque peccatorũ simul percipere. Merito igitur Concilio Constantiensi, præsidens Martinus quintus, in bulla condemnationis Ioannis Vuicleph, definit, quòd sacerdos potest peccatorem confessum à peccatis absolvere: & quòd sacerdos etiam malus, cum intentione facien-
di quod facit ecclesia, verè cõficit, verè absoluit. &c.

QVINTA PARS

Suppetunt etiam sacrarum literarum testimonia ad huius rei confirmationem: vt illud (quod Ambrosius adducit) Matth. 16. Tibi dabo clauis regni caelorum: & quodcunq; solueris super terram, erit solutum & in caelis. Item illud. 2. ad Corinth. 2. Si quid donastis, & ego: nam & quod ego donauit propter vos, in persona Christi: & cum sacerdotes in baptismo abluant à peccatis, eo quòd baptismi ministerium illis commissum est, pari ratione & in poenitentia. Quid enim interest (Ambros. ait) vtrum per poenitentiam, an per lauacrum hoc ius sibi datum vendicent sacerdotes? Nempe vnum in vtroq; ministeriũ est. Nam vt illis dictum est Matth. vltimo. Baptizate omnes gentes. &c. Ita Ioãnis. 20. Dominus ait: Sicut misit me pater, & ego mitto vos: accipite spiritũ sanctũ, quorũ remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Si ergo acceperunt sacerdotes potestatem remittendi peccata, & eam exercent absoluendo confitentes peccata sua, sine dubio signa illa sensibilia sunt sacramentum.

Secundum fundamentum. Heresis est negare sacramentum poenitentiae esse iudiciũ quoddam ex Christi institutione: hoc est, sacerdotes remittentes peccata, esse veros iudices à Christo domino constitutos. Decipiuntur enim nonnulli existimantes confessores esse iudices arbitros, habentes videlicet potestatem ex electione iudicandorum. Quod profecto errant in media

dia luce. Nam potestas remittendi peccata sacerdoti à peccatoribus conferri non potuit: sed à solo Christo: cuius sunt iudices delegati.

Præterea. Claves non conferunt sacerdotibus ipsi peccatores: sed ipse dominus Iesus Christus contulit eas apostolis, eorumq; successoribus: vt in cap. firmiter, de summa trinitate definitur. Potestas ergo soluendi atq; ligandi peccatores, à Christo domino sacerdotibus collata est.

Præterea, manifestissimè hæc res ostenditur, ex illis verbis iam citatis, sicut misit me pater, & ego mitto vos: quorū remisistis peccata, remittuntur eis. &c. Sunt ergo iudices à Christo constituti, à quo acceperunt potestatem peccatores iudicandi. Quod si princeps, qui haberet à Cæsare potestatem delegandi, diceret cuiquam, sicut misit me pater, & ego mitto te: quorum remisistis delicta. &c. non dubitaremus eiusmodi hominem esse à principe filio Cæsaris, iudicem delegatum. Cùm igitur filius dei, homo Christus Iesus, cui omne iudicium datum est, omnisq; potestas in cælo & in terra, dixerit apostolis, sicut misit me pater. &c. ambigi uulla ratione potest, eos esse iudices peccatorum, à Christo domino constitutos.

Præterea. Ecclesiæ consuetudo apertissimè indicat, poenitiæ sacramentū exerceri iudicialiter: est enim ibi reus & accusator, est sententia, est poena iniuncta: sed hæc potestas, quam exercent sacerdotes

Q V I N T A P A R S

in sacramento est à Christo (vt probatum est) ergo ab eodem instituti sunt iudices.

Ad hæc, in Concilio Florentino definitur, quòd minister huius sacramenti est sacerdos, habens auctoritatem absoluendi, vel ordinariam, vel ex commissione superioris: ergo si iurisdictionis potestas in ministro huius sacramenti requiritur: iam palam fit, sacramentum hoc esse iudiciale, ex institutione Christi: nam sicut pastores ouium Christi, nō sunt pastores ab ouibus, sed à Christo, Ioā. 21. Pasce oues meas: ad Ephe. 4. Ipse dedit quosdam quidem apostolos, alios pastores. &c. Ita non sunt iudices ouium ab ouibus, sed à Christo: nam quibus commisit vt oues pascerent, commisit simul vt de ouibus iudicarent.

Tertium fundamentum. Non possunt iudices constituti à Christo, iudicare de peccatis, nisi ea cognoscant: hoc lumine naturali manifestum est. Nisi enim innotescant delicta iudicanti, ignorare necesse est, vtrū soluere debeat, an ligare, remittere, an retinere. Quare, siue absoluat siue retineat, vtraq; sententia erit imprudens.

Item, quia vel iudex delegatus aliquam poenam iniungit pro delicto, vel nullam: si nullā, iniquus est minister iustitiæ: si aliquam, imprudētissimus est, quamlibet iniungendo sine cognitione delicti. Nam & æquali poena inæqualia crimina vindicabit: & æqualia inæquali. Cùm igitur Christus non instituerit iudicium

dicium

dicium absurdum & imprudentia plenum: certè, instituendo iudices, pariter instituit, vt delictorum haberent cognitionem: ne turpiter in iudicijs aberrarent.

Quartum fundamentum. Omnium peccatorũ tam publicorum quàm occultorum, tam exteriorum quàm interiorum, sacerdotes cõstituti sunt iudices: patet ex vniuersali sermone, quorum remisistis peccata remittuntur eis. &c. Ioannis. 20. Et Matth. 16. Tibi dabo claves regni cœlorum, & quodcunq; solueris. &c. Alioqui tota ecclesia seduceretur, quæ putat se accipere etiam remissionem delictorum occultorũ, quæ sacerdotibus confitetur. Seduceretur (inquam) si non accepissent potestatem remittendi cum publicis etiam occulta peccata.

Præterea, si Christus de solis exterioribus loqueretur: ergo per absolutionem sacerdos remitteret solum exteriora peccata, & non interiora: quare dimidiatam veniam præstaret, (ait enim) quorum remisistis remissa sunt, & quorũ retinueritis retenta sunt.

Quintum fundamentum. Pœnitentiæ sacramentũ tres partes habere, contritionem cordis, confessionem oris, satisfactionem operis. Quæ videlicet quasi materia sunt huius sacramenti. Nam verba absolutionis sacerdotalis, forma sunt, qua hoc sacramentum perficitur. Nec me clàm est, Scotum in. 4. d. 14. q. 4. & d. 16. q. 1. id negare, quod nos tanquàm fundamentum iacimus. Credit enim solam absolutionẽ sacerdotis, esse
inte-

Q V I N T A P A R S

integrum poenitentiae sacramentum. Quia sola (inquit) ea significat gratiam: solaque proinde gratiam praestat.

4.d. 16.q. 1. Durand. etiam, in eadem erroris naui versatus, quatuor de causis dixit, contritionem & satisfactionem non esse huius sacramenti partes. Primam posuit, quod forma, id est, absolutio, non applicatur nisi confessioni: ergo sola confessio est materia, cui scilicet soli, forma tota adiungitur. Nam & rei artificialis materia ea est integra, cui forma integra artis admouetur. Alteram, quod contritio non est signum sensibile. Res autem sensibiles sacramentorum materiae sunt. Tertiam, quod attritione sola, verum atque integrum conficitur sacramentum. Quod si contritio esset huius sacramenti pars, non posset alia loco illius subrogari. Quartam causam esse, eamque vel maximam: quod satisfactio sit posterior tempore, quam absolutio sacramentalis: ergo non est de integritate sacramenti: nec enim est totum successiuum, sed permanens: quod suas omnes partes simul habere necesse est: cuique iam existenti, si posterius tempore quicquam contingat, non est pars: sed accidens rei. Et confirmatur. Quia tanta potest esse contritio, ut tota poena remittatur: erit ergo tunc satisfactio superflua. Quare non est pars. Nunquam enim pars suo toti superuacanea est. At verò, omnia haec commentitia sunt, nec possunt fundamentum quod iecimus infirmare: habetur enim ex Concilio Florentino, cuius auctoritatem, Theologi sane tenere

tenere

tenere debemus: in Concilio siquidem Florentino definitur: omne sacramentum materia formaq; constare: & postea. Quartum (inquit) sacramentum est poenitentia. Cuius quasi materia sunt actus poenitentis: qui in tres distinguuntur partes: cordis contritionem: oris confessionem: operis satisfactionem. Forma autē, sunt verba absolutionis: haec tenus Concilium Floren. & Concilium Trident. sessione. 6. cap. 14. docendum est (inquit) Christiani hominis poenitentiam, (quam secundam tabulam post naufragium sancti patres aptè nuncupauerunt,) non solum continere cessationem à peccatis, & eorum detestationem, verumetiam eorundem sacramentalem confessionem: itemq; satisfactionem: haec Synodus Tridentina. Ratio quoq; in promptu est. Quia cum poenitentiae sacramentum, quoddam iudicium sit: eius integritas ex his omnibus constat, sine quibus integrum iudicium non est. Sicut & processus iudicialis, multis actionibus continetur, videlicet, accusatione, testimonijs, confessione ipsius rei, sententia iudicis. &c. Omnia haec enim ad integrum iudicium requisita sunt.

Contritio itaq; pars huius sacramenti est: quatenus est ratio exterioris confessionis: ut videlicet confessio non ficta sit, sed verus poenitentiae actus. Et indicere mulctam, atq; eam executioni tradere, ad integritatem iudicij pertinet. Siquidem non est perfectum iudicium, quo absoluitur reus à culpa: nisi poena
per

Q V I N T A P A R S

per sententiã indictã, executioni tradatur. Quapropter, satisfactionem à sacerdote iniunctã, sacramenti iudicialis partem esse, negare nullo modo debemus.

Ad argumentum verò Scoti, non est difficile inficiari solam absolutionẽ gratiam conferre. Nam sicut in iudicio fori exterioris, si quis per legitima testimonia & suam confessionem absolvatur, omnia hæc sunt verè causa illius absolutionis: licet iudicis sententiam vt præcipuam causam spectemus: Ita quoq; in foro conscientie interiori, princeps quidem causa absolutionis, sacerdotis sententia est: sed ratio tamen & causa concurrens, vt ritè poenitens absolvatur, testimonium illud etiam fuit, quod aduersum se poenitens dixit, (siue accusationem vocare malis) qua se accusavit: vnde patet error glossæ de poenitentia. d. 1. cap. 1. dicentis. Nec cordis contritione, nec oris confessione peccata dimitti, sed tantùm gratia dei. Nam, in omnibus alijs sacramentis, non solùm forma, sed etiam materia est causa instrumentalis, qua deus vtitur ad remittendum peccatũ. Aqua enim baptismi, ne dum forma verborum, corpus tangit, & cor abluit, (vt August. asseruit.) Quod idem in cæteris sacramentis inducere possumus. Cùm ergo tam cõtritio, quàm cofessio, partes sint huius sacramenti, consequens fit, vt gratie causa etiam existant.

Ad primum verò argumentum Durandi respondetur, non omnes partes integrales eiusdem rationis esse.

esse. Etenim, (vt modo dicebamus) in iudicio prophano, aliter est pars confessio rei, aliter testimonium testium, & aliter mulcta à iudice inflicta pro culpa commissa. Et licet per sententiam quis absoluator à morte, & absolutio delicto applicetur, quod morte non erat dignum: si tamen iudicatur à iudice pecuniaria mulcta, illius executio spectat ad iudicii integritatē: licet absolutio illi non adiungatur: & ideo D. Thomas. 3. p. q. 90. ar. 2. docuit, has tres partes, materiā appellari sacramenti, quia partes ex quibus integratur totum, habent se vt materia. Et Concil. Florentinum non dixit, huius sacramenti materiam esse actus poenitentis: sed quasi materiam.

Ad secundum respondet D. Thomas, (est enim primum argumentum illius secundi articuli) quòd contritio virtualiter pertinet ad exteriorem poenitentiam, inquantum implicat propositum confitendi & satisfaciendi. Contritio siquidem (vt rectè Caietanus admonuit) non quomodocunq; est pars huius sacramenti: sed quatenus refertur ad clauis ecclesie: habet enim pars in eo quòd pars, ordinem ad totum & ad reliquas partes. Sic ergo contritio accepta, includit voluntatem compensandi delictum ad arbitrium sacerdotis: qua consideratione initium est & ratio, exterioris poenitentiae. Constat autem, interiores actus hoc modo ad exterius iudicium pertinere: aliter enim iudicatur offendēs ex odio, aliter offendēs ex ira. Compensatio

QVINTA PARS

pensatio item poenitentiae, nisi sponte fiat à reo, non est reconciliatiua. Quare, velle compensare delictum, quod in contritione clauditur, est prima huius iudicij pars, quod est non solum vindicatum, sed conciliatum. Non igitur oportet, quamlibet partem huius sacramenti esse sensibilē, sed satis est si sit ratio, quare aliae partes sensibiles ad hoc sacramentum & iudicium pertineant. Idq; eò magis, quòd hoc forum interius est: quò nihil vetat, actus etiam interiores referri.

Ad tertium, primò dicitur, quòd nomine contritionis in praesentia complectimur attritionem: significamus enim dolorem de peccato cū proposito cauendi in futurū. Nec id nos somniamus, sed ipsum Concilium Florent. ita nomen contritionis explicuit. Deinde respondetur, quòd contritio ponitur pars sacramenti, quia est certa & indubitata materia. Quòd autem attritio sufficiat, quanuis verum sit, non est tamen adeò certum & indubitatum, & ideo Concilium Florent. communisq; sententia, tenens certum, relinquens incertum, ponit contritionem partem esse huius sacramenti.

Ad quartum. Nego consequentiam, capilli enim & ungues partes hominis sunt: nec tamen simul cum homine nascuntur. Accusatio quoq; testimonium, sententia iudicis, solutio poenae, cū non sint simul, sunt tamen de integritate iudicij. Breuiter, in omnibus
cuius

cuius partes quendam successionis ordinem habent, non oportet partes integrantes simul esse. Ad confirmationem verò, facile dicitur, quòd cum sacramenta per homines administrentur, quibus illa grandis contritio constare nequit, an idonea sit ad integram poenæ remissionem, semper opus est satisfactionem iniungi: sine qua sacramentum quidem esse potest: sed sine qua tamen, mancum & imperfectum est. Quemadmodum & quodcunq; aliud iudicium, in quo probatus reus, sine multa absolueretur. Nam, & homo sine digito poterit esse: sed erit tamen incommodè sine digito. Nec nos asserimus, quamlibet satisfactionem esse partem huius sacramenti. Satisfactio quippe, quæ ex arbitrio poenitentis proficiscitur, nec est pars iudicij sacramentalis, nec habet ordinem ad ecclesiæ claves. Unde Concilium Florentinum, tertia (inquit) pars est satisfactio pro peccatis, secundum arbitrium sacerdotis. Quintum igitur fundamentum (vt cætera omnia quæ posuimus) cum firmum sit, nihil aliud superest, nisi vt quæstioni propositæ respondeamus.

Prima igitur conclusio sit. Non est necessarium ad salutem sacramentum poenitentię in re susceptum: hoc est, potest aliquis saluari etiam si re ipsa nõ suscipiat hoc sacramentum, vbi non est facultas suscipiendi. Ac loquor etiam de eo qui peccauit mortaliter post baptismum. Id definit imprimis Leo Papa in epistola ad Theodorum episcopum, numero. 69. si au-

QVINTA PARS

tē aliquis (ait) quocunq; interceptus obstaculo, à munere indulgentiæ præsentis exciderit, & priusquam ad constituta remedia peruenerit, temporalem vitam humana conditione finierit, non necesse est nobis eorum qui sic obierint merita discutere, cū dominus deus, quod sacerdotale ministerium implere nō potuit, suæ iustitiæ reseruauerit; loquitur autem de pœnitentiæ sacramento.

Item, baptismus nō est necessarius in re susceptus, sed satis est in voto, si haberi aliter nequit: ergo nec pœnitentia, antecedens probatur ex August. lib. 4. de Bapti. contra Donatistas cap. 22. ex Ambrosio de obitu Valentiniani ad Theodosiū, ex Bernardo epi. 77. ad Hugonem, vbi id eruditissimè commonstrat: ex Innocentio de Baptismo, cap. debitum: & de presbitero non baptizato, cap. 2. Sed et de pœnitentia. d. 1. cap. quem pœnitet: & d. 6. cap. qui vult, refertur testimonium Augustini, ex lib. de vera & falsa pœnitentia, cap. 10. & 12. Et. 26. q. 6. cap. si aliquis: refertur in idem testimonium Concilij Epanensis. Nonnulla verò capita eiusdem causæ & quæstionis, quæ in cōtrarium obijci solent, faciliora sunt, quàm quibus à nobis sit respondendum. Illud verò, quod dominus ait, quorum retinueritis, retenta sunt, Ioan. 20. eandem intelligentiam habet, quàm & illud, nisi quis renatus fuerit ex aqua. &c. scilicet, quū adest facultas. Nam cū deest, sufficit votum suscipiendi huiusmodi sacramenta,

menta, quæcunq; dicuntur adultis ad salutem necessaria.

Secunda conclusio. Sacramentum poenitentiae est medium, ad salutem necessarium peccatoribus baptizatis: in hunc sensum. Ut sit necessarium in re, si facultas adest, si non adest, sit necessarium in voto. Hanc conclusionem probat Diuus Thomas. 3. p. q. 65. ar. 4. & q. 84. ar. 5. Quia peccator non saluatur nisi applicetur ei passio Christi, vel in re, vel in voto. Non est enim aliud nomen sub coelo, in quo nos oporteat saluos fieri. Actorum. 4. Passio autem Christi applicatur in sacramentis. In baptismo quidem, his qui ante baptismum peccauerunt: In poenitentia vero, his, qui peccauerunt post baptismum.

Deinde probat, quia ægroti, nisi per aliquod remedium salutis, sanari non possunt. Matth. 9. non est opus valentibus medico, sed malè habētibus. At, poenitentiae sacramentum est medicina salutis: vt ante nobis demonstratum est.

Tertiò probat, Diui Hieronymi testimonio in cōmentarijs super. 3. caput Esaie: & in epistola ad Demetriad. de virginitate seruanda, dicentis, secundam tabulam post naufragium esse poenitentiam. Nam primam tabulam baptismum vocat: vt patet facile legenti. Idem asserit Ambros. ad virgi. laps. cap. 8. & Tertullianus in lib. de poenitentia. Confirmatq; Tridentinū Concilium, sessione. 6. cap. 14. inquiens. Poenitentiam secundam tabulam post naufragium san-

Q V I N T A P A R S

Etos patres aptè nuncupauisse. Ne quis autem hanc esse Diui Thomæ mentem possit ambigere, legat libri quarti aduersum gentes cap. 72.

Eandem quoq; cõclusionem tenuit Thomas Vualden. lib. de sacramentalibus titulo. 8. cap. 68. citatq; Origenem in eandem, qui, homilia. 10. super numeros, Laicus si peccet (inquit) ipse suum non potest auferre peccatum: sed indiget sacerdote, vt peccatorũ remissionẽ possit accipere: & cap. 69. docet Vualdens. Ioannem Vuicleph oppositum huius conclusionis tenuisse: quem secuti Lutherani, negant ad salutem esse hoc sacramentum necessarium. Quam ob rem firmiora (si possumus) argumenta debemus afferre, vt hæresis cõtraria manifestius reuincatur.

Hæc itaq; conclusio primùm certa est, per definitionẽ Leonis Papæ in epistola ad Theodorum episcopum. 69. & refertur de pœnitentia, d. 1. cap. multiplex. Multiplex (inquit) misericordia dei, ita lapsibus subuenit humanis, vt non solùm per baptismi gratiam, sed etiam per pœnitentiæ medicinã, spes vitæ reparetur æternæ. Et qui regenerationis donũ violassent, proprio se iudicio condemnantes, ad remissionem criminum peruenirent, sic diuinæ bonitatis præsidijs ordinatis, vt indulgentia dei, nisi supplicatione sacerdotum nequeat obtineri: mediator enim dei & hominum hanc prepositis ecclesiæ tradidit potestatem, vt & pœnitentibus actionem pœnitentiæ darent: & salubri

lubri satisfactiōe purgatos, ad communionem sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent: & concludit tandem in hæc verba. *Necessarium est, vt peccatorum reatus ante vltimum diem sacerdotali supplicatione soluantur.*

Præterea, Matth. 16. Tibi (inquit dominus) dabo clauēs regni cœlorum: & quodcunq; solueris. &c. ergo, cùm per peccatum mortale à baptismo cõmissum, cœlum peccatori obseretur, necesse est, vt per clauēs Petri & successorũ aperiatur. Quod non aliter profectò fit, quàm per sacramentum absolutionis. Nec enim soluta erunt in cœlo, quæ non soluerit Petrus in terra.

Præterea, Ioannis. 20. Quorum remisistis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt: ergo quæ nõ absoluūt sacerdotes, retenta erunt. Quapropter, necesse est, si retineri non volumus, vt à sacerdotibus absoluantur.

Tertia conclusio. Non satis est, ad æternam salutem cõsequendam peccatoribus baptizatis, votum implicitum huius sacramenti: sed explicitum & formale requiritur. Quod ad eundem modum, poenitentiae sacramentum est necessarium peccatoribus baptizatis, ad quẽ baptismus nõ baptizatis: eo quòd, per vtrunq; virtus passionis & sanguinis Christi in peccatorum remissionẽ applicatur: sine qua quidem applicatione, ne vnum quidem mortale peccatum remitti potest.

k 3 At,

QVINTA PARS

At, sine voto explicito baptismi nullus saluatur: Marci ultimo: Prædicate euangelium omni creature: qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Vnde primū colligitur, baptismum in voto satis esse, cū re ipsa suscipi non potest. Idcirco enim nō dixit, qui nō fuerit baptizatus condemnabitur: sed, qui nō crediderit. Colligitur deinde, fidē huius sacramenti, hoc est baptismi, esse ad salutē necessariam, id est, quòd per baptismum in nomine Christi, præstatur remissio peccatorum omnibus gentibus. Id enim est euangeliū, quod qui non crediderit condemnabitur, vt Lucæ ultimo declaratur. Nec hanc huius loci nos intelligentiam comminiscimur: sed etiam nobis sancti patres tradidere. Vualden. in lib. de sacramentis, cap. 103. Hugo de sancto Victore lib. 2. de sacramentis, parte. 6. cap. 7. Bernardus epistola. 77. ad Hugonem. August. lib. 1. de Baptis. contra Donatist. cap. 8. & lib. 4. cap. 21. & 2. lib. contra Crescon. cap. 13. Si igitur, citra baptismi votum explicitū, nullus omnino saluari potest, cū non adest facultas baptismum re ipsa suscipiendi, ne sine voto quidem poenitentiae explicito saluabitur qui peccatum mortale post baptismum perpetravit. Noluit enim deus, sine Christo & ecclesia sua cuiquàm patere salutem, ac remissionem peccatorum. Cū igitur peccatores possunt Christo & ecclesiae suae uniri & recōciliari, exterius etiā susceptis sacramentis,

mentis,

mentis, id deus requisivit. At, cum non adest facultas exterioris unionis & conciliationis, voluntas pro facto cedit: suppleturque per interiorum unionem. Confirmat etiam hanc conclusionem id quod usu venire videmus, ut quantumcumque mors subito occurrat, poenitentiae remedia fideles efflagitent: nec sane sentiunt de salute eius qui moriens, nec re, nec voto hoc sacramentum accepit.

Ex his colligere licet, quae sunt ad salutem necessaria, ea esse in duplici differentia. Nam, quaedam sunt necessaria, solum quia praecipita: ut eruere innocentem à morte: vota reddere, iuramenta seruare. Quorum necessitas videtur esse praescripta, ibi: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Matth. 19. Alia vero, sunt ad salutem necessaria, ut media: & inde in praecipito, quia media necessaria: ut credere in Christum, suscipere baptismum, poenitentiam agere. Inter haec autem haud mediocre discrimen est. Nam, quae sunt, tantum quia praecipita, ad salutem necessaria, non est opus in voto habeantur explicito, ad salutem consequendam. Sed satis est implicitè & in genere propositum habituale tenere implendi diuina mandata. At, quae sunt ad finem salutis media necessaria, si in re haberi nequeunt, oportet teneantur in voto: ut sacramentum baptismi & poenitentiae, quod paulo ante docebamus.

Sed est tamen questio non parua, an exigatur votum explicitum huius sacramenti ad remissionem pec-

k 4 catorum,

Q V I N T A P A R S

catorum, quæ post baptismum admissa sunt. Nam ad æternam salutem consequendam, iam diximus huiusmodi votum explicitum esse necessarium: & quidem de hac re inter viros doctos magna dissensio est. Sunt enim qui credant votum explicitum huius sacramenti, non esse opus ad remissionem peccatorum: vt si quis commisit adulterium post baptismum, per solam contritionem (aiunt) quæ est actus virtutis, consequi poterit veniam, sine proposito explicito suscipiendi hoc sacramentum. Id tenet Adrianus. q. 1. de confessione ad secundum principale. Est autem argumentum huius, quod baptismus non est necessarius in re vel in voto explicito ad iustificationem, vt. 3. parte. q. 69. ar. 4. ad secundum, Diuus Thomas asseruit. Cornelius siquidem & Eunuchus ante fidem explicitam euangelij, iustificationem quidem consequi potuerunt: licet æternam salutem non potuerint adipisci.

Item, quilibet se potest conuertere ad deum in momento: & tamen notitiã baptismi habere in quolibet momento non potest. Quomodo enim audiet sine predicante? aut quomodo credet, nisi audierit? Igitur, nec sacramenti poenitentiae votum explicitum, ad peccatorum remissionem necessarium est. Nec ab hac sententia abhorret D. Thomas. 3. p. q. 86. articulo. 2.

Si quis tamen contrariam sententiã tenere voluerit, habebit pro se, quantum cõiectura colligere licet, Magistrum sententiarum, 4. d. 17. cap. 2. & D. Thomam

mam eadem distinctione. q. 3. ar. 5. q. 1. & apertius, ar. 1. q. 1. & d. 18. q. 1. ar. 3. q. 1. & lib. 4. contra gentes, cap. 72. & tertia parte. q. 84. articulo. 5.

Sunt quoq; argumenta non leuia ad hanc opinionem confirmandam. Primùm ex Concilio Complutensi sub Alphonso Canillo archiepiscopo Toletano: quod probatum est à Sixto quarto, in bulla qua condemnauit Petrum Oxomensen. Cuius prima conclusio ibi damnata est, in hanc formam. Peccata mortalia, quantum ad culpam & poenã alterius seculi, delentur per solam cordis contritionem, sine ordine ad claues. At, si per poenitentiam, quæ est actus virtutis peccata remittuntur, sine explicito voto huius sacramenti, re vera delentur peccata sine ordine ad claues. Rursum in Concilio Tridentino, sessione. 6. cap. 14. definitur, quòd poena æterna cum culpa, vel sacramento, vel sacramenti voto remittitur. Item, Ioannis vltimo, quorum retinueritis, retenta sunt: ergo quando quis nec re, nec voto, accepit hoc sacramentũ, cum sacerdotes eiusmodi peccata retineant, retenta sunt.

Præterea, nulli heretico vel schismatico remittitur culpa, nisi formaliter & explicitè proponat ecclesie vniri, atq; ab ea veniam peccati implorare: ergo sola contritio, quæ est actus virtutis, non satis est ad remissionem peccatorũ sine ordine ad claues ecclesie. Antecedens asserit August. libro de vera & falsa poenitentia cap. 12.

QVINTA PARS

Sacramentum igitur poenitentiae esse ad salutem necessarium, hunc in modum sit definitum.

Sed enim. Cum hoc sacramentum quatuor habeat partes: neque omnes sint aequè necessariae ad huius sacramenti constitutionem, meritò poterit in questione reuocari, an singulae huius sacramenti partes sint ad salutem necessariae. Et quoniam de absolutione & contritione, post ea quae diximus: aut parua aut nulla controversia est, de confessione primum quaeritur: an sit ad salutem aeternam necessaria. Nam *Vuicleph* impudentissime docuit, eam esse superflua & inutilem: ut *Thomas Vualdensis* refert lib. de sacramentis, cap. 135. & in Concilio Constantiensi, sessione. 8. Inter illius errores septimus ponitur in hanc formam. Si homo debite fuerit contritus, omnis confessio exterior est ei superflua & inutilis.

Massiliani etiam, negauerunt necessitatem confessionis: ut author est *Damasceus* libro de heresibus.

Vide Rophes. ar. 8. & 9. Deinde *Iacobitae* referente *Guidone Carmelita* in lib. etiam heresum. Hos sequuntur nostro tempore *Lutherani*: atque adeo *Erasmus* in libro de ratione verae Theologiae circa finem: & in colloquio cui index, pietas puerilis, in summa, omnes qui tenuerunt confessionem nouitiam esse, & institutionis ecclesiae. In quibus fuit *B. Rhenanus*, in asserenda confessione parum beatus & pius. Aduersum quos, conclusionem statuimus.

In annotationibus super libellum Tertulliani de poenitentia.

Confessionem exteriorem, quae sacerdoti fit, esse ad salutem

salutem necessariam ex Christi institutione: cōfessionem (inquam) omnium mortalium, tam publicorum quàm occultorum. Probatur efficaciter. Quia peccata occulta non remittuntur, nisi remittentibus sacerdotibus: vt patet ex testimonio Ioannis citato, quorum retinueritis, id est, non remisistis, retenta sunt. Ex eo enim quòd dixit, quorum remisistis remissa erunt, satis ostenditur, verbum è regione additum, scilicet, retinueritis, perinde esse, ac si dixisset Christus, nō remisistis. Sed remittere sacerdotes nō possunt nisi cognoscant (vt ostensum est) cognoscere autem nequeunt nisi peccatores confiteantur: ergo confessio etiam occultarum culparum ex diuina institutione est ad salutem necessaria. Qui enim instituit, finē necessarium, media etiam instituit, quæ essent ad eundem finem necessaria, nisi legislatorem velimus in necessarijs defuisse. Nam eandem rationē eisdem quoq; verbis resumere non piget.

Præterea, in Concilio Constantiensi Martinus quintus in bulla condemnationis articulorum contra *Vuicleph*, *Ioannis Hus*, & *Hieron. Pragensis*: condemnans errores *Vuicleph*, ac reliquorum discipulorum ait. *Vtrum credat quòd Christianus vltra contritionem cordis, habita copia sacerdotis idonei, soli sacerdoti de necessitate salutis confiteri teneatur: vbi licet non explicetur an ex institutione diuina, an ex humana sit illa necessitas, sine dubio tamen est intelligenda*

Q V I N T A P A R S

genda ex diuino iure: id enim *Vuicleph* negabat.

Præterea, hoc manifestè determinatū est in Concilio illo Complutensi, & in illa extrauaganti Sixti quarti contra Petrum Oxomensē. Nam, post illam primam damnatam conclusionem, quam ante retulimus, hoc est, peccata mortalia deleri per solam cordis contritionem sine ordine ad clauēs, damnatur secunda in hanc formam. Confessio de peccatis in spem fuit ex aliquo statuto vniuersalis ecclesiæ, non de iure diuino. Deinde, damnatur tertia in hæc verba. Præuogitationes confiteri non debent, sed sola displicentia delentur, sine ordine ad clauēs.

Præterea, in Concilio Florentino definitum est, idq; nos adeo firmiter constituimus, materiam huius sacramenti præcipuam esse confessionem. Si igitur sacramentum poenitentiae est ad salutem necessarium, certè non forma solū & absolutio sacerdotis, sed & materia, hoc est confessio peccatorum, ad salutem necessaria est: nec enim sacramentum sola forma subsistit. Cuius etiam rei definitio habetur in Concilio Tridentino, sessione. 6. cap. 14. vbi cū Concilium docuisset, hoc sacramentum esse secundam tabulam post naufragium, per quam fieret lapsi hominis post baptismum reparatio, subdit: Docendum est, Christiani hominis poenitentiam multo aliam esse à baptismali, eaq; contineri non modò cessationē à peccatis & eorum detestationem, verum etiam eorundem sacramentalem

talem confessionem : saltem in voto & suo tempore faciendam, & sacerdotalem absolutionem.

Quibus ita constitutis, manifestissimè colligitur, hanc secretam cōfessionem de peccatis secretis (quam quidem alij auricularem vocant, alij clanculariam) institutionis diuinæ esse, non humanæ, hoc est, Christum instituisse, peccata secreta secretò esse confitenda. Nam publicorum, publicè fieri confessio potest. Nec id Caietanus inficiatur: nam licet in commentarijs super cap. Ioannis. 20. aduersari videatur: at ipse tamen mentem suam explicuit, respōdens ad censuras Parisienses sedecim articulorum articulo. 5.

Probatum hoc corollarium imprimis, quia cōfessio de peccatis occultis est necessaria: vt ex fundamentis iactis constare facile potest. Constituit enim sacerdotes dominus iudices, non solum publicorum, verum etiam occultorum. Sed rationis naturalis est, vt occulta peccata occulta correctione purgentur: ergo cum Christus instituerit hoc iudicium fieri secundum rectam rationem, instituit ex consequenti occulta peccata occultè esse iudicanda.

Præterea, si modus confitendi ad aurem de peccatis occultis ex ecclesiæ institutione esset, in arbitrio ecclesiæ etiam esset, oppositum cōstituere, quemadmodum potest de immersione, vel aspersione, vel infusione in baptismo, legem pro suo arbitratu & ferre & tollere. At, non est in facultate ecclesiæ præscribere, vt

Q V I N T A P A R S

re, vt cordis occulta peccata peccatores publicè confiteantur.

Præterea, Leo Papa epistola ad vniuersos episcopos Campaniæ, numero. 57. & refertur de pœnitentia dist. 1. cap. quauis plenitudo: illam (inquit) cōtra apostolicam regulam præsumptionem, quam nuper agnoui à quibusdam illicita vsurpatione committi, modis omnibus constituo submoueri. De pœnitentia videlicet, quæ à fidelibus postulatur, vt scripta professio publicè recitetur. Cùm reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicare confessione secreta: & infra. Remoueatur, ergo improbabilis consuetudo, ne multi à pœnitentiæ remedijs arceantur, hætenus Leo. Id ergo, quod aduersatur remedio à Christo instituto ad remissionem peccatorum, nimirum cōtra diuinam institutionem est: & cùm, contra apostolicam regulam id fieri summus pontifex asserat, ex apostolorum certè traditione secreta peccata in aurē sunt confitenda: quod vel ex eo liquet, quòd in ecclesia non habetur memoria, vnde inceperit secreta confessio. Nam & Origenes eius meminit homilia. 1. & 2. in Psalm. 37. & homil. 10. super numeros: Basilius item in libello de institutione monachorum, cap. 21. & 98. Dionysius etiam in epistola ad Demophilum. 8. & Sozomenus lib. 9. historiæ tripartitæ cap. 35. Quoniã ij (inquit) qui confiteri refugiunt, maius peccatorum onus acquirunt, propterea visum est antiquis pontificibus,

cibus,

cibus, vt velut in theatro sub testimonio ecclesiastici populi, delicta pandantur: & ad hanc causam presbiterum bonæ conuersationis seruantemq; secretum, ac sapientem virum statuerunt: ad quem accedentes ij qui deliquerunt, delicta propria fateantur. Nota seruantem secretum: nam si non essent occultè confitenda peccata, non oporteret seruare secretum.

Postremò, sigillum confessionis, non est ex humana institutione, sed ex diuina: ergo ex diuina est, quòd aliqua peccata, scilicet, occulta, iudicentur occultè: & cõfirmatur. Quia magister Oxomensis in Concilio illo Complutensi damnatus est: quòd assereret confessionem non debere esse secretam. Et à Sixto quarto in illa extrauaganti cuius initium. Ad perpetuam rei memoriam, definitur contra eundem, necessario exigì, vt confessio secreta sit. Quam ob rem ex reuelatione & institutione dei est, quòd confessio sit secreta. Alioqui non esset heresis, ab euangelica veritate penitus aliena, assertio cõtraria. Cùm tamen aliena esse ibidem decernatur.

Sed oritur circa ea quæ diximus dubium. Si enim peccata oportet confiteri vt innotescant sacerdoti: ergo peccata publica, quæ aliàs sunt illi manifesta, nõ erit necessarium confiteri: quippe, ob hanc causam si circumstantia manifesta est, non est opus eam explicare confessori: vt si quis sit sacerdos vel maritatus idq; confessori liqueat: non est necesse: vt, cùm confitetur

tetur

Q V I N T A P A R S

tetur fornicationem, exponat se esse vel sacerdotem vel maritatum.

At, erroneum est credere, sine confessione publicorum etiam peccatorum cuiquam patere salutem. Primum, quia delictum iudicandum in aliquo foro, debet esse notum in illo foro: sed etiam si peccata sint publica, non sunt confessori nota in foro sacramenti: ergo opus est ut peccator illa sacerdoti confiteatur. Et hoc est quod *Diuus Thomas* dist. 17. q. 3. ar. 2. q. 1. ad primum, docet, inquiens. *Quauis sacerdos aliquando sciat peccatum ut homo, non tamen scit ut Christi vicarius. Sicut etiam iudex aliquando scit peccatum ut homo: quod nescit ut iudex.*

Præterea, confessio est materia præcipua huius sacramenti: ergo etiam ad absolutionem publicorum peccatorum est necessaria. Nam sacramentum, siue præcipua materia esse non potest. Denique si peccator publicum peccatum non confitetur, non potest innotescere iudici, an poeniteat necne: an proponat emendationem, an non. Quare, non valet discernere, an soluere debeat, an ligare. Necessarium est igitur, ut non modo secreta etiam peccata verumetiam publica peccator se sacerdoti subijciens, confiteatur.

Iam verò, posterior illa quæstio relinquitur, an satisfactio ad sacerdotis arbitrium, sit ad salutem necessaria. Sunt enim authores, qui negant, in quibus *Diuus Thomas*. 4. d. 17. q. 3. ar. 1. q. 1. ad primum argumentum

mentum, videtur esse. Dicendum (inquit) quòd post remissam culpam, adhuc est peccator debitor poenae temporalis: sed gratiae tamen infusio sufficit ad culpae remissionem. Ad gratiae verò infusionem consequendam ordinata sunt gratiae sacramenta. Ante quorum susceptionem vel actu vel proposito, peccator gratiam nō consequitur. Sed tamen, ex hoc quòd operatur confessio ad poenae remissionem, non habet quòd sit de necessitate salutis: quia poena ista est temporalis: ad quam post culpae remissionem, remanet homo ligatus. Unde sine hoc quòd in praesenti vita expiaretur, esset via salutis: habet igitur confessio, quòd sit de necessitate salutis, ex hoc quòd ad remissionem culpae ordinatur: haec tenus D. Thomas. At, vel fallor ego, vel contrarium probabilius est. Nam sicut ante docuimus, exterior poenitentia est ad salutem necessaria: ergo quemadmodum contritio in lege naturae & scripturae, habebat annexū propositum confitendi & satisfaciendi deo: iuxta illud, dixi. Confitebor iniustitiam meam domino. &c. ita & in lege nova habet annexum propositum confitendi sacerdoti, & satisfaciendi ad arbitrium eius. Hoc est enim subijcere se clauibus, & iudicio ecclesiastico. Quod est ad salutem sine dubio necessarium.

Præterea Concilium Tridentinum, sessione. 6. cap. 14. posteaquam definiuit, sacramentum poenitentiae ad lapsi reparationem, velut secundam post naufragium
I tabulam,

Q V I N T A P A R S

tabulam, necessarium esse, decernit protinus, hoc sacramento contineri, non modo cessationem peccatorum, & eorundem sacramentalem confessionem, & sacerdotalem absolutionem: verum etiam satisfactionem, per ieiunia, eleemosynas, orationes, & alia pia spiritualis vitæ exercitia: non quidem pro pœna æterna, sed pro pœna temporali: & de hac (inquit) pœnitentia scriptum est: memor esto vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Et iterum: quæ secundum deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: & rursus, pœnitentiam agite, & facite fructus dignos pœnitentiæ. Quæ omnia loca de pœnitentia exteriori esse intelligenda, per quam scilicet exterior satisfactio pro peccatis fit, superius certis argumentis commonstrauimus.

Præterea, Leo Papa, epistola. 69. ad Theodorum episcopum, mediator (inquit) dei & hominum hanc præpositis ecclesiæ tradidit potestatem, vt & pœnitentibus actionem pœnitentiæ darent, & salubri satisfactione purgatos, ad communionem sacramentorū per ianuam reconciliationis admitterent. Igitur, nisi proponant pœnitentes, se ecclesiæ potestati subijcere, vt iuxta eius arbitrium peccata compensent, seruari non possunt. Iam enim docuerat summus Pontifex, hanc sacerdotalem auctoritatem & iudicium esse ad salutem necessaria.

Deniq; cum de satisfactione ad arbitrium sacerdotis

dotis præceptum sit, (vt nos proximè definiemus) certè satisfactio est ad salutem necessaria . Nam si non esset, non esset in præcepto. Ac re vera frustra fuissent sacerdotes iudices constituti, si eorum sententiæ parere non esset necessariū. Inanis enim est auctoritas iudicandi, quæ impune reijci potest: idq; eò magis, quòd iudicium hoc non est ad dirimendas lites, sed ad vindicanda scelera. Et quod iudicibus necessarium est, scilicet, poenam indicere reis, ne sint iudices iniqui, id nos exequi necessario debemus, ne falsi poenitentes & inobediētes tum videamur, tum etiam simus. Nec argumentum quod in contrarium insinuauimus, opere precium est nunc eludere, partim, quòd facilè est, partim, quòd postea eluere debemus. Quapropter ea tandem argumenta confutanda sunt, quæ à principio huius controuersiae fecimus.

Ac primum quidem argumentum à plerisq; Sanctorum facilè diluitur: nam vtrunq; apostoli Pauli locum interpretantur, non de poenitentia quæ post baptismū fit: sed de poenitentia quæ fit in baptismo. Qui videlicet semel duntaxat percipi potest: nam poenitentiam baptismū appellari habes apud Lucam cap. ultimo. Oportebat (inquit) prædicari in nomine eius poenitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes. Vbi quæ Mattheus de baptismo dixit, Lucas nomine poenitentiae ac remissionis peccatorum tradidit. Hanc expositionem Chrysostomus &

1 2   Theo-

Q V I N T A P A R S

Theophilactus sequuntur in eadem loca. Item Ambrosius lib. 2. de poenitentia cap. 2. & August. lib. de vera & falsa poenitentia cap. 3. Colligunt autem ex multis coniecturis hanc esse eorum testimoniorum intelligentiam. Quas ego coniecturas referrem, nisi ad metam huius disputationis festinaret oratio.

Potest tamen vterq; locus intelligi etiam de poenitentiae sacramento: vt videlicet intelligamus, impossibile esse per poenitentiae sacramentum rursus renouari, id est, priorem nouitatem, quam per baptismum accepimus, iterum accipere. Vnde Gregorius Nazianzenus oratione. 3. in sanctum lauacrum, non superest (inquit) regeneratio secunda, nec reformatio, seu in pristinum statum restitutio, etiam si per quam vehementer illam lachrymis, & multis queramus suspirijs: ex quibus vix quidem cicatricum obductio euenit.

Nec te moueat, quod apostolus ait esse impossibile: nam per excessum loquitur, atq; hyperbolicè ingentem rei difficultatem impossibile vocat: non vt desperent audientes: sed vt terreantur. Idcirco enim subdit apostolus, confidimus tamen de vobis dilectissimi meliora & viciniora saluti tametsi ita loquimur: loquutus sum (inquit apostolus) ita, vt vos à peccatis retraherem, & desperationis metu facerem cautiores. Ceterum confido de vobis & reliqua quæ sequuntur. Quæ quidem huius loci interpretatio, mea non est, sed Hieronymi, lib. aduersus Iouinianum. 2. Refer-
turq;

turq; à Gratiano, de poenitentia, d. 2. cap. si enim. Nec modus hic loquendi à sacris literis alienus est. Nam Matthæi. 19. quod ante dominus dixerat, difficile esse diuitem intrare in regnum coelorum, euestigio dixit esse impossibile. Quemadmodum exposuit Hieronymus super caput Esaia. 60. Sed & Aristoteles. 1. libri de coelo capite. 11. inter reliquas significationes huius vocabuli, impossibilis, eam annumerauit, vt quod non facile, neq; cito nec bene fieri potest,) impossibile dicatur. Et ad eandem formam per hyperbolem cap. 10. eiusdem epistolæ Apostolus locutus est: vt ostenderet, qua animaduersione peccata nostra digna sint, post acceptam notitiam veritatis, si ad iustitiæ rigorem examinentur. Sed aliud tamen est quod iustitia postulat, aliud quod clementia & misericordia suggerit.

Ad secundum argumentũ certè possemus respondere, negando maiorem: sentiunt enim plures viri docti licitum esse ab heretico recipere poenitentiam in articulo mortis: vt Petrus Paludens. 4. d. 25. q. 1. Siluester in verbo confessor, primo. §. ultimo: & Maioris. d. 17. & glossa extra de sponsalibus, cap. non est vobis. Quia licet recipere baptismũ ab eiusmodi precisis cum extrema necessitas cogit: vt Augustinus tradit, cap. si quem forte. 24. d. 1. ergo & poenitiæ sacramentum licet ab exciso suscipere. Huic verò loco solent occurrere, negando consequentiam. Quia mi-

Q V I N T A P A R S

nister baptismi est institutus quilibet de iure diuino:
 Quam ob rem ecclesia id tollere non potest. At, poe-
 nitentiæ minister, non est quilibet sacerdos diuino iu-
 re: sed cui ecclesia demandauerit. Quocirca sicut po-
 test committere cui voluerit, ita & potest auferre.
 Sed hæc responsio non facit satis argumento. Pri-
 mùm, quia probabilissimum est, quemlibet sacerdotem
 in mortis articulo habere authoritatẽ absoluenti iure
 diuino. Idq; asseruit Paludanus, dist. 20. 4. q. 1. arti. 2.
 Durand. dist. 19. q. 2. Capreolus eadem distinctione,
 ar. 3. ad quartum. Id quoq; Diuus Thomas sentire vi-
 detur, dist. 19. q. 1. ar. 3. q. 1. & dist. 20. ar. 1. q. 2. Atq; est
 præterea, rationi consentaneum: quia deus non deficit
 in necessarijs: nullus enim prouidus gubernator in ne-
 cessarijs deficit, ergo quemadmodum prouidit, vt in
 articulo mortis, quicumq; posset licite baptizare, non
 obstante quacunq; ecclesiastica censura & prohibitio-
 ne: ita etiam cauit, vt in eodem articulo quilibet sa-
 cerdos licite absolueret. Cùm vtrunq; sit sacramentũ
 necessitatis: vtrunq; iure diuino præceptum. Est insu-
 per alia ratio qua id confirmari possit. Quòd autho-
 re August. 4. lib. de baptismo contra Donatist. cap.
 24. quod vniuersa tenet ecclesia, semperq; retentum
 est: nec à Pontificibus aut Concilijs tempore aliquo
 post apostolos definitum, traditione Christi & apo-
 stolorum rectissimè creditur constitutum. At, quòd
 quilibet sacerdos in mortis articulo quemlibet possit
 absol-

absoluere, semper in ecclesia obseruatum est: nec noua aliqua hominum constitutione sancitum. A Christo igitur, & apostolis est institutum. Præterea, ecclesia non posset hoc rescindere & abrogare, ferendo, scilicet, contrariam legem: ergo est de iure diuino. Antecedens suadetur. Quia seclusa quacumq; ecclesiæ lege talis abrogatio esset contra rectam rationem: si (vt verum est) poenitentia est sacramentum ad salutem necessarium. Sic igitur, rationi maxime consentaneum est: quencumq; sacerdotem in articulo mortis poenitiæ ministrum diuino iure esse constitutum. Quo fieri per ecclesiæ censuram talem authoritatem abrogari non posse.

Quòd si Christus dominus nõ consulisset in mortis articulo perichlitantibus, ministrum absolutionis necessarium exhibendo, ecclesia tamen cuius prudentiæ dicitur esse commissum, cum pia mater sit, non est credenda filijs suis in articulo mortis deesse voluisse: idq; eò magis, quò exemplo Christi sponsi sui facere: & potuit & debuit: quem constat in sacramento baptismi (quod necessarium esse ad salutem voluit) nulli in articulo mortis defuisse. Præterea, necessitas non habet legem (vt habes in cap. quod non est, de regulis iuris:) non ergo existimanda est ecclesia, legem qua præcisum amouet à sacramentorum ministerio, ad extremum necessitatis articulum extendere voluisse. Præterea, odia restringi, fauores conuenit ampliari: vt
l 4 etiam

QVINTA PARS

etiam iuris regula tradit. Quòd autem quilibet sacerdos in articulo mortis quemlibet possit absolvere, gratia est & fauor populi Christiani. Quocirca, ampliare potius, quàm stringere debemus.

Quòd autem præcisi sacramentorũ ministerio priuantur, in odium est; restringendum itaq; esse videtur: nam poenæ legum interpretatione molliendæ sunt, nõ exasperandæ. De poenitentia. d. 1. cap. poenę. Probabile igitur est, à præciso sacerdote fideles posse sacramentum absolutionis in mortis articulo recipere: videlicet, si absq; periculo fidei, recipi potest. Ac profecto, non ambigo, quin à catholico excommunicato, etiam nominatim, in mortis articulo poenitentia possimus suscipere sacramentum: si alius desit. Quippe, nõ video causam, quare fideles in articulo mortis, præ sente sacerdote catholico, priuentur sacramento ex diuina institutione ad salutem necessariò. Quod utiq; esset minus tolerabile, quàm in mortis articulo casus reseruare, præsertim cum homines ferè, non contritionem sed attritionem habeãt: quapropter, durum esset, hominibus maiori ex parte imbecillis, in tali periculo velle deesse. Quòd si hæc exceptio ministri catholici, etiam per excommunicationem præcisi, iure optimò defenditur, non est absurdum & alios præcisos excipere: tantum in mortis articulo. Quoniam extrema necessitas siue corporalis seu spiritualis sit, ab omni ecclesiæ lege videtur excepta.

Id verò

Id verò, quod obijci in contrarium solet, ex. 24. q. 1. cap. audiuimus: per hæc facile diluitur, cui simile est, quod Ambrosius ait, de pœnitentia, d. 1. cap. verbum. & cap. potest fieri: ob idq; simili ratione soluitur. Illud autē, quod opponitur ex cap. vltimo eiusdem cause & quæstionis, aduersus hanc sententiam nihil penitus facit. Primùm, quòd ibi sermo est de eucharistiæ sacramento: quod non est sacramentum necessitatis. Deinde, quòd id fecit Hermogildus, ne Arriano episcopo faueret: quem rex ob eum finem destinauerat. In quo euentu ne sacramentum quidem baptismi ab heretico recipiendū esset. Nam, quod in extravaganti vnam sanctam, de maioritate & obedientia, Bonifacius docet, extra ecclesiam non esse remissionē peccatorum: & ex dictis modo, explicari facile potest, & quemadmodum intelligendum esset, in superioris anni relectione docuimus.

At, si quis cōmunem opinionē sequi velit, (cuius etiam D. Thomas fuisse videtur. 4. d. 19. ar. 2. q. 2. ad tertium: & dist. 17. q. 3. ar. 3. q. 1. ad secundum: & 3. p. q. 82. ar. 7. ad secundum,) respondere aliter potest: negando minorem. Nec est simile de baptismo & pœnitentia. Quoniam baptismus multo magis est necessarius quàm pœnitentiæ sacramentum: eò, quòd nō solùm opus est quatenus remedium peccati, sed quatenus professio est Christianæ fidei, & in Christum incorporatio.

Q V I N T A P A R S

Vnde ad tertium argumentum, iuxta duas has diferentes opiniones dupliciter item responderi potest. Nam, difficile est de doctissimorum virorum iudicare sententijs, & in medio seniorum, iuvenes sedere arbitros. Itaq; ex his duabus vtra sit opinio deligenda, prudentiorum ego & doctiorū arbitrio derelinquo.

Ad quartum, vbi difficultas est, à quo nam habeat iurisdictionem, qui Summū Pontificem absoluit, communis opinio respondet, quòd Summus Pontifex eligendo confessorem, confert ei potestatem: quam tamen ipse exercere nō potest: vt diaconus electus episcopus, potest demandare absolutionē à peccatis: cum ipse tamen peccatores absoluere non queat: quæ est solutio Cardinalis, Turrecremata, lib. 1. summæ ecclesiasticæ, cap. 98. & D. Bonaventuræ. 4. d. 19. & D. Thomæ, d. 19. q. 1. ar. 3. q. 3. At, Palludanus eadem distinct. q. 2. & Capreolus eadem distinct. q. vnica, ar. 3. melius sentire videtur: Iurisdictionē, qua sacerdos electus à Pontifice eum absoluit, à Christo esse: & non ab ipso Pontifice. Quia deus non deficit in necessarijs. Quare Summo Pontifici de ministro sacramenti ad salutem necessarij prouidit. Item, Summus Pontifex, post peccatum mortale factus est subditus in foro interiore: nam obligatur confiteri sacerdoti sicut & quilibet alius, qui mortaliter peccauit, iudicio huius fori sacramentalis obnoxius fit: ergo sine cōmissione ipsius est in ecclesia iudex, cui. s. cōfiteri teneatur.

Præte-

Præterea, licet episcopus diaconus committere alteri absolutionem possit, sed non tamen nisi eorū, quorum est pastor, committere potest, hoc est, suorum subditorum. At, Summus Pontifex non est pastor sui ipsius, nec iudex. Quam ob rem, sui ipsius absolutionē committere alteri non potest. Nec me fugiunt quæ Cardinalis Caietanus vir aliōqui doctissimus, scripsit: quæstione vnica de ministro huius sacramenti: quæ mihi non placent omnia: sed (humanorum ingeniorum ea vel fors vel conditio est) alijs non placebunt nostra. Equidem, quandiu ratio melior nō succurrit, non auderem asserere, confessorē Summi Pontificis nullam habere iurisdictionis potestatem super ipsum, nec à Christo, nec ab ecclesia, nec ab ipso Summo Pontifice. Quod Caietanus videtur admittere. An admittendum sit viderint alij. Nam ego, principium absolutionis sacramentalis existimo, non solam esse potestatem ordinis, verumetiam iurisdictionis. Quippe, cum minister huius sacramenti (iuxta Concilium Florentinum) sit sacerdos habens auctoritatē, vel ordinariam, vel ex commissione superioris, Cumq; etiam, sacramentum hoc iudiciale sit, ministrum eius nisi iudicem intelligere non valeo: iudicem autem sine iurisdictione, ne cogitatione quidē informare possim, eo vel maximè, quod minister huius sacramenti soluit, & ligat: Ac proinde, iurisdictionis potestatem habet. Igitur, sicut Summus Pontifex propter crimen heresis,

Q V I N T A P A R S

heresis, subditus fit ecclesiae in foro exteriori, idque ex diuina institutione, sic per quodlibet mortale peccatum ecclesiae subijcitur in foro interiori: Christo instituente & obligante Pontificem Summum, ut coram sacerdote compareat: tametsi hanc illi dederit facultatem, ut eligat quem maluerit. Quam traditionem sicut & ceteras Christi, licet scriptas non habeamus, ab apostolis accepimus.

Itaque, sacerdos simplex cum initiatur, non ordinis modo potestatem, sed iurisdictionis etiam accipit: non simpliciter & quantum ad omnes, sed primum, quantum ad venialia peccata D. Tho. d. 18. ar. 3. q. 1. ad tertium, & est communis opinio. Deinde, quantum ad mortalia: quibus est iam peccator, a proprio sacerdote solutus, quoniam illud iudicium est penitus arbitrarium, cum nulli tenear me subdere, neque apparet unde proprius sacerdos habeat solus potestatem in illa peccata, cum non sit materia subiecta proprio sacerdoti. Praeterea, quantum ad omnia in articulo mortis: denique ad Summum Pontificem absoluendum: atque horum omnium radix eadem est. Etenim, (ut Capreolus & Durandus d. 19. 4. diligenter annotauerunt) in vniuersum apostolis dictum est. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, &c. Restrictio autem facta est ex speciali commissione facta Petro, cui quoniam clauis tanquam primo clauigero collatae sunt, id consequenter est demandatum, ut eius authoritate, qui-

te, quicumq; alius aperit, aperiat. &c. nam illa commissio de alijs à Petro facta est. Ideoq; Petrus, & eius successores non subiacent illi restrictioni, quin possint absolui à quolibet sacerdote.

Ad quintum verò argumentum, nonnulli respondent. Illud verbum domini, non de corporali seu sacramentali manducatione corporis domini, sed de spirituali esse intelligendum. Qui autem per fidem Christum habet in se manentem, is spiritualiter manducat corpus, & bibit sanguinem: quia Christi membrum efficitur: ac proinde particeps ipsius & carnis, & sanguinis. Id autem necessarium est ad salutem, non solum adultis, verumetiam paruulis. Atq; huius sententiæ videtur esse D. Thomas. 3. p. q. 65. ar. 4. ad secundum: & q. 80. ar. 9. ad tertium. Et Hieronymus in primum cap. epistolæ ad Ephes. de cons. d. 2. c. dupliciter. 10. Imò Origenes homil. 7. in Leuiti. & August. lib. 3. de doctrina Christ. cap. 16. manifestè docet, hunc locum figuratè esse accipiendum, vt per metaphoram, qui credit in Christum, eiq; incorporatur, Christum dicatur manducare. Eandemq; expositionem vbiq; locorū Augustinus probat: vt tractatu in Ioannē 26. & 27. Et li. 1. cōtra duas epist. Pelag. cap. 22. & li. 2. cap. 4. de consecratione. d. 4. cap. in ecclesia: & capite sequenti: vbi & refert, Innocentium huius sententiæ fuisse. Ac re vera fuit: vt patet in epistola eiusdem Innocentij ad Concilium Carthaginense. Et ratio quoq;

Q V I N T A P A R S

quoque illis suffragatur, quia si de sacramentali manducatione dominus loqueretur, falsum esset illud, qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem in me manet, & ego in illo. Constat enim multos, carnem Christi, atque eius sanguinem in sacramento accipere, & non eosdem in Christo manere. Item etiam, cum sermo vniuersalis sit, si de sacramentali manducatione intelligeretur, iam paruulis esset eucharistia necessaria, ut vitam haberent in semetipsis: quod est erroneum. Ac Laicis praeterea sumptio huius sacramenti sub utraque specie esset ad vitam necessaria: quae est heresis Lutherana.

At verò, licet dominus ibi de spiritali manducatione sermonem faciat, non tamen excluditur sacramentalis: ut patet ex D. August. in Ioannem, tractatu. 26. atque ex D. Thoma. 3. p. q. 80. ar. 11. unde & eiusdem partis. q. 65. ar. 4. ad secundum, ait. Illud verbum domini intelligendum esse de spiritali manducatione, & non de sola sacramentali. Non dixit, & non de sacramentali. Quod autem de sumptione etiam sacramentali verba fiant, mihi facile persuadeo. Primum, quia de futuro loquitur dominus dicens: Panis quem ego dabo, caro mea est: nondum enim instituerat eucharistiae sacramentum. Deinde, quia discernit manducationem & potationem, inquiens: nisi manducaueritis carnem, & biberitis, &c. ubi integrum sacramentum carnis & sanguinis, quod in cibum & potum daturus

turus

turus erat, apertè distinxit. *Accedit ad hoc, quòd Ioannes Euangelista, si eo capite de eucharistiæ sacramento non fecisset mentionem, omnino nullam altissimi sacramenti rationem habuisset, cum in reliquis sui Euangelij partibus, ne verbum quidem vllum de eucharistia fecerit. Adde, quod pleriq; sancti de eucharistiæ sacramento illum locum interpretantur: vt Chrysostomus in Ioannem homil. 45. & lib. 3. de dignitate sacerdotali cap. 4. Et August. lib. 1. de Baptis. paruu. cap. 20. Ambros. lib. 4. de sacris. Bernardus in sermone de resurrectione cuius initium vicit Leo. Cyrillus quoq; ac Theophilactus in commentarijs super Ioannem: atq; alij, quos refert Gratianus de consecratione. d. 2. Certè ecclesia cum aduersus hereticos de eucharistiæ sacramento disputat, ex eo capite vel maximè testimonia sumit. In Concilio præterea Constantiensi sessione. 13. cum hereticorum argumento obiter responderetur, qui ex hoc testimonio sumebant, Laicis sub vtraq; specie hoc sacramentum esse conferendum, non confugerunt patres ad spiritualem manducationem, sed crediderunt, id quod dominus dicit, nisi manducaueritis, &c. etiam à Laicis sub specie panis seruari: cum firmissimè (inquiunt) credendum sit, sub vtraq; specie integrum Christi corpus & sanguinem contineri. Et (ne longum faciam) Concilium Ephesinum in epistola ad Nestorium, hunc ipsum locum, de quo differimus, de sumptione sacramenti corporis*

QVINTA PARS

poris & sanguinis domini interpretatur. Atq; id nos latè persecuti sumus: vt vim argumenti conseruarem, scilicet, quod difficilius est, quàm vt per illã priorem intelligentiam eludi possit.

Igitur, (vt ex locis citatis apud D. Thomam colligere licet,) testimoniũ illud, licet dissimiliter, vtrãq; tamen expositionem complectitur, & spiritualis & sacramentalis manducationis. Non enim qui corpora liter dentibus terit eucharistiæ sacramentum, habet vitam æternam: nisi & spiritualiter manducet, hoc est, credat in Christum viua fide: & ecclesiastici corporis, cuius Christus caput est, membrum fiat. Ergo spiritualis manducatio per fidem, medium est necessarium ad salutem & adultis, & paruulis. Suscipiturq; hoc medium cum baptismus suscipitur: vt D. Augustinus exponit, lib. 1. de baptismo paruulorum, cap. 20. & locis quoq; paulo ante citatis: ac D. Tho. 3. p. q. 73. ar. 3. Sacramentalis autem manducatio, non hoc modo est de necessitate salutis sicut baptismus: videlicet quia baptismus est necessarius, non solum necessitate præcepti, verumetiam vt medium sine quo salus non constat. At sacramentalis eucharistiæ manducatio, solum est necessaria vt præceptum: ac proinde, solis adultis: quibus duntaxat præceptũ imponitur. Quòd autem hæc sit mens, D. Thomæ, colligere possumus ex 3. p. q. 65. ar. 4. & q. 80. ar. 11. Quid autem in causa sit, quam ob rem similibus verbis non similis necessitas præscri-

præscribatur, non facile dicitur, nisi ad ecclesiæ sensum nostras intelligentias referamus, quæ sacramentale eucharistiæ sumptionem nunquam intellexit esse medium ad salutem necessarium, poenitentiam esse intellexit, vel utrumq; sacramentū necessariū est in re vel in voto, sed aliter tamē utrumlibet, nam votū eucharistiæ in baptismo cōtinetur, votum autē poenitentiae in nullo alio sacramento. Quo fit ut votū eucharistiæ satis sit implicitum, votum poenitentiae requiratur explicitum. Atq; id forsitan est ad D. Tho. sensum accommodatius.

Ad sextum argumentum respondetur, q̄ Nectarius antecessor Chrysostomi, confessionem secretam de medio sustulerat: ut illo capite Sozomenus tradit. Quam ob rem, Chrysostomus Nectario succedens, de cōfessione hac auriculari, populo verba facere noluit: quia enim nondum scandalum sedatum erat quod in ecclesia Constantinopolitana per occasionem secretæ confessionis fuerat exortum, non est ausus eam restituere: Quam, scilicet, vir probatæ fidei apud Constantinopolitanos abiecerat. Nec apud Græcos confessio quæ sacerdotibus in aurem fit, tam est recepta quàm apud Latinos: vnde Sozomenus loco illo citato, apud occidentales ecclesias ritum confessionis asserit maximè & traditum & retentum. Sed & de poenitentia, d. 1. cap. finali, Theodorus dicit, Græcos existimare solū deo esse confitenda peccata. Quemad-

Nectarius
vir probus
fuisse vide-
tur, quantū
colligere li-
cet ex eodem
lib. 9. cap. 13

m modum

QVINTA PARS

modum itaq; , baptisimus non statim à passione Christi coepit esse medium omnibus necessarium ad salutē, sed post sufficientem euangelij & baptisimi euulgationem: ita & confessionis sacramentum ex eo tempore coepit omnibus hominibus esse necessarium, etiam de peccatis secretis, quo sufficienter promulgatū est. Quo fit, vt Græci ante plenam inuulgationem sine peccatorum cōfessione occultorum saluari potuerint, Iurisconsultis verò, ac nōnullis etiam Theologis sanè parcendum est: quòd in questione perobscura, & quæ eo tempore nondum erat satis explicata ac definita, ignoranter errauerint.

Sed quoniam plus nimio longa facta est disputatio, iam ad partem relectionis postremam pergamus. In qua illud querebatur, an de poenitentiae sacramento diuinum præceptum sit: & quoniam primā huius sacramenti partem, hoc est contritionē cordis, quemadmodum in præcepto diuino esset, ostendimus: Reliquæ sunt duæ, (de quibus nobis instituenda est disputatio,) confessio videlicet oris, & satisfactio operis: nam alterius præceptum heretici negant, alterius etiam catholici.

Ad illud igitur explicandum prius aggrediamur, an confessio, quæ sacerdotibus in aurem fit, euangelico iure sit præcepta. Suadetur enim non esse. Primū, quia tale præceptum diuini iuris, nullo sacrarum literarum loco reperitur. Quod si ita est, vt certè vide-

tur

tur esse, nõ est cur diuini iuris præceptum esse fingamus. Deinde, si confessio diuinæ institutionis esset, eius quoq; integritas ab euangelico iure proficisceretur: vnde fieret vt & poenitens omniũ peccatorũ & species & numeros dicere, & cõfessor sollicitè vtrũq; interrogare deberet, quod esset re vera molestissimũ. Ac præterea non liceret ecclesiæ vlla ex causa confessionem partiri. At partitur: vt, cùm sunt casus re seruati, absoluit Romanus Pontifex ab illis, pro alijs verò non reseruatis, remittuntur poenitentes ad proprios sacerdotes. Non igitur diuinæ institutionis est omnia simul peccata sacerdoti confiteri.

Præterea, si hoc præceptum Euangelicum fuisset, tunc non obstante damno, vel proprio, vel alieno, confiteri teneremur, sicut & baptizari. At, asserũt doctores, iacturam aut meam aut alterius, idoneam esse causam, cur ego non debeam confiteri: non est ergo diuini iuris obligatio.

Præterea, si Christus dominus confessionem iussit, certè eam iussit quæ medium est necessarium ad salutem, scilicet, formatam. Quam ob rem, qui præstaret confessionem informem, eam iterum facere teneretur, quod esset profecto durissimum.

Præterea, si præceptum de confessione diuinum esset, mutus hac etiam lege constringeretur. Id verò tam est absurdum, quàm esset absurda confessio quæ à muto proficisceretur. Item & absens per epistolam

QVINTA PARS

cōfiteri deberet absenti sacerdoti, atq; adeò peccator ignotæ linguæ præsentis per interpretem.

Ad hæc, eadem ratione dei præceptum esset, solis proprijs sacerdotibus confiteri: cum soli sint, à deo iudices constituti: unde & in cap. firmiter, de summa trinitate, claves, solis apostolis & eorum successoribus, dicuntur esse collatæ.

Postremò, si mandatum hoc ex euangelio posset haberi, id vel maximè ex illo Ioannis. 20. cap. Quorum remisistis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis retenta sunt. At, inde nõ habetur, pari enim ratione oporteret venialia confiteri: cum de illis etiã ibidem sermo fit, aliàs confessio venialium ad hoc sacramentum non pertineret: & si de vtrisque loquitur Christus, cum ait, quorũ remisistis peccata, ad vtraq; etiam pertinet quod dicit, quorum retinueritis. &c. Compertum igitur videtur esse, aut vtrorumq; aut neutrorum confessionem in præcepto diuino esse.

In contrarium est, quòd sacramentum poenitentiae ad salutem necessarium est, vt ante docuimus. Quod vtiq; sacramentum citra confessionem constare non potest: quæ videlicet, est præcipua huius sacramenti materia. Cùm itaq; peccata mortalia confiteri, opus sit ad salutem, efficitur manifestè, de confessione diuini esse præceptum.

In hac controuersia, post ea, quæ in superiore definita sunt, vix quicquàm super est, quod adijcere debeamus.

beamus. Quippe, certum & persuasum nobis esse debet, omnem exteriorum virtutis actum, ad salutem ex diuina institutione necessarium, ex eadem quoque institutione in præcepto esse. Faciamus enim, hominẽ peccatorem contritionem habere peccati sui. Tunc queritur, an hic teneatur cõfiteri ex diuino iure, nec ne. Si tenetur, id fides catholica docet: id nos in præsentia conficere volumus: sin non tenetur, sine peccato mortali poterit confessionem omittere. Quare, per solam contritionem saluabitur, ac proinde cõfessionis sacramentum non est ad salutem necessarium.

Præterea, (vt reliqua argumenta prætereamus quæ modo repetere molestum negocium esset) definitio illa Concilij Complutensis, sub Reuerendissimo archiepiscopo Toletano Alfonso Carillo, manifestè conuincit, non solùm confessionem diuina lege iussam esse, verumetiam id negare, hereticum esse.

Prima igitur conclusio Petri Oxomensis ibidem damnata, sic habet. Peccata mortalia quantum ad culpam, & poenã alterius sæculi, delentur per solam cordis contritionem, sine ordine ad claues.

Secunda conclusio. Quòd confessio de peccatis in specie fuerit ex aliquo statuto vniuersalis ecclesiæ, non de iure diuino.

Tertia conclusio. Quòd prauę cogitationes confiteri non debent, sed sola displicentia delentur sine ordine ad claues.

Q V I N T A P A R S

Quarta conclusio. Quòd confessio non debet esse secreta. Has omnes & singulas hereticas esse synodus definiuit. Est autè congregata authoritate Sixti quarti: & confirmata postea ab eodem Sixto, in extrauaganti, cuius retro mentionem fecimus: vbi de nouo condemnantur tanquàm hereticæ illæ propositiones. Quo fit, vt qui asserunt hunc errorem esse temerarium, aut heresim sapere, hanc Sixti definitionem minimè viderint: quam non piguit semel atq; iterum sumere, vt frequētius ob oculos posita perenni memoria teneatur.

Ad primum argumentum: iam ostendimus locum in euangelio Ioannis, vnde cōfessionis præceptum ducitur. Nam quod Caietanus in commentarijs super hunc locum asserit: institutionem sacramenti poenitentiae inde haberi, non præceptum, certissimè saluabitur. Habetur enim necessitas comparendi coram iudicibus à Christo constitutis, atq; ex consequenti præceptum confessionis, sine qua peccata nostra à sacerdotibus iuste ac prudenter discerni iudicariq; nō possunt. Iam, quod heretici tradunt Innocentium tertium fuisse confessionis auricularis authorem, imprudenter errant. Leo siquidè Papa, multis annis ante Innocentium, præcepit confessionem non publicè fieri, sed occultè. Quinetiam asseruit, contra apostolicam regulam publicam confessionem postulari: vt patet epistola. 57. ad episcopos Campaniæ: & .69. ad Theodorum episco-

episcopum. Huius etiam iudicij sacramentalis apud sacerdotes, meminit Innocentius primus, in epistola ad Decentium cap. 7. Sed & Clemens in. 1. epistola ad Iacobum fratrem domini, Petrum apostolum tradidisse refert, cogitationes etiã malas oportere Christianos mox ad Christũ allidere, & sacerdotibus domini manifestare. Eius etiam est mentio apud Hieronymum, in illud Ecclesiast. 10. Si mordeat serpens in silentio. &c. Nam quod super Psal. 84. referri solet, forsitan reijcietur, quòd commentaria illa an D. Hieronymi sint, incertum est: quemadmodum liber. 2. de visitatione infirmorum: & libellus ad comitem, & liber de vera & falsa poenitentia, D. Augustini esse negantur. Sed est tamen in Augustino locus, quem euertere ne Erasmus quidem possit: in lib. 3. de baptismo contra Donatist. cap. 17. & 18. vbi nititur iudicium hoc sacerdotale eodem hoc ipso Ioannis asserere testimonio: vide etiam, tractatu. 2. in Psal. 101. super illud, vt audiret gemitus compeditorum. Cyprianus quoq; sermone. 5. de lapsis, etiam eos qui corde tantum lapsi sunt, docet, hoc ipsum apud sacerdotes dei dolenter debere confiteri. Poenitentia huius insuper, quæ apud sacerdotes fit, mentionem fecit Tertullianus in lib. de poenitentia. Ambrosius autem lib. 1. de poenitentia cap. 2. hanc sententiam eodem quo & nos Ioannis testimonio confirmat. Nam, alia, quæ solent afferri, vt est illud Iacob. 5. Confitemini alteru-

m 4 trum

Q V I N T A P A R S

trum. &c. Et illud Lucae. 17. Ite ostendite vos sacerdotibus. &c. non adeò firma videntur aduersus hereticos testimonia. Tametsi, dici etiam facile poterat, quòd licet ex sacra scriptura huiusmodi præceptum non haberetur: habetur tamen ex traditione Christi & apostolorum: quemadmodum & alia pleráq; naturæ fidei documenta. Quòd si rara apud antiquos secretæ confessionis mentio est, frequens verò publicæ, vt in Concilio Niceno cap. 9. & alijs item plurimis, id sanè nihil nostræ huic definitioni aduersatur. Ostensum est siquidem, non solū ex traditione maiorum, verumetiam ex euangelico testimonio, confessionem peccatorum sacerdoti fieri debere: quod quidem est de necessitate sacramenti. Secretam verò aut publicam confessionem fieri, prudentiæ est naturali relictum: quæ dicitur, vt occulta peccata occultè, publica publicè iudicentur.

Ad secundum argumentum, non possumus breuiter respondere: quoniam rei grauitas & utilitas multa nos dicere compellunt: quæ præteriti nulla ratione debent.

Primum igitur, confessionem integram esse debere, apud Theologos exploratissimum est: vt patet in 4. dist. 16. & 17. vbi ea de re ab scholasticis Theologis disseritur. Habetur autem manifestè huius assertionis definitio in Concilio Florentino: vbi, posteaq; decretum est, confessionem esse huius sacramenti materiam,

teriam ad confessionem id pertinere definitur, ut quis omnia peccata sua, quorum memoriam habet, integrè confiteatur: & Concilium Lateranense, in cap. omnis utriusq; sexus, de poenitentijs & remissionibus: omnia (inquit) peccata sua proprio sacerdoti confiteatur. Quod etiam usu totius ecclesiæ declarari facile potest: nam, qui tacet aliquod peccatum mortale, eum communi consensu fideles damnant.

Diuus quoq; Thomas. 4. d. 17. q. 3. ar. 4. q. 2. rationibus hoc suadere conatur. Prima, quòd confessio mutila, non est confessio, sed confessionis simulatio: non enim verè vult sanari ab illis morbis quos explicat medico, qui alios tacet: cùm medicina sit eadem omnibus sanandis instituta: quæ ratio sumitur ex Aug. de vera & falsa poenitentia, cap. 15. Quidam (ait) uni coelant, quæ alij manifesta conseruant. Quod est ad hypochrysim tendere, & semper carere venia, ad quam totam per frustra putant peruenire.

Secunda, quòd confessio fit sacerdoti vice dei cùm spe veniæ consequendæ: sed, impium est, à deo dimidiatam sperare veniam: de vera & falsa poenitentia cap. 9. ergo & à confessore impium est dimidiatam peccatorum remissionem expectare. Quæ eadem est ratio Augustini in illo cap. 15.

Tertia, quòd sacramentum hoc ordinatur ad medicinam omnium peccatorum mortalium, quibus sacerdos curationem adhibiturus est. Quòd nisi cognoscat

m 5   medicus

QVINTA PARS

medicus ægri totam habitudinē, nō potest prudenter medicinā apponere. Nam, quæ vni morbo competit, alteri affert quandoq; perniciē. Quæ ratio sumitur ex cap. omnis vtriusq; sexus: vbi, sacerdos more periti medici (Innocentius ait) diligenter inquirat peccatorū circumstantias & peccati: quibus prudenter intelligat, quale debeat ei præbere consilium, & cuiusmodi remedium adhibere, diuersis experimentis vten- do ad saluandum ægrotum.

Durandus tamen. d. 17. q. 15. hanc quidem rationem calumniatur: sed eam tuetur Paludanus. q. 5. eiusdem distinctionis: ac multo etiam magis Adrianus. q. 4. de confessione. Nos verò fatemur, conclusionem mathematica demonstratione planè exploratam haberi non posse, sed fide posita, afferuntur argumenta quæ probant consentaneum esse ita fieri oportere. Ac re vera, cū huius sacramenti finis, non tam vindicare sit, quàm sanare (nō enim venit filius hominis in mundum vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum: Ioannis. 3.) notitia necessaria iudici ad hoc salutare iudicium, ex tali fine salutis depromenda est. Tantum itaq; criminum pœnitens cōfessori debet manifestare, quantū opus erit ad salubre pœnitentis iudicium, atq; vindictam. Et quemadmodum leges cōsiderant, quod plerunq; necesse est, raros autem euentus negligere solent, sic & rationes legis in ea spectant, quæ plurimum accidere solent: quæ verò rarenter in-
cidunt,

cidunt, nec legem, nec rationem legis infirmant. Compertum sit igitur, confessionem peccatorum integram esse oportere. Sed, an id sit de iure diuino, in dubium vertitur. Cui tamen (ne longas moras trahamus) breuiter respondetur, cōfessionis integritatem ex diuina institutione fuisse. Qui enim confessionem instituit, nō mancā & mutilā, sed integram instituit. Dei quippe perfecta sunt opera.

Deinde, materia sacramenti ex diuina institutione fuit. At, confessio integra est materia huius sacramenti, vt Concilio Florentino definitur. Imò adeò, perspicuum est, cū formæ absolutionis confessio mutila & dimidiata repugnet. Non enim absoluit ligatum multis funibus, qui vnum præscindit, alijs non præcisit.

Deniq; Ioannis. 20. Sacerdotes iudices constituuntur à domino, ad remittenda peccata loco dei. Si ergo sacerdos partem peccatorum remitteret, partem non remitteret, (quod paulò ante ratiocinabamur) & deus quoq; partim absolueret, partim non absolueret, quod impium est. Cumq; omnium peccatorum mortalium sint iudices, si quibusdam cognitis, alijs neglectis, reus absolueretur, proculdubio iudicium nō solum imprudens esset, verumetiam iniquum.

Porro, si omnia hæc argumenta defuissent, vt vsus ecclesiæ vsq; ab apostolis receptus id satis ostendit: Semper enim intellexit ecclesia, confessionem, quam à
Christo

QVINTA PARS

Christo accepit, integram esse debere.

Veruntamen adhuc dubium est, an satis sit confiteri omnia peccata, quorum quis forte memoriam habet, an oporteat etiam adhibere diligentiam, ut peccata in memoriã reuocentur. Nam videtur, illud prius satis esse, quoniam in Concilio Florentino dicitur, ad confessionem pertinere, ut omnia peccata, quorum homo memoriam habet, integrè confiteatur. In contrarium est communis sententia Theologorum: atq; adeò communis vsus populi Christiani.

Pro huius rei explicatione, cum primis aduertendum est, vnum idemq; præceptum esse, de confessione, de eius integritate, de examine conscientiae, ac peccatorum inquisitione. Nam, ob id tenetur homo integrè confiteri, quia tenetur confiteri: & idcirco examinare conscientiam, & peccata quæ fecit inquirere, quia debet integritatem in confessione seruare.

Illud deinde commemorandum est, (quod aliàs sæpè diximus) huius iudicij sacramentalis finem, nõ tam punitionem, & vindicationem iustitiæ esse, quàm vindicationem salutarem. Ex quo fit: ut, licet in iudicio pure vindicatiuo exacta culparum cognitio requiratur, ut videlicet tanta sit poena, quantam quis per culpas meritus est: at, in iudicio hoc sacramentali non exigitur exacta cognitio peccatorum, sed qualis & quanta necessaria est ad curationem & salutem poenitentis: hæc enim huius iudicij finis est. Quæ quidẽ
doctri-

doctrina habetur ex cap. omnis, de poenitentijs, & remissionibus. Ibi, more periti medici sacerdos diligenter inquirat peccatoris circumstantias & peccati, &c. Idem traditur ab eodem Innocentio, in cap. deus qui, eodem titulo. Cùm poenitentia (inquit) non tam secundum quantitatem excessus, quàm poenitentis cõtritionem per discreti sacerdotis arbitrium sit moderanda, pensata qualitate personarum, & consideratis circumstantijs omnibus, pro vt saluti eorum viderit expedire.

His animaduersis, prima conclusio sit. Non teneatur quis, omnem operam quam potest dare, vt omnia peccata quæ fecerit in memoria conseruet: videlicet, vt postea tempore confessionis nullum intermittatur. Hanc conclusionem, vel eo solo argumento amplecti deberemus, ne Christi iugum insuaue, imò adeò importabile hominibus redderetur: ne Germani merito possint obijcere (quod quidam illorum impudenter) doctores scholasticos, homines nimium argutos, confessionem hodie talem reddidisse, vt iuxta illorum dephtherosi impossibile sit confiteri.

Præterea, pauci admodum eorum qui semel in anno cõfitentur, memoria tenent vniuersa peccata mortalia, omnes circumstantias, omnesq; cogitationes: & tamen si peccator simul atq; peccat, scriberet peccatum, obliuioni certè frequentissimæ mederetur. Non igitur quancunq; potest curam impendere homo tene-
tur,

QVINTA PARS

tur, vt omnia peccata memoria teneat. Nisi velimus ad hanc scribendi scrupulosam diligentiam homines obligare.

Item, quidnam is faciet, qui literas nescit? Num locis & signis peccata denotabit, vt eo pacto memorię imbecillitati succurrat? Minimè gentium. Age verò, quid cum rusticis agemus, si hæc sententia vera nõ est? nempe nihil aliud, quàm eos obligare, vt nõ semel modò, verum etiã centies in anno confiteantur, si quicquid valent prestare tenentur, ne vllius peccati obliuiscantur. Et, cum ex duobus iactis fundamentis hæc conclusio maximè constet, non est cur nos in ea probanda amplius immoremur.

Secunda conclusio. Tempore, quò quis tenetur confiteri, aliquam diligentiam adhibere debet, peccatis omnibus quę commisit inquirendis. Tenetur enim integrã confessionem facere: quod nulla adhibita diligentia, est moraliter impossibile. Idem etiam patet ex fine confessionis, siue quatenus iudicium voluntarium est, siue in quantum est iudicium medicinale.

Tertia propositio. Qui adhibet humanam, vel mediocrem diligentiam, (qualem videlicet prestare solent viri, mediocriter timentes deum, quisq; iuxta conditionem gradus & ordinis sui,) verè implet legem de confessione integrè faciendâ. Verbi gratia, si ego adhibui aliquam diligentiam, & per parvam vltiorẽ, probabiliter existimo aliqua mortalia fore in memoriam

moriam reuocanda, teneor vltcrius inquirere. Quòd si puto nullum aliud peccatum venturum in mentem, nisi forsitan ingenti quadam discussione, & magni temporis inquisitione, non oportet esse sollicitum: satis nempe est illa mediocris, & humana diligentia.

Quarta propositio. Si quis adhibuit diligentiam & curam in examinanda cōscientia, quam credit esse sufficientem, etiam si fallatur, excusari talis negligentia à peccato mortali, & potest, & debet. Non in omnibus id quidem, sed in hominibus pijs: qui timent deum, atq; habent mediocrem curam animæ suæ. Cæterū impios, quos videlicet nulla animæ suæ cura tangit, ego nulla ratione à peccato mortali excusarem: etiam si existiment, se diligentiam idoneam adhibuisse: cū videlicet, omittunt vel ignorantes, aliqua peccata, ex insufficienti discussione.

Nam, cū huiuscemodi hominibus minima diligentia esse videatur maxima, cumq; sint soliti adhibere mediocrem, timere sibi necessario debent. Quòd si non timent, nullam excusationem habent peccati sui. Contrà, viri conscientie sobriæ & timoratæ, cū abhibere diligentiam & curam soleant, si quando ex ignorantia & inconsideratione prætermittant: iure optimo à mortali culpa saltem excusantur.

Quòd si obijcias, eam diligentiam mediocrem non sufficere, ex eo quod Augustinus ait, de vera & falsa pœnitentia cap. 15. ponat se omnino pœnitens in iudicio

Q V I N T A P A R S

iudicio sacerdotis, nihil sibi reseruans sui, paratus facere pro reparanda animæ vita, quæcunq; faceret pro uitanda corporis morte.

Item doctores asserunt, eam diligentiam facturos poenitentes, quã facerent in inquirenda preciosa margarita. Probatissimum id est, quis negat? At, quoniam infirmis etiam oportet consulere, non prescribimus quid faciant optimi, sed quid ad salutem necessario facere debeant vel imbecilles.

Ex his manifestè colligitur, numerum peccatorum mortalium ad confessionis integritatem pertinere. Nam, qui commisit decem, & solum exprimit nouem, coelat vnum. Quare, non confitetur omnia peccata quæ in memoria habet: fit deinde, nõ oportere, eos qui sæpè peccant, ad mathematicos numeros peccatorum multitudinem exactè redigere. Difficilis sanè propositio, sed vera: quia vix possibile est ijs qui semel in anno confitentur, certum peccatorum numerum recensere. Sat igitur erit, mediocri diligentia adhibita, paulo plus vel minus, numerum explicare: verbi causa est, qui consuetudinem habet fornicandi: is si maximam sollicitudinem haberet, forsitan certum numerum posset exprimere, sed non tenetur, inquam, quin satis fuerit ita dicere, habeo consuetudinem semel vel bis in hebdomada fornicandi: vel ferè quinquaginta, aut circiter centum. &c. Hæc enim notitia sufficit confessori, vt finem cõfessionis præstet: siue consilium, siue remediũ, seu

seu vindictam salutarem: quemadmodum exemplo medici facile declarari potest.

Colligo tandem, interim non opus esse hanc medium diligentiam, ad numerum peccatorum exprimendum, etiam pingui crassaq; Minerua: sit prostibulum, (exempli causa) decem annos in lupanari, hanc (inquam) non est opus sollicitam reddere, ut explicet an centum millia peccatorum commiserit, plus minusve: sed sat erit ita dicere: ego decem annos in hoc vitio fui, quoslibet homines admisi: qualibet hora parata fui. &c. Probat, quia ex eo tantam accipit confessor notitiam, quanta opus est ad quemcunq; finem confessionis consequendum. Imò, quantam potest poenitens ei dare, etiam si exprimat, sexcenties millies peccauisse. Non ergo debet confessor vexare poenitentes, punctim interrogando de numero, per anxiam & puerilem superstitionem: faciens eos vel mentiri, vel certè falsum dicere.

Huic & aliud corollarium adiunctum est: videlicet, non necesse esse, ut poenitens omnes actus explicet, mortales etiam, singulatim, cum in vno actu intelliguntur: ut, si volo inimicum occidere, quero arma, equum. &c. Item, qui furatur, scalas suspendit, aperit seras. &c. Quia licet omnes illi actus sint peccata, omnes tamen ordinantur ad perficiendum actum vnum, quem confiteor: licet enim in genere entis sint vna entia, sed in mortalibus pro vno actu computantur. Hęc

n tamen

Q V I N T A P A R S

tamen ratio calumniam habet: quia actus interior & exterior, in genere moris, vna culpa censentur: & tamen non satis erit, actum interiorem confiteri, nisi simul aperias actum exteriorem. Nam ille actus exterior est peccatum mortale: & omne mortale confiteri, necessum est. Ratio igitur vera huius conclusionis corollariæ fuerit. Quod sacerdos in actu præcipuo explicato per meam confessionem, sufficienter intelligit actiones comitantes. Quemadmodum, qui confetur exteriorem actum, stultus erit, si velit interiorem explicare. At, cum in interiore non intelligatur exterior, explicetur oportet: vnde fit, vt si ad perfectionem peccati principalis, actus alius adiunctus interuenire non soleat, explicandus sit: vt si per internuncium sollicitavi puellam, vel si ad occidendum, socium accersui.

Sed iam quo valde difficilis vrget: an teneamur peccatorum circumstantias confiteri, vt integra confessio sit. Qua explicanda, primùm intelligatis, circumstantias esse in duplici differentia. Alias minuentes, alias verò aggrauantes. Aggrauantes rursus, bifariam partiri necesse est. Quædam enim mutant speciem, vt furtum in loco sacro: aliæ nõ mutant, vt furtum centum aureorum, quod eadem specie continetur ac furtum aureorũ decem. Tunc sit prima propositio. Circumstantia quæ ita minuit vt ex mortali faciat veniale, omnino debet explicari: vt cõmunicare in di-

uinis

uinis cum excommunicato, veniale fit, si ex inconsideratione procedat. Quòd si confitear, me cum excommunicato in diuinis communicasse sacerdos seducitur in re graui ad iudicium pertinente. Nam intelligit, me peccasse mortaliter.

Secunda propositio, si circumstantiæ minuunt peccati malitiam, intra latitudinem mortalis culpe, tamē non est necessarium illas confiteri, nisi forsitan rarus euentus contingeret, vbi tanta esset, ex circumstantia adiacente, culpæ diminutio, vt dupla, vel tripla à sacerdote intelligeretur. Tunc enim iudex in re graui decipitur. In vniuersum tamen, si quis animo pure & simpliciter confitendi, & non vt quærat excusationes in peccatis, eiusmodi circumstantias explicet, consilium saluberrimum est, nos reprobare non possumus. Nec in hoc sensu reprobarent, aut Petrus Paludanus. d. 16. q. 3. aut Sylvester in verbo confessio. 1. §. 9.

Tertia propositio. Circumstantiæ mutantes speciē, & ex noua specie nouam peccato mortalem malitiā adijcientes, sunt omnino explicandæ, vt stuprum cum virgine deo sacra, incestus cum consanguinea: quia re vera, ibi continentur plura peccata contra plura præcepta, & contra plures virtutes. Itē, quia aliàs maior pars malitiæ sacerdoti celaretur. Quam ob rem, meritò præcipitur sacerdoti, in cap. omnis, de poenitentijs, vt diligenter inquiret, & peccatorū circumstantias, & peccati. &c. Quod etiam præfinitum est, in

Q V I N T A P A R S

22

decreto quodam *Vuormatiensis* Concilij: quod refer-
 tur à *Rhenano*, circa finem *Tertulliani*: oportere, sci-
 licet sacerdotes, rei veritatē ad liquidum interrogan-
 do discutere, & studiosē perscrutari diuersos poeni-
 tentis errores. Idem eleganter præscriptum est, in. 6.
 synodo generali apud *Trullum* congregata, canone vl-
 timo. Est quoq; diligenter animaduersum ab *Au-*
gust. in libro de vera & falsa poenitentia, cap. vlti-
 mo: & habetur de poenitentia dist. 6. cap. 1.

In Concil.
Vuormatiēsi
 cap. 7. id ha-
 betur : licet
 non oīa quæ
Rhenanus re-
 fert ex eodē
 Concilio.

Sed argumentantur quidam contra hoc: quia etiā
 si confessor non inquirat eiusmodi circumstantias om-
 nes, fiunt omnia quæ sufficiunt, vt poenitens gratiam
 consequatur: ergo eiusmodi confessoris scrutinium nō
 est necessarium.

Deinde, poenitens non tenetur maiorem diligentiam
 adhibere in inquirendis peccatorum circumstantijs, q̄
 adhibuit: ergo nec confessor.

Præterea, quia confessio ex multis huiusmodi inter-
 rogationibus fiet molesta nimis: tum poenitentibus,
 tum ac multo etiam magis confessoribus.

Demum, plurimæ peccatorum species, atq; earum
 differentiæ, ignorantur, nō ab indoctis modo, verum-
 etiam à doctis.

His argumentis priusquam ego respondeam, dico
 necessarium esse confessori, interrogare poenitentem:
 quando probabile est, q̄ poenitens ex negligētia præ-
 termittit aliquā eiusmodi circumstantiam, quam dixi-

mus

*mus explicandam esse. Tum, quia aliàs peccaret absol-
uendo ponentem obicem absolutioni, tum quia iudex
non seruaret debitam fidem officio suo, tum quia me-
dicus & negligens, & malus haberetur, si ab egroto
morbi circumstantiam, & qualitatem, non exquireret.*

*Secundò dico, quòd si confessori probabile est, pœ-
nitentem diligentiam idoneam adhibuisse in inquiren-
dis & peccatis, & peccatorum circumstantijs, adhuc
tenetur interrogare, atq; disquirere, cùm probabiliter
credit aliquam peccati circumstantiam necessariam,
se per huiusmodi inquisitionem inuenturum, verbi gra-
tia, sit rusticus, qui pro ruditate sua, mediocriter fuit
diligens in peccatorum circumstantijs commemoran-
dis: si confessor probabili coniectura tenet, alicuius
circumstantiæ pœnitentem obliuisci, tenetur sine du-
bio interrogare. Primò, quia medicus etiã si cognos-
ceret ex obliuione inculpabili, egrotum tacere aliquas
circumstantias morbi pestilentes, re vera teneretur in-
quirere. Secūdò, quia iudex infideliter ageret, si sciēs,
testes obliuisci alicuius criminis, de quo ius habet in-
terrogandi, omitteret tamen, ac dissimularet. Tertiò,
quia confessor institutus est loco dei, ad compensan-
das iniurias contra deum factas, & taxandas pœnas
pro offensis debitas: ergo hac etiam ex parte, infide-
lis sequester ac mediator est: quemadmodum is cuius
fidelitati ego committerem, vt rationem dati & ac-
cepti ab œconomo meo acciperet. &c. Quartò, de illa*

QVINTA PARS

peccati omiffa circumftantia, non poffet cōfeffor præbere nec confilium, nec remedium: vt pœnitens in futurum caueret illam. &c. vnde in cap. omnis, de pœnitentijs, diligenter (Innocentius ait) inquirat peccatoris circumftantias & peccati, quibus prudenter intelligat, quale debeat præbere confilium, & cuiusmodi remedium adhibere.

Ad primum igitur refpondetur: quòd hoc facramentum, non folùm ordinatur ad reconciliationē pœnitentis cum deo & ecclefia, fed etiam ad compensandas iniurias deo factas, impofita pœna iuxta quantitatem, & qualitatem culparum. Alioqui, fuperflua effet tertia pœnitentiæ pars, fcilicet, fatiffactio. Ordinatur etiam hoc facramentum ad medendum vulneribus vniuerfis, & remedium adhibendum egroto, debitumq; confilium præftandum, ne eadem vulnera iterum accipiantur.

Ad fecundum, negatur confequentia: alia eft enim diligentia adhibenda à teste & reo in iudicio: alia à iudice, cui ex proprio munere competit inquisitio.

Ad tertium: Nolo ego, confeffores importunos effe, & intollerabile negociũ faceffere pœnitentibus. Quemadmodum ne eos quidem probo, qui imprudenter interrogando, pœnitentibus fcandalum iniiciunt, atq; adeò eos peccare docent. Qua in re, confidenter etiam reprobo summas iftas confeffionum interrogacionibus plenas, quæ idiomatè vulgari non folùm eduntur

eduntur vt in publicum prodeant, sed passim etiam mulierculis & idiotis conferuntur, vt inde discant, nō confitendi, sed (vt ego sentio) peccandi rationem, & normam. Sed, id nos modo asserimus, cū moraliter constat confessori, aliqua vel peccata, vel peccatorum circumstantias ex obliuione præteriri, oportere, vel cōmonefacere, vel interrogare, vt res in iudicio palam fiat. Quòd si mediocrem probabilitatem sacerdos habet, qua sibi persuadet, pœnitentem omnia peccata, & eorum circumstantias confiteri, non oportet confessorum esse sollicitum & scrupulosum, sed sanè intelligere, quod Syluester in verbo confessor. 3. §. 14. & 15. tradit.

Hinc verò facilè patet, quid in ea quæstione tenendum sit, quæ Adrianum post quintam quæstionē de confessione dubio. 7. malè habuit. An, cū pœnitens ignorat, aliquam circumstantiam non esse peccatum, & propterea non confitetur, oporteat confessorum interrogare, & commonere. Et quidem, cū ignorantia est vincibilis nulla controuersia est: sed pœnitentem etiam inuincibiliter ignorantem confessor admonere tenetur, illius peccati aut circumstantiæ, quæ ex ignorantia præteritur, siue præceptum diuinum sit, siue humanum: quia moraliter loquendo, vt theologos decet, confessor tacens & absoluens pœnitentem errantem circa materiam peccati mortalis, suo opere probat, cōfirmatq; pœnitentis errorem. Mox etiam,

n 4 quia

Q V I N T A P A R S

quia confessor doctor est, ad quem accedit poenitens tanquam ad vicarium dei, ut instruatur: unde infideliter ageret contra magisterium sibi commissum, nisi doceret errantem: liquet enim poenitentes accedere ad confessores, non solum ut absoluantur, sed ut instruantur. Nam, etsi confessor, quatenus confessor est, non sit nisi aut iudex aut medicus: at, quia proprius sacerdos & pastor, & doctor est, (ad Ephesios. 4.) fit inde, ut omnes leges tam diuinas quam humanas, quae spectant ad poenitentem, eum docere teneatur: unde in Concilio Vuormatiensi iam citato, interrogationes etiam proponuntur, quae ad poenitentis eruditionem necessariam pertinent. Quia verò proprii sacerdotes vicarios constituunt sui muneris & officij delegatos, sentiant qui vices suscipiunt priorum sacerdotum, id sibi negocij dari, ut non modo poenitentes & audiant, & absoluant, verumetiam erroribus amotis instituant.

Acq; id ego intelligi volo, cum existimo me poenitenti profuturum. Nam frustra niti, & nihil aliud quam laborando odium quærere (ut Salustius ait) extremae dementiae est: & August. de poenitentia d. 7. cap. si quis. Ideo (inquit) do tibi poenitentiam, quia nescio: nam si scirem nihil tibi prodesse, non tibi dare, non te admonerem. Ratio quoq; perspicua est: quia nulla lex obligat ad actus inutiles & ociosos. Item, sicut correctio ad bonum illius qui corripitur, ita confessio

fessio ad bonum pœnitentis ordinatur. Sed, quando scio nihil me mea admonitione profuturum, non teneor fratrem corripere, aut delinquentem, aut ignorantem: ergo. &c. Nam, ex fine ratio mediorum est. Hinc facile discernetur, quid in multis euentis confessor habeat facere, si prudens esse velit: vt, si mulier nupsit Petro occultè, non consummato matrimonio, deinde, contraxit cum Ioanne publicè, & consummauit, cum quo manet bona fide. Item, si mulier cōtraxit cum fratre suo, aut affine, quem inuincibiliter ignorat esse fratrem. &c. Nam in his omnibus si credo meum consilium profuturum, teneor admonere: sin verò minus, teneor non admonere, siue sit in detrimentum proximi, siue non: siue sit contra ius diuinum, siue humanum.

Testimonia verò, quæ Adrianus in contrarium refert ex Ambrosio sermone. 82. 83. & 84. ex Paulo apostolo Actorum. 20. ex Grego. 43. d. cap. Ephesius: ex Innocen. 83. dist. cap. error, de doctore publico intelligenda sunt. Cuius doctrina licet alijs sit odor mortis in mortem, debet tamen populo tradi, vt alijs sit odor vitæ. Nam (vt idem Ambrosius ait sermone. 83.) prædicatio sacerdotis in plebe, saluandis correctio est, contestatio iudicandis. Doctrina ergo, quæ ad bonū publicū ordinatur, propter malū priuatū, nō est intermittēda. At, doctrina quæ bonū priuatū pro fine habet, cessante fine. i. priuato bono, cessare debet.

Q V I N T A P A R S

Id verò intelligendum est, si nec statim nec postea fructus admonitionis speratur. Deinde, cum verisimiliter credo hanc ignorantiam esse duraturam. Nam si aliunde constaret submouendam esse, ab alio videlicet confessore, qui imprudentius medebitur illi malo, certè consultius ignorantē admonebo, præterquam si remedium est intolerabile, vt si exemplis propositis addas susceptos filios ex existimato matrimonio, diutinam cohabitationem, scandalum publicum. &c. Quo euentu, nullus tam imprudens erit, qui non periculum præsens horreat, nullus tam temerarius, qui sibi fidat.

Ad quartum argumentum respondetur ex Caetano in. q. 3. de cōfessione, quòd, cum circumstantiæ specificè differentes, nullam differentiam in iudicio sacerdotali faciunt, non oportet explicentur: vt, diuinare per astra, vel per terram, specie forsitan distinguuntur. Item, accedere ad bestiam, vnius vel alterius generis. &c. At, circumstantiæ secundum speciem differentes, quæ in iudicio salutari diuersum remediū exigunt, ac medicinam, hæ mediocriter doctis notæ sunt: eas nos asserimus esse explicandas.

Sed enim, grauissimum dubium est, an circumstantiæ aggravantes intra eandem speciem, sint necessario confitendæ. Suadent enim nonnulli, eiusmodi circumstantias explicari nõ oportere, quia aliàs cogermur, intensiorem & continuationem actus explicare: quas

quas quidem circumstantias, nec confiteri populus solet, nec prudens confessor exigere. Et confirmatur. Quia circumstantia non mutans speciem, nunquam aggravat in infinitum: ergo non est necessario declaranda. Antecedens probatur, quia intendit poenā, nō extendit: extensio enim est infinita sine circumstantia, & per nullam circumstantiam crescit. Intensio verò finita est: & per nullam circumstantiam fit infinita.

Quibus argumentis D. Thom. 4. d. 16. q. 3. ar. 2. q. 5. expressè tenet, solas circumstantias, quæ speciem mutant, esse cōfitendas. Idem D. Bonaventura in eadem distinctione, & Palud. q. 3. ac Durandus. q. 4. eiusdem distinctionis: & Sylvester in verbo confessor. 1. §. 9. Quavis in fine eā quæ dixerat interturbare videatur. Adrianus tandem. q. 4. de cōfessione, id sequitur: licet postea contrariam opinionem probabiliorem, & securiorem videatur asserere.

At contra viri quoq; graues & nobiles sentiūt, Alexander. 4. parte. q. 77. membro. 3. ar. 5. Gabriel. d. 17. q. 1. & Maioris. d. 17. q. 4. Qui etiam Altisiodorenses in hanc sententiam referunt: vt omnes circumstantiæ sint explicandæ: quæ etiam in eadem specie mortaliter aggravant. Atq; hæc opinio suadetur ante omnia ex Augustino lib. de vera & falsa poenitentia, cap. 14. & habetur de poenitentia. d. 5. cap. cōsideret: qualitatem (inquit) criminis consideret in loco, in tempore, in perseverantia, in varietate personæ:

&

Q V I N T A P A R S

Et quali tentatione fecerit: Et inferius. Omnis ista varietas (ait) confitenda est, Et deflenda: Et cap. 17. versum quidem puto qui dolet de crimine: conuersum, qui dolet de omni eius quam exposuimus varietate: Et cap. ultimo. Diligens inquisitor, cognito crimine, varietates eius non dubitat inuestigare, Et locum, Et tempus, Et cætera quæ supra diximus in exponendo eorum qualitates.

Deinde, circumstantia quæ nõ variat speciẽ, maiorem malitiam nonnunquam addit quam quæ variat: ergo si hæc confitenda est, etiam illa. Nam malitiæ quantitas facit ad mores: species facit ad metaphisicam. Methaphisicum itaq; commentum videtur esse, compellere poenitentem: vt, rerum species differentes sacerdoti manifestet, propter malitiam additam, non item cogere vt explicet circumstantiam non differentem, cum grauior ex ea iniquitas adiungatur.

Præterea, si decem horis quis odisset proximum, sic tamen vt in fine cuiusq; horæ odium interrumpere, illa peccata essent necessario confitenda: ergo si nulla facta est interruptio, cum odiũ illud æquẽ graue sit, ac decem interrupta peccata.

Præterea, qui vult fornicari bis eadem volitione, id explicare tenetur: ergo etiã si quis vnico actu, velit occidere Petrum Et Paulum. Ac proinde etsi voluit furari ducentos aureos.

Præterea, si adderetur species noua, Et non mali-
tia

tia mortalis, nõ teneremur explicare. Tota igitur causa necessariae explicationis, non est species differens, sed adiecta malitia: ergo vbi additur malitia dupla, siue sit eiusdem speciei siue alterius, oportebit exprimere.

Equidem in re vehementer ambigua non mihi satisfacerem, si solas circumstantias quæ mutant speciẽ explicarem. Nec cuiquam consulerem, vt in eum modum confiteretur: omnes quippe incestus, (vt in. 22. Caietanus probabiliter astruit) sunt eiusdem speciei: & tamen si quis cum matre coiisset, ne sibi quidem faceret satis, solùm exprimendo se incestum commisisse. Item, & peccata contra naturam non videntur specie discriminari, quod Caietanus etiam confirmat. At, non sat esset confiteri, effudi semen contra naturam, circumstantias verò illius peccati celare, aut etiã negare. Istæ specierum differentie (mibi credite) ad subtiliores disputationes potius referuntur, quàm ad Christianas confessiones. Itaq; omnes eas & solas circumstantias oportebit exprimere, quæ addunt malitiam mortalem: dum tamen illa noua malitia circumstantiæ notabilis sit: nec intelligatur à confessore in expressione culpæ principalis.

Et per hoc ad primum argumentum facile responderi potest. Intensio enim actus, vel non addit notabilem malitiam, vel ferè intelligitur à confessore iuxta delicti quantitatem. Et eodem modo de continua-

tione

QVINTA PARS

tione respondeo. Nam, si continuatio parua fuit, non est opus eam explicare: sin verò diu, multumq; durauit, opus erit. Similiter dicendum est, de interruptionibus: nam si interruptio facta est per actum contrarium, necesse erit confiteri, quoties eiusmodi culpã renouauit. At, si interruptio fuit naturalis, qualis plerumq; fit, non oportebit exprimere: sed satis erit in hunc modum confiteri. Tota die amaui Mariam. &c. sufficiens nanq; notitia confessori datur, & ad mendandum, & ad iudicandum.

Sed, si maior pars ipsius culpæ iudici celaretur, quod iuxta contrariam opinionem fieret, tacendo uidelicet circumstantias, intra eandem speciem aggravantes, primùm quidem sententia indicens poenam, esset uehementer absurda: nec esset iuxta nomen, satisfactio. Deinde etiam si poena non esset satisfactoria, sed medicinalis, maiori tamen morbo eiusdem quoq; speciei, maior est adhibenda medicina.

Ad confirmationem, quæ Paludensem mouere potuit, tam facilis responsio est, ut post ea quæ diximus, non sit opus quicquàm super addere. Nam D. Thomas (ut mea fert opinio) sententiam retractasset, si tertie parti extremam manũ imposuisset. Atq; olim iuuenis opiniones sepe cõmunes sui sæculi sectabatur.

Multa hic de peccatorum circumstantijs ad confessionem pertinentibus Theologi solent adijcere: quæ nos silentio volumus præterire, ne iustũ atq; integrũ

volumen vnius diei disputatione cōficiamus: sed illud tamen paucis admonendum est, circumstantiã loci esse necessariò cōfitendam: primò, quando quis furatur à loco sacro: secundo, cùm in loco sacro semen effundit, etiam cum vxore propria: tertio, cùm sanguis humanus ibidem etiã funditur: & in genere, quando actus peccati commissus directè aduersatur sanctitati loci, id est, ei ad quod locus est sanctificatus: vt ad immunitatem confugientium, & rerum quæ ibi sunt vel depositæ vel collocatæ. &c. At qui existens in ecclesia, vult aut furari, aut seminare, aut occidere extra ecclesiam, nõ tenetur explicare se in templo id voluisse: nec enim talis volitio est sacrilegiũ: imò nec aspectum aut etiam sermonem turpem in templo factum, exprimere oportet. Tametsi, Sylvester in verbo confessio. 1. §. 10. repugnare videatur.

De circumstantia verò temporis sacri, vt cū quis in die festo fornicatur, non est necesse plebem sollicitari: quoniam huius circumstantiæ malitia, non est mortalis. Nec August. lib. de vera & falsa poenitentia, cap. 14. solas necessarias circumstantias docet esse & deflendas, & cōfitendas: vt patet de circumstantia peccati in die ieiunij commissi: & cùm de hac questione Sylvester in Rosa aurea. q. 63. & Caietanus in opusculo. 27. q. questio. 10. copiose, doctèq; disseruerint, non est nobis animus de ea re in presentiarum plura verba facere. Nec verò sumus tam aut

ineru-

Q V I N T A P A R S

ineruditi aut antiquitatis expertes vt ignoremus que Orige. homil. 18. super Nume. & Ambros. in tertiu decimum Luce caput, & Hiero. in Esaia cap. 56. ac. 58. & August. epistola. 119. ad Ianuarium de obseruatione sabbati iuxta spiritualem intelligentiam tradidere. Quae videlicet nostrae huic sententiae non sunt aduersa si sensum sanctorum non verba insectemur.

De recidiuo etiam, minimè necessarium est poenitentes macerare. Nec D. Thomas, (vt quidã illi imponit) somniauit oppositum: sed solùm, cum ingratitude recidentis in peccatum, specialis culpa est. Nam, cum est generalis ingratitude, etiam si non explicetur, intelligitur à confessore. Quauquàm optimum cõsilium est, reciduum & peccandi consuetudinem explicare sacerdoti, non ob verecundiã solùm, cuius fructus in confessione maximus est: verumetiam ob remediũ: aliter enim simplici feбри aliter ethicae medemur. An verò teneamur explicare circumstantiam, qua explicata intelligit confessor complicem criminis, paulò post opportunius definiemus.

Cæterùm ex definitis secundum illud argumentũ, satis superq; confutatum est: nisi ea parte, qua de partitione confessionis per casus reseruos ambigitur: In qua. s. questione, tot sunt sententiae, quot capita: vide Durand. in. 4. d. 17. q. 15. & Paludensem. q. 5. & Gabriel. q. 1. & Adria. de confessione. q. 4. & Caietanum in summa, verbo cõfessio, cõditione. 10. Post quorum

rum

rum tractationem, quoniam adhuc sub iudice lis est, opere precium fuerit, quædam fundamenta supponere.

Primum, superiores prælatos licite posse aliqua peccata reseruare, à se solum absoluenta. Hoc ponit contra *Vuicleph Thomas Vualdensis* in libro de Sacramētis, cap. 149. probatq; testimonio *Innocentij* asserentis, quædam peccata esse, quorum absolutio est Petro reseruata.

Item. 33. q. 2. cap. Latorē, refertur *Ratholdus Argentoratensis ecclesiæ episcopus*, quendam parricidā ad *Nicolaum Papam* misisse, vt ab illo absolueretur. Nec mihi quæso, obijcias, alia nomina haberi apud *Gratianum*: quoniam innumera sunt in eo libro menda, nec omnia *Gratiani* culpa, sed typographorum.

Habes præterea *Origenem* homil. 10. super *Numeros*: vbi docet, laicum peccantem indigere quandoq; non solum sacerdote, sed & pontifice.

Cyprianus quoq; lib. 3. epistola. 16. & 17. tradit, nõ esse lapsos reconciliandos nisi ab episcopo, præterq; cum mortis periculum vrget. Vide etiam *Gratianum* de pœnitentia. d. 1. cap. in actione: & 26. q. 6. per totā: sed maximè, capitulo vltimo.

Præterea, *Benedictus vndecimus*, in extrauaganti, cuius initium est, inter cunctas, enumerat quatuor crimina episcopis reseruata. est deniq; extrauagāns *Sixti quarti*, & *si dominici*: vbi excōmunicantur qui absolunt à casibus reseruatis Romano pontifici.

o Secun-

Q V I N T A P A R S

Secundum fundamentum. Non solū censuræ ipsæ reseruantur à superioribus prælatis, sed etiam culpæ, & earum absolutio: hoc videtur esse cōtra Durand. loco citato: & probatur ex cap. 2. de poenitētijs in. 6. vbi dicitur, quòd si episcopus concesserit subdito: vt sibi possit idoneum eligere confessorem, electus, in casibus qui eidem episcopo specialiter reseruantur, nullam habet penitus potestatem: quòd, si nullam habet, nec in poenas, nec in culpas habet.

Et confirmatur hoc. Quoniam aliquorum criminum absolutio reseruat episcopis, quæ nō habēt ex cōmunicationem adiunctam: vt, homicidium voluntarium: & alia pro quibus est imponenda poenitentia publica. Nec valet dicere, homicidium habere irregularitatem annexam. Tum, quia irregularitas impedit, non poenitentia, sed ordinis sacramentum: tum quia episcopus à culpa homicidij voluntarij absoluere potest: irregularitatem tollere non potest. Non ergo reseruantur culpæ propter annexas censuras: sed absolute propter ipsas culpas.

Præterea, idem ostenditur ex extrauaganti, inter cunctas, vbi Benedictus ait, fratres priuilegiatos non debere recipere confessiones criminum, pro quibus solennis est poenitentia indicenda: quòd inconueniens sit vt à peccato absoluat, qui poenitentiã debitam imponere non potest.

Id postremò manifestatur ex vsu ecclesiastico.

Nam

Nam praelati religiosi reſeruant ſibi aliqua peccata, nulli cenſuræ ſubiecta: vt votorum tranſgreſſionem. Nec vſui ratio deeſt. Nam in omni iudicio & foro, ſuperior poteſt ſibi reſeruare aliquas cauſas, præſertim grauiſſimas, idq; principes in repub. facere ſolent: ergo & Summus Pontifex: cùm habeat ſupremam iuriſdictionem: non ſolũ in exteriori foro quantum ad poenas, verumetiam in interiori, quantum ad culpas.

Tertium fundamentum. Non poteſt quis abſolui à iudice inferiori de crimine reſeruato ſine facultate ſuperioris. Quòd ſi tentet inferior ab eiufmodi abſoluere, nihil facit. Quia non habet iuriſdictionem circa illa peccata excepta à ſuperiore, qui non commiſit abſolutionem eiufmodi peccatorum.

His iactis fundamentis, ſit prima concluſio: ſi iudex ſuperior & inferior ſint præſentes, non poteſt inferior abſoluere à non reſeruatis, niſi prius petatur facultas abſoluendi à reſeruatis.

Probat: quia integritas confeſſionis eſt de iure diuino: ergo, cùm ille poenitens habeat copiam confeſſoris, cui poteſt integrè confiteri, non poteſt inferior diuidere abſolutionem: antecedens probatur: quia vel ſuperior poteſt integram abſolutionem præſtare, cùm præſto ſit: vel inferior, habita facultate ſuperioris. Probat etiam hæc propoſitio ex vſu probatiſſimo religioſorum, qui nunquam abſoluunt à nõ reſeruatis,

Q V I N T A P A R S

uatis, nisi prius petita facultate, vt etiam absoluant à reſeruatis. Et idem eſt ſi parochus & episcopus ſint præſentes: & cùm patet facilis aditus ad ſuperiorem.

Sed quid ſi ſuperior nolit dare facultatem, ſed velit ipſe audire confeſſionem? Reſpondeo, quòd inferior non debet abſoluere ab aliquibus peccatis: ſed remittere ad ſuperiorem, & poenitens tenetur id pati: quia quando poteſt integram confeſſionem facere cõfeſſori idoneo, violat ius diuinum de integritate confeſſionis, accipiendo abſolutionem ab eo, qui dimidiatam abſolutionem præbet.

Secunda conclusio: ſi ſuperior audiat confeſſionem priuſquam inferior, tenetur totam confeſſionem audire, & non ſolùm peccatorũ reſeruatorum, ſi velit ſacramentalẽ abſolutionẽ impendere. Hęc eſt Adriani & Durandi contra Caietanum: & ſuadetur: quia integritas confeſſionis, eſt de iure diuino: ergo, episcopus vel prælatus alius ſuperior, illicite diuidit confeſſionem & abſolutionem, cùm poſſit facilẽ integritatem ſeruare: & cõfirmatur, quia materia ſacramenti eſt confeſſio integra: ergo illa dimidiata confeſſio, non eſt materia ſacramenti: poteſt enim cõmode, (vt diximus) peccator, omnia ſuperiori confiteri.

Deinde, ſi Romani poenitentiarij partiri abſolutionem poſſunt, parochus, nedum episcopus, etiam poſſet ſuos parochianos ab vno peccato ſolùm abſolueri: pro

re: pro cæteris verò, dare facultatem eligendi confessorum. Abbas quoq; vel Prior absolueret monachum ab vna culpa reſeruata, & pro reliquis, poenitentem ad alios confessores mittere: & sic pro suo arbitratu, confessionem, atq; absolutionem, tum etiam parti-ri, cùm commodissimè fieri integra potest.

Præterea, cùm sacerdos ille superior soluat vice dei, & possit omnia soluere, si dimidiatam præstaret veniam, quædam soluendo, alia non soluendo, cùm omnia tamen posset, certè significaret, deum etiam cuius minister est, dimidiatam præstare veniam: & poenitens quoq; ad talem superiorem accedens, dimidiam à deo veniam speraret: quod impium est.

Sed arguit tamen Caietanus ex Romanæ Ecclesiæ usu, nam poenitentiarij Summi Pontificis, non audiunt nisi à reſeruatis. &c. & tamen illa absolutio est sacramentalis: aliàs eluderentur poenitentes: nec poenitentiarij tenerentur confessionis seruare sigillum.

Ad hoc, cùm Durando & Adriano, nego equidem talem absolutionem esse sacramentalem. Sed poenitens accedens ad Romanos confessores, à censuris excommunicationis absoluitur.

Nullum enim crimen est Pontifici Summo reſeruatum, quod non habeat excommunicationem annexã. Vnde ex consequenti fit ei copia vt inferiori omnia peccata sua fateatur: quoniam eo ipso, reſeruatio tollitur, & facultas inferiori datur vt possit ab omni-

Q V I N T A P A R S

us absoluere. Quòd si poenitentiarij intendant absolutionē sacramentalē impartiri, errant inquit Adrianus. Nec is Ecclesiæ Romanæ vsus erit, sed impietas sacerdotum, qui existimant, quæstum esse pietatē.

Cùm verò obijcitur q̄ poenitentes deluderentur, nego id certè: quia iudex superior, cùm ab eo casus reseruatus petitur, tenetur sigillum confessionis seruare. Verbi gratia. Si confessor accedat ad Abbatē vel Priorem, petiturus facultatem absoluendi, debet seruare secretum, eodem vinculo, ac si sacramentaliter ipse absolueret.

Et si rursus obijcias, neminē obligari ad aperendum peccatum suum secretum, extra confessionem sacramentalem: ergo male faceret Summus Pontifex, si poenitentes cogeret, vt extra confessionem sacramentalem, peccata Romanis poenitentiarijs aperirent. Ad hoc primo respōderi potest, ex cap. Ea noscitur, de sententia excommunicationis: & cap. Eos qui, lib. 6. eodē titulo. Quòd, si quis in articulo mortis absolua- tur ab excommunicatione, Summo Pontifici reserua- ta, tenetur si euadat, sistere se Romano Pontifici, atq; consequenter aperire peccatum, pro quo in excommu- nicationem inciderat. Et tamen certum est iam esse ab illo peccato absolutum.

Secundò etiam respondetur, illam confessionē quo- dammodo esse sacramentalem: quemadmodum cùm pe- to facultatem à superiore, vt absolui possim à culpis
reserua-

reſeruatis: cenſetur eſſe confeſſio ſacramentalis: quoniam id totum ordinatur ad ſacramentalem abſolutionem. Ideoq; tenetur ſuperior ſeruare ſigillum.

Secunda concluſio. Contra Durandũ & Adrianum. Si non pateat aditus ad ſuperiorem, videlicet, quia epifcopus eſt abſens, & inſtat neceſſitas celebrandi: vel ſiquis religioſus iter agat, ſine facultate recipiendi abſolutionem à caſibus reſeruatis: tunc inferior poteſt abſoluere à non reſeruatis: & pro reliquis peccator, expectare abſolutionem ſuperioris. In quo euentu D. Thomas loquitur in. 4. diſtin. 17. q. 3. articulo. 4. q. 2. ad quartum. Hæc concluſio probatur, quia, & confeſſio integra eſt, & abſolutio: cùm ille ſacerdos abſoluat ab omnibus à quibus poteſt: & quantum ad reſeruata, poenitens non habeat copiam confeſſoris. Quemadmodum, ſi poenitens tacet aliquod peccatũ, ex cauſa rationabili tacendũ: quanuis ſacerdos id cognoſcat, debet abſoluere, & eſt tum confeſſio, tum abſolutio integra: hoc eſt de omnibus que ad illud iudicium ſpectabant.

Hanc propoſitionem intelligo, niſi excommunicatio peccato ſit adiuncta: vt ſunt omnia quæ reſeruantur Summo Pontifici in bulla cœnæ Domini. Tunc enim malè faceret inferior abſoluendo à non reſeruatis: cùm poenitens ſit excommunicatus: & prius habeat tolli vinculum excommunicationis, quàm abſolutio ſacramentalis impendi.

o 4 At ve-

At verò, circa hanc tertiam conclusionem graue dubium exoritur, an pœnitens teneatur omnia peccata, etiam reseruata, inferiori iudici confiteri, quando non adest facilis aditus ad superiorem. Et suadetur pars negatiua. Quia in tali euentu, nõ requiritur vnitas absolutionis: cum inferior à non reseruatis, superior postea à reseruatis absoluat: ergo nec requiritur vnitas confessionis. Ideo enim confessio debet esse integra, vt absolutio sit integra. Quocirca si diuisionem sacramenti forma recipit, materiam quoq; recipere necesse est.

Deinde, si sacerdos nullam haberet potestatem absoluendi, nullam culpam teneretur pœnitens confiteri: ergo si nõ potest à reseruatis absoluere, ea pœnitens inferiori iudici confiteri nõ debet. Confirmat autem hoc vel maximè, quòd superius ostendebamus necessitatem confessionis: quia necessarium erat, peccata à sacerdote remitti: ergo si peccatum aliquod sacerdos nullo modo remittere potest, non tenetur pœnitens, illud sacerdoti confiteri. Ostensum est autem, iudicem inferiorem, reseruatam culpam remittere non posse. Itaq; non tenemur culpam eiusmodi, illi sacerdoti confiteri. Nisi (quod absurdum est) ecclesia cogat, vt idem peccatum bis confiteamur: semel inferiori, à quo non absoluihur: iterũ superiori, vt ab illo absoluamur.

Pro parte verò affirmatiua, primùm est Innocentius in cap. omnis vtriusq; sexus, de pœnitentijs, inquiens,

quiens, omnia sua peccata semel in anno sacerdoti suo confiteatur: non dixit sacerdotibus.

Deinde, diuinum præceptum est, vt homo omnia peccata suo sacerdoti confiteatur, vt deinceps ostendemus: ergo prælati reseruando culpas, hanc obligationem tollere non queunt.

In hac quæstione D. Thomas, loco citato, asserit omnia peccata esse inferiori reseranda. Quem sequuntur ferè doctores Theologi. Imò Durandus ait, assertionem oppositam, quippe quæ contra communem doctrinam sit, periculosam esse: quoniam iuxta eam diuiditur licitè, tam confessio quàm absolutio. Quod videtur erroneum, inquit.

At Gersoni non videtur erroneum: nam (vt proximè nobis confirmandum est) nihil vetat ex causa rationabili confessionem partiri, id est, quædam peccata tacere, alteri confitenda: quæ est diuisio confessionis mathematica, cum poenitens integram moraliter faciat, explicans omnia, quæ videlicet explicare tenetur. Nondum autem ostendit Durandus, obligari peccatorem ad ea peccata confitendum, quæ sacerdos remittere non potest. Et sicut prælati reseruando culpas, licitè faciunt, vt quandoq; absolutio diuidatur, ita non est penitus absurdum, si proinde fiat, vt poenitentes diuidant confessionem: cuius & necessitas & integritas ex absoluteione tanquam ex fine sumitur.

o 5 Nec

Q V I N T A P A R S

Nec mihi facit satis, quod nonnulli asseuerant, confessionem integram, esse iniunctam peccatoribus, absolutionem integram sacerdotibus non item. Nam, (vt sæpe resumpsimus) confessio integra, materia sacramentalis est: quoniam confessio mutila, cum forma sacramentali pugnat. Non igitur minus iniuncta est absolutionis integritas sacerdotibus, quam confessionis integritas poenitentibus. Alioqui, liceret sine sacrilegio confessori, à quibusdam poenitentem absolueret: & quorundam peccatorum absolutionem in alium diem reseruare.

Sed quoniam Theologis non licet, sine graui causa noua placita cudere, communem sententiam nos sequamur: ea potissimum ratione, quòd lex nò in id spectat, quod raro paucis euenire potest, sed quod plerunq; hominibus usu venit. Est autem necessarium ferè populo, vt omnia crimina sacerdoti proprio cõfiteatur, vel reseruata. Tum, quia ferè populus ignorat, quæ peccata sint reseruata, quæ contra non sint. Qua de re à sacerdote proprio instituatür oportet. Tum etiã, quia medicus ad eos morbos curandos, quorum ad se pertinet medicatio, vt plurimum necesse est, reliquos graueis morbos intelligat: vt & consilium aptum & remedium opportunũ impendat ægroto. Quòd si quis obijciat, posse doctum esse peccatorem, atq; instructũ, peccataq; vsq; adeò seiuncta atq; diuersa, vt vel consilium vel medicina vni applicata, alteri nec obsint,

nec

nec profint, iam nos huic obiectioni respondimus: eiusmodi priuatos euentus legibus non obsistere, quominus in vniuersum obligent: quæ videlicet id considerant, quod maiori ex parte populo necessarium est.

Verùm adhuc Adrianus instat aduersus hanc tertiam conclusionem: quia forma sacramentalis, cùm ex vi sacramenti conferat gratiam, vel nulla mortalia, vel omnia peccata remittit. &c.

Et confirmat hoc: quia sicut sacramenta quæ pluribus formis conficiuntur, vnica forma confici nequeunt: ita sacramentum quod vna forma conficitur, pluribus confici non valet.

Confirmat deinde: quia absolutio iure diuino debet esse integra, superiores ergo prælati eam partiri non possunt: vt videlicet inferiores absoluant à non reseruatis: superiores à reseruatis.

Ad primùm, idem argumentum fieret, cùm ex causa rationabili tacetur aliquod peccatum, idem etiam de peccatis oblitis: cui tamen nos euestigio respondebimus.

Ad secundum. Nos minimè asserimus, vnicū esse sacramentum, si quis absolutus à non reseruatis, postea cōfiteatur superiori reseruata. Quemadmodum, si peccata oblita memoriæ occurrant post priorem absolutionem, illorum confessio & absolutio est verissimum sacramentum: habetq; integram materiã & formam: vt & illud prius, in quo homo confessus est
omnia

Q V I N T A P A R S

omnia peccata, quorum recordabatur. Atq; idem omnino sentio, si quis ex iusta causa peccatum aliquod in priori confessione celauerit, reciperet quidem verum sacramentum & gratiam. Cumq; rursus illud quod tacuit, alteri postmodum confitetur, verum quoq; sacramentum suscipere, nouumq; proinde & gratiae & virtutis augmentum. Quod si vnum esset idemq; sacramentum, & collatio gratiae ad posteriorem reseruetur absolutionem, (quod nonnulli perperam imaginantur) tunc certè, si poenitens esset attritus, per primam absolutionem non iustificaretur. Nec illud signum exterius adhibitum, esset sanctificatiuū, quandoquidem, non ponenti obicem gratiam minimè largiretur.

Ad tertium, nihil vetat, vt absolutio quæ iure diuino, per se quidem integra esse debet, per accidens tamen mutiletur: vt propter obliuionē alicuius peccati, vel propter periculum quod vrget si exprimatur. Quare, si ex reservatione quorundā peccatorū, quæ legitime in Ecclesia fit, & simul ex absentia praelati superioris, per accidēs eueniat, vt confessor presens soluere omnia nequeat, non exinde integritas absolutionis tollitur, iure diuino instituta. Quæ tunc, scilicet, tolleretur, cum confessor habens auctoritatem absoluedi ab omnibus, partim remitteret, partim retineret.

Id verò, (quod sæpe in huius argumenti explicationem diximus) inferiorem à reseruatis absoluerè nō posse,

posse, intellectum cupimus, donec superior ab eis non absoluerit. Quòd si iam soluit, ratio reseruationis cessauit. Quæ cum quodammodo pœnalis sit & odiosa, restringi non debet, sed ampliari. Imò asserit Adrianus & benè, quòd si præmissa sufficienti discussione, confessus est quis habenti facultatē absoluendi à culpis reseruatis, & oblitus est forte vnā ex illis, asserit (inquam) quòd non tenetur adire superiorē. Cum autem memorię occurrerit, poterit confiteri cuicumq; qui semel habuit facultatē. Adrianus dicit, cuicumq; simplici sacerdoti: quod equidem nulla ratione probarim: quoniam (vt supponimus) absolutio requirit iurisdictionem in absoluendo. Simplex autem sacerdos, iurisdictionē nunquam habuit. &c. Quemadmodum, si ego oblitus sum confiteri aliquod peccatum mortale, proprio meo sacerdoti, non possum deinde cum in mentem venerit, confiteri cuilibet sacerdoti: sed solū habenti facultatem, ac iurisdictionem.

In tertio principali argumēto, inter doctores scholasticos magna dissensio est: an cum iactura sequitur, vel propria, vel aliena, à præcepto confessionis, & ipsius integritate liberemur. Et, ne in opinionibus aut recensendis, aut confutandis, longa texatur oratio, sit prima propositio.

Si ex confessione alicuius peccati, sequitur scandalum, vel meum, vel confessoris, ego possum tacere tale peccatū, reliqua confitendo: & ratio est: quia quan-

tum

Q V I N T A P A R S

tum ad illud, non habeo copiam confessoris: cui videlicet rectè atq; honestè confiteri possim eiusmodi peccatum.

Item, (iuxta Bernardum, libro de præcepto, & præcepti dispensatione) quod pro charitate institutū est, contra charitatem non debet militare. Confessio autem instituta est in remedium poenitentis. Quocirca, si scandalum ipsi ex cōfessione alicuius peccati accidit, poterit idem licite reticere. De vitando autem scandalo confessoris, iuris naturalis præceptum est. Præceptum ergo diuinæ legis positivum, illius obligationem non abolet: lex enim gratiæ, legem naturæ nō destruxit, sed perfecit. Loquimur autem de scandalo confessoris infirmi: nam si ex malitia paratus sit ad ruinam, vtilius scandalum nasci permittitur, quàm dei præcepta relinqui. Exempla verò huius conclusionis non adhibemus, quoniam cuiq; erunt in promptu.

Secunda propositio, quæ communis etiam theologorum est, si ex confessione mea sequatur aut mors, aut infamia vel mea vel aliena, excusor ab obligatione confitendi tale peccatum: & ratio est: quia diuina præcepta positiva, nō obligant cum iactura vitæ, aut publicæ famæ. Verbi gratia, si confessor crederetur reuelaturus confessionem. &c.

Item, præceptum de vitanda morte, vel infamia proximi, est naturale: ergo per præceptum positivum adueniens, de confessionis integritate, non abrogatur.

Quòd

Quòd si excusor à cōfessione peccati, ex qua sequitur mors, vel infamia publica proximi, excusa bor etiam, si inde sequatur, siue mors, seu infamia mea publica.

Sed obijcies tamen, quia illa argumenta, probant quidem esse cessandum à confessione, non autem confessionem esse diuidendam. Nam, diuidere confessionē, sacrilegum est. Tum, quia impium fuerit, à deo dimidiam expectare veniam: tum, quia talis diuisa cōfessio formæ sacramentali repugnat.

Et augetur difficultas, si capiamus poenitentem attritum, qui habeat duo peccata mortalia: quorum alterum nos asserimus posse reticeri ex causa probabili: tunc confessor absoluit ab vno peccato, ab altero non absoluit: ergo & deus, absolutionem ipsam partitur, quod absurdum est.

Pro quorum argumentorum solutione, commemorandum est, confessionis integritatem, non oportere mathematicam esse, sed moralem: vnde non necesse est, omnia peccata contineat, sed quæ in memoria sint, adhibita humana diligentia. Inde etiam fit, vt si poenitēs coeperit peccata dicere, & ex morbo, vel alia causa, linguæ vsum amiserit, confessionem quidem faciat integram, non omnium absolutè peccatorum: sed eorū tamen, quæ & debet, & potest confiteri. Ex qua etiā radice, illud colligimus, non esse necessarium, hominem confiteri omnia peccata quæ memoria tenet: sed illa quæ confessori rationabiliter exprimentur. Lex enim
Christi

Q V I N T A P A R S

Christi de moribus, ad morale integritatem obligat, id est, rationi cōsentaneā. Nam, quod à ratione dissonat, nō precipit. Peccatū itaq; quod rationabiliter tacetur, irrationabiliter explicatur, nō est materia cōfessionis à Christo institutæ. Dimidiare igitur cōfessionē, à Christo dño præceptā, hoc est, aliquod mortale peccatum tacere, quod Christus instituit esse in illa confessione aperiendum: id sacrilegium est. &c. Nec sacerdos dimidiatam absolutionem præbet: nam absolutio limitatur etiam ad confessionem institutam à Christo: sicut forma per materiam limitatur. Ab omnibus ergo absoluit sacerdos, quæ ad suum iudiciū spectant, ex Christi institutione. Illud verò peccatū, quod causa urgente tacetur, non pertinet tunc, ad illius sacerdotis iurisdictionem. Reliqua verò pertinet: unde pœnitens alia confiteri tenetur, sicut qui non potest ieiunare vno die quadragesimæ, à reliquorum ieiunio non absoluitur.

Ad id verò, quod tandem obijciebatur, respōdeo: sacerdotem quidem, immediatè & directè remittere quæ audiuit in confessione peccata: sed ex consequenti, & indirectè, remittere omnia, etiam quæ non audiuit. Quia enim effectus sacramentorum, gratia est, quæ omnia peccata tollit: inde fit, vt omnia sacramenta suos effectus immediatos producendo, cōsequenter omnes mortales culpas remittant. Ac per hunc modum, peccata oblita per absolutionem remittuntur:

non

non directè, ex viq; absolutionis: sed secundariò, & consequenter.

Sed enim, quoniam leuè detrimentum esse videtur, quòd confessor sciat peccatum proximi mei, hinc grauis authorum concertatio est, an teneamur explicare circumstantiam: qua explicata confessor intelligit cõplicem criminis: vt exempli causa, si confiteor me commisisse incestum cum sorore, nec habeo plures. & cæt. Quo quidem loco, non est quæstio cùm ego habeo copiam confessoris, cui possum confiteri sine reuelatione alieni peccati. Tunc enim iniquum erit, illi confiteri, qui ex mea confessione crimen alienum intelligit. Sed est quæstio cùm confessor non adest, nisi parochus, qui & me & sororem cognoscit: vt in pagis & oppidulis frequenter solet accidere. Igitur cõmunis sententia tenet, non esse desistendum ab illius peccati confessione propter paruum illud proximi nocumentũ. Quemadmodum ex parua iactura famæ meæ, quam facio ex eo quod confessor meum peccatum intelligit, confitendi obligatio non cessat. Hanc sententiam D. Thomas amplectitur. 4. d. 16. q. 3. ar. 2. q. 5. ad quintum. Durandus eadem. d. q. 4. D. Bonauentura, dist. 21. in secunda parte distinctionis ar. 1. Petrus Paulus. d. 17. q. 2. ar. 1. & Gabriel. q. 1. conclusione quinta: & Adrianus. q. 1. de confessione, ad quartum argumentum & Sylvester, verbo confessor. 1. §. 24. Causa verò horum est, quòd potius debet pœnitens provide-

p re con-

Q V I N T A P A R S

re conscientię suæ, q̄ alienæ famę. Item, q̄ præceptum de integritate cōfessionis diuinū est, nec debet omitti, vt bona opinio alterius apud confessorem seruetur.

At Caietanus in Summa, in verbo confessio, conditione. 3. vbi multa adhibuit remedia, quibus peccatum alienum in confessione celaretur: tandem subiicit, quòd si nullum remedium est, & differri non potest confessio, quia oportet, aut celebrare, aut eucharistiã sumere, debet illam circumstantiam tacere poenitens, quia confessio non debet esse cū aliena iactura. Damnum siquidem propriæ famæ, confessionis & absolutionis vtilitate pensatur. Damnum verò famæ alienæ, non pensatur aliqua commoditate ipsius qui patitur incommodum: & ideo, non videntur nostra comoda proximorū nostrorum incōmodis comparanda.

Præterea, si ego non possum confiteri nisi per interpretem, confiteri non teneor: ergo, si cū iactura aliqua famæ meæ præceptū confessionis non obligat, ne cū iactura quidem alienæ famæ obligabit.

Præterea, si ego cognoscerem, confessorem reuelaturum esse socium criminis cuiquam alteri, non deberem explicare: ergo nec ipsi debeo socij crimen aperire. Quia etiam apud ipsum confessorem bona opinio proximi mei, vel infirmatur vel penitus interit: eo vel maxime quòd illius poenitentiam non videt, meam videt. Nec naturæ lex solū obligat, ne graue damnū proximo demus, verum etiam ne mediocre demus.

Vt igi-

Vt igitur hoc dissidium cōponamus, sit tertia propositio. Si habita ratione confessoris & complicis, vir prudens iudicauerit esse iacturam, licet non grauem, mediocrem tamen, tunc eiusmodi peccatū aut circumstantia taceri potest. Atq; hanc mihi videntur probare argumenta, quæ fecimus pro Caietano.

Quarta propositio. Si habita ratione vtriusq; & confessoris & complicis, vel nulla iactura sit vel minima, ex eo quòd sacerdos intelligat socium criminis, videtur esse necessarium circumstantiã explicare.

Vltima propositio. In articulo mortis, nō obstante illa famæ iactura, quæ plerunq; apud confessorem fit, tenetur pœnitens circumstantiam explicare: quia & ipse socius criminis debet subire tale dispendium, pro salutè pœnitentis. Secus vbi iactura esset grauis et magna: vt si mors, vel infamia publica sequeretur.

In quarto argumēto principali multa variè à doctoribus scholasticis disseruntur in. 4. d. 17. Sed ego quanta maxima breuitate poterò, ea in hac disputatione tractabo, quæ & necessaria sunt, & digna quæ à vobis magnopere animaduertantur.

Dupliciter itaq; cōfessio informis est: aut ex parte confitentis, aut ex parte absoluentis. Ex parte quidem pœnitentis, quia non erat in gratia quando eam fecit: siue quia carebat contritione, siue quia eius confessio nō erat integra, vel ex verecundia vel ex negligentia. &c. Ex parte verò absoluentis, quia vel non

p 2 impen-

Q V I N T A P A R S

impendit absolutionem, quæ est forma huius sacramenti: vel si impendit non erat sacerdos habens iurisdictionem ad absoluendum: ergo si confessioni deest charitas, quæ est forma virtutum, vel absolutio vera quæ est forma sacramentalis confessionis, talis confessio appellatur informis.

Et (vt certa ab incertis separemus.) Primum, in quo conueniunt viri docti, est, confessionem informem ex defectu absolutionis esse à pœnitente repetendam. Nam (vt retro docuimus ex Ioannis testimonio) necesse est vt peccata à sacerdotibus remittantur. Igitur, qui non percepit absolutionem à peccatis, quàm libet millies ea fuerit confessus, eo vsq; tenetur peccata fateri, quousq; veram absolutionem accipiat.

Aliud quoq; in hæc materia certum est, aliquam confessionem informem ex parte pœnitentis esse repetendam. Nam, qui dedita opera, nõ faciunt integram confessionem mortalium, sed ex verecundia, vnum aliquod mortale tacent: ij sine dubio iuxta omnium doctorum communem sententiam, tenetur iterum confiteri: quia cõfessio nõ integra sacramenti pœnitentiæ materia non est: cum ex propria ratione formæ sacramenti repugnat: vnde in Concil. Florent. definitur, ad confessionem, quæ est huius sacramenti materia, pertinere, vt omnia peccata mortalia, quorum homo memoriam habet suo sacerdoti integre confiteatur.

Tertium, me quidem iudice, certum est, non omnes
confes-

confessiones informes, esse resumendas. Nam (vt D. Thomas argumentatur. d. 17. ar. 4. q. 1.) si opus esset omnem talem confessionem repetere, nullus tranquillitatis locus relinqueretur: cum enim viri pij, de propiciato peccato non debeant esse sine metu, Ecclesi. 5. omnis confessio de qua verentur, an fuerit informis, an legitima, esset illis identidem repetenda. Quod omnino alienum est à prudentissimorum hominum consuetudine.

Præterea, cum sacramentum extremæ vnctionis, atq; matrimonij, & item in vniuersum reliqua, ex informitate non sic inualidentur, vt iterum sumenda sint, cur vnum hoc ex sola informitate quassabitur? eo vel maximè, quòd etiam sine contritione, necessariam & materiam & formam huius sacramenti constare posse, certis argumentis astruximus. Non igitur ex informitate, sed aliunde sumendum est, quando sit confessio repetenda.

Illud deniq; compertum & exploratum est, confessionem sacramentalem, hoc est, ex qua cum absolutio-
ne verum poenitentiae sacramentum consistit, eam non esse iterum faciendam. Sed, si sit aliqua confessio, ex qua non est constitutum verum poenitentiae sacramentum: ea videlicet resumenda est.

Prior huius fundamenti pars, vel ex eo constat, quòd si semel accepimus veram aliquarum culparum absolutionem, veram (inquam) & validam, non oportet

Q V I N T A P A R S

tet peccata, à quibus sumus verè absoluti, iterum confiteri. Quippe (vt Benedictus vndecimus, in extrauaganti intercunctas, eleganter docet) absurdum est, vt liberatus debitor adhuc ad soluendum maneat obligatus.

Atq; inde posterior pars eiusdem fundamenti cōstabitur: si enim mea confessio fuit talis, vt ex ea cū absolutione sacramentum poenitentiae non est confectum, illa nimirum peccata qui confessus sum, nō sunt per sacerdotem remissa. Quapropter debeo iterū confiteri, vt clauium authoritate soluantur.

Ex quo quidē quarto fundamento, manifestè colligitur confessionem, quæ sine culpa poenitentis nō est integra, iterū facere non oportere: vt, si propter scandalum, aut proprium, aut ipsius confessoris euitandū, aliquod peccatum tacerem, vel si diligentiam adhibui sufficientē: & tamen adhuc alicuius peccati sum obligatus. Nam in moralibus ex fine voluntario res denominatur: qui igitur voluit omnia sua peccata confiteri, & idoneam adhibere diligentiam, eius confessio, si moraliter loquamur, est integra. Quod & ex Concilio Florent. & ex alijs multis capitibus, & causis, ante nos liquido comprobauimus.

Colligitur deinde, quòd si peccator negligētiam affectatam, aut omnino crassam in facienda integra cōfessione habuit, ita vt ex eiusmodi negligentia peccatum aliquod mortale prætermiserit, talis debet confessio-

fessionem repetere, ac si data opera mutilaretur. Verbi gratia: qui sine aliquo examine cōscientiæ suæ post transactum annum accedit ad confessionem, semper enim in peccatorum obliuionem necesse est incidere. Quare, nō aliter vult confessionem mutilare, atq; qui venenum homini porrigit vult occidere: & qui ignem subijcit domum comburere. Qui igitur ad eum modum imparatus accedit, re vera vult confessionem mutilam facere, qui volens prudensq; ita se gerit, ac si facere ex professo mutilam velit.

Colligitur tertio, quòd si peccator nullum dolorē habeat, nec contritionem, nec attritionem, talis confessio est repetenda. Non enim est confessio, quæ sit materia sacramenti pœnitentiæ, cū à nulla pœnitentia proficiscatur. Imò verò cū ne confessio quidem sit, sed pura cōfessionis simulatio: vt Capreolus. d. 17. q. 2. & Durandus eadem distinctione. q. 13. & Caietanus. q. 5. additionum, & in summa sua: & ferè aucthores scholastici tradiderunt.

Colligitur postremò (id quod etiam paulò ante insinuauimus) quòd si quis habeat attritionem, ex qua virtute sacramenti attritus fiat contritus, gratiam, scilicet, consequendo, eius confessio non est resumenda: suscipit enim verum pœnitentiæ sacramentum, gratiamq; ac remissionem peccatorum per absolutionem sacramentalem. Hæc omnia, (nisi ego cæcus sum) in controuersiam vertere non debemus.

p 4 Sed

QVINTA PARS

Sed illud primum in hac materia tanquam incertum in dubium vocari merito potest: an confessio ex negligentia mutila & manca, nō quidē penitus crassa & supina, sed culpabili tamen, sit à pœnitente iterum facienda: vt si quis peccata præterita quærat, & diligentiam nonnullam adhibeat, quam esse idoneã arbitratur, cū tamen non sit.

Huic verò quæstioni, respondetur ex sententia Caietani, talem confessionem non esse repetendam: sed si postea in memoriã peccatū illud negliger omissum venerit, sat erit illud confiteri, & negligentiam in conscientia examinanda, ac proinde sacrilegium illud, quod in suscipiendo sacramento commissum est.

Hæc verò sententia non potest (fateor) perspicue ac lucide demonstrari. Sed in rebus quæ ad mores pertinent, non sunt (mibi credite) scientiæ moralis dogmata ad viuum ressecanda. Suadetur itaq; primū, quia moraliter loquendo talis confessio est integra: cū intendat pœnitens, omnia confiteri, quorum memoriam habet.

Item, quia alias, nimium anxios redderemus scrupulosos: imò piorum etiam animos turbaremus perpetua iterandæ confessionis sollicitudine: verentur enim plurimum non scrupulosi modo, verum etiam mediocriter liberi, atq; cordati, sese in examine conscientiæ negligentes extitisse.

Sed obijciat fortasse quisquàm, quòd talis confessio

sio ex parte poenitentis non est integra, peccat enim non adhibendo diligentiam debitam, atq; ex consequenti poenitens, confessionem volens mutilam facit.

Ad hoc primum dico, omissionem illam diligentie debitae, aliquando esse solum venialem, scilicet, ex inconsideratione, culpabili quidem proficiscens, sed non mortali tamen. Quoniam poenitens is est, qui alias diligentiam debitam adhibere solet. Atq; in hoc euentu, non Sacramentum modo, sed etiam fructus sacramenti recipitur. Nec hoc loco (vt reor ipse) Theologus quisquam nobis erit aduersus, nisi planè velit, & confessionis iugum importabile facere: & sine idonea ratione, mortalis culpae reatum inducere, nisi confessio venialiter tantum culpabilis resumatur.

Dico secundò, quòd etiam si, negligentia mortalis sit, (non sit modo adeò supina & crassa, vt perinde habeatur, atq; ex industria res fieret) quia confessio tamen ex intentione formali poenitentis est integra, non est cogendus eiusmodi confessionem iterare. Nam, quando salua pietate id facere possumus, confessionis iugum mollefaciendū est, nec iniiciendi laquei, eo praesertim loco, qui in id paratus est, vt ab omnibus laqueis liberemur.

Ac forsitan, qui in concertatione scholastica nobis conantur obsistere, si ad rem ipsam conferantur, non aliter facient quàm nos in presentia consulimus. Verbi causa. Si quis ex ignorantia vincibili, existi-

Q V I N T A P A R S

met periurium proseruanda vita hominis esse licitum, unde non confitetur illud peccatum quia non putat se peccasse. Item si quis mercator aliquem contractum licere credebat: vel muliercula, aliquam superstitionē, censebat esse religionem, exculpabili quadam ignorantia: non arbitror equidem tam criticos ac seueros iudices esse futuros, vt omnes horum antea ctas confessiones, iubeant iterari. Intrepide igitur cū Caietano tenere possumus, eiusmodi confessiones repeti non oportere.

Alterum quoq; verti in quæstionem potest: an cū quis attritionem habuit tam imperfectam, vt virtute sacramenti non fiat ex attrito contritus, quin potius sacrilegus sit in eo, quòd irreuerenter suscipit poenitentiae sacramentum, an huius (inquam) confessio sit iteranda. Et quidem D. Thomas, loco antecitato, manifestè docet, quòd sicut fictus sine debita dispositione & dolore, potest verum sacramentum baptismi suscipere, ita etiam & confessionem sacramentalem facere, ac veram absolutionem percipere.

Contrariam sententiam tenet Maioris, d. 17. q. 9. & Adrianus, q. 4. de confessione ad tertium argumentum: & dubio. 5. eorū qui de confessione proponit.

Est autem primum argumentum contra D. Thomam. Quòd si ibi esset verum sacramentum, peccator ille fictus esset verè à sacerdote absolutus. Consequēs est falsum, ergo & antecedēs: Maior probatur: quia
si quis

Si quis verum sacramentum baptismi, vel confirmationis accepit, verè manet baptizatus, & confirmatus: consequentis verò falsitas ostenditur, quia tunc verè etiam esset absolutus à deo: quæcunq; solvunt sacerdotes in terra, solvuntur in coelo. Et tamen, non est ille absolutus in coelo, cum maneat eisdem peccatis obligatus, & novam insuper addiderit sacrilegij culpam.

Et confirmatur. Quia illi non sunt à deo remissa peccata: ergo non est absolutus, à sacerdote: patet cōsequentia ex illo, quorum remisistis peccata remittuntur eis.

Confirmatur deinde: quia sacramenta gratiæ, sacramenta veritatis sunt, non falsitatis: forma autem illa qua confessor utitur, cum fictum absoluit, falsa est, scilicet, ego te absolvo à peccatis tuis. Nec valet dicere, formæ sensum esse. Ego te absolvo, quantum in me est: quia licet ex parte sua confessor, verè conetur absolvere, non tamen ideo verè solvit: cum poenitens impedimentum obijciat absolutioni. Quamlibet enim quis ianuam nitatur aperire, non tamen verè aperit, si qui intus est obicem ponat.

Præterea, vel ille qui non contritus confitetur: & accipit absolutionem, habet aliquam displicentiam de peccato, vel nullã: si nullam, ergo nõ est vera cōfessio, sed simulata enunciatio peccati: si habet aliquem, illa erit attritio. Quare, adveniente absolutione conferatur gratia, iuxta Divum Thomam, qui tenet sacramentum

Q V I N T A P A R S

mentum poenitentiae attrito conferre gratiam, sicut
 & sacramentum baptismi.

Præterea, vel ille talis cognoscit se habere dolorē
 sufficientem, vel credit potius ex ignorantia, se satis
 dolere, cum tamen non doleat satis. Si primum, est il-
 li absolutio deneganda: si illam fictionem confitetur,
 sin verò non confitetur, confessio de composito non est
 integra, ac proinde irrita est, ac nullius prorsus mo-
 menti censenda. Si secundum, iam virtute sacramenti
 conferetur gratia, cum ille non ponat obstaculum.

Hæc tamē argumenta mouere non debent, vt D.
 Thomæ sententiam relinquamus, quæ multo quidem
 probabilior est. Primum, quoniã nullus certò cognos-
 cit, se sufficientem dolorem habere cum confitetur.
 Quocirca semper oporteret, homines esse sollicitos, de
 eadem confessione iterum atq; iterum repetenda: pro-
 babiliter enim timemus, nostras confessiones non fuis-
 se formatas.

Præterea, (vt etiã paulò ante argumentabamur)
 cætera sacramenta recipiuntur à fictis: ergo & hoc
 sacramentum à ficto recipi potest. Negabis forte cõ-
 sequentiam, quia contritio est pars huius sacramenti:
 (vt Concil. Florent. definitur) nō est autē pars alio-
 rum: & ideo alia sacramenta non contritis etiam, con-
 feruntur: hoc verò sacramentum non nisi à contrito
 recipitur. Contra: qui contritio non est pars essen-
 tialis huius sacramenti: sed integralis: non autem que-
 libet

libet integralis pars adesse totius necessaria est: ut patet de satisfactione, sine qua verum sacramentum consistit. Deinde, quia licet contritio esset, prima huius sacramenti pars, non est tamē ordo necessarius, ut oporteat esse priorem confessione. Nam si post confessionem hominis attriti iam completam, sequatur contritio tempore quo quis absoluitur, sine dubio suscipitur verum sacramentum. Et tamen confessio tota fuit informis. Rursum etiam, nos ante constituimus, attritionem esse idoneam huius sacramenti materiam. Quòd si non esset, nec clauēs ecclesiæ culpam remitterent, nec pœnitentiæ sacramentum gratiam cōferret. Deniq; si dolor interior assignatur pars huius sacramenti, ideo est, ut confessio vocalis ad iudicium sacerdotale necessaria, sit confessio, & non simulatio, aut figura confessionis: sed sola attritio satis est, ut homo verè confiteatur, & accuset se coram sacerdote quemadmodum D. Thomas ad tertium argumentum illius articuli docet: ergo. &c. non enim huiusmodi appellamus fictam, fictione contraria sacramento: sed fictione contraria effectui sacramenti: adhibet quippe materiam necessariam sacramento, dispositionem verò necessariam effectui sacramenti, non adhibet.

Quòd si ita est, ut certè videtur esse, confessionem informem esse veram materiam sacramentalis absolutionis: impertinens fuerit per illam dari gratiam, vel non dari ponenti obicem. Nam, si extrema vnctio
veram

Q V I N T A P A R S

veram materiam & formã habet, verumq; ministrũ, si suscipiens impedimentum apponit effectui sacramenti, non inde sacramentum irritum est: idem in matrimonio videre licet, atq; in reliquis sacramentis.

Et cum in superiori dubitatione docuerimus confessionem ex culpabili negligentia mutilam, si tamen formaliter & ex intentione fuisset integra, non esse repetendam, tenere compellimur fuisse verum sacramentũ, quanuis à ficto susciperetur sine præsentifruetu sacramenti.

Ad primum argumentum, cõcedo pœnitentem illum esse vera sacramentali solutione absolutum: & cũ obijcitur, illum fore absolutum à deo, concedo item: sed cũ rursus instatur, illum manere eisdem peccatis obligatum, distingo. Nam ex parte sacerdotis, & dei absolventis, absolutus quidem manet: sed ex parte pœnitentis ponentis obstaculum, absolutio sacerdotis præsentem non habet effectum. Quemadmodum, qui in peccato mortali suscepit baptismum, verè baptizatus est à ministro: sed baptismi non recepit effectũ, propter obijcem quem opposuit. Et per hoc ad priorem confirmationem respondetur, quòd remissio peccatorum dupliciter intelligitur. Altera quæ habet annexam iustificationẽ, atq; effectum remissionis peccatorum: & sic qui peccata remittit, semper gratiam confert, per quam remissio peccatorum efficitur. Altera peccatorum remissio, iudicialis est: qua nihil aliud
conti-

continentur, quàm sententia cuius virtute quis soluitur à peccatis in tali iudicio peccatorũ remissiuo. In quẽ sensum sacerdos semper peccata remittit.

Ad posteriorem confirmationem respondetur: & idem argumentum fieri posset de sacramento baptismi cùm recipitur à ficto. Nam verbum baptizo in forma baptismi, non solùm abluionẽ corporis, sed abluionẽ quoq; mentis significat: sacerdos ergo nõ abluit interius sacrilegum, qui fictè baptizatur: nihilominus verum sacramentum baptismi confert: quia veram materiam, veramq; formam subministrat: ex quibus nisi ponatur obex, ablutio interior consequatur. Idem in confirmatione videre est. Qui enim in peccato mortali confirmatur, cordis firmitatem, quæ significatur in forma non recipit. &c. Sic ergo, sacerdos absoluens fictum, verum absolutionis sacramentum impendit: & quantum in se est veram formam apponit: cuius effectus tunc quidem impeditur, per indispositionem recipientis. Nec sensus formæ sacramentalis est. Ego te absoluo, id est, do absolutionem, quæ nunc effectum suum habeat remissionis peccatorum: sed sensus est: Ego iudicialem absolutionem impendo, quæ vi sua potens sit te absolueri, si tu velis fructũ eius obtinere. Quemadmodum, si absolutionis sententiam proferret iudex, qua liberareris à carcere, in quo postea tu voluntate tua manere vis: & si ego extrinsecus clavẽ ianuæ seram aperirem, & tu volens intus obicem opponeres,

neres,

Q V I N T A P A R S

neres, ego verè ianuam aperui.

Ad secundū principale respondetur, illum de quo loquimur in conclusione, displicentiam aliquam habere de peccatis, hoc est attritionem. At, non quælibet attritio sufficit, vt accedens ad sacramentum poenitentiae, gratiam consequatur: potest enim dolor esse tam imperfectus, qui satis sit ad confessionem faciendam: non item vt ex vi illius dispositionis homo etiam per sacramentum iustificetur. Nam primò, cū quis habet attritionem conditionatam, id est, quæ oritur ex veleitatem, qua homo vellet placere deo, & ipsi reconciliari, tunc non fit ex attrito contritus sacramento suscepto: recipit tamen verum sacramentum, si tristatur quia caret dolore inefficaci: & accusat se etiam huius indispositionis. Hæc est autem communis attritio meretricum, vsurariorum, concubinariorum. &c. quos omnes si iterare confessiones cogereamus, immensi esset operis & laboris. Nec tamen quisquam erit adeò remissus in rigore disciplinae Christianæ, qui eiusmodi homines excuset à sacrilegio.

Altera quoq; attritio est, ex qua cū sacramento poenitens non iustificatur. Verbi gratia: quæ ex timore infamiae proficiscitur, vel cuiusq; mali temporalis: vt, qui detestatur peccatum, & proponit cōfiteri, ne eiiciatur ab ecclesia, vel ne mulctetur pecunia. &c. siue enim discutiat conscientiam suam, & imperfectionem doloris, siue ex negligentia omittat exam-

men

men necessarium, homo sic attritus, non fit etiam virtute sacramenti, contritus, id est, non accipit gratiam. Sic enim hoc loco intelligi volumus ex attrito fieri contritum, id est, gratiam & iustificationem consequi virtute sacramenti, perinde ac si verè fuisset contritus.

Et, si quæras quando ex attrito fiat contritus virtute sacramenti. Respondeo, id primum euenire, quocumque attritionis genere homo sit attritus, si existimat sese præstitisse quod necessarium erat, ignoratque inuincibiliter, se non habere sufficientem dispositionem, quia is non ponit obicem: sed bona fide accedit ad sacramentum: sacramentum autem in non ponente obicem suum semper habet effectum. Quo fit, ut omnia sacramenta ex huiusmodi attrito, contritum faciant. Quod D. Thomas, lucide tradit. 3. p. q. 79. ar. 3. & in commentarijs super Ioannem cap. 11. in illud, soluite eum.

Deinde etiam, attritio efficax ex timore poenarum supernaturalium, idonea dispositio est, ad sacramentorum baptismi & poenitentiae gratiam percipiendam: ut, cum quis detestatur omnia peccata mortalia, & propterea confitetur, ne per peccatum excludatur à gloria, vel ne in infernum ignem conijciatur. Qui etiam, si cognoscat, se non habere contritionem, sed solum attritionem, licite accedit ad baptismi & poenitentiae sacramenta suscipienda. Quod (nisi me coniectura fallit) sentit D. Thomas. 3. p. q. 79. ar. 3. ad secundum: & q. 80. ar. 4. ad secundum: & 4. sententiarum. d. 24.

Q V I N T A P A R S

q. 1. ar. 3. q. 1. ad tertium. Ratio verè D. Thomæ nō est contemnenda: quia sacramentum baptismi & poenitentiae, per se ordinantur ad præstandam vitam mortuis. Quare licitè sumi possunt ab his qui habent cōscientiam peccati mortalis, modo habeant attritionē, qua tollitur obex, & complacentia in peccatum commissum. Est quoq; altera eiusdem ratio, quia cūm hæc duo sacramenta, sint medicinæ directè paratæ contra morbos animæ, absurdum est vt nullus qui se ægrum esse cognoscit, possit iustè hæc sumere sacramenta. Quemadmodum res esset penitus absurda, quòd medicinas corporales à natura potissimū institutas ad sanandos corporis morbos, non posset sumere nisi sanus: aut qui se iam se sanum existimaret: vnde & Innocentius. 1. q. 1. cap. ventum est, vbi vulnus (inquit) infixum est, medicina est adhibenda, qua possit recipere sanitatem: atq; vbi poenitentiae remedium necessarium est, illic ordinationis honorem locum habere non posse decernimus. & c. quæ inferius adiiciuntur.

Tertiò etiam, attritio quæ procedit ab amore naturali dei super omnia, forsitan dispositio est idonea vt virtute sacramenti baptismi & poenitentiae gratia conferatur: quia talis etiam attritio tollere videtur complacentiam in peccato, & obicem sacramenti: & per hoc patet ad tertium argumentum.

Sed questio parua se offert circa ea quæ dicta sunt. Nam, si peccator intelligit imperfectionem doloris, qui vi-

qui videlicet non est sufficiens vt virtute sacramenti gratia conferatur, sed committit sacrilegium sacramento irreuerenter suscipiendo, tunc aut confitetur talem indispositionem & fictionem, aut non: si confitetur, sacerdos non absoluet, ne sit sacrilegus impendendo absolutionem, sicut peccator ipse petendo, sacrilegus est. Confessio igitur erit irrita, & absolutio per nouam confessionem denuo querenda. Sin vero, non confitetur illam indispositionem, confessio non erit integra: itaq; erit repetenda.

Ad hoc respondetur, quod sine dubio sacrilegus erit sacerdos, si certo cognoscens poenitentem esse indispositum, illum absoluit. Cuius rei exemplum habes, de poenitentijs, cap. quod quidam. Nec te moueat, q̄ ibi Alexander præcipit, talem confessionem recipere, eorum videlicet, qui quanuis confiteri velint, se tamen asserunt abstinere non posse. Recipienda enim est talis confessio, quod ad Ecclesiæ præceptum pertinet, quod verè implet qui in illum modum confitetur, vt alio loco forsân, vberius ostendetur. Sed non est tamen recipienda, vt absolutionem sacerdos impartiat: cum ibidem Alexander asserat, huiusmodi poenitentiam non esse veram: fictè autem poenitentem absolvere, sacrilegum est.

Nec te rursum moueat, q̄ talis confessio videtur esse sacrilega, cum sit sacramentalis, & fictè facta in peccato mortali. Quoniam tunc confessio ficta, sacri-

q 2 legium

Q V I N T A P A R S

legium est, cum à poenitente fit, animo recipiendi absolutionem. At, cum quis confitetur ut præcepto ecclesiae pareat, & consilium salutare à sacerdote recipiat, ut si forte vel inter confitendum, vel confessione facta, animus permutetur, absolutionem à sacerdote recipiat, eiusmodi confessio licita est: licet quodam modo pars sacramenti sit, non actu, sed potentia: quòd satis est, ut sacerdos ad sigillum secreti teneatur.

Illud verò quod ibidem dicitur, eiusmodi hominibus poenitentiam esse indicendam, nò de satisfactione sacramentaliter iniungenda intelligendū est, sed de poenitentia quæ sit in peccatoris remediū. &c. Non est igitur ille talis absoluendus: sed si absoluatur tamen, vel ex ignorantia, vel ex affectu & passione sacerdotis absolutio valida erit, si tamen illam fictionem peccator confiteatur, quam habuit antequam susciperet absolutionem, videlicet negligentiam & indispositionem præcedentem, animumq; recipiendi sacramentum. &c. Nam fictio illa exterior hoc est sacrilegiū quod peccator commisit recipiendo exterius absolutionem, post confitenda est: ut D. Tho. illo articulo tradit: nam ante explicari non poterat.

Sequitur quest. alia perdifficilis, an sacramentū poenitentiae recedente fictione, suum effectum sortiatur. Et quidem Adrianus de confessione, dubio. 5. & Gabriel. 4. d. 17. q. 1. ar. 3. dubio. 2. atq; alij nonnulli, negatiuam sententiam tenent. Primò, quia si quis in peccato
mortali

mortali eucharistiam recipit, non recipit effectum recedente fictione: cum iuxta apostolum prioris ad Corinth. II. qui indignè manducat corpus domini, non ad utilitatem, sed ad iudicium manducet. Igitur, ne poenitentiae quidem sacramentum, suum recedente fictione habet effectum.

Deinde, causa quæ nõ est, nihil agit: effectus enim supponit existentiam causæ, sed recedente fictione iam transijt absolutio, nec quicquã illius manet: ergo. &c. Nec potest dici, q̄ licet non maneat absolutio, manet tamen ornatus quidam, veluti gratiæ futuræ semen. Quoniam superiori relectione, multis eisdemq; firmis argumentis, hunc ornatum è medio sustulimus.

Sed enim opinio D. Thomæ articulo illo iam sæpe citato contraria est, atq; ea quidem multo magis rationi consentanea, si id teneamus quod iam ostendimus, sacramentum receptum à ficto, esse verissimum sacramentum. Probatur sic. Ille talis non tenetur, rursus confiteri peccata, quæ semel confessus est: ergo recedente fictione consequitur effectum sacramenti. Antecedens patet, quia si sententia in aliquo foro semel fuit valida, non est opus eam iterum ferri: nec qui semel absolutus est sacramentaliter, tenetur confessionem repetere. Iam verò consequentia probatur. Quia illi homini est apertum regnum cœlorum, quod erat clausum per eiusmodi peccata, ergo virtute clauium est illi apertũ. Nam sacerdotibus clauis regni

q 3   cœlorum

QVINTA PARS

coelorum datae sunt : nec aliter peccatoribus nisi per
 claves, regnum clausum aperiri potest. Confirmatur
 ex illo Ioannis. 20. Quorum retinueritis peccata reten-
 ta sunt : ergo si illa peccata non sunt remissa virtute
 absolutionis, semper erunt retenta. Quare oportebit
 eadem iterum confiteri. Nec alia ratio D. Augusti-
 num mouit, vt assereret, baptismum recedente fictione
 effectum suum consequi, nisi haec. Nam, si postea pec-
 cator fictè baptizatus conteratur, & asseras gratiã
 illi conferri ex contritione, non ex vi baptismi ante
 suscepti, tunc eiusmodi non esset renatus ex aqua &
 spiritu sancto. Quare (iuxta domini sententiam) non
 intraret in regnum coelorum. Cùm igitur poenitentiae
 sacramentum, sit necessarium ad salutem peccatoribus
 baptizatis, si cui ex vi solius contritionis peccata re-
 mitterentur, illi tali sine remissione sacramentali, pec-
 cata condonarentur, cùm tamen scriptum sit: Quorũ
 retinueritis retenta sunt.

Ad primum argumentum, multi negant antece-
 dens, in vniuersum existimantes sacramenta omnia re-
 cedente fictione suum effectum habere. Cuius senten-
 tiae est Caietanus in additionibus tertię partis. q. 5.
 de confessione : suadetq; id peculiariter de extrema
 vnctione. Nam si quis vngatur in peccato mortali,
 non iterabitur extrema vnctio in eodem morbo, vt
 ecclesia statuit : ergo si ille conteratur post vnctio-
 nem, recipiet fructum illius; aliàs Ecclesia non nega-
 ret illi

ret illi vnctionem repetitam. & cætera.

Et D. Thomas huius videtur esse sententiæ, cùm ait, & sic etiam est in alijs sacramentis: vnde iuxta hanc opinionem respondetur, quòd idem potuit dicere Paulus de eo qui fictè baptizatur: sed iudicium & condemnationē accepisse, ex sacrilego baptismo. Nec tamen inde licet inferre, baptismum illum etiam recedente fictione, nullius fore utilitatis.

Ego tamen non inuenio causam, quæ me cogat, vt id quod tribuimus baptismi & poenitentiae, cæteris quoq; sacramentis tribuamus: sunt enim hæc duo sacramenta necessaria ad salutem, quorum proprius effectus est, aperire ianuam regni coelorum peccatoribus occlusam. Vnde, si quis semel acceperit verè hæc duo sacramenta, consequens fit, vt virtute horum sacramentorum regnum coelorum consequatur. Aliàs (vt arguebamus) sine his sacramentis & vi illorum, esset apertio ianuæ regni coelestis, quod sacris literis aduersatur.

Hoc autem argumentum pro reliquis sacramentis non militat: ignoramus enim an fructum eucharistiæ perceptæ, si quis per sacrilegium impedierit, postea recedente tali sacrilegio, consequatur. Nec habemus rationem consentaneam, qua id confirmare possimus. Equidem facilius id admitterem in sacramento cõfirmationis & ordinis: non quòd imprimant characterē, vel non imprimant: non enim me hæc ratio mouet: sed

q 4 quòd

Q V I N T A P A R S

quòd cùm repeti non possint, & fructus illorum sacramentorum, confirmatis & ordinatis sit pernecessarius: verò simile est, diuinam materiam, fructum horum sacramentorum, fictione abscedente, conferre: ne perpetuo eiusmodi fructu priuentur: & hoc satis est ad seruandam literam D. Thomæ inquentis. Et sic etiam est in alijs sacramentis: non enim dicit in omnibus: licet referri possit ad hoc, quòd alia sacramenta recipiuntur à fictis.

Ad secundum argumentũ, facile dicitur, causam quidem naturalem quæq; agit admodum nature, oportere simul esse cùm effectũ, vel aliquid relinquere loco sui, quod simul re effecta sit: at, morales causas, non est opus simul cùm effectis esse, sed satis est fuisse: miles enim strenuus, per rem præclare ac fortiter in bello gestam, causa est futuri honoris atq; coronæ apud Cæsarem: nec tamen aliquid relinquit, etiã opere transacto, quod sit veluti semen futuræ mercedis: sic etiam cùm sacramentum poenitentiae causa moralis sit remissionis peccatorum per applicationem sanguinis Christi, & meriti ipsius, non est necesse vt commitetur effectum: sed sat est, vt præcesserit, maneatq; vis eius in diuina acceptatione: quæ non acceptauit opus meum sacrilegum & fictum, sed opus Christi & meritum, mihi per sacramentum applicatum.

His ita constitutis nihil aliud superest, q̄ vt quarto argumento principali explicatius respondeamus.

Nam

Nam *Adrianus* post quintam questionem de confessione dubio. 4. in vniuersum tenet, nullum hominem per actum culpabilem præcepto siue dei, siue ecclesiæ satisfacere, quia præceptum est de actu saltem moraliter bono: ergo per peccatum præceptum impleri non potest.

Item, de regulis iuris, cap. 8. qui ex timore facit præceptum, aliter quàm debeat facit: & ideo iam nõ facit: vnde glo. colligit, quòd non dicitur factum, quod legitime non fit.

Præterea, *Deus* non præcipit confessionem sacrilegam, sed idoneam, ad absolutionem percipiendam: ergo qui fictè confitetur, dei præcepto non facit satis. Et cùm ecclesia non præcipiat immediatè confessionem, sed præceptum à deo limitet ad certum tempus: certè qui confessionem iure diuino debitam non facit, ecclesiæ mandatum de confitendo semel in anno, non implet: vnde in cap. omnis vtriusq; sexus, omnia sua peccata (*Innocentius* inquit) fideliter cõfiteatur proprio sacerdoti, & iniunctam sibi poenitentiam, proprijs viribus studeat adimplere: suscipiens reuerenter in pascha eucharistiæ sacramentum.

Inde colligit *Adrianus*, sumentem eucharistiã in peccato mortali, non satisfacere præcepto nec dei, nec ecclesiæ. Item & illud, largientem pauperi eleemosynam in extrema necessitate ob vanam gloriam, præceptum de eleemosyna non implere.

QVINTA PARS

Sed quoniã alterius loci est, accuratius id expendere, nos cum communi opinione in præsentia teneamus, non esse transgressorem præcepti, qui actui bono ex genere suo, quem lex præcipiebat, apponit aliquam malam circumstantiam: & per hoc patet ad primum argumentum Adriani. Lex enim est, de actu moraliter bono secundum se.

Ad secundum. Quædam præcepta sunt, quæ sine charitate non implentur: vt de cõtritione: de actu charitatis: huiusmodi autem per timorem satisfieri nõ potest. At, præcepta de actibus exterioribus, cum ex timore seruili fiant, inutiliter quidem fiunt: & propterea censentur non fieri, sed non inde per nouam culpam violantur.

Ad tertium, iam patet confessionem fictam, aliquam esse idoneam ad percipiendam veram absolutionem, per quam, scilicet præceptum impletur, tum dei, tum ecclesiæ, cum poenitens sacramentaliter absoluitur. Imò crediderim ego, q̄ cum peccator se sistit sacerdoti, iuxta præscriptũ illius capituli, quòd quidã, de poenitentijs, etiam si non recipiat absolutionem, implet præceptum ecclesiæ, ex quadam eiusdem ecclesiæ pia & clementi dispensatione. Nec aliud intelligo, cum pontifex ait, talem confessionem esse recipiendã. Quare censuræ si quæ fulminentur aduersus eos, qui eo anno non sunt confessi, huiusmodi peccatores impoenitentes non tangunt. Per nullã tamẽ confessionẽ
imple-

impletur diuinū præceptū nisi absolutio sacramentalis superaddatur, sine qua sacramentū poenitentię nō est.

In quinto principali argumento, id primū queritur, an mutus confiteri diuino præcepto teneatur: vbi ego non dubito, mutum ad confessionem obligari, siue per nutus, si habeat copiam sacerdotis qui nutus intelligat: siue per scriptum, si scribere didicerit D. Tho. d. 17. q. 3. ar. 4. q. 3. ad secundum. Scotus eadem distin. in solutione argumentorum. Gabriel, & Maioris eadem dist. q. 1. Imò tandem Caietanus in summa. Probatur verò ex illo Ioan. 20. quorum remisistis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Si ergo mutus peccata aliqua exprimere potest sacerdotibus, illa non remittentur, nisi sacerdotes remittant. Nec etiam video causam, cur à præcepto illius cap. omnis vtriusq; sexus excipiantur. Nam, si nutibus confessio fieri possit, & forum secretissimum erit, & decentissimum, si seruetur forma, quam Caietanus tradit in summa. Sin autē scribere mutus sciat, commodissimè fiet, per scriptum cōfessio: nam scriptū manu tenere potest, & lancinare: nam dicere scripturam suaptè natura publicam esse, ac proinde non conuenire poenitentiae secreto, metaphysicum commentum videtur esse: sic enim posses asserere, & nutus suaptè natura publicos esse, atq; adeò verba. Aut ergo asseramus, mutos confiteri non posse, aut si possunt, eos teneri fateamur.

Sed

Q V I N T A P A R S

Sed oritur dubium, an si mutus non possit quidem explicare species peccatorum & circumstantias, sed nutibus duntaxat ostendere, se offendisse deum, an (inquã) possit absolui: & eadem quæstio est, si egrotus linguæ usum amisit, adueniente sacerdote.

Et suadetur pars affirmatiua: quia si quis confiteretur generaliter venialia, scilicet, faciendo confessionem generalem, posset absolui sacramentaliter, cum nõ teneatur species & circumstantias venialium explicare: ergo si quis non possit species mortalium exprimere, satis erit generaliter confiteri.

Deinde Ioannis. 20. data est potestas apostolis remittendi peccata quorumcunq;: ergo si mutus nesciat exprimere peccatorum species, ecclesia habebit potestatem remittendi illi peccata. Nec enim credendum est eiusmodi hominibus, legislatorem in necessarijs defuisse.

Præterea, cum nõ possum commodè explicare speciem peccati, vt si sequatur inde periculum, tunc satis est confiteri peccati genus: ergo satis erit generaliter confiteri, ad confessionem sacramentalem. Si enim genus peccati subalternum ad sacramentum sufficit, nõ est cur generalissimum non sufficiat.

Præterea, Arausicanum Concilium, cap. 12. subito (inquit) obmutescens, & baptizari, & poenitentiam accipere potest, si voluntatis præteritæ testimonium aliorum verbis habet, vel præsentis in suo nutu: &

tertium

tertium Concil. Carthaginense, cap. 34. si ægrotantes (ait) pro se respondere nequeunt, cum voluntatis eorum testimonium sui dixerint, baptizentur, & manus etiã poenitentibus imponatur: referturq; de consecratio. d. 4. cap. ægrotantes. Item apertius Concil. Carthaginense quartum, cap. 77. & habetur. 26. q. 6. cap. is qui, hunc in modum scribit. Is qui in infirmitate poenitentiam petit, si casu dum ad eum sacerdos venit, oppressus infirmitate obmutuerit, dent testimonium qui eum audierunt, & accipiat poenitentiam, & si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius eucharistia. Idem habes in epistola. 69. Leonis Papæ, ad Theodorum, in hæc verba. His qui in periculi vrgētis instantia, præsidium poenitiæ, & mox recõciliationis implorāt, nec actio illis poenitiæ, nec communionis gratia denegetur, si eam, etiam amisso vocis officio, per iudiciũ integri sensus quærere comprobentur: quòd si aliqua ægritudine ita fuerint aggravati: vt quod paulò ante poscebant, sub presentia sacerdotis significare non valeant, testimonia eis fidelium circumstantium prodesse debebunt, vt simul & poenitiæ, & reconcilia- tionis beneficium consequantur.

In hac quæstione Abulensis, sup. 16. cap. Matthæi, quæstione. 79. tenet, quòd si quis in articulo necessitatis voce confiteri non potest, quanuis signa contritionis ostendat, absolui non debet. Est enim (inquit) cõ-
tra

Q V I N T A P A R S

tra formam absolutionis, in qua dicitur absoluo te de peccatis confessis & oblitis: ille autem nulla peccata confitetur. Quæ quidē ratio nihil me mouet: tum, quia illa forma non mihi magnopere probatur, (ne atrocius verbum dicam) possem enim, cū Concilium Florent. aliam, hac neglecta, præscripserit, hoc est, ego te absoluo. Deinde, quoniam ille de quo differimus, nutibus confitetur, licet ore non possit. Sed dices forsā, non confitetur peccatorum species: fateor id quidem, at id nunc in controuersia est, an confessio generalis sufficiat, cū specialis fieri non potest: vbi magnopere vellem audire potius, quā docere. Nam D. Thomas nihil explicitē tradidit, vnde hāc quæstionē definire possimus. Distinctione siquidem. 21. quarti sententiarum. q. 2. ar. 1. ad primum, dicit: quod quandoq; confessio generalis est sacramentalis, & quandoq; non. Sacramentalis quidem est, quando quis in secreto sacerdoti confitetur, quædam quæ meminit, & alia venialia in generali: & ad secundum. Erat quippe argumentum huiusmodi. Post confessionem generalem, ita remanent occulta peccata pœnitentis confessori, sicut & prius: quia in his quæ generaliter dicuntur, nō est aliquis qui non peccet. &c.

Huic igitur argumento respondet, quòd procedit de confessione sacramentali, quæ iudicium sacerdotale expectat, & ideo requiritur aliqualis peccatorum manifestatio. Hactenus D. Thomas. At ar. 2. asserit,

rit, cōfessionem generalem sacramentalem operari ad remissionem poenæ debitæ, propter peccatum oblitum, idq; ex vi clauium. Atq; idem sequitur Petrus Paulus d. 21. q. 2. ar. 2. vbi etiam docet, materiam absolutionis esse peccata confessa, vel in episcopali, vel in generali: alias frustra adderemus in confessione, de his & de alijs quorum non sum memor. &c. Quòd si peccata oblita: generaliter ostensa sacerdoti, vera sunt materia absolutionis, non est cur definiamus generalem confessionem, cum specialis fieri nequit, sacramenti huius idoneam materiam non esse. Quam ob rem, vt antea dixi, quæstio multo obscurior est, quàm vt à me valeat illustrari.

At inherendo ecclesiastico vsui, quo huiusmodi peccatores in genere poenitentes absolui sacramentaliter nõ solent, teneamus interim (id quod tutius est) confessionem in qua nullum peccatum explicatur, non esse sacramentalem. Nam, præter ecclesiæ consuetudinem, quæ in huiusmodi rebus magnum momentum habere debet, rationes illæ duæ, quas D. Thomas insinuauit, non sunt omnino leues. Altera, quòd hoc sacramentum est iudiciale: iudicis autẽ sententia apta esse nõ potest, nisi iudex crimen aliquod in specie cognoscat. Altera, quòd non plus innotescit mihi conscientia illius peccatoris per talem confessionem, quàm ante illam: cum vir etiam sanctissimus posset ita generaliter confiteri.

Ad

QVINTA PARS

Ad primū, nego antecedens. Nam, licet non teneatur explicare species venialium, sicut nec venialia confiteri, si tamen vult absolutionem sacramentalem recipere, confessio specialis opus est, vt iuxta qualitatem & quantitatem delicti sententia ipsa feratur.

Ad secundum, eodem modo respondetur, q̄ apostoli acceperunt potestatem tanquam iudices: iudicium verò ineptum est, nisi delicta à iudice cognoscantur. Nec opus est, legislatorem priuatis & accidentarijs euentis prouidisse, vt in baptismo paruulorum manifestum est. Sunt enim paruuli, qui baptizari interdū non possunt.

Ad tertium, respondeo, quòd cū explicatur genus peccati subalternum, vt luxuria, aut incestus, iam cognoscitur & substantia, & aliqua delicti qualitas iudicandi. &c.

Ad quartum, dupliciter responderi potest. Prius, quòd illi publice poenitentes, olim habebantur excommunicati, vnde manuum impositio, seu reconciliatio quæ iuebatur impendi, non erat sacramentalis, sed quasi quædā absolutio ab excommunicatione: tali enim signo solebat olim ecclesia in communionem admittere, quos communionem priuarat: & ideo eiusmodi manuum impositio nō solū presbytero, sed diacono etiā permittebatur: quemadmodum videre licet apud Cyprianum, 3. epist. lib. epistola. 17. Posterius respondeatur, quòd cū omnibus illis locis sermo sit de publicè poeni-

poeni-

poenitentibus, intelligere debemus, illorū peccata, iam per confessionem publicam sacramentalem, in die cinerum innotuerant sacerdoti. Sed quoniam absolutio ad diem cœnæ dominicæ iuxta antiquum morem proferebatur, id etiam à maioribus cautum est, vt si interim periculum mortis vrgeret, impenderetur absolutio, siue nutibus eam peterent istiusmodi poenitentes, siue constaret petiisse. Est autem imprudentia nō mediocris, ea quæ more maiorum in poenitentia publica præscripta sunt, ad hanc nostram secretam penitus accommodare.

Quòd si quis eiusmodi ægrotis generaliter confidentibus sacramentalem absolutionē impendere voluerit, non equidem valde repugno: sed, me authore, non faciet: expectabit autem in re noua vir prudens & modestus aut episcoporum, aut Summi Pontificis auctoritatem, quam ego hoc sanè loco desidero. Tametsi August. eiusmodi hominibus absolutionē forte prestaret. Cuius in .i. lib. de adulterinis coniugijs, cap. ultimo, hæc sunt verba. Ego non solum alios catechumenos, verumetiam ipsos qui viuentium coniugijs copulati retinent adulterina consortia, cū saluos corpore in his permanentes non admittamus ad baptisimū, tamen si desperati & intra se poenitentes iacuerint, nec pro se respōdere potuerint, baptizandos puto, vt etiam hoc peccatum cum cæteris lauacro regenerationis abluatur. Quis enim nouit vtrum fortassis adu-
r rine

Q V I N T A P A R S

rinæ carnis illecebra vsq; ad baptismum statuerant detineri? Si autem ab illa desperatione recreati potuerint viuere, aut faciēt quod statuerant: aut edocti obtemperabunt, aut de contemptoribus fiet quod fieri etiam de baptizatis talibus debet. Quæ autē baptis-
matis, hæc reconciliationis est causa, si forte poeniten-
tem finiendæ vitæ periculum præoccupauerit. Nec ipsos enim ex hoc vita sine arra suæ pacis exire velle debet mater ecclesia, hæc Augustinus.

Alterum, quod in eodem quinto argumento que-
stionem habet, est, an confessio sacramentalis, vel per
nuncium, vel per epistolam absenti confessore fieri
possit. Nam, posse fieri suadetur ex cap. qualis. 30. q. 5.
vbi Leo Papa tradit, poenitentiam per scripturam,
esse recipiendam. Deinde, suadetur ex Cypriano, lib.
3. epistola. 17. vbi dicitur, quòd lapsi per literas petie-
runt à Cypriano reconciliationem & pacem.

Tertiò, item ex eo, quòd matrimonium, quia mate-
ria eius actibus nostris constat, per epistolam, vel pa-
ranymphum fieri potest, ergo & poenitentia.

In contrarium est, quod August. libro de vera
poeniten. cap. 10. tradit, & habetur de poenitentia. d.
1. cap. quem poenitet, in hæc verba. Præcepit dominus
mundatis, vt ostenderent se sacerdotibus, docens, cor-
porali præsentia confitenda peccata, nõ per nuncium,
non per scriptum manifestanda.

In hoc dubio Petrus Palud. 4. dist. 17. q. 2. videtur
tenere,

tenere, confessionem & absolutionem factam literis per absentes, esse sacramentalem: idem tenet expressius Adrianus. q. 1. de confessione, ad tertium. Estq; argumentum præcipuum, quia absolutio, sententia quædam est in foro iudiciali: de ratione autem sententiæ, non est quòd vocalis sit, aut quòd præsentem reo feratur.

Mihi autem hæc opinio probari nunquam potuit: quanuis argumenta quibus confutari solet, non sint magnopere vehementia. Certè, quæ Caietanus in summa sua nobis tradit, nullius videntur esse momēti: præter illud vnum, quod re vera graue est, videlicet confessionem & absolutionē actiones sacramentales esse, ac proinde personales, ideoq; per internuncios aut literas administrari non posse.

Argumentor itaq; primùm in hunc modum. Absolutio, & quælibet forma sacramentalis cōfert gratiam, ergo nō operatur in absentem: alioqui, si absens dormiret tempore absolutionis, ab ignorante sacerdote iustificaretur.

Præterea, absens non confitetur internuncio, nec internuncius sacerdoti: ergo nulla est ibi confessio sacramentalis.

Item, sacerdos absens, ignorat an poenitens post literas mutauerit voluntatem recipiendi absolutionem: ignorat etiam, an poenitens tempore quo absolutio impenditur, sit dispositus: rursum quoq; an commiserit aliquod peccatum mortale post literas missas:

r 2 . quo

Q V I N T A P A R S

quocirca, semper se exponit manifesto periculo sacrilegij.

Est deniq; illud gravissimum argumentum, quòd non insolitum modo, verumetiam inauditum est in ecclesia, iudicium sacramentale inter absentes exerceri: aut absolutionem peccatorum à confessione absente, per literas vel internuncium dari.

Ad primum argumentũ, respondet primũ glosa, quòd permittitur mulieri simplici & verecundæ dum tamen præsens sit, peccata scripta confessori offerre: erat enim olim vsus, vt de peccatis publicis à poenitẽte libellus offerretur, in quo eiusmodi peccata continerentur scripta: vt patet ex epistola Leonis. 57. ad episcopos Campaniæ. Atq; adeo ex epistola Cypriani iam citata. Respondet quoq; Gabriel, ibidem esse sermonem de confessione adulteræ in foro exteriori: recipiebatur enim scripto, vt constaret ecclesiæ, eam esse legitimè à viro suo repudiatam.

Ad secundum argumentum, facile dicitur, nostrã sententiam, potius ex Cypriano confirmari: ait enim. Qui libellos à martyribus acceperunt, si infirmitatis periculo occupati fuerint, non expectent præsentiam nostram: quin, apud presbyterum quemcunq; præsentẽ exomologesim delicti sui facere possint, vt manu eis in poenitentiam imposita, ad dominum veniant cũ pace, quam dari literis ad nos factis, desiderauerunt.

Ad tertium respondetur, quòd sententia sacerdotis &

tis & iudicialis est, & sacramentalis: nec alterum ab altero potest separari: matrimonium autem, & contractus est naturalis & sacramentalis: sed aliquando alterum sine altero est: matrimonium enim quod per procuratores contrahitur, non est sacramentum: ut Caietanus eruditè confirmavit.

Ad postremum, de ratione sententiæ fateor non esse iudicis, reiq; præsentiam: sed est tamen de ratione sententiæ sacramentalis, quæ gratiam confert. Nisi enim sacramentū præsentī subiecto applicetur, ut per inductionem patet, iustificare ratio potest: quærerem nanq; libenter ab huiuscemodi authoribus, an episcopus possit absenti sacramentū ordinis conferre: & cū negauerint, propter usum ecclesiæ perpetuo repugnantem, eodem ego argumento probabo, sacramentū absolutionis conferri absenti non posse.

At existit hinc paruum illud dubiū, an poenitens coram sacerdote per scripturam confiteri possit, ut mutus, vel puella verecunda. Ad hoc respondet D. Thomas quodlibeto. 1. ar. 10. quòd cū de essentia confessionis sacramentalis non sit vocalis confessio, ijs qui verbo confiteri nequeunt, sat est scripta confessio. Atq; hæc quidem propositio communis est omnium doctorum, quos equidem legerim. Sed addit D. Tho. huic alteram, quæ non perinde certa est: nempe, ex institutione ecclesiæ teneri hominem, qui potest, voce confiteri, quoniam in omnibus sacramentis accipit id

r 3   ecclesia,

QVINTA PARS

ecclesia, cuius est communior usus: verborum autem usum, & communem esse, & ad confessionem accommodatum, negari non potest. Et quanuis hoc præceptum non inueniatur expressum, satis est tamen consuetudo, quæ videlicet habenda pro lege est. Nullus enim sacerdos confessionem admittit, nisi poenitens peccata voce proferat. Ac certè, fictus videtur esse, qui ore tacet, cum ore accusare se possit: tutissima rectissimaq; via hæc est: quis negat? Sed, si quando contingat, (quod tamen rarum erit,) vt puella verecundiæ plena voces edere non queat, cum hac sacerdotis prudentia dispensabit. Item etiam, si ægrotus per gutturis angorem confiteri quidem voce possit, sed vix tamè & ægrè possit, nõ erit eiusmodi compellendus, si scribere faciliè peccata valet, vt vocalem confessionem exhibeat.

In eodem quinto principali argumento id postremum quæritur, an cum poenitens ignorat idioma sacerdotis, atq; è diuerso poenitentis idioma sacerdos, oporteat confessionem fieri per interpretem: & quidem communis sententia tenet, huiusmodi poenitentem non obligari ad eam confessionem: quia nemo tenetur reuelare secreta peccata nisi sacerdotibus: hic autem reuelaret etiam interpreti, qui non est sacerdos. Assumpta verò priore loco propositio patet ex Leone epistola. 57. vbi ait: Reatus conscientiarum sufficere solis sacerdotibus indicare confessione secreta: & August.

gust. de vera poenitentia, cap. 11. Si peccatū (inquit) occultum est, sufficiat referre in notitiam sacerdotis. Sed & Innocentius in cap. omnis utriusq; sexus de poenitentijs, prudenter limitauit præceptum, inquiens. Omnia sua solus peccata confiteatur proprio sacerdoti: videlicet, insinuans, quòd si solus cōfiteri nequit, confiteri non tenetur.

Hanc ego communem doctorum sententiam quò ad præceptum ecclesiæ de quotenni confessione pertinet, libentissimè recipio. Sed in articulo mortis non auderem omittere confessionem si haberem interpretem: iactura enim illa parua est, vt prætermittam sacramentum quod est necessarium ad salutem: quemadmodum retro dicebamus, in articulo mortis hominem obligari ad explicandum peccatum, etiam cùm aliquo famæ alienæ detrimento: & in hoc euentu intelligitur D. Thomas. 4. d. 17. q. 3. ar. 4. q. 3. ad secundum, cùm vtitur illis verbis, exigitur, debemus, quæ quidem verba obligationem præ se ferunt: in reliquis verò euentis, etiam quum iure diuino confessio est in præcepto, credere sine periculo possumus, neminem obligari ad confessionem peccatorum per interpretem. Quæ autè sint hæc euenta siue tempora in quibus præceptum diuinum etiam præter mortis articulum ad confessionem obligat, paulò post expediemus.

Ad sextum principale argumentum priusquam respōdeamus, necesse est explicare, quisnam proprius

r 4 sacer-

QVINTA PARS

sacerdos appelletur. Nam Petrus Palud. 4. d. 17. q. 3.
 & Sylvester in verbo confessor primo, docent nomē
 proprii sacerdotis dupliciter accipi: vno modo, pro
 quocunq; habente potestatem absoluendi, siue ordina-
 riam, siue delegatam: & sic capitur (aiunt) in cap. om-
 nis vtriusq; sexus, ab Innocentio ibi, omnia sua pecca-
 ta semel cōfiteatur in anno proprio sacerdoti. Aliās
 non impleret illud præceptum, qui confiteretur fra-
 tribus mendicantibus: non enim sunt proprii sacerdo-
 tes nisi in hac significatione. Alio modo (inquiunt)
 capitur, sacerdos proprius, pro sacerdote habente iu-
 risdictionem ordinariam absoluendi, qualis est vel pa-
 rochus, vel episcopus, vel Summus Pontifex. Quem
 in modum accipitur in eodem capite Omnis, cum sub-
 iungitur, Si quis autē alieno sacerdoti voluerit iusta
 de causa sua confiteri peccata, licentiam prius postu-
 let, & obtineat à proprio sacerdote.

Sed re vera, sine causa admittitur æquiuocatio in
 eadem oratione apud Innocentium. Nam illud suum
 præceptum ipse idem explicuit, exceptionem addens,
 nisi de licentia proprii sacerdotis. Et, quod in illo ca-
 pite, proprius sacerdos, parochus intelligatur, mani-
 festè liquet ex quadam extrauaganti Martini Quin-
 ti, quam refert Adrianus. q. 5. de confessione. Sic etiā
 accipit nomen proprii sacerdotis D. Thomas. d. 17.
 q. 3. articulo. 3. q. 5.

Itaq; sacerdos proprius, vel intelligendus est pa-
 rochialis

rochialis sacerdos, vt *Martinus Quintus* intellexit, & vt re vera *Innocentius* accepisse videtur, iuxta planam illius decretalis intelligentiam, vel intelligendus est sacerdos habens ordinariam potestatem & iurisdictionem. Et in priori quidem significatione, sacerdos proprius vocatur, & vt distinguitur contra alienum, & vt distinguitur contra communem. Contra alienum quidem, vt quilibet parochianus intelligat suo proprio parochi non alterius parochiæ sacerdoti debere confiteri. Contra communem autem, quia supponebat *Innocentius*, episcopos & Summum Pontificem, qui sacerdotes communes dici possunt, nõ habere consuetudinem audiendi confessiones. Quare, spectans in cõmunem vsum (quod leges facere solent) præcepit, vt parochiani suis parochis confiterentur. Nec obiectio illa mouere nos debet, quòd si in illo capite proprius sacerdos sic acciperetur, qui confessionem faceret vel episcopo, vel Summo Pontifici, præceptum illius capitis non impleret. Nam, cùm parochus iurisdictionem habeat ab episcopo, episcopus à Summo Pont. pro comperto relinquitur, vt pœnitēs, qui priuatis suis sacerdotibus cõfiteri solet, si ad episcopum, vel Summum Pont. recurrat, eisq; cõfiteatur, multo etiam magis præcepto confessionis satisfaciat.

At, si quis cõtendere velit, & episcopũ & Summum Pontificem appellari proprios sacerdotes, dicat, ideo proprios appellari, quia propriam habent iuris-

Q V I N T A P A R S

ditionem absoluendi: quam, scilicet, sibi propriè vendicant ex officio ordinario pascendi oues.

In hunc igitur posteriorem sensum dubium est, an ex diuino iure sit necessarium confiteri proprio sacerdoti. Nam *Armacanus* lib. 11. de questionibus Armenorum, cap. 4. ex solo iure humano id existimat necessariū: cū quilibet sacerdos in ordinatione sua acceperit potestatem remittendi peccata quorumcunq;. Idem quoq; videtur insinuare *D. Thomas*. d. 17. q. 3. ar. 3. q. 4. ad quintum: si literæ tantum superficies spectetur. *Durand.* etiā. 4. d. 19. q. 2. hanc *Armacani* opinionem asserit esse probabilem: hoc est, seclusa ecclesie lege, quemlibet sacerdotem quemcunq; peccatorem absoluere posse: hanc tenuit *Vuicleph*, hanc demum nunc temporis *Lutherani*.

At, hæc sententia defendi nulla ratione potest: quin exploratum haberi debet, præceptum de cōfitendo proprio sacerdoti, diuinum esse. Primum, ex Concilio Florentino, vbi minister huius sacramenti definitur sacerdos habens auctoritatem absoluendi, vel ordinariam, vel ex cōmissione superioris. Quapropter, sine huiusmodi commissione sacerdos alienus non est huius sacramenti minister: atq; proinde, iure diuino tenemur proprio sacerdoti confiteri. Nam, confessio, quæ fit alteri ex facultate propriij sacerdotis, proprio sacerdoti fieri censetur.

Præterea, capite *Si episcopus, de poenitentijs* &
remis-

remissionibus lib. 6. Bonifacius tradit, nulla consuetudine introduci posse, vt aliquis, præter sui superioris licentiam, confessorem sibi eligere valeat, qui eum possit soluere, vel ligare. Et tamen, si esset solùm de iure positiuo, aliqua consuetudo posset præualere: vt patet in decimis soluendis: in comedendis ouis tempore quadragesimæ, & alijs eiusmodi ecclesiasticis legibus, quæ per consuetudinem cõtrariam abrogari possunt.

Præterea, hoc videtur etiam definiiri, in illo cap. Omnis, de poenitentijs: vbi Innocentius, licentiam (inquit) prius postulet & obtineat à proprio sacerdote: quùm aliter illum alienus non posset absoluere, vel ligare.

Ratioq; id manifesta docet. Nam potestas iurisdictionis non habetur nisi ab his qui subditos habent. At, non quilibet sacerdos ex iure diuino subditos habet, sed solùm pastores ecclesiæ, quibus oues Christi commissæ sunt: ergo solus ille, cui ex officio est annexa cura animarum ex diuina institutione, iudex est, atq; ex consequenti ad eum solum iudicialis sacramenti administratio pertinet. Erroneum igitur est hac tempestate asserere, sacerdotem simplicem iurisdictionem habere, potestatemq; soluendi: vnde & Martinus Quintus in Concilio Constantiensi circa finem, inter reliquas interrogationes, ponit hanc: vtrum credat auctoritatẽ iurisdictionis Papæ & episcopi esse maiorem in soluendo ligandoq; auctoritate simplicis sacer-

Q V I N T A P A R S

sacerdotis, etiam habentis curam animarū. Vide Caie-
tanū in additionibus. 3. partis, questione vnica, de mi-
nistro sacramēti poenitentiae: Turrecremata lib. 1. cap.
96. 97. & 98. nam in hanc sententiam conueniunt om-
nes scholastici authores: atq; adeò D. Thomas. d. 19.
q. 1. ar. 3. q. 1. & d. 17. q. 3. ar. 3. q. 4.

Argumentum verò illud potissimum, quod oppo-
nitur, ex ordinatione sacerdotum, quibus dicitur, ac-
cipite spiritum sanctum. &c. quoniam eisdem verbis
dominus apostolis dedit potestatem iurisdictionis Ioan-
nis. 20. cum ibi fecerit eos iudices, & instituerit sacra-
mentum confessionis, cuius eos quoq; ministros effecit:
respondetur, quòd eisdem quidem verbis ecclesia nunc
posset tradere potestatem iurisdictionis omnibus ini-
tiatis: at re vera, non tradit, sed solam potestatem or-
dinis necessariam ad absolutionem sacramentalem. Nam
ille actus sacramentalis duplicem potestatem exigit:
alteram ordinis, alteram iurisdictionis, neutraq; sine
altera satis est. Nam, episcopus diaconus subditos
quidem habet: sed, si tentet absoluere, nihil facit. Sim-
plex quoq; sacerdos ordinis potestatem habet: sed quia
caret iurisdictione, nihil facit absoluendo. Accipit
itaq; sacerdos quisq; cum initiatur, per illa verba,
Quorum remisistis. &c. potestatem ordinis, quae ne-
cessaria est, ad remittenda peccata: tametsi (vt retro
diximus) iurisdictionem quoq; accipiat ad remitten-
da venialia. &c.

Quòd

Quòd si quæras, unde constare possit ecclesiam ordinatis solam potestatem ordinis conferre velle, certè, ecclesiæ vsu constat, intentioneque prælatorum ordinantium. Non enim intendunt episcopi tradere iurisdictionis potestatem. Nam, & episcopus titularis cū ordinat, eisdem verbis id facit: cū tamen nullos habeat subditos. &c.

At verò, circa ea quæ dicta sunt, oriuntur aliqua dubia indigna prorsus quæ à nobis prætereantur.

Primum est: an, quando non est tutum confiteri peccata proprio sacerdoti, quia timetur, scilicet, vel scandalum, vel reuelatio confessionis, possit homo confiteri cui voluerit sacerdoti, si proprius negat facultatem alteri confitendi.

Ad hoc, doctores graues asserunt, quòd si nec sacerdos proprius, nec episcopus volunt dare facultatem, tunc potest peccator confiteri cui maluerit. Id tenet Hostiensis in cap. Omnis vtriusque sexus, id videtur sentire magister. d. 21. cap. postremo: & Gratianus de poenitentia. d. 6. circa finem: id Sylvester in verbo confessor. 1. §. 6. & Ricardus. d. 17. ar. 3. q. 7. & Palud. eadem. d. q. 3. ar. 3. & Adrianus. q. 5. de confessio. dubio. 3. Id verò probant ex cap. vltimo, de poenitentia. d. 6. vbi Urbanus Papa, placuit (inquit) vt deinceps nulli sacerdotum liceat, quemlibet commissum alteri sacerdoti, ad poenitentiam suscipere, nisi pro ignorantia illius cui poenitens prius confessus est. Est igitur

tur

QVINTA PARS

tur argumentum, pro ignorantia proprii sacerdotis, licet adire ad alium sacerdotem, etiam sine proprii cōsensu: vt hic textus manifestè dicit, & glossa itē eodem loco: ergo multo magis pro malitia. &c.

Deinde confirmant hoc authoritate Augustini, lib. de vera pœnitentia, cap. 10. & refertur de pœnitentia. d. 6. cap. 1. vbi Augustinus, qui vult (inquit) confiteri peccata sua, quærat sacerdotem, qui sciat ligare & soluere, ne ambo in foueã cadant, quam stultus euitare noluit.

Præterea, sacerdos proprius in tali euentu tenetur dare facultatem: ergo, si neget, satis fuerit petiisse: argumento cap. licet, extra de regularibus. Nam, (vt ibidem dicitur) prælatus indiscretè negans facultatē iustè petitam, priuilegium meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate.

Præterea, legislator nō deficit in necessarijs. Sed, quando sacerdos proprius est ineptus ad audiendam confessionem, vel ex ignorantia, vel ex malitia, confessionis necessitas instat, sicut & communionis: ergo, in tali euentu iam legislator de confessione prouidit, vt etiam in articulo mortis quilibet sacerdos posset absolueret.

His tamen argumentis præceptor meus bonæ memoriæ, commoueri non potuit, quin crederet hanc opinionem esse, & minus tutam & irrationabilem. Idem tenuit Caietanus in summa in verbo absolutio, ex parte

parte absoluentis. Atq; D. Tho. idem sentire videtur. d. 17. q. 3. ar. 3. q. 4. ad tertium: vbi dicit, quòdelectio discreti sacerdotis non est nobis commissa, vt nostro arbitrio facienda, sed de licentia superioris, si forte proprius sacerdos esset minus idoneus ad apponendū peccato salutare remedium. Et ad quintum argumentum, expressè docet, q̄ in quibus euentis probabiliter timet pœnitens periculum sibi, vel sacerdoti ex confessione, debet recurrere ad superiorem, vel ab eodem petere licentiam alteri confitendi: quòd si licentiam (ait) habere non possit, idem est iudicium ac de illo, qui non habet copiam sacerdotis. Nec. d. 21. in expositione literæ huic sententiæ aduersatur. Nam, prius ex sententia propria asseruerat, quòd cùm pœnitens habet sacerdotem ignorantem, ex facultate ipsius sacerdotis, vel superioris, debet alium petere prudentiorem. Cùm autem posterius subdit per coniunctionem aduersatiuam, quinq; tamen casus ponuntur, quibus licet confiteri alij quàm proprio sacerdoti, sine eius licentia. &c. refert quidem aliorum opinionem: quam tamen ipse non probauit.

Et certè eam nos reprobare debemus. Primùm ex cap. Omnis vtriusq; sexus, vbi dicitur, q̄ si quis alieno sacerdoti voluerit iuxta de causa sua confiteri peccata, licentiam prius postulet, & obtineat à proprio sacerdote, cùm aliter illum non possit soluere vel ligare. Ad hoc respōdet Adrianus, q̄ cùm Innocentius dicit,

dicit,

Q V I N T A P A R S

dicit, licentiam postulet & obtineat à proprio sacerdote, sub intelligendum est, vel à iure. In casu autem de quo loquimur, poenitens habet à iure facultatē obtentam, scilicet, ex illo cap. ultimo, de poenitentia. d. 6. At, hæc solutio non est idonea, tum, quia ius illius capituli antiquius erat Concilio Lateranensi, cum Urbanus secundus, cuius illud decretum est, multis annis præcesserit Innocentium tertiū, qui illius capituli, Omnis utriusq; sexus fuit author: tum, quia cum supponit Innocentius iustam causam in petendo, & addat, licentiam petat, & obtineat, consequenter insinuat, licentiam petitam & negatam in causa iusta, non sat esse ut alius possit absolvere, quanvis iuste petita male negatur. Tum, quia hæc facultas, per quam fit exceptio à decreto Concilij generalis, nusquam habetur in iure: ut ex argumentorum solutione patebit. Tum demum, quia per hanc exceptionē aperitur ianua multis incommodis, eisdemq; absurdissimis. Nam, & unusquisq; facile sibi persuaderet, suum parochū esse ignorantem, indeq; eligeret facultate iuris confessorem: & idem quoq; in casibus reseruatissimis fieri eadem ratione posset, ut videlicet, quando nollet prelati vel ex ignorantia, vel malitia, iuste petitam concedere facultatem, hanc sibi ex concessione iuris poenitens assumeret. Quibus profecto qui non mouetur, hunc nihil horum reputauisse certo scio.

Præterea, mortuo proprio sacerdote, non potest
ille de

ille de quo loquimur, cui maluerit confiteri : ergo nec viuente, & facultatem negante.

Præterea, si proprius sacerdos nominatim excommunicaretur, vel esset percussor clerici manifestus, nõ liceret parochianis cuilibet confiteri, sed solùm illi, quem episcopus, vel Papa prouiderit.

Fac deniq; (id quod vsu venire potest) vt proprius sacerdos ex malitia, vel animi perturbatione, nolit confessionem cuiusquam audire : tunc quæro, an parochianus possit alieno sacerdoti pro suo arbitratu confiteri. Ac posse quidẽ nullus nisi indoctus & temerarius admittet. Quòd si non potest, certè nec poterit, propter ignorantiam vel scandalum proprii sacerdotis, alieno sine superioris facultate confiteri.

Ad primũ argumentum, q̄ Urbanus loquitur de pœnitentia publica iniuncta à sacerdote, cui pœnitens prius cõfessus est: vt ipse etiam textus expressit. Docet autem Summus Pontifex, pœnitentiam publicam iniunctam à parocho in propria ecclesia esse faciendam, non in aliena parochia. Ac præterea docet, aliũ sacerdotem pœnitentiam iniunctam à priore confessore, non debere aut cõmutare, aut relaxare, nisi prior sacerdos adeò fuerit imprudens & ignarus, vt pœnitentiam indiscretam indixerit: tum enim si imprudentia fuerit manifesta, sacerdos secundus poterit pœnitentiam suo consilio moderari. Imò, in ecclesia olim, vbi erant plures sacerdotes, qui equè poterant popu-
s li con-

Q V I N T A P A R S

li confessiones audire: si quis poenitens vni illorum sacerdotum se comisisset, crediderim equidem iure optimo cautum esse, vt posteaq̄ illi peccata sua fuerat confessus, atq; illius consilio poenitentiam salutarem acceperat, ab alio sacerdote non susciperetur ad poenitentiam, nisi forsitan prior fuisset ineptus, & imprudēs. Erat autem ea lex iusta: primùm, ne identidem mutatis animorum medicis salus ipsa spiritualis poenitentium præpediretur: deinde, ne poenitens seueritatē iustam prioris iudicis cui se commiserat, veritus, iudicē alium remissiozem quæreret: quod nostra hac tempestate quidã facientes, dum præ pudore sacerdotes graues & probos, quibus se permiserant, fugiunt, nouosq; quærunť vel incognitos, experimento suo discere possunt, quàm parùm in salute spiritali prouehãtur. Reliqua omnia facilia sunt, quàm quæ nos morari debeant, qui ad alia grauiora properamus.

Aliud quoq; dubium est, idq; grauisimum, an habens facultatem à proprio sacerdote eligendi confessorem, possit eligere quemlibet sacerdotem, etiam aliàs non probatum, nec expositum. Ad hoc Gabriel. d. 17. q. 2. ar. 3. tenet partem affirmatiuam: idem tenet Syluester, in verbo cōfessor. 1. §. 5. Idem quoq; Adrianus post quintam quæstionē de confessione, dub. 1. Referuntq; in hoc Hostiensem de poenitētijs, cap. Omnis. & Panormit. Clement. 1. de priuilegijs: breuiter, hæc est communis opinio iuniorum: quam suadent impri-
mis ex

mis ex cap. finali de poenitentis, vbi dicitur. Permittimus episcopis, & alijs superioribus, nec non minoribus praelatis exemptis, vt etiam præter sui superioris licentiam, prouidum & discretum sibi possint eligere confessorem. At, ex vi huius priuilegij nõ oportet eum, qui aliàs est probatus confessor eligere: ergo nec qui à Summo Pont. vel episcopo facultatem habet eligendi confessorem, tenetur eligere alias probatum & examinatum.

Præterea, simplex sacerdos ab ordinatione sua habet potestatem absoluendi: sed quia deest illi materia, circa quam posset illam exercere, idcirco nõ absoluit.

At, poenitens, qui habet facultatem à proprio sacerdote, præstat se subditum confessori quem eligit. Talis igitur absolutio, cum habeat materiam erit valida.

Tertiò, Summus Pontifex, per hoc solùm quòd voluntariè subijcit se simplici sacerdoti, eo ipso dat materiam conuenientem absolutioni sacramentali: ergo & quilibet Christianus qui habet facultatem à proprio sacerdote, vbi primum se voluntariè subdit sacerdoti simplici. &c.

Quartò, quia aliàs diploma Pontificium nihil daret: nam eligere confessores iam expositos: videlicet fratres præsentatos episcopis, & ab ipsis probatos sine diplomate fideles poterant: ergo per tale priuilegium conceditur eis facultas eligendi aliàs non probatos.

Q V I N T A P A R S

Contrariam sententiam tenet glossa super illud caput, *Omnis vtriusq; sexus*: & super Clementinam primam de privilegijs. Et certè hæc opinio glossæ, non est contemnenda. Nam, vt in cap. 2. de poenitentijs in sexto dicitur, in generali concessione illa non veniunt, quæ non esset quis verisimiliter in specie concessurus: sed inter sacerdotes simplices, non examinatos, sunt multi ignorantissimi & perditissimi, quibus si exprimerentur in specie: non fit verisimile, superiorem talem facultatem concessurum: ergo. &c.

Et confirmatur: nam, si Summus Pontifex institueret iudices, in foro interiori, omnes sacerdotes simplices sine aliquo examine & probatione, peccaret mortaliter, quod non est existimandum de Summo Pont. in generali & publica concessione: & tamen re vera, si daret facultatem eligendi quemlibet sacerdotem, eo ipso facit vniuersos sacerdotes, etiam stultissimos, iudices in foro interiori: quod nisi prælatis pestilentissimis tribuere, indignissimum est.

Confirmatur vltimo, quia Summus Pontifex in diplomate semper notat, se cõcedere facultatẽ eligendi confessorẽ idoneũ. Idoneus autẽ in iure appellatur, qui habet publicã iuris sufficientiã. Verbi gratia. Religiosus præsentatus episcopo iuxta normã Clementinẽ, Dudũ, de sepulturis. Item clericus examinatus, & probatus ab episcopo, licet aliàs nõ habeat iurisdictionem, per probationem tamen factus est idoneus. &c.

Propter

Propter hæc argumenta, quæ videlicet mihi magnam faciunt fidem, ego tenui semper, teneoq; quòd si sacerdos aliàs est probatus ab episcopo, vel eius vicario, iuxta morem, quem episcopi seruant, bene instituti, tum per facultatem eligendi confessorem, siue à parochò, siue ab episcopo, siue à Pont. Summo concessum, potest eligi, etiam si aliàs nullos subditos haberet, nullam væ penitus iurisdictionem. At, si quis sit reprobatus ab episcopo, vel à visitatore reiectus, tanquam stultus & ineptus, eiusmodi non potest eligi per clausulam eligendi cōfessorem. Atq; idem omnino de illo sentio qui non est examinatus, & probatus à prælato, iuxta formam præscriptam vel lege, vel consuetudine. Quia, sententia contraria, vt minimum, ianuam facit patentissimam ad perniciem populi Christiani, dum indiscriminatim eliguntur ab ignorante plebe sacerdotes ignorantissimi; atq; vtinã, qui illam opinionem inuexerunt, prudentiore consilio incommoda, & sacrilegia quæ exinde consequuta sunt, considerassent.

Præterea, ridiculus esset, immo nefarius Summus Pontifex, si examen & probationem idonei confessoris, relinqueret arbitrio cuiuslibet popularis, nõ minus quàm si examen iudicis ecclesiastici in foro exteriori, aut sutoribus, aut sartoribus committeret. At, per illam opinionẽ, quam refellere conamur, quilibet idiota, & vulgaris homuncio pro suo arbitrato potest

QVINTA PARS

vt eligere confessorum, ita quoque expendere ac probare. Atqui, quanto satius est, ratione Christiana duce, credere, duo esse praecepta necessaria, alterum ne quis alieno sacerdoti confiteatur, alterum, ne quis sacerdos non examinatus confessiones audiat? Nempe, si haec praecepta duo, vt necessum est, admittimus, per facultatem eligendi confessorum, soluitur poenitens ab obligatione confitendi proprio sacerdoti: quod primo praecepto iubebatur. At, non soluitur sacerdos à praecepto, quo videlicet astringitur, ne confessiones audiat non examinatus. Quare, semper peccabit mortaliter contra illud secundum praeceptum, si audierit confessiones non probatus. Non est autem verisimile, eiusmodi sacerdotibus iurisdictionem esse collatam, qui, quoniam iure optimo, audire confessiones inhibentur, si audiant, mortalis peccati rei efficiuntur.

Præterea, si Summus Pontifex, omnes tales constituit iudices, non posset episcopus condere legem, vt illi non audiant confessiones, nisi prius examinati. Atque adeo ne posset quidem stulto sacerdoti confessoris officium prohibere: esset enim perinde ac si pretor iuberet, ne delegatus à principe, iudicaret. Et itè, prelati religionum, qua authoritate possent punire religiosos non expositos & examinatos, cum per hæc diplomata eliguntur in confessores. Nam, si generalis ordinis, aut prouincialis faceret me iudicem alterius religiosi, non intelligo quo pacto inferior possit prohibi-

prohibere. Quemadmodum si daret mihi prouincialis facultatem coenandi, aut constitueret me vicariū monasterij, ignoro prorsus qua auctoritate prior illud impediret. Et tamen fatentur omnes, eiusmodi leges, ab episcopis vel praelatis monasteriorum ferri optime posse, quippe vt necessarias, ad rectam & populi Christiani, & monachorum institutionem.

Deniq; (vt semel finiam,) rogo eos, qui oppositā opinionem defendere volunt, an sacerdos depositus auctoritate publica, ac degradatus, possit eligi per generalem concessionem eligendi quemlibet sacerdotem. Quod si neges, ne theologus insanus habere, iā quaero rursus, quidni possit eligi, cum detur in diplomate facultas eligendi quemlibet sacerdotem? Dices forsitan, excipitur depositus, & degradatus: quemadmodū & excommunicatus nominatim, & percussor clerici manifestus: quoniam eiusmodi sacerdotes legibus ecclesiae peculiaribus, à sacramentorum administratione reiecti sunt: beneuolo: hoc enim tuo te gladio iugulare possum. Nam, & sacerdotes non probati, seu reprobati ab episcopis, atq; eorū visitatoribus legibus certis arcentur à sacramenti huius administratione.

Ad argumentum itaq; primum, concedo antecedens: supponitur enim episcopos & praelatos electuros esse confessores peritos: nam ad illos iure pertinet examen, & probatio confessorum. Nego tamen consequentiam: quoniam ad populares non spectat, sua

Q V I N T A P A R S

electione idoneos facere confessores & iudices, sed ex iam probatis vnū quemlibet eligere. Imò ex illo cap. potest fieri argumentum pro nostra sententia. Prouidum (inquit) & discretum sibi possint eligere cōfessorem. Quòd si episcopi ex illo priuilegio, improuidū & indiscretum deligere nequeunt, cur concedamus hominibus vulgi, vt si elegerint ineptissimum & improuidissimum sacerdotem, quod absurdissimum est, id ex priuilegio Summi Pontificis consequantur.

Ad secundum, iam respondimus, sacerdotem non habere potestatem iurisdictionis ab ordinatione sua. Nec ad hanc potestatem satis est, quod peccator se præbeat materiam, & subditum sacerdoti: hoc enim verum esset si authoritas absoluendi esset iudicis arbitri: qui, scilicet, per voluntariam subiectionem reorum, iudicandi acciperet potestatem. At, retro nos ostendimus, sacerdotes authoritatem iudicandi non à populo, sed à deo accepisse: nec hanc ex iure diuino quoslibet sacerdotes habere: sed solos pastores: vel eos qui à pastoribus fuerint delegati.

Ad tertium, nego antecedens: sed, sicut ante diximus, sacerdos electus à Papa, à Christo immediatè accipit iurisdictionem. &c.

Ad quartum, nego consequentiam. Nam, non omnis examinatus & probatus, iudex meus erat constitutus. Sunt enim in ciuitate & alij parochi præter meum, & alij quoq; probati ab episcopo: qui per probationem

bationem facti sunt idonei vt eligi possint in iudices. Datur ergo facultas eligendi ex examinatis quemcunq; ego voluero: id enim rationabiliter concedi poterat: sed eò amplius, non nisi irrationabiliter. Quod autem additur, etiam de ordine mendicantium, mirum est, si nos torqueat, velimusq; in apicibus diplomatum esse mysteria: pari enim argumento crederemus irregularitatem esse mentalem. Magis nos terret consuetudo recepta, quæ cùm tot authorum grauissimorum sententia confirmetur, probabili ignorantia excusari potest. Sed, an hæc consuetudo ius absoluendi conferat, incertum est. Sola nanq; ea ius hoc præstat, quam prælati vident, & tacent: vt episcopi videntes sacerdotes simplices mutuo se absolvere, interpretatiue & implicite concedunt huiusmodi iurisdictionem. Sed, q̄ Summus Pontifex hanc consuetudinem sciat, quæ videlicet apud Hispanos maxime inualuit, me profecto fugit. Quam ob rem, in sacramento adeò necessario, non existimo tutum, huic nos periculo committere, vt eligamus sacerdotem, cui forsitan Summus Pontifex auctoritatem absoluendi minimè concesserit.

Iàm, si hinc colligere velis, ne viros quidem peritissimos eligi posse, si non fuerint ab episcopo probati, etiam si theologiæ sint professores: huic ego respondeo, eiusmodi viros in theologia magistros, auctoritate publica haberi probatos: non enim solent ab episcopis examinari. Si quis verò sit quamlibet doctus, nec

Q V I N T A P A R S

authoritate publica gradus theologicus, comprobatus, nec ab episcopo, implicite saltem permissus confessiones audire, hunc non probatum, nec examinatum eligere equidem non auderem. Satago enim per certa media certam facere, & vocationem, & salutem meam. Atque in sexti principalis argumenti explicationem hæc satis dicta sunt.

Septimum verò id quærit, an venialia peccata teneamur confiteri. At, certissimum est, minimè teneri. Primum ex communi omnium theologorum consensu: deinde, ex communi ecclesiæ consuetudine: qua post confessionem mortalium, nullus Christianus sollicitus est de confitendis venialibus. Item, ex D. Augustini testimonio in Enchiridio cap. 71. & refertur de poenitentia. d. 3. cap. de quotidianis. habeturque idem in lib. de ecclesiasticis dogmatibus, cap. 53. Præterea, qua ratione iure diuino teneremur aliqua venialia confiteri, pariter & omnia: quod non modo grauissimum esset, verumetiam impossibile. Et, cum dolor de venialibus non sit necessarius, ne confessio quidem venialium necessaria est. Ad argumentum igitur respondet Adrianus. q. 4. de confessione, ar. 1. ad quartam confirmationem: quod testimonium illud Ioannis, solum procedit de peccatis mortalibus. Et quantum ego sentio, de his directe & primario dominus loquitur, quæ videlicet sicut sacerdotes absoluendo remittunt, ita non absoluendo retinent.

Non

Non est enim verosimile, æquiuoce accipi peccati nomen in illo eodem contextu, vt videlicet in ordine ad verbum, remiseritis, capiatur pro mortalibus & venialibus: in ordine verò ad verbum retinueritis pro solis mortalibus. Et cùm potestas remittendi, & retinendi hic concessa sit potestas clauium ad aperiendũ, & claudendum regnum cœlorum, non comprehendit directè venialia per quæ regnũ cœlorũ nõ clauditur.

Sed cùm obijcitur, peccata venialia non esse materiam huius sacramenti, quia Christus hic non loquitur de venialibus, vbi tamen instituit huius sacramenti materiam, ita fieri vt confessio venialium non esset sacramentalis, contra Magistrum, atq; omnes doctores scholasticos. Imò contra ecclesiæ sensum: credunt enim fideles accipere absolutionem sacramentalem, cū venialia sacerdotibus confitentur: nec sacerdotes vsurparent sibi potestatem iudicandi de venialibus, nisi eam à Christo domino accepissent. Ad hanc (inquam) obiectionem, respondetur, q̄ qui cōcedit maius, ex consequenti concedit & minus. Nam, si princeps committit mihi remissionem grauissimorum scelerum, sine dubio intelligitur concessisse, remissionem leuiorũ. Nec est eadem ratio de potestate retinendi: quoniã si maiora peccata retineri dicuntur, non exinde censentur retineri minora: quæ videlicet multis alijs modis remitti possunt.

Sed oritur tamen dubium, an saltem ex præcepto
ecclesiæ

Q V I N T A P A R S

ecclesiæ teneantur homines venialia confiteri. Nam, in cap. Omnis utriusq; sexus, de poenitentis, confiteatur (inquit Innocentius) omnia peccata sua semel in anno: omnia inquit: & cum cõstitutio illa obliget omnes, nullo excepto, sequeretur, ecclesiam in hac lege supponere, omnes fideles singulis annis peccare mortaliter, si sola mortalia præcipit confitenda. Et confirmatur, ex eo enim quod dicit Decretalis, Omnis utriusq; sexus. &c. vniuersi obligantur ad præceptum communionis in paschate, siue mortaliter peccauerint, siue nõ: ergo, & ad præceptum confessionis: vnde, in Clementina. 1. de statu monachorum, confessio venialium monachis præcipitur, semel in mense. Omnibus igitur fidelibus, semel in anno præcipitur: vt, & D. Thomas videtur insinuare. d. 17. q. 3. ar. 1. q. 3.

At verò, huic quæstioni respondet egregiè Caietanus. 3. parte. q. 65. ar. 2. ad quartum: & in additionibus. 3. partis. q. 1. de confessione, statutum ecclesiæ non obligare eos, qui solùm habent venialia peccata. Primò, quia lex illa de confessione semel in anno faciendâ, limitatio est diuini præcepti, quantum ad tempus: sed præceptum diuinum non comprehendebat habentes venialia peccata. &c.

Secundò, quia, vt D. Thomas argumentatur, articulo illo proximè citato ad tertium argumentum, decretalis illa dicit omnia peccata, quod de venialibus intelligi non valet: nemo enim omnia venialia potest confi-

confi-

confiteri. De mortalibus itaq; solùm intelligitur, sicut & illud Concilij Florentini, definiens ad integritatem confessionis pertinere, vt peccator omnia peccata, quorum memoriam habet confiteatur.

Tertiò, ex eo quod dicit, proprio sacerdoti: peccata autem venialia non exigunt proprium sacerdotem.

Postremò, quia ecclesia confessionem voluntariam occultorum præcipere non potest: esset enim grauissimum onus, sine causa necessaria, cum alijs multis modis veniale peccatum remitti possit. Atq; hæc est communis theologorum doctrina. Nam, argumenta contraria facile soluntur: præter illud vltimum: cui respondetur, eam Clementinam obligare quidem monachos ad mensuram confessionem venialium, non tamen sub mortali: vtpatet ex poena subiuncta, quæ nõ adeò grauis est.

Ac, de confessionis præcepto quidem, quoniã fuse varieq; disseruimus dictum poterat videri satis, nisi illa quæstio consequenter occurreret, de tempore, quo, iure diuino, confiteri tenemur. Quam ego quæstionem si nunc omitterem, in iustas multorum reprehensiones incurrerem.

Et quidem, nõnulli existimant, satis esse, (quòd ad diuinum ius attinet) semel in vita peccata confiteri: quia non est (inquiunt) maior ratio, quare obligemur magis in vno tempore, quàm in alio: ex lege quippe dei, nec post horam, nec post diem, nec post mensem,
nec

Q V I N T A P A R S

nec post annum, confessionis vinculo astringimur. Nam, quod Innocentius quartus, super caput, Omnis utriusq; sexus, & Archidiaconus super caput, Ille rex, de poenitentia. d. 3. tenuerunt, obligari, scilicet, homines ad statim confitendum, vno theologorum consensu explosum est: & à D. Thom. d. 17. q. 3. ar. 1. q. 4. duobus irrefragabilibus argumentis refellitur. Quorum alterum sumitur ex sacramento baptismi multo magis necessario, ad quem tamen illico suscipere non tenemur. Alterum, ex natura præcepti affirmatiui, quod non protinus obligat. Ius itaq; diuinum nullum certum tempus confitendi præscribit. Hæc differuntur ab his, qui confessionem semel in vita faciendam definire volunt. At falluntur tamen. Nam, semel in vita de omnibus peccatis confiteri, est impossibile: magna enim ex parte obliuione delerentur. Quam ob rem, lex de integritate confessionis, plurimum fraudaretur: ad quam pertinet, omnia peccata mortalia confiteri.

Quocirca dicendum est, Christum dominum tulisse leges aliquas communes, quas ecclesia postea ad tempus, aut etiam locum, peculiariter determinaret. Præcepit enim Christus dominus, in ecclesia sua episcopos esse: sed non reliquit pro singulis dioecesibus definitos. De dei cultu, festisq; seruandis diuinum præceptum est: sed certum tempus euangelium non præscripsit. Eiusmodi itaq; præcepta commodè seruari
non

non possent, nisi ecclesia, quædam vel loca, vel tempora præfiniret. Nam, (vt posterius hoc exemplū persequamur) ridiculus esset, qui præceptum de dei cultu sese arbitraretur implese, semel in vita ab opere seruii quiescendo. Sic ergo, præcepta de sumenda eucharistia & confessione, reliquit Christus: nec re vera potest determinari ex solo diuino iure, pro quo tempore hæc præcepta nos obligent. Siue dicamus, semel in vita, seu potius in mortis articulo, nihil dicimus prorsus: sed tunc obligamur, quando ecclesia definierit. At, hoc est (inquies) de iure positiuo, semel videlicet in anno confiteri: fateor: sed citra ius hoc humanum, quoad certum tempus confessio limitatur, diuina de confessione lex incommode seruaretur.

Sed sunt tamen aliqui casus, in quibus ius ipsum diuinum obligat ad confitendum.

Primus est, in periculo mortis.

Secundus, cum quis voluerit eucharistiam sumere, si reus est peccati mortalis: tunc enim habet præcedere confessio, iuxta Christi institutionem.

Tertius est, ratione periculi carendi confessore, quem nunc habeo: non habiturus tempore necessario. Nam quartus, de confessione quotenni, non solius diuini præcepti est, sed diuini limitati ac definiti per humanum: ita vtriusque iuris violatio, vnicum peccatū est: quoniam, ambo illa præcepta vnicum actum iniungunt, & alterum est, alterius determinatio.

Quin-

Q V I N T A P A R S

Quintum verò, quem Durandus adiecit. d. 17. q. 10. & Palud. eadem distinctione: quem Adrianus quoq; refert. q. 3. de confessione, sed ratione conscientiae scrupulosae, nos existimamus superuacaneum. Non enim obligat praeceptum de confessione in tali euentu: sed ipse habens erroneam conscientiam sese ligat, quandiu non deponit talem errorem. Quemadmodum ergo in caeteris praeceptis affirmatiuis, cū querimus, quo tempore obliget: vanum forsitan esset, duo tempora praescribere. Alterum ex necessitate, alterum ex errore conscientiae: ita quoq; cū euenta & casus enumeramus, quibus praeceptum de confessione ligat, is qui recusetur ex errore conscientiae, superuacuuus videtur esse. Imò, re vera, falsus, si naturam & obligationem huius praecepti, de quo differimus, consideremus. Quatuor igitur illi nobis explicandi sunt, idq; quam maxima breuitate.

Circa primum casum, diligenter aduertendum est, non idem esse, hoc sanè loco, periculum mortis, & articulus mortis. Est namq; periculum mortis in his duntaxat, vnde mors frequenter solet accidere: etenim in hastarum ludo, in agitatione taurorum, in nauigatione placidi maris, quanuis interim mors sequatur, non est tamen periculum mortis: sed in bello, in mari vehementer turbato, in partu femine, de cuius morte probabiliter propter causas naturales timeretur, periculum mortis agnoscimus: quod certè viri prudentis arbitrio,

arbitrio, magis quàm disputatione theologia definiendum est: ut quis morbus periculosus sit & lætalis prudentis medici finiat arbitrium. At articulus mortis, si nominis vim, & proprium usum spectes, nō idem est. Cū enim cōceduntur per diplomata casus reseruat in mortis articulo, non intelliguntur concedi in quocunq; periculo, sed quū regulariter certa mors est, aut à morbo, vel vulnere, aut ab exteriori vi: ut cū quis mortis pœna damnatur. Idem intelligo cū doctores asserunt in mortis articulo, quemlibet sacerdotem posse absoluerē ab omnibus quemcunq; peccatorem. Non enim quemcunq; aut nauigaturum, aut congressurum cū inimicis, quilibet sacerdos potest absoluerē, etiam vbi periculum est. Quod si hæc sententia scrupulosa esse videatur, parati sumus eam retractare, cū aduersarius (si quis erit) idoneas causas contrariæ opinionis reddiderit.

In secundo verò casu Caietanum habemus repugnantem. 3. p. q. 80. ar. 4. & in summa, in verbo communio. & 1. ad Corint. 11. in illa verba, probet autem seipsum homo. & c. Imò cū huius erroris esset ab academia Parisiensi notatus, respondit, non ex suo capite id asserere, sed ex Pauli testimonio, atq; sententia. Nec huius opinionis primus author Caietanus fuit: sed eam prius Ricardus tenuit in. 4. d. 17. ar. 3. q. 6. Petrus quoq; Palud. eadem. d. q. 2. sentire videtur, nō esse mortale peccatum, sine confessione ad eucharistiam
t accedere,

QVINTA PARS

accedere, si homo alias contritus est. Idem etiam sequitur *Adrianus*, q. 3. de confessione: & *Abbas* in cap. De homine de celebra. missa. Suadetur autem hæc opinio primùm ex eo apostoli testimonio, prioris ad *Corinth.* 11. probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat. In quæ verba *Chrys.* homil. 18. non iubet (inquit) vt alter alteri probetur, sed ipse sibi, nõ publicũ faciens iudicium, & sine teste argumentum. Eadem ferè *Theophilactus* in eundem locum. *Neminem* (inquit) tibi ipsi iudicem proposuerim, ipse te proba, & sic de pane illo ede. &c.

Præterea, si diuinum præceptum esset, id ex sacris literis colligeretur: non enim nobis licet, diuina præcepta pro nostro arbitrato fingere. Cùm ergo nusquam huiusmodi lex reperiatur, certè qua facilitate inuebitur, eadem quoq; reijcitur.

Præterea, sunt euenta quædam, in quibus licet sine præuia confessione eucharistiam sumere: primùm vilulis, vbi non est copia confessoris. Deinde, vbi homo se infirmaret, si nõ perficeret rem diuinam: vt si sacerdos post sacrificium inceptum recordaretur alicuius mortalis peccati. &c. esset enim infamia tum vocare confessorem. Tertio etiam, propter reuerentiam sacramenti: vt si post consecrationem, solus esset cum alio sacerdote, & post consecrationem calicis, aliquod mortale veniret in mentem, ne sacrificium rumpatur, poterit sacerdos sine confessione eucharistiam sumere, vt

re: vt communis theologorum opinio credit: hæc autē non licerent si iure diuino confiteri ante eucharistiā teneremur.

Præterea, præcepta affirmatiua obligant in casu necessitatis, iuxta commune theologorum prouerbium. At, quando sanus sumit eucharistiæ sacramentum, videlicet, ex consilio, & deuotione, non est casus necessitatis: ergo, in tali euentu præceptum de confessione non obligat.

Adhæc, si homo tenetur ante eucharistiā confiteri, id, ob eam rationem maximè, quòd purus & gratus deo, debet ad hoc sacramentum accedere. At, exinde pari argumento ratiocinaremur, administraturū aliquod sacramentum debere prius confiteri, si quod peccatum mortale commiserit. Nam sacramentorum administratores mundos, deoq; acceptos esse oportet: nisi velint esse sacrilegi.

Præterea, ad alia sacramenta suscipienda, vt confirmationem, ordinem, matrimonium, nullo diuino præcepto prius confiteri tenemur: ergo nec ad sumendum eucharistiæ sacramentum: par enim causa, aut in omnibus, aut in nullis sacramentis obligabit.

Deniq; in cap. Omnis vtriusq; sexus, de pœnitentijs, Innocentius iubet, vt omnis Christianus semel quidem in anno confiteatur omnia peccata sua, eucharistiā autem sumat in paschate. Quòd si hæc duo sacramenta connexa essent, essetq; necessarium ante eu-

Q V I N T A P A R S

charistiam confessionem facere, non dixisset Concilium, semel in anno confiteatur: sed, ante pascha confiteatur: ut id temporis percipiat eucharistiæ sacramentum. Hæc dicuntur ab his, qui nobiscum, in hoc secundo casu, pugnare volunt. Quem tamen pleriq; Theologi omni vi & ratione astruere conati sunt: idq; adeo effecerunt, ut nostra hac tempestate Caietani placitum vnanimi consensu doctorum & piorum fuerit explosum. Ac re vera, non existimo huiusmodi Caietani sententiã inter opiniones probabiles esse reponendam: sed qua tamen nota inuri à theologis iure possit, alij doctiores iudicabunt. Nam, Caietano tantum schola debet, homini alioqui de repub. Christiana maxime merito, ut quoad fieri per pietatem licet, parcere ei iure optimo, summisq; rationibus debeamus.

Nostra igitur eademq; communis theologorum sententia primùm ostenditur ex eo, quod D. August. principium sumit. 4. lib. de baptismo, contra Donatistas, ca. 24. in hæc verba. Si quisquam in hac re auctoritatem diuinam querat, quod vniuersa tenet ecclesia, nec Concilij institutum, sed semper retentum est, nõ nisi apostolica auctoritate traditum, rectissime creditur. Ex hoc itaq; principio fit argumentum. Nam, viri pij ab ineunte ecclesia, confessionem eucharistiæ præmittendã censuerunt. Nec id ab aliquo aut Concilio, aut Pontifice præceptum est. Apostolica igitur

tur auctoritate traditum retinemus, vt & alia nonnulla, quæ non nisi verbo tenus, apostoli à Christo receperunt: nobisq; tanquam viuæ vocis oracula tradidere seruanda. Quòd vero consuetudinem hanc confitendi ante eucharistiam, quam modo ecclesia seruat, à patribus acceperit, atq; adeò ab apostolis, quæ sequuntur testimonia manifestant.

Eusebius imprimis lib. 6. historie ecclesiasticæ cap. 25. de Philippo (inquit) imperatore traditū nobis est, quòd cū in die paschæ communicare mysterijs voluisset, ab episcopo loci non prius est permissus, nisi confiteretur peccata sua, & inter poenitentes staret: nec vlllo modo copiam sibi mysteriorum futuram, nisi prius per poenitentiam culpas diluisset: ferunt igitur, libenter eum, quod à sacerdote imperatum fuerat suscepisse: diuinum sibi inesse metum. &c. Nec huic loco potest occurrì, ex eo quòd Eusebius de publica confessione sermonem facit. Nam quæ ratio est de confessione publica in ordine ad peccata publica, eadem prorsus est de confessione secreta in ordine ad peccata secreta. Quòd enim, vel publicè vel occultè confessio fiat, qualitas sacramenti est, non substantia. Et sicut ante diximus, Christus quidem, confessionis legem tulit: eam verò, vel secretam vel publicam fieri, rationi ac prudentiæ naturali dereliquit.

Sozomenus deinde, lib. 9. historie tripartitæ, cap. 35. hanc consuetudinē ab antiquissimis temporibus Ro-

QVINTA PARS

manos Pontifices conseruasse, testis est. Idemq; testatur Nectarium episcopū, quibusdam suadentibus vt singulos ad communicandum iudicio conscientiae suae relinqueret, illam antiquitatis consuetudinē substulisse.

Author item libri de ecclesiasticis dogmatibus cap. 53. Quem mortalia (inquit) crimina post baptismum commissa premunt, hortor prius sacerdotis iudicio reconciliatum, communioni sociari, si vult non ad iudicium & condemnationem sui eucharistiam percipere.

Circumfertur praeterea inter Augustini opera libellus quidam ad Comitem, de salutaribus documentis: quem quidem librum, Erasmus licet D. Augustini neget esse, non negat tamen esse hominis pij. In huius itaq; capite. 33. haec verba sunt. Quando corpus Christi accipere debemus, antea ad confessionem debemus recurrere, si peccata obnoxia in nobis senserimus, ne cum Iuda proditore diabolum intra nos celantes, pereamus.

Augustinus insuper in epistola. 118. ad Ianuariū non reprobat, quod ex ore disputantis dicitur, si tanta est plaga peccati, auctoritate antistitis debet quisq; ab altari remoueri, ad agendam poenitentiam, & eadem auctoritate reconciliari: hoc est enim indigne accipere, si eo tempore accipiat, quo debet agere poenitentiam: non vt arbitrio suo cum libet, vel auferat se communioni, vel reddat.

Cypria-

Cyprianus verò multis locis huius rei testis est. Nam in epistola. 54. tertij libri, quæ scribitur presbyteris & diaconis, cum in minoribus (inquit) peccatis agant peccatores poenitentiam iusto tempore, & secundum disciplinæ ordinem ad exomologesim veniant, & per manus impositionem episcopi & cleri, ius communicationis accipiant, nunc crudo tempore nondum restituta ecclesiæ ipsius pace, ad communicationem admittuntur: & nondum poenitentia facta, nondum exomologesi finita, nondum manu eis ab episcopo, aut clero imposita, eucharistia illis datur, cum scriptum sit, qui ederit panem, aut biberit calicem domini indigne reus erit corporis & sanguinis domini. Sed nunc illi rei non sunt, qui minus scripture legem nouerunt: erunt autem rei qui præsumunt, & hæc fratribus non suggerunt, ut faciant omnia cum dei timore, & cum data ab eo & præscripta obseruatione: hæc tamen Cyprianus. Et paulò post, de his qui hanc traditionem non seruant. Contempta (ait) domini lege & obseruatione, quam iidem martyres & confessores tenendam mandant, ante reditum nostrum communicant cum lapsis & eucharistiam tradunt.

Eadem ferè refert epistola. 18. eiusdem libri: in sermone autem. 5. de lapsis, contra euangelij vigorem (inquit) contra domini ac dei legem, temeritate quorundam, laxatur incautis communicatio, irrita & falsa, par periculosa dantibus, & nihil accipientibus pro-

t 4 futura.

QVINTA PARS

futura. Et inferius: ante expiata delicta, ante exomologesim factam criminis, ante purgatam conscientiam manu sacerdotis, pacem putant esse, quam quidam verbis fallacibus venditant. Et infra de peccatis, & confessione secreta, (Nequis existimet solum de publicis esse sermonem) ita disserit. Qui quanuis nullo sacrificij, aut libelli facinore constricti, quoniam tamen de hoc vel cogitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotes dei, dolenter & simpliciter confitentur, exomologesim conscientiae faciunt, animi sui pondus exponunt, salutare medelam paruis, licet, & medicis vulneribus exquirunt, scientes scriptum esse, Deus non irridetur: & multa alia, quae gratia breuitatis omittimus.

Præterea Leo Papa in epistola. 69. ad Theodorum episcopum, foro Iuliensem: referturque de poenitentia d. 1. cap. multiplex: mediator (inquit) dei & hominum hanc præpositis ecclesiae tradidit potestatem, vt confitentibus poenitentiae satisfactionem darent, & eadem salubri satisfactione purgatos, ad communionem sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent. Hugo etiam de sancto Victo. in libro de ecclesiastica potestate ligandi atque soluendi, (quem refert Gabriel lectio. 7. cano.) Audacter, inquit, dico, si ante sacerdotis absolutionem ad communionem corporis Christi quis accesserit, pro certo sibi iudicium manducat & bibit, etiam si vehementer doleat & ingemiscat.

Præterea, præceptum de ieiunio quadragesimali,
(iuxta

(iuxta Caietani sententiam) nō est scriptum: & tamen non licet in dubium vertere, an ieiunij ecclesiastici violatio, peccatum mortale sit: eo quòd Christiani etiam sine scripta lege ita ieiunāt, vt reos grauis mortalisq; peccati se existimēt, si ieiunium soluant. At, viri sancti, ac timentes deum, cū homo habet in promptu idoneum sacerdotem, eiusmodi condemnant, si accedat ad eucharistiam sine præuia confessione.

Nec quisquam inter fideles vir bonus & sapiens ausus est vnquam post mortale peccatum ad eucharistiam, sine præuia confessione venire. In mente igitur cuiusq; fidelis scriptum est, & in animo quasi insculptum, de confessione ante eucharistiam facienda, præceptum.

Præterea, suadetur id ex eo quod habetur Matthæi. 5. Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quòd frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo. Inde itaq; sic arguentor. Christiani non habemus nisi vnicum munus, quod offeramus ad altare: ergo prius debemus fratri reconciliari si quem offendimus, quàm hoc munus de altari aut manu sacerdotis accipiamus. Multo igitur magis, qui ecclesiam offendit per peccatum mortale, ecclesiæ debet recõciliari per confessionem, quam recõciliationis sacramentū ob id antiqui appellauere.

Præterea, ad ministrosecclesię pertinet, ad hoc cõ-

Q V I N T A P A R S

uiuium dignos admittere, indignosq; repellere : iuxta parabolā Matth. cap. 22. de eo qui inuentus est in cō- uiuio non habens vestem nuptialem. At, dignos admittere, indignos repellere nisi per confessionem non queunt. &c.

Et profecto, si constaret ecclesiæ, quemq; peccasse mortaliter, non exciperet ad hanc amicorum mensam, dei inimicum, nisi prius per sacramentum confessionis deo, sibiq; conciliaret.

Ad primum igitur argumentum respondetur, testimonium apostoli nec confessionem præscribere, nec excludere, tantū enim iubet, vt homo expendat vitam suam, examinetq; conscientiam, vt si iustum se inuenit securus accedat, sin verò iniustum, videat quid factū opus sit, vt digne corpus dominicū accipiat: verbi causa, si inimicitias habuit, probet seipsum, nō vt sua probatione cōtentus suoq; interiori dolore sacramentum eucharistiæ sumat. Sed vt examinatus atq; probatus inimici gratiam quærat, cui iniuriam fecit, & veniam petens inimicitiam priorem aboleat, non interius modo, sed etiam exterius: in hunc modum, si publice fuerit homo aut concubinarijs, aut vsurarijs sumpturus eucharistiæ sacramentum probet seipsum, non in eum sensum, vt post contritionem secretam de pane illo edat, & de calice bibat, sed, vt iuxta criminis qualitatem, post examen & probationem, publicas peccati occasiones abijciat : pecunias quas iustè rapuerat, reddat,

reddat, scandalo populi satisfaciat. &c. In hunc etiã modum post quodcunq; peccatũ probet seipsum homo. Et si veniale fuisse repererit, nihil opus est vt de cõfessione sollicitetur: sed si dolorẽ interioremem habeat, de pane illo edat, & de calice bibat: sin verò mortale fuerit quod cõmisit, ad sancta sanctorũ nõ nisi per ianuã recõciliationis introeat. Pro nobis itaq; facit testimonium Pauli, nõ contra nos si rectè intelligatur. Nam, quod Chrysost. adnotauit, sui temporis intelligentia fuit: in quo Nectarius episcopus peccatores suo iudicio reliquerat, & confessionem sacramentalem abiecerat: vt retro nobis ostensum est. Theophilaëtus autẽ nihil aliud fuit, quàm breuiator simiaq; Chrysostomi.

Ad secundum, iam ex dictis facile patet, nõ enim oĩa præcepta siue Christi, siue ecclesię habentur scripta: sed quædã ex traditione moreq; seruantur. Certè consuetudinẽ hanc grauitè in ecclesia diuq; seruatam vinculo peccati mortalis astringere qui negauerit, pari cõfidentia negare poterit, cõsuetudinẽ ieiunandi certis diebus olim ab ecclesia seruatam, peccati mortalis obligationẽ inducere. Quam obrem, præceptũ esse peccatori, vt ante eucharistiam cõfiteatur, inficiari non possumus. An verò ius hoc ab ecclesia, an à Christo domino extiterit, id verti in quæstionem potest. Nos diuinum præceptum esse arbitramur: quod per manus à Christo ad apostolos, ab apostolis ad nos venit.

Ad tertiu, non est difficile respondere, si quæ superius

Q V I N T A P A R S

perius diximus, teneamus: simili enim argumento probaretur cōfessionis integritatem non esse iure diuino præscriptā, quoniā licet vel propter incommodū, vel propter scandalū euitandū, peccatū aliquod mortale in cōfessione retinere. Leges itaq; Christi seruatoris nostri suauiter disponunt omnia: salua semper & naturæ equitate, & prudentiæ ratione. Nam, & arbitrio boni, prudentisq; viri decernendū est, quanta locorū intercapedo necessaria sit, vt cōfessor absens esse credatur, censeatq; poenitēs nō habere copiā cōfessoris. Porro, si confessor intra ciuitatē sit, quamlibet longo interuallo distet, debet poenitens ad ipsum accedere: si tamen poenitēs sit in oppidulo, quod à ciuitate tribus miliaribus distet, tunc ego non censerem huiusmodi poenitentem copiam confessoris habere.

Ad quartū respondetur, præcepta dupliciter obligare: per se & per accidens, vt poenitētia, per se quidē obligat in periculo mortis, per accidens autē, cū quis vult sacramentū aliquod vel suscipere, vel administrare. Quod igitur, de poenitentiae lege, idē de cōfessionis præcepto dicere, consentaneum est: vt per se in articulo necessitatis cōfiteri teneamur, per accidens autem, vt digne suscipiamus eucharistiæ sacramentū: cui digne suscipiendo peculiarem dispositionē & poenitentiam lex diuina præscripsit.

Ad quintum, nō propter animi puritatē solū & dei gratiā necessariā, sed propter Christi peculiare præ-

præceptum, confiteri ante eucharistiã debemus. Administraturi autem sacramenta, nulla aut Christi, aut ecclesiæ lege, cõfiteri tenentur: sed solum animi munditiæ habere, quæ, sola interiori poenitentia cõparatur.

Ad sextum, nõ esset penitus absurdũ si diceremus, ad reliqua etiã sacramenta sumenda, cõfessionẽ præuiam esse peccatori necessariã: vt sicut baptismus ianua omniũ sacramentorũ est, sic secunda post naufragiũ tabula recidenti post baptismũ in mortale peccatum, sit aliorũ quoq; ianua sacramentorũ. Id autẽ Leo Papa in epistola iam citata docere videtur, inquiens, ad cõmunionem sacramentorũ per ianuã recõciliationis admitterent. Non ait, ad cõmunionem eucharistię sacramenti, sed ad communionem sacramentorum.

Præterea, de cõsecratione. d. 5. cap. vt ieiunium, Concilium Aurelianense iubet, vt qui ad confirmationẽ veniunt, moneantur confessionem facere prius, vt mundi donum spiritus sancti valeant accipere.

Præterea, si ecclesiæ cõstaret quenquam fuisse publicum peccatorem, nõ ei administraret ordinis siue cõfirmationis, aut matrimonij sacramentum: nisi prius sacerdotis auctoritate Christo domino atq; ipsi eidẽ ecclesiæ fuisset reconciliatus. Indignum enim esset, vt qui ecclesiã offendit, munus ecclesiæ & ministeriũ sine præuia cõciliatione recipiat. Vnde D. Thomas, in. 4. d. 24. q. 1. ar. 3. q. 1. ad tertium. Aliquæ (inquit) medicinae sunt, quæ exigunt robur naturæ, alias cũ periculo mortis

Q V I N T A P A R S

mortis assumuntur, & aliæ sunt, quæ debilibus dari possunt: ita etiã in spiritualibus, quædã sacramenta sunt ordinata ad remediũ peccati, & talia peccatoribus sunt exhibenda, sicut baptismus & pœnitentia: illa verò, quæ perfectionẽ gratiæ conferunt, requirũt hominem per gratiam confortatũ: & talia, (supple) nõ sunt peccatoribus exhibenda. Quo loco certũ est, peccatores à D. Tho. vocari, qui mortaliter ante peccauerũt: etiam si dolorem habeant de peccato, animumq; in futurũ rectè ac iustè viuendi. Nam, si peccatores appellaret, quibus interior pœnitentia nõ est, profecto nulla sacramenta essent peccatoribus ministrãda. Videtur ergo D. Thomas sentire, ecclesiã his qui ante peccauerũt, si habeãt tamen interiorem de peccato dolorẽ, sacramenta baptismi & pœnitentiæ administrare debere. At, reliqua sacramenta nõ nisi per sacramentum aliquod eorum iustificatis, quæ directè ad iustificationẽ ordinantur: vt baptismus & pœnitentia. Atq; id etiã definisse videtur Innocentius primus in epistola ad Rufum & Eusebiũ cap. 4. his verbis. At dicitur legitimi sacerdotis benediçtio auferre omne vitium: ergo si ita est, applicentur ad ordines sacrilegi, adulteri, atq; omnium criminũ rei. Quia ordinatione criminali vitia putantur auferri, nullus sit pœnitentiæ locus, quia id potest præstare ordinatio, quod longa satisfactio præstare consuevit.

• Sed quoniã huiusmodi argumenta retundi possunt,

&

Et præceptū eiusmodi nō ratiocinatione, sed traditione maiorū constare debet, dicamus sanè nō esse eandē causam, quoniā alterū nobis traditū est, alterū nō itē.

Ad vltimū D. Thomas, in. 4. d. 17. q. 3. ar. 1. q. 4. ob eam rationē tenere videtur, q̄ obligatio qua ecclesia obligat ad cōfessionem semel in anno faciendā, sumitur ex eo, quod ligat semel in anno, ad eucharistiæ sumptionē. Ait enim. Ad eucharistiā nullus post peccatum mortale nisi confessus debet accedere, copia sacerdotis oblata: Et inde venit obligatio qua ecclesia omnes obligat ad semel in anno confitendum, quia instituit vt semel in anno. s. in pascha, omnes sacram cōmunionem accipiant: Et ideo ante tempus illud cōfiteri tenentur: hactenus ille: Et iuxta hanc sententiā connexa sunt etiam in ecclesiæ præcepto hæc duo sacramenta.

Id autem etiam suadetur ex Concilio Agathen. quod refertur dist. 50. in capite: Et ex pœnitēiali Romano, vbi dicitur, q̄ hebdomada priore ante initiū quadragesimæ, tum primū cōfitentibus peccata, sacerdotes pœnitentiā dent. Citat quoq; B. Rhenanus in fine notationū super Tertullianū, decretū alterius Synodi, quo præscribitur, vt feria. 4. ante quadragesimā peccatores cōfiteantur. Ac re vera, publicè pœnitentes in die cinerū ex more antiquo peccata sua confitebantur. Imò adeò nunc etiā, qui in quadragesima nō confitentur, existimant se illius præcepti præuaricatores.

Præ-

Q V I N T A P A R S

Prælati quoq; excōmunicant illos qui in quadregesima non fuerint confessi. Præceptū igitur de confessione iure etiā ecclesiastico eucharistiæ præcepto adiunctum est. Nam, & Sixtus quartus, in quadā extrauag. de tregua & pace: cuius initium, vices illius, iubet vt mendicantes desistant prædicare, parochianos non esse obligatos, saltem in paschate, proprio cōfiteri sacerdoti.

Verū enim uero, cū in illo cap. Omnis vtriusq; sexus, Innocētius dedita opera, limitasse videatur præceptū communionis ad paschale tempus, nō item præceptū cōfessionis, dixit enim, confiteatur saltem semel in anno, suscipiens ad minus in pascha eucharistiæ sacramentū: non video ego cur ex eo præcepto fideles astringamus ad confitendum in quadregesima.

Præterea, si quis peccauerit mortaliter diu ante quadregesimā, & statim cōfiteatur peccatū suū proprio sacerdoti, quero an ille impleat præceptū illius capituli necne: si implet, vincimus: si non implet: ergo etiam si nō peccasset mortaliter vsq; ad pascha post priorem confessionē, teneretur iterum eadem peccata confiteri, à quibus semel absolutus est.

Præterea, si homo habeat legitimū impedimentum ad cōmunionem accipiendā, vt frequentē vomitū, vel quia detinetur in carcere, vel quia non habet ætatem idoneam ad eucharistiā percipiendā. Rogo, an præcepto de semel in anno confitendo satisfaciat, cū ante
qua-

quadragésimã confitetur. Quod negare quoniam impudentia est, teneamus, præceptum communionis ad certum anni tempus constringere: præceptum verò confessionis, non item.

Verum est itaq; ante eucharistiã oportere confiteri, quotiescunq; illam homo percipiat: sed non ex illo præcepto Concilij Lateranensis: sed ex diuina lege: vt prius nobis ostensum est.

Nec intentio præcipientis obligat, sed forma præcepti: vnde, quanuis Summus Pontifex præciperet confessionem, eo fine, vt eucharistiã præmitteretur, non tamen suo ad id præcepto obligauit. Iam enim erat ius diuinum, quo huiusmodi cõfessio semper erat præmittenda, siue in paschate, seu quocunq; alio tempore eucharistiã sumeretur.

Circa tertium casum, dubium oritur: eadẽ enim ratione, homo sanus in principio diei, si timeret febrim superuenturã, teneretur diuinum totius diei officium præuenire. Imò etiã teneretur præuenire ieiunium præceptum ab ecclesia, si probabiliter crederet, se præscripto die nõ habiturum ieiunandi facultatẽ. Item, si in paschate crederem me habiturum legitimum impedimentum eucharistiã suscipiendi, deberem quoq; prius sumere, cum adesset oportunitas.

Ad hoc respõdetur, non esse simile. Nam quedam præcepta sunt homini, ad certum & determinatum tempus implenda: vt de ieiunio quadragésimę, aut vigilię alicuius

QVINTA PARS

alicuius festi: & eiusmodi non est necesse preuenire, etiam si existimamus impedimentum legitimum nos habituros tempore quo essent implenda. Alia verò præcepta sunt sine determinatione temporis, quæ videlicet nos obligant, vt aliquando impleantur, saltem semel in vita: vt sunt media ad salutē necessaria, atq; præcepta quæ de huiuscemodi feruntur anteuertere necessum est: vt de baptismo. Imò, qui nunquam in vita eucharistiam suscepit, credens futurum periculum mortis, nec habiturum se eucharistię copiam, præuenire debet, cum habet copiam: nam tenetur saltem semel in vita illud præceptum implere.

Hinc, nauigaturus periculoso tempore, si nõ habet in naui confessorum, tenetur periculum præuenire.

Hinc Christianus, qui tenetur semel in anno confiteri ex ecclesiastica lege, si credat se non habiturum copiam cõfessoris in duobus postremis mensibus anni, obligatur ad confessionē faciendam, intra decem menses priores illius anni. Verbi gratia: si habeat quis prolixa maria transfretare, etiam si aliàs nullum nauigationis periculum esset. &c.

Sed, quid illi primo argumento respondebimus? nam reliqua faciliora sunt, nempe, distinguendum est impedimentum legitimũ postea futurum. Nam, si voluntarium est, teneor profecto diuinum officium ante soluere, cum reliqui temporis impedimentũ quàmlibet legitimum & necessarium ego libere præstem. Quòd
si im-

si impedimentū à natura, aut violātia extiterit, vt ab ingruēte morbo, tunc ego nō astringerē nisi ad id officij persoluendū, quod pro tēpore præsenti atq; pręterito debetur. Facultas autē quę datur ab ecclesia aut anteuertendi, aut postponendi diuinū officium, intra diem tamē naturalē, priuilegiū fauoris est, nō vinculū necessitatis: hoc est, pręuenire possumus, non tenemur.

In quarto casu Durandus. d. 17. quarti. q. 14. in dubium vocat, an statutum illud ecclesię de confessione semel in anno facienda, sit pręceptum, an potius exhortatio ad confessionem. Suadet autem nō esse pręceptum, q̄ nullum sit ibi verbum vnde vis pręcepti colligi possit: habet enim textus in hunc modum. Omnis vtriusq; sexus, postquam ad annos discretionis peruenit, omnia sua solus peccata, saltem semel in anno cōfiteatur proprio sacerdoti: & iniunctam sibi poenitentiam proprijs viribus studeat adimplere, suscipiens reuerenter ad minus in pascha eucharistię sacramentum. Quòd si dicas, verbū, confiteatur, vim habere pręcepti, idq; colligas ex poena subiuncta, alioqui & viuens ab ecclesię ingressu arceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Contra, Durandus argumentatur, quia illa clausula & poena, non refertur ad transgressionem legis de confessione: sed ad transgressionem pręcepti de eucharistia. Non enim ecclesia legem fert, cuius transgressorem poena legis punire nō potest: frustra si quidem lex eiusmodi pœ-

QVINTA PARS

nalis à legislatore ferretur. At ecclesia non potest punire violatorē legis de confessione, quia nō potest ecclesiæ constare, quisnam sit illius legis transgressor: primò, propter peccata occulta: secundò, quia nō potest cognoscere an omnia mortalia cōfiteatur, quod tamen lex præcipit: tertio, quia solus soli sacerdoti confiteri debet, iuxta illā legē: & sacerdos tenetur seruare secretū, etiam si nullum peccatū peccator confiteatur. Quam ob rem incassum poena illa transgressori legis de confitendo, præfiniretur.

At verò, cōmunis omnium & theologorū, & iurisperitorum sententia, certis argumentis astruit, legē illam confessionis ad mortale peccatū obligare. Non enim fideles existimant, cū in quadragesima cōfidentur ex consilio se confiteri, & nō ex præcepto. Quòd si quis negligeret toto anno cōfiteri, male dubio procul, apud fideles audiret, & mortaliter peccare crederetur. Et cōfirmatur, quia prelati, in eos qui non fuerint eo anno confessi, ex cōmunicationis sentētia animaduertere solēt: supponūt igitur peccasse mortaliter.

Præterea, vt ante docebamus, diuinū de confessione præceptū, per humanā legem ad certū tempus limitatur. Nam, citra huiusmodi limitationem diuinū illud præceptū cōmodè seruari non posset. Non est ergo exhortatio, & consiliū, sed præceptū. Quippe, si consiliū esset, vix vnus aut alter in quadragesima cōfiteretur; nec in implendo consilio tanta sollicitudine timore,

timore, ac diligentia plebs vniuersa concurreret.

Ita, licet ecclesia non possit confessionē interiorum peccatorū præcipere, nec pro transgressione poenam inferre, præceptum à deo tamen, potest ad certū tempus limitare, transgressoresq; limitatę legis excōmunicatione plectere. Illa verò poena decretalis huius, de qua differimus, locum habet, cū transgressio præcepti manifesta est. V. g. si non habet schedulā confessoris.

Illud tamē verè verti in quęstionē potest, an ante quartum decimum annum pueri confiteri ex hac lege Concilij teneātur. Dicit enim Concilium, cū ad annos discretionis peruenerit. &c. sed anni discretionis dicuntur cū homo tertiū decimum, vel quartum decimum attigerit: igitur vsq; ad id ætatis, non tenentur homines confiteri. Quòd autē anni discretionis in eum modū sint intelligendi, probatur, quia non obligamus paruulos ad sumendam eucharistiam ante illam ætatem. At, simul vtrunq; præscribitur, & quòd omnis homo cū ad annos discretionis peruenerit, cōfiteatur, & quòd suscipiat eucharistię sacramentum.

Huic quęstioni respondetur, vsum rationis nō simul circa omnia paruulis contingere: nam sunt pueri qui peccata graua discernere à leuibus possunt, distinguere cibum sacrū à prophano non possunt. Puer ergo, vbi primum habet vsum rationis ad peccandum mortaliter, huius legis obligatione constringitur: teneturq; iam, semel in anno confiteri: sed eucharistiam

Q V I N T A P A R S

percipere non tenetur, nisi talem ac tantum usum habeat rationis, quo congruenter sacrum Christi corpus sumere, & diuinitatem possit reuereri latentem, propterea quod dixit Innocentius, reuerenter suscipiens. &c.

Illud quoque scholastici authores vocare in questionem solent, an ecclesia possit in diuino de confessione precepto cum aliquo dispensare. Nam, in eo quod humanum est de quotenni peccatorum confessione dispensare per ecclesiam posse, minime controuertitur. At, illud controuersiam habere merito potest. Nam reddere vota, iuramenta seruare, iuris est & diuini & naturalis: habet autem ecclesia facultatem & dispensandi in votis, & relaxandi iuramenta: ergo licet confessio iure diuino prescripta sit, ecclesia tamen poterit dispensare.

Et confirmatur ex eo, quod Matth. 16. Petro dicitur, quodcumque solueris super terram, erit solutum & in coelis: ergo si quem Petrus absoluerit ab obligatione confessionis, ille erit coram deo re vera solutus.

Huic ego questionem, quoniam alio loco opportunius differetur, solum dabo quod ad presentem locum satis est: negando primi argumenti consequentiam. Nec enim est similis ratio de precepto confessionis & baptismi, ac de precepto reddendi vota, & seruandi iuramenta: quia baptizari, aut confiteri, salutis impedimentum afferre nemini potest: cum in his sacramentis tota hominis salus consistat. Sunt quippe
ad sa-

ad salutē necessaria. Quapropter, non expediebat vt relinqueretur ecclesiæ facultas in huiusmodi præceptis dispensandi. At, vota & iuramenta prestare, nõnunquam vergit in salutis dispendiũ: eo quòd homines sunt ad iurandum, atq; vouendum faciles, non habita ratione futuræ incommoditatis. Quam ob rem, necessarium erat vt ecclesia Christi potestatē haberet in voto & iuramento dispensandi: quæ. s. vincula subinde maioribus bonis poterant esse impedimento.

Et per hoc ad testimonium ex Mattheo respondetur. Nam, quia potestas ibi promissa, potestas clauium est ad aperiendũ regnũ dignis, claudendum verò indignis: & per sacramenta baptismi & confessionis regnũ coelorum suscipientibus aperitur, non est Petro collata potestas, vt dispensaret in his sacramentis, ne suam videlicet destrueret potestatem, ea sacramenta tollendo, quibus administrandis regnum coelorum habebat fidelibus aperire: sed enim, vota & iuramenta seruare, poterat esse fidelibus regni coelorum impedimentum. Quocirca, sicut potestas clauium limitatur ex ordine ad finem. s. apertionē regni coelestis, quapropter non potest ecclesia sacramenta tollere, ita etiã ex eodem fine amplificatur ad omnia ea tollenda, quæ apertionē regni coelorum impediunt: qualia interim sunt vota & iuramenta. Et certè, illius testimonij intelligentiam, ecclesiæ vsu magis quàm ratiocinatione colligere possumus: quotus enim quisq; per rationē humanam

Q V I N T A P A R S

cōsequetur, qualis quantaq; potestas per illa generalia verba, quęcunq; ligaueris, quęcunq; solueris, fuerit Petro promissa. Accepit quidē potestatē ad edificatiōnē & nō ad destructiōnē, vt. 2. ad Corint. 10. Apostolus tradit, vnde in his quę sunt de necessitate salutis, dispensauit nunquā: nempe nō poterat, quod in destructiōnē esset. In votis autē & iuramentis dispensauit. Ac poterat quidem, quod erat in edificatiōnem.

Vnde D. Thomas. d. 17. q. 3. ar. 1. q. 5. In necessitate huius sacramenti fundauit, q̄ in eo dispensari nō possit. Quauis in solutiōne ad primum expressē doceat Summū Pontificem, in iure diuino positiuo dispensare non posse. Ita discipuli D. Thomę, vt hanc sententiam tueātur, aiunt, pręlatos ecclesię, cū dispensant in voto, nō dispensare in pręcepto iuris naturalis, vel diuini: sed in eo quod humani iuris est. Nam vinculū voti mei, lex mea priuata est, ita humanum est, nō diuinum: habent autem D. Thomā à se. 22. q. 88. ar. 10. ad secundū: sed in hac tamen philosophandi ratione, duę difficultates existunt. Prima, q̄ ea quę sunt de iure positiuo potest Summus Pontifex etiā sine causa tollere, & abrogare: vt quauis malefaciat, factū tamen validū sit. At, in voto, absq; rationabili causa, dispensare nequit: & si dispenses, irritū est quod facit: seruare igitur votum nō humani iuris solū est, sed diuini.

Altera autē difficultas est, quod si vinculū voti & iuramenti humanę facultatis esset, ante diuinam legem

legem nouam & veterem, per humanam potestatem dissolui posset: quod si nō poterat, certè plusquam humanum erat hoc vinculum: naturale siquidē est, vt omnis obligatio, per quascunq; causas nascitur, per easdē dissoluatur. Si igitur votorum & iuramentorū obligatio per iuris humani arbitriū solūm extitit, per idē etiam arbitrium dissolueretur. Quo fieret, vt qui aut voti aut iuramenti vinculum induxisset, idem haberet eiusdem soluendi facultatē. Quemadmodum princeps, qui legem dicit publicam, eam soluere potest & abrogare. Quam ob rem, si vobis non fuerit ingratiū, priorem nostram responsionem interim teneamus, faciamusq; hic tractatui de confessionis præcepto finem, cuius prolixitatem postrema de satisfactione disputatio compensabit. Erit enim quàm breuissima.

DE tertia igitur poenitentiae parte, hoc est satisfactione, inter fideles etiam ambigitur an diuinū præceptum sit. Nam Scotus, d. 18. & 19. circa finem, asserit, nullum poenitentem obligari ad acceptandum poenitentiam, quam sacerdos iniungit.

Asserit rursum, qd si satisfactionem iniunctam acceptat, tenetur implere sub poena peccati mortalis. Idem sequitur Gabriel, d. 16. quarti. q. 2. Quoniam ad satisfactionem pro poena, duo remedia sunt: alterū in hac vita, alterum in purgatorio: potest ergo poenitēs suo fauori cedere, quo ex misericordia dei satisfactio præsens

Q V I N T A P A R S

præsens acceptatur pro futura poena: atq; proinde, eligere poterit satisfactionem futuri seculi.

At hæc opinio nulla ratione nititur: si enim sacerdos obligare ad mortale non potest, mea acceptatio, non inducit peccati mortalis obligationem: quippe, non aliter poenitens implere vult poenitentiam iniunctam, quam sacerdos obligare potest. Non itaq; coherent ambæ illæ assertiones. Quam ob rem acutius multo Caietanus in. q. 2. de satisfactione ad secundum argumentum, rerum consequentiam & connexionem intuitus, existimavit, qd poenitens nec acceptare teneatur poenitentiam iniunctam sub poena peccati mortalis, nec acceptatam implere.

At verò D. Thomas longè diuersam opinionem sequutus est, in. 4. d. 18. q. 1. ar. 3. q. 3. & d. 20. ar. 2. q. 2. ad secundum: sed & d. 16. in expositione textus aperte dicit, Ioannem quidem fuisse denunciatores præcepti de satisfactione: Christum autem institutorem sacramenti, & partium eius: & 3. p. q. 84. ar. 8. dicit, qd poenitentia exterior, qua iuxta arbitrium sacerdotis peccator satisfacit, oportet duret vsq; ad determinatum tempus, secundum mensuram peccati.

Durandus etiam D. Thomæ subscripsit. d. 17. q. 3. ad secundum: & Sylvester, in verbo confessio primo §. 26. Atq; hanc nos sententiam tenere debemus, si rectam theologiæ rationem sequi volumus.

Primum, quia sacrilegium est, sacramentū aliquod, manum

mancum & imperfectum voluntariè relinquere. At, si satisfactio prætermittitur, tertia poenitentię pars, mancum & imperfectum cõficitur sacramentum. Sacrilegum igitur fuerit, satisfactionem à sacerdote iniunctam, vel non accipere, vel non explere.

Deinde in foro contentioso iudex habet potestatem poenam pro delictis imponendi: quam etiam reus subire tenetur: ergo & iudex ecclesiasticus in foro conscientię hanc habebit potestatem. Non enim potestas apostolis in foro interiore à Christo domino collata, imbecillior est, quàm in foro exteriori.

Præterea, potestas quæ non habet vim coercendi, ridicula est, & in nullos futura vsus: vt, inter asserendum præceptum de confessione docuimus. Si ergo iudices à Christo instituti, non haberent vim, auctoritatemq; ligandi ad poenam rationabilem & iustam pro qualitate, & quantitate delicti, profectò eorũ iurisdictio & potestas de culpis iudicandi, meritò rideretur.

Præterea, Clavis, potestas est non solum soluendi, sed & ligandi: vt patet ex definitione clavis, quam & Ioannes. 22. in extrauagan. quia quorundã, de verborum significatione, & communis probat theologorum consensus. Imò adeò Dominus Matth. 16. nam cum dixisset, tibi dabo claues regni coelorum, explicaturus quid nomine clauium intelligeret, euestigio subdit, & quodcunq; salueris super terram, erit solutum & in coelis; & quodcunq; ligaueris, erit ligatũ. Quòd

si equum

Q V I N T A P A R S

si equam habent sacerdotes absoluendi & ligandi potestatem, certè, sicut absoluunt vice dei, cum formam sacramenti proferunt, ita ligant vice dei, cum mulctã pro culpis indicunt. Poenam autẽ diuina sententia in sacramento taxatã subire nolle, sine dubio graue peccatum est. Et cõfirmatur. Nam, si princeps cõstitueret aliquem delegatum ad iudicandum in rep. de criminibus, nimirum intelligeremus illius reip. ciues sententijs iudicis instituti obligari ad parendum. Cùm ergo Christus sic instituerit vicarios suos, vt Ioannis. 20. dicitur. Non est dubitandũ, quin eorũ sententiæ & in absoluendo, & in ligando, eandem habeant vim ac si à Christo late fuissent. Quam ob rem, eiusmodi sententijs obtemperare fuerit omnino necessariũ. Præterea, (quod retro docuimus) exterior satisfactio in præcepto est, cùm sit ad salutem necessaria: ergo qui ad aliam vitam remittit satisfactionẽ, reus peccati mortalis efficitur.

Nec aliud intelligendum est, (quod alias sæpe commemorauimus) in lege noua factum esse, nisi vt quam poenitentiam tenebatur peccator in delicti compensationem deo præstare, eam præstet sacerdoti, dei vices habenti. Quo fieri, vt si in nature lege, vel scripta, homines exteriorem satisfactionem exhibere pro peccatis tenebantur, teneantur etiam in lege euangelica eandem exhibere ad sacerdotum arbitriũ, quibus deus huiusmodi iudicium delegauit.

Age

Age verò, quem dolorem de peccatis, quem animū emendandi vitam ille habet, qui poenitentiam iustam & æquam iniunctam à iudice dei locum habente, nec vult acceptare, nec implere? Qua rursum humilitate accedit iudicandus, qui iudicis sententiā iustitia æquitateq; plenam negligere non veretur? Cumq; etiā vel iudicis arbitri, quem tua voluntate delegeris, iustę sententię nolle parere iniquum sit, ac iudici quoq; arbitro iniurium, quid ni sit iniquum pariter & iniurium iudici non arbitro, sed diuina auctoritate substituto nolle obedire, cū iustam sententiam profert?

Præterea etiam, vt sacramentum hoc medicinale esset, nō item iudiciale, vel etiam tunc absurdum esset, libere pronunciare, nō obligari poenitentem ad parendum sacerdoti in remediis curationis: quod perinde esset atq; diceretur, non oportere ægrotum medico obtemperare, salubriter præcipienti. At, satisfactio sacramentalis sicut est in compensationem iniurię factę deo, ita etiam in medicinam spiritualis ægritudinis. Quocirca, intollerabilis opinio est, quę peccatorē ab obligatione satisfactionis sacramentalis absoluit.

Nos autem admirari satis nō possumus, quid causę fuerit hominibus doctis, vt non rem modo, verum etiam nomen satisfactionis excluderint: satisfactio enim nomē iustitię est: atq; hoc loco sanè iustitię eius qua deo pro culpis poenas debitas soluimus. Quòd si in re iusta atq; debita, Christi & vicariorum eius iudicia
non

QVINTA PARS RELECTIONIS.

non amplectimur, impuneq; licet eorū sententias reijcere, profecto (vt diximus) satisfactionis & res, & nomen aboletur; aboleturq; proinde omnis obligatio, quæ ad standum parendumq; iudicijs humana ratione constituitur. Illud verò, quod nobis obijciunt contrariæ opinionis assertores, indignum est vt à nobis refellatur; & tempus postulat vt finem iam dicendi faciamus; nam elatus studio res multas atq; magnas explicandi, longior quidem fui, non inficior, sed erat tamen difficile, argumentum tantum, tamq; præclarum inchoatum relinquere. Quod si pro dignitate vestra mihi tractatum non est, veniam obsecro detis viri humanissimi; sin autem aliqua ex parte dignitati vestræ fecimus satis, id omnes Deo optimo maximo acceptū referemus. In cuius gloriam pœnitentiam siue virtutem, seu sacramentum & ad salutis finem, & ex præcepto quoq; dei peculiari necessariam esse, hactenus dictum sit.

DEO GRATIAS.

SALMANTICAE.

Excudebat Andreas de Portonariis.

M. D. L.

Escuela de Artes y Oficios
Escuela de Artes y Oficios
M. D. E.

